

27—28 maj

Debatter m. m.

Måndagen den 27 maj

Sid.

Svar på fråga av herr Lager ang. inhämtande av yttranden över författningsutredningens betänkanden	3
Svar på interpellation av fröken Ljungberg ang. adoption av fär- gade barn	4

Tisdagen den 28 maj

Svar på interpellation av herr Lager om ett gemensamt trafikföre- tag för Stor-Stockholm	10
Den ekonomiska politiken	14
Investeringsfonder för konjunkturutjämning	60
Förordnande om fortsatt valutareglering	80
Statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.	87
Fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse	94
Viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar	105

Samtliga avgjorda ärenden

Måndagen den 27 maj

Statsutskottets memorial nr 130, ang. gemensam votering i fråga om statsbidrag till Hillelskolan	8
---	---

Tisdagen den 28 maj

Gemensamma omröstningar:

ang. statsbidrag till Hillelskolan	9
ang. bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildnings- verksamhet	9
ang. bidrag till S:t Lukasstiftelsen	9

	Sid.
Jordbruksutskottets memorial nr 17, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Befrämjande av husdjursaveln m. m.	14
Bevillningsutskottets betänkande nr 45, ang. beräkning av bevilningarna, m. m.	14
Statsutskottets utlåtande nr 137, ang. komplettering av riksstatsförslaget m. m. (avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster)	59
— nr 138, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	59
— nr 139, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar	59
— nr 140, ang. avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	59
Bevillningsutskottets betänkande nr 44, ang. ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.	60
Bankoutskottets utlåtande nr 20, ang. ändrad lydelse av 2 § valutalagen, m. m.	80
Statsutskottets utlåtande nr 129, ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.	87
Bevillningsutskottets betänkande nr 38, ang. ändring i kommunalskattelagen	94
— nr 46, ang. ändring i kommunalskattelagen, m. m.	104
Sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets betänkande nr 2, ang. anslag till ombudsmännen och deras expeditioner, m. m.	104
Andra lagutskottets utlåtande nr 58, ang. ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen	105

Måndagen den 27 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande månad.

Ang. inhämtande av yttranden över för- fattningsutredningens betänkanden

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr Lager till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt följande fråga: »Avser regeringen att inhämta remissutlåtanden om författningsutredningens betänkande även av fackliga lokala organisationer tillhörande LO, TCO, RLF, SACO m. fl.?»

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Lager har frågat mig, om regeringen avser att inhämta remissutlåtanden över författningsutredningens betänkande även av fackliga lokala organisationer tillhörande LO, TCO, RLF, SACO m. fl.

Mitt svar är nej. Det bör i detta fall liksom eljest få ankomma på de huvudorganisationer, till vilka remiss sker, att i den utsträckning och i den ordning huvudorganisationen finner lämpligt inhämta underorganisationernas mening, innan huvudorganisationen avger sitt remissvar.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det snabba svaret på min enkla fråga. Jag skulle vara ännu mera tacksam och belåten, om svaret varit positivt i stället för klart negativt. Jag

anser nämligen att en grundlig diskussion angående förslaget om ny författning är väsentligt viktigare än en snabb behandling av det. Vi antar ju inte nya grundlagar i det här landet så ofta. Det är över 150 år sedan en sådan omfattande grundlagsbehandling skedde. Jag tror inte heller att de ordinarie riksdagsvalen behöver inväntas. Det ligger kanske vissa fördelar i att det sker ett extra val enbart på författningsfrågorna; så pass väsentliga anser jag dem vara.

Förutsättningen för detta är emellertid att avgörandet i parlamentet föregås av en diskussion på bred basis, och det är här jag anser att fackföreningarna kommer in i bilden. Statsrådet hänvisar till att det får ankomma på huvudorganisationerna att inhämta sina lokala organisationers meningar, innan de avger sina remissyttranden. Jag tror emellertid att i en så speciell fråga som denna skulle det inte skada, ifall de statliga organen hörde sig för direkt hos de lokala organisationerna och inte lät deras meningar ta omvägen över de centrala organisationerna. Fackföreningarna har dock här i landet betydligt över två miljoner medlemmar, d. v. s. mer än två miljoner av landets vuxna befolkning, och den del av dessa som aktivt deltar i facklig och politisk verksamhet kan kanske räknas till i varje fall 200 000 à 250 000 vuxna och politiskt och fackligt medvetna män och kvinnor. Att ge dessa möjligheter att direkt få uttala sin mening om författningsutredningens betänkanden tror jag vore nyttigt både för dem som skall yttra sig och för dem som skall ta emot yttrandena och för utformningen av den slutliga lagtexten.

Man kan naturligtvis invända att detta tekniskt är väldigt svårt. Luntorna från utredningen är stora, och det skulle förorsaka vissa svårigheter att skicka ut allt detta till fackföreningarna. Det tror jag också, men man kunde väl förfara

Ang. adoption av färgade barn

som man har gjort vid andra tillfällen, nämligen göra ett sammandrag. Det är ju inte svårt att räkna ut vilka huvudfrågor som intresserar fackföreningsfolket mest och ge författningsutredningens meningar i dessa frågor till känna. Jag tänkte på en sådan sak som monarkiens vara eller inte vara, jag tänkte på frågan om kyrkans skiljande från staten men kanske framför allt på vad som signalerats om att man skulle skriva in i grundlagstexten rätten till arbete, som är en mycket väsentlig sak. Det skulle kanske också komma fram meningsyttringar om ytterligare bestämmelser som borde tillföras den nya författningen för att göra den fullt modern.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag tror att det skulle vara en ganska orimlig uppgift för de lokala organisationerna, om de samt och synnerligen skulle få detta omfattande betänkande på remiss. Man kan inte bara plocka ut detaljer och göra ett litet sammandrag; man måste ha motiveringarna för författningsutredningens ställningstagande. I den mån en huvudorganisation anser att lokala organisationer bör höras, står det givetvis huvudorganisationen fritt, som jag redan sagt i mitt svar, att göra detta.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Så oerhört svårt behövde det väl inte vara. Jag vet inte exakt hur många lokala organisationer som finns här i landet, men jag skulle tänka mig att efter den reducering som skett och som sker framför allt inom LO-området är det väl inte mer än 8 000 å 9 000 sådana organisationer. Det är ju inte ett så överväldigande antal att de som har hand om hela det statliga maskineriet inte skulle kunna bemästra en information av dessa.

Jag menar inte heller att man skulle ålägga dessa organisationer att tvångsvis avge remissyttranden. Frivillighetsprincipen kunde väl få gälla, men jag tror att det skulle vara nyttigt att ge dem tillfälle att yttra sig.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag är visserligen här för att svara på frågor och inte för att själv ställa frågor men tillåt mig att fråga: På hur lång tid skulle herr Lager vilja uppskjuta en författningsrevision?

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag är visserligen här för att ta emot svar på frågor som jag har ställt och inte för att svara på frågor som herr statsrådet ställer, men jag skulle kunna tänka mig att två-tre års remisstid och förbehandling inte vore för mycket när det gäller en så pass viktig angelägenhet som en ny författning, som väl är avsedd att gälla rätt lång tid framöver om än inte så länge som den nuvarande har gällt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. adoption av färgade barn

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl fröken Ljungbergs interpellation angående adoption av färgade barn, erhöll ånyo ordet och yttrade:

Herr talman! Fröken Ljungberg har frågat inrikesministern, om han är beredd att medverka till att de hinder som för närvarande reses mot adoption av färgade barn i Sverige undanröjes samt att föranstalta om åtgärder som eventuellt kan vara påkallade för en positiv lösning av frågan.

Sedan interpellationen överlämnats till mig för besvarande, får jag anföra följande.

När fråga är om adoption här i riket ankommer det på allmän domstol att pröva, huruvida adoptionen lämpligen må äga rum. Tillstånd till adoption får inte ges, med mindre adoptionen finnes lända till gagn för barnet och sökanden uppfostrat barnet eller vill uppfostra det eller eljest särskild anledning är till adoptionen. Adoptionsansökningar beträffande färgade barn synes hittills

Ang. adoption av färgade barn

ha förekommit i ett ringa antal fall. Vid behandlingen av dylika ansökningar torde domstolarna inte ha tagit någon speciell hänsyn till barnets avvikande ras. Det torde vara domstolarna främmande att låta prövningen i adoptionsärenden påverkas av befolkningspolitiska bedömanden. Enligt vad jag har inhämtat har man vid vår största lokala domstol, Stockholms rådhusrätt, under senare år godkänt samtliga hithörande ansökningar. Det må dock framhållas, att en laglig förutsättning för att utländsk medborgare skall kunna adopteras här är att adoptionen blir gällande i den stat han tillhör.

I vissa fall handlägges adoptionsfrågor av Kungl. Maj:t, nämligen när det gäller adoption utomlands och adoptanten eller barnet är svensk medborgare. Sådana ärenden har i några fall avsett adoption av barn av annan ras. Kungl. Maj:ts praxis i dessa fall innebär, att adoptionsansökningarna alltid har bifallits när lagliga förutsättningar härför har förelegat.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört synes några särskilda åtgärder i den av interpellanten åsyftade riktningen inte vara påkallade.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framför jag mitt tack för att statsrådet till besvarande har tagit hand om den interpellation som kammaren den 15 januari medgav att jag fick ställa till inrikesministern.

Statsrådet behandlar i sitt svar allmän domstols prövning av adoptionsansökningar beträffande färgade barn, och vad statsrådet därvidlag uttalar ger mig inte anledning till andra kommentarer än att jag tacksamt noterar bl. a. följande mening. »Vid behandlingen av dylika ansökningar torde domstolarna inte ha tagit någon speciell hänsyn till barnets avvikande ras.» Jag har inte heller i motiveringen till interpellationen ifrågasatt omsorgen eller sakligheten i den lagliga prövningen av adoptionsfrågor.

Från andra utgångspunkter än dem justitieministern haft anledning belysa ifrågasätter jag ändå i motsats till herr statsrådet, om inte någon åtgärd skulle vara påkallad, något som jag senare återkommer till i mitt anförande.

I min interpellation har jag citerat några uttryck i uttalanden av centrala myndigheter. Det ena citatet är hämtat från en skrivelse, som justitieministern torde känna till. Det gäller ett yttrande av kungl. socialstyrelsen, föranlett av en remiss från justitiedepartementet med anledning av en förfrågan från danska justitieministeriet. Skrivelsen är daterad i socialstyrelsen den 10 juni 1960 och behandlar socialstyrelsens synpunkter beträffande adoption och meddelande av uppehållstillstånd för utländska barn i Sverige. Det andra citatet är hämtat ur kungl. medicinalstyrelsens svar den 17 juli 1961 på en förfrågan från svenska sektionen av Lutherska Världsförbundet om möjligheten och lämpligheten av att adoptera t. ex. kinesiska eller arabiska flyktingbarn i vårt land. Det är till den skrivelsen det finns fogat ett uttalande av genetikern professor Böök, vilket uttalande jag också har åberopat i min interpellation.

Jag vill gärna med erkänsla få betona betydelsen av den noggranna prövning som lokala och centrala myndigheter tillämpar vid varje adoptionsansökan. Att den prövningen måste vara ytterligare skärpt om adoptionen gäller utländska barn ligger i sakens natur. Vad jag med citerandet av centrala myndigheters uttalanden satt i fråga är huruvida myndigheterna, förutom från fall till fall-prövningen, tillämpar ett principiellt synsätt på ifrågasättande frågor och i vilken grad en sådan bedömning kan ha vetenskapligt stöd för närvarande. På dessa i sammanhanget viktiga frågor ger justitieministern inte något besked. Jag anklagar inte heller herr statsrådet för det, men jag måste ju fråga, varför inrikesministern undandragit sig att besvara frågor som än så länge hör till hans departement.

Vi tar med rätta avstånd här i Sverige från rasdiskrimineringen i Amerika och

Ang. adoption av färgade barn

Afrika. Är det lätt för oss att göra det, därför att problemen inte är våra? Frågan kan man ha anledning att ställa sig. Det finns nämligen också bland oss svenska ett dunkelt, känslodaddat rastänkande. Jag har tyvärr fått belägg för det genom brev som jag har mottagit bland annat efter min interpellation i riksdagen. Det är då angeläget, menar jag, att statsmyndigheters uttalanden inte på något sätt skall kunna återopas som stöd för ej underbyggda förmodanden, utan att de öppet och rakt på saktar avstånd från allt som närmar sig diskriminerande rastänkande. Trots att justitieministern i den föregående interpellationsdebatten har betackat sig för frågor i sammanhang med interpellationer, måste jag fråga: Är justitieministern för sin del beredd att medverka till att man icke får uttalanden från myndigheter av här antydd karaktär?

Med våra ökande internationella förbindelser och främst vår verksamhet i samband med u-landshjälpen måste vi räkna med att ansökningarna om adoption av utländska barn kan komma att öka i antal. Jag är övertygad om att sådana ansökningar i regel kommer från människor som noga övervägt alla tänkbara problem med en sådan adoption. I synnerhet torde de ha besinnat grundförutsättningen för adoptionen, nämligen att den skall lända till gagn för barnet. Redan vid prövningen inför detta krav tror jag att många torde känna ovissheten så stor, att de inte fullföljer sin adoptionsansökan. Men de som tror sig kunna uppfylla grundkravet och vill göra en framställning om adoption har att gå en mycket lång, kostsam och besvärlig väg. Jag har mig bekant, för att ta ett exempel, att en familj som efter mångårigt utredningsarbete lyckades få adoptera två färgade barn fick underkasta sig en sammanlagd kostnad härför på ungefär 30 000 kronor. Det är orimligt att så skall vara förhållandet och att man skall behöva gå en så lång, besvärlig och dyrbar väg, innan adoptionen kan komma till stånd.

I en facktidsskrift har en svensk barnavårdsman redogjort för ett interna-

tionellt seminarium över ämnet »Adoption mellan olika länder». Seminariet, som anordnats av FN:s byrå för tekniskt bistånd i Genève i nära samarbete med International Social Service och Internationella förbundet för barnets skydd, avhölls i maj 1960. De synpunkter som man där enades om torde väl vara de som även vi i Sverige har anledning att anlägga på adoptionsfrågan. Men barnavårdsmanen slutar sitt referat med praktiska anvisningar, bl. a. att »den som önskar få förslag på ett utländskt barn för adoption bör vända sig direkt till International Social Service i Genève. Denna organisation har nämligen ingen underavdelning i vårt land.» Detta påpekande jämte ett annat förhållande som jag återkommer till ger mig till slut anledning att ifrågasätta en åtgärd.

Justitieministern framhåller i sitt interpellationssvar, att »en laglig förutsättning för att utländsk medborgare skall kunna adopteras här är att adoptionen blir gällande i den stat han tillhör». När nu åtskilliga av de länder som är aktuella i detta sammanhang såvitt jag vet saknar speciallagstiftning på detta område, blir prövningen av adoptionens giltighet i barnets hemland ofta en mycket krånglig procedurfråga för adoptanterna.

De två sist anförda förhållandena ger mig anledning att i all ödmjukhet undra, om inte justitieministern skulle överväga tillsättandet av en sakkunnig, kanske med förankring just i justitiedepartementet, som kunde vara svenska medborgare till hjälp och vägledning vid det svårbemästrade förfarandet i den av nationell och internationell rätt bundna adoptionsfrågan.

Med dessa kommentarer och frågor ber jag ännu en gång att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag var i den föregående debatten visst inte missnöjd med att få frågor. Jag bara sade att jag var här för att svara på frågor men själv ställde en fråga. Det skall jag inte göra i detta fall,

utan jag skall försöka besvara dessa fyra nu uppställda frågor i tur och ordning.

Först och främst har ärendet överlämnats från inrikesministeriet till mig för att adoptionsinstitutet är ett rättsinstitut som regleras genom lagstiftning, vilken handlägges inom justitiedepartementet. När det gäller myndigheternas tillämpning är det i vissa fall domstolarna som har att handlägga ärendena, i vissa fall är det regeringen, och i det senare fallet går ärendena till justitiedepartementet. Det är kanske därför naturligt att interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Sedan frågade fröken Ljungberg mig om jag var beredd att ta avstånd från det rasdiskriminerande tänkesätt som fröken Ljungberg ansåg ha kommit till uttryck i vissa yttranden. Härtill vill jag svara, att första gången jag uppträdde i denna kammare hade jag just att besvara en interpellation som gällde rasförföljelser och rasdiskriminering över huvud taget. Jag tror att vad jag då sade är tillräckligt belägg för min inställning i denna fråga.

Jag vill tillfoga att såvitt jag vet och såvitt mina medarbetare vet har det inte förekommit att domstol när den haft att handlägga adoptionsärenden rådfrågat annan myndighet än barnavårdsnämnd. De centrala myndigheter som här angavs tillfrågas icke av domstolarna. Anledningen till justitiedepartementets fråga till socialstyrelsen var närmast att man från det danska justitiedepartementet hade begärt vissa upplysningar om förhållandena här i Sverige på detta område.

Fröken Ljungberg sade också att det är en lång och besvärlig väg som adoptanterna har att vandra före domstolsprövningen, och det är nog alldeles riktigt. Jag har själv sett erfarenheter av detta i de ärenden som vi får att handlägga i justitiedepartementet. Det är ofta mycket besvärligt att, trots all den hjälp som utrikesdepartementet och dess tjänstemän otvivelaktigt ger, få fram vad som gäller i de olika länderna, särskilt ju mer exotiska länderna är. Ofta uppställes mycket krångliga och besvärliga

Ang. adoption av färgade barn
förutsättningar för att adoptionen skall kunna bli giltig. Ibland förbjuder man adoption, om adoptanten har barn förut, ibland om han har två eller tre barn förut.

Det är givet att det vore mycket bättre om vi kunde få till stånd en mera enhetlig lagstiftning på detta område. Vår egen lagstiftning grundar sig på internationella konventioner, och det pågår i vår i Haag en revision av dessa konventioner. Justitierådet Dennemark har deltagit i dessa överläggningar som justitiedepartementets representant.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag är tacksam för de upplysningar som statsrådets kompletteringar gav i frågan, men jag vill ännu en gång understryka att jag aldrig ifrågasatt just domstolarnas prövning av adoptionsfrågorna, utan det gällde centrala myndigheters uttalanden. Jag har velat rikta uppmärksamheten på detta, ty det förhåller sig otvivelaktigt på det sättet att uttalanden som en central myndighet gör i ett sådant här sammanhang måste påverka de lokala myndigheternas sätt att gå till väga vid den grundläggande prövningen av frågan. Det är det som enligt min uppfattning är allvarligt i sammanhanget.

Jag tror i likhet med justitieministern att i den mån man på det internationella rättsområdet kan komma fram till någon sorts likformighet i detta avseende, undanröjs otvivelaktigt många svårigheter. Men jag undrar om det inte, tills så blir förhållandet, skulle vara önskvärt med ytterligare hjälp kanske just från justitiedepartementets sida till allmänheten i sådana här frågor.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial nr 131—140, bevillningsutskottets betänkanden nr 44 och 45 samt memorial nr 48, bankoutskottets utlåtande nr 20 samt memorial nr 23 ävensom tredje lagutskottets utlåtande nr 26.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 130, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till Hillelskolan, godkändes den i detta memorial föreslagna vote-ringspropositionen.

På särskilda framställningar av herr förste vice talmannen beslöts dels att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde, dels ock att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets be-tänkande nr 45, statsutskottets utlåtan-den nr 137—140, bevillningsutskottets betänkande nr 44 och bankoutskottets utlåtande nr 20 skulle i nu nämnd ord-ning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 13, angående uppskov med behandling-en av vissa ärenden;

statsutskottets utlåtanden och memo-rial:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse till Skövde stad av visst markområde i staden;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse till Karls-krona stad av visst markområde i sta-den;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggs-stat II till riksstaten för budgetåret 1962/63 till stöd åt Aktiebolaget Stats-gruvor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande gymnasier m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för ut-formningen av skolväsendets centrala ledning m. m. jämte i ämnet väckta mo-tioner;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplace-ringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig löneregle-

ring för skolledare och lärare vid yrkes-skolor m. m. jämte i ämnet väckta mo-tioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för skolledare och lärare vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor m. m.;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken; samt

nr 151, angående uppskov med be-handlingen av vissa ärenden;

bevillningsutskottets memorial nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtande och memo-rial:

nr 21, angående regleringen för bud-getåret 1963/64 av utgifterna under hu-vudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. ävensom i anledning av väckt mo-tion om viss utvidgning av riksdagens upplysningstjänst; samt

nr 25, angående uppskov med be-handlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden;

andra lagutskottets memorial nr 59, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

tredje lagutskottets memorial nr 30, angående uppskov med behandling av vissa utskottet tilldelade ärenden;

jordbruksutskottets memorial:

nr 17, i anledning av kamrarnas skilj-aktiga beslut i fråga om anslag till Be-främjande av husdjursaveln m. m.; samt

nr 18, angående uppskov med be-handlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden; ävensom

allmänna beredningsutskottets memo-rial nr 35, angående uppskov med be-handlingen av vissa ärenden.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sam-manträde avslutades kl. 16.34.

In fidem

Fritz af Petersens

Tisdagen den 28 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 130 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 479 och II: 590 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till motionerna I: 479 och II: 590, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att statsbidrag måtte utgå till den mosaiska Hillelskolan i Stockholm.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstning medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 67.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 539, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 94 ja och 123 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 170 ja och 190 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 141 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 632 och II: 784 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till motionerna I: 632 och II: 784, till Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 150 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstning medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 76.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 540, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 96 ja och 124 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 167 ja och 200 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 152 föreslag-

Om ett gemensamt trafikföretag för Stor-Stockholm

na samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 136 och II: 161 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av motionerna I: 136 och II: 161 till Bidrag till S:t Lukasstiftelsen för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 69.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 541, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 105 ja och 114 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 181 ja och 183 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

Om ett gemensamt trafikföretag för Stor-Stockholm

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lagers interpellation om ett gemensamt trafikföretag för Stor-Stockholm, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Lager har frågat mig om jag har för avsikt att ta initiativ till förhandlingar mellan statens järnvägar, kommunala myndigheter och privata trafikföretag för att få till stånd ett gemensamt trafikföretag för lösning av Storstockholmsområdets persontrafikproblem.

Jag vill inledningsvis framhålla, att den kollektiva lokaltrafiken i Storstockholm och dess rationella ordnande utgör ett komplicerat problem främst på grund av de många olika intressen som är engagerade i frågan.

Sedan Storstockholms trafikutredning år 1959 avgav sitt sista betänkande om den kollektiva förortstrafiken i stockholmsområdet har berörda kommuner och trafikföretag tagit upp utredningens problemställningar för vidare studier och bearbetning.

Bl. a. har den för Stockholms stad och förortskommunerna gemensamma Storstockholms planeringsnämnd tillsatt en särskild expertberedning, som skall svara för erforderlig detaljutredning om den interkommunala persontrafiken i stockholmsområdet. I beredningen ingår representanter för Stockholms stad, Stockholms förorters samarbetsnämnd, statens järnvägar, Stockholms spårvägar och de privata trafikföretagen. Vidare har Stockholms förorters samarbetsnämnd förra året uppdragit åt en expert att göra en översyn av det förut nämnda betänkandet om den kollektiva förortstrafiken.

Inom Stockholms stad håller vidare en kommitté på med en översyn av Stockholms spårvägars taxesystem. Kommittén har även till uppgift att kartlägga den ekonomiska utvecklingen för Stockholms spårvägar och därmed lämna underlag för eventuella överenskommerelser om den kollektiva förortstrafikens samordning.

Förutom dessa mera allmänt syftande utredningar pågår inom olika trafikföretag undersökningar av vissa delproblem. Sålunda pågår bl. a. utredningar inom statens järnvägar för att genomgripande sanera den för närvarande olönsamma förortstrafiken på järnväg. I

Om ett gemensamt trafikföretag för Stor-Stockholm

det här sammanhanget vill jag nämna, att statens järnvägar som ett led i detta utredningsarbete undersöker de trafiktekniska möjligheterna för att åstadkomma en långtgående rationalisering och förbättring av närtrafiken på normalspårslinjerna i stockholmsregionen, bl. a. genom pendeltrafik mellan de norra och södra linjerna.

De problem, som måste lösas för att förortstrafiken skall kunna organiseras på bästa sätt, är således föremål för ett intensivt och omfattande utredningsarbete i olika instanser. Enligt vad jag inhämtat har flertalet av de olika specialundersökningarna nu mer eller mindre nått avslutningsskedet. Med hänsyn till det läge i vilket utredningsarbetet sålunda befinner sig, anser jag, att regeringen för dagen inte bör vidtaga någon speciell åtgärd. Jag kommer givetvis att hålla mig fortlöpande orienterad i ärendet, och jag har fördenskull bl. a. utsett en särskild tjänsteman i kommunikationsdepartementet att följa utredningsarbetets fortgång. Beroende på frågans vidare utveckling kommer jag i fortsättningen att överväga i vad mån åtgärder från min sida är påkallade.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för hans svar på min interpellation. Jag vill redan nu be om ursäkt om jag på någon punkt har missuppfattat den redogörelse statsrådet gav. Jag har nämligen bara haft statsrådets muntliga framställning här att följa, och då uppstår ju alltid sådana risker.

Herr statsrådet nämnde att Storstockholms interkommunala trafik är ett komplicerat problem, och det är så sant som det är sagt. Om jag tar kammarens tid i anspråk några minuter sker det närmast för att komplettera den skildring av utredningsarbetet i denna fråga som herr statsrådet gav.

Under efterkrigsåren har det skett en stormande utveckling i stockholmsräjongen. Om den utvecklingen varit av godo eller ondo skall jag i detta sammanhang inte diskutera. Det som skett kan

emellertid svårigen ändras. Vi får väl försöka att göra det bästa möjliga av och i den situation som uppstått.

Det första man fäster sig vid är att Stockholms stad till stor del vuxit ihop med grannkommunerna. Där så ännu inte skett är det bara en tidsfråga när det sker. På vissa håll är det redan så att endast den med stor lokalkännedom utrustade resenären kan säga när han i ett tätbebyggt område passerar gränsen mellan ett par kommuner eller städer. Ekonomiskt har Stockholms city förvandlats från att vara en plats där människor arbetar och bor till att bli en plats där man endast arbetar. Bostaden befinner sig på någon helt annan plats, i något av Stockholms ytterområden eller i en grannstad eller annan grannkommun.

Denna process — sammanväxandets process och den ekonomiska koncentrationens process — har rest nya problem, frågor som tidigare inte störde kommunalpolitikernas sammanträden och natt-sömn. Kommunalpolitikerna har emellertid gett sig i kast med att lösa dessa problem, vilket tydligt framgick av den redogörelse som statsrådet lämnade. En rätt stor kommunal samverkan har redan kommit till stånd på vissa områden. Jag tänker t. ex. på vattenförsörjning, avloppssystem, sjukvård och liknande.

På ett område har emellertid allt förblivit vid det gamla. Det är när det gäller de interna kollektiva trafikmedlen i detta område. Gator och vägar binds ihop och blir till genomgående trafikleder. Trafikmedlen gör det däremot icke.

Det snart hopväxta Storstockholmsområdet har flera företag som driver kollektiva trafikmedel: spårbundna och busslinjer. Låt mig nämna de viktigaste: Stockholms spårvägar, ett helkommunalt företag; statens järnvägar, ett helstatligt företag; finansdynastien Wallenberg som driver Saltsjöbanan, Björknäsbolaget, Södertörns bussbolag och Mälaröarnas bussbolag. Dessutom finns det ytterligare ett halvt dussin trafikföretag, en del kommunala, ett kooperativt, andra privatägda. De ojämförligt största och mest

Om ett gemensamt trafikföretag för Stor-Stockholm

betydelsefulla är emellertid Stockholms spårvägar, statens järnvägar och Wallenbergs-företagen.

Dessa företags ägare anlägger vitt skilda synpunkter på sina företag. Stockholms stad är vidsynt och betraktar alldeles riktigt trafikmedlen i huvudstaden som en social angelägenhet. Därför hållas taxorna nere, och trafiken subventioneras med skattemedel, för närvaraande cirka 40 miljoner kronor om året — förlusten var 37 miljoner kronor i fjol enligt dagens tidningar. Statens järnvägar tycks vackla mellan den sociala synpunkten och den affärsmässiga, med övervikt för den senare. Jag vet inte om det är sant vad som synts i tidningarna, nämligen att järnvägsstyrelsen är mycket tveksam att förbättra förortstrafiken därför att den inte skulle vara lönsam. Wallenbergarna driver sina trafikföretag för att tjäna mer pengar, och det är ju inte överraskande utan helt naturligt.

Vad innebär nu denna brist på samordning för trafikanterna? Den innebär att de statliga och privata företagen har väsentligt högre taxor än Stockholms spårvägar, vilket är ett klart missgynnande av den del av befolkningen i Storstockholm som är bosatt utanför Stockholms stads gränser. En månads arbetsresor i Stockholm kostar 31 kronor när man löser veckokort, rabattkort. För denna avgift kan vederbörande åka 22 kilometer per dag, tur och retur. För samma pris får resenären åka på SJ:s linjer högst 10 kilometer och på Wallenbergsföretagen mellan 5 och 8 kilometer. Detta är det statistiska materialet.

Låt mig komplettera med ett konkret exempel. När SS trafikerade Sundbyberg med linje 15 kunde man åka från Sundbyberg hit till Helgeandsholmen för 95 öre. Så övertog SJ busstrafiken från Sundbyberg till Stockholm, och nu kostar det kronor 1:70 för samma resa, d. v. s. en krona för färd med SJ:s busar från Sundbyberg till Norra Bantorget och sedan en spårvägsbiljett därifrån å 70 öre.

Det är sannerligen en kraftig stegring. Om övergångsrätten hade bibehållits från SJ:s linjer till spårvägens linjer hade

resan kostat en krona och höjningen inskränkt sig till 5 öre i stället för 75 öre.

Hur skall då den här frågan lösas? Det framgick av statsrådets skildring, att ett stort antal utredningar sitter och funderar på problemet. Det är sannerligen, som herr statsrådet sade, mycket komplicerat, dock inte så komplicerat som jag tror att många föreställer sig.

En sak tycker jag inte man kan behöva ödsla mycket tankemöda på: Wallenbergarna kommer säkerligen inte vare sig nu eller i framtiden att subventionera trafiken på sina linjer till förmån för resenärerna på samma sätt som Stockholms stad gör. Nu återstår att se om staten är villig att göra det. Jag vore herr statsrådet mycket tacksam om jag kunde få höra hans mening i det hänseendet.

Så långt jag begriper finns det bara en lösning på problemet med den interna trafiken inom Storstockholm, nämligen att all kollektiv trafik samlas under en hatt och att det betraktelsesätt som Stockholms stad i huvudsak tillämpar beträffande den kommunala spårvägs- och busstrafiken blir riktningsgivande för detta företags verksamhet.

Man skulle kanske kunna betrakta saken annorlunda om människorna i det här området i praktiken hade frihet att välja bostad, men det har de inte. De bostadslösa får ta vad som bjuds, även om bostaden ligger aldrig så obehälsamt till i förhållande till arbetsplatsen.

Det är naturligtvis tacknämligt att man inom kommunikationsdepartementet har tillsatt en särskild tjänsteman för att handlägga det här ärendet, och det får väl tas som ett tecken på att man arbetar med frågan och söker att så snart som möjligt komma till en lösning. Jag tror dock att regeringen inte behöver vara så diplomatisk som herr statsrådet var när han talade om huruvida han tänker ta något initiativ. Jag tyckte det var så många reservationer mot en sådan ståndpunkt, att man kan befara att det hela hänger upp sig någonstans. SJ är en storföretagare på trafikområdet i Storstockholm, och det kan inte vara statsmakterna likgiltigt hur det är ordnat i denna vår största och folkrikaste bygd,

Om ett gemensamt trafikföretag för Stor-Stockholm

som därtill är huvudstad. Jag tror det vore lättare för regeringen än för någon annan av de berörda parterna att här ta ett initiativ för att försöka finna en samlande lösning.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag får allra först framföra en ursäkt till herr Lager, som inte har fått del av interpellationssvaret i förväg. Jag har under tiden som han har talat kontrollerat saken, och det lär i går omkring klockan halv fyra ha gått ett bud med interpellationssvaret, som skulle ha lagts i herr Lagers fack. Det må nu vara hur som helst med det; det skall ändå inte gå till så, utan interpellanten skall ha svaret i förväg. Jag ber om ursäkt för den malör som här har inträffat.

I anledning av vad herr Lager hade att säga vill jag bara påpeka att statens järnvägar redan nu lämnar subventioner så till vida som förortstrafiken går med ett ganska stort underskott. Jag tror emellertid inte att man genom subventioner bör uppehålla trafiken i fortsättningen, utan man får nog försöka att se till att förortstrafiken liksom all annan trafik här sig så långt det över huvud taget är möjligt, för så vitt inte specella skäl kan föreligga till att en subvention bör utgå.

Herr Lager tyckte att jag var litet väl försiktig och att jag omgav mig med alltför många reservationer i frågan huruvida jag skulle ta ett initiativ. Ja, det är möjligt att herr Lager kunde uppfatta saken så, men jag hänvisade ju ändå till inte mindre än sex utredningar som för närvarande pågår. Jag tror inte det skulle vara klokt att just i dag ta ett initiativ, utan man får nog avvakta huruvida de utredningar som nu pågår kan leda till ett positivt resultat. Det är för dagen svårt att säga någonting om detta, men jag kan försäkra herr Lager att jag är lika intresserad som han av att förortstrafiken ordnas på ett riktigt och vettigt sätt. Tillfälle till en diskussion om den saken får vi när materialet ligger på bordet och vi kan överblicka förutsättningarna och möjligheterna.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Det bör kanske sägas att frågan om närortstrafiken inom Stockholmsområdet inte bara är ett Stockholmsintresse utan en fråga som berör hela landet. Så länge nämligen denna trafik vållar SJ förluster är den en integrerande del av SJ:s stora ekonomiska problem.

Vi vet alla att det problemet inte precis är litet och obetydligt i dag och inte heller kommer att vara det under den närmaste framtiden, utan alla ansträngningar måste sättas in från SJ:s sida för att reda upp situationen. Av den anledningen är frågan om ordnandet av denna förortstrafik helt enkelt akut och uppstår en mycket stor del av intresset och arbetskraften inom SJ:s ledning just nu. Man har ju etablerat ett investeringsstopp för närortstrafiken så länge man inte röner det intresse från de berörda parterna som man anser borde visas.

Jag kan inte finna annat, herr talman, än att det måste till ett intimt samarbete mellan de olika kommunerna i storstockholmsområdet som har intresse av att närortstrafiken upprätthållas. För min egen del har jag rekommenderat någon form av kommunalförbund, om man nu inte kan åstadkomma någonting annat i sammanhanget, vilket synes vara praktiskt taget omöjligt. Jag tror att det är riktigt som man har sagt under diskussionerna, att ett sådant kommunalförbund skulle kunna få sin arbetsportfölj precis så full som vederbörande själva ville — en sådan oändlig räckvid av problem är det som behöver lösas gemensamt inom storstockholmsområdet; och dit hör bl. a. frågan om SJ:s del i närortstrafiken.

För min egen del måste jag säga — och jag tror att SJ:s ledning har samma uppfattning — att SJ inte längre kan vara med om att subventionera trafik-kostnaderna i vårt lands mest tätbefolkade område, samtidigt som man undan för undan tvingas minska SJ:s service i glesbygderna, dra in bemanningen på järnvägsstationerna, lägga ned bandelar och vidtaga andra åtgärder för att söka

Ang. den ekonomiska politiken

finansiera SJ:s rörelse och lösa dess svåra ekonomiska problem.

Jag vill alltså säga, herr talman, att huvudansvaret för att man skall lyckas på den här punkten enligt min mening numera inte ligger på den statliga utan på den kommunala sidan, därifrån vi förväntar ett initiativ.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Till den lilla malör som tydligen har inträffat och som herr statsrådet var vänlig nog att be om ursäkt för vill jag bara säga, att sådant ju kan hända i de bästa familjer och att jag inte alls tar illa vid mig för den sakens skull — jag ville bara göra en reservation för den händelse missuppfattningar skulle uppstå; riskerna för sådana ökar ju när man inte har en utskrift av svaret.

Frågan om subvention eller inte till trafikföretag har ju diskuterats under åtskilliga år inom Stockholms stads kommunala myndigheter. För tio, tolv år sedan gjorde de borgerliga partierna, sedan de avlöst arbetarpartierna som majoritet i stadshuset, ett försök att lägga om spårvägsföretagets drift så att den skulle bära sig och om inte ge vinst så åtminstone inte kräva subventioner. Det visade sig att en sådan linje inte kunde fullföljas i praktiken, och jag tror att det sammanhänger med — detta vill jag säga till herr Andersson — att kraven på den kollektiva trafiken växer just i de tätbefolkade områdena och framför allt storstadsområdena, vilket skapar ett behov av subventioner. Ytligt sett kunde man tycka att det borde vara tvärtom — ju tätare bebyggelse desto mera lönsamma trafikföretag — men verkligheten säger någonting helt annat.

Jag undrar om inte statsmakterna vid lösningen av detta problem måste tänka på samma sätt som man gör i Stockholms stad, att trafikmedlen skall tillhandahållas allmänheten för så billiga penningar som möjligt och att man skall subventionera trafiken med skattemedel, den väg som är den mest rättfärdiga.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 13, statsutskottets utlåtanden nr 142—150 och memorial nr 151, bevillningsutskottets memorial nr 49, bankoutskottets utlåtande nr 21 och memorial nr 25, andra lagutskottets memorial nr 59 samt tredje lagutskottets memorial nr 30.

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 17, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Befrämjande av husdjursaveln m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition lades memorialet till handlingarna.

Föredrogos och bordlades ånyo jordbruksutskottets memorial nr 18 och allmänna beredningsutskottets memorial nr 35.

Ang. den ekonomiska politiken

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1963/64, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 april 1963 dagtecknad proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64, m. m., hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1963/64 med 100 procent av grundbeloppet.

Propositionen nr 150 hade i här berörd del hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet upptagit följande vid

riksdagens början väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 8, av herrar *Harry Carlsson* och *Eric Petersson*, samt II: 8, av herr *Carlsson* i Huskvarna m. fl., vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsam utredning och förslag till sådana bottenavdrag för folkpensionärer, att den oskäligen skattebelastningen av pensionärernas inkomster vid sidan av folkpensionen bringades att upphöra;

2) de likalydande motionerna I: 14, av herr *Lundström* m. fl., och II: 16, av herr *Ohlin* m. fl., vari anhängits, att riksdagen måtte

A. besluta, att förvärvsavdraget för förvärvsarbetsande gift kvinna och ensamstående med hemmavarande barn under 16 år skulle — utöver det fasta avdraget om 300 kronor — förstärkas så, att det nuvarande kvotavdraget, som vore 20 procent av inkomsten, höjdes till 25 procent av inkomsten och att avdragets maximibelopp, som nu vore 2 000 kronor, höjdes till 4 000 kronor, att gälla från och med 1963 års inkomster,

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att allmänna skatteberedningen vid fortsatt översyn av förvärvsavdragen skyndsamt måtte pröva

a) en omkonstruktion av förvärvsavdraget i syfte att

dels genomföra en höjning av avdraget för avdragsberättigade med lägre inkomster, så att avdraget även för dessa bättre överensstämde med de faktiska merkostnaderna,

dels höja den nuvarande gränsen för barns ålder för åtnjutande av rätt till kvotavdrag inom förvärvsavdraget,

dels genomföra en höjning av avdraget i de fall en familj icke hade barn under 16 år och kvinnan hade förvärvsarbete utanför hemmet,

dels ock genomföra en höjning av förvärvsavdraget i de fall, där hustrun verksamt deltagit i makens rörelse eller jordbruk eller haft inkomst av arbete i

Ang. den ekonomiska politiken

eget jordbruk, enligt i motionernas motivering givna riktlinjer,

b) möjligheterna att medgiva rätt för två förvärvsarbetsande makar att begära särtaxering vid inkomstbeskattningen;

3) de likalydande motionerna I: 90, av herrar *Jonasson* och *Eric Carlsson*, samt II: 103, av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl., vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om skyndsam prövning av möjligheterna att undantaga från deklarationsskyldighet folkpensionärer, som i huvudsak icke hade andra inkomster än folkpensionen, samt därmed i inkomst-avseende likställda;

4) de likalydande motionerna I: 255, av herr *Hagberg* m. fl., och II: 305, av herr *Heckscher* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) anhänga, att Kungl. Maj:t måtte, efter företagen utredning, för riksdagen framlägga förslag om en indexreglering av ortsavdragen och av inkomstskatteskalornas skiktintervaller,

b) uttala, att enligt riksdagens mening allmänna skatteberedningen borde inrikta sig på att framlägga förslag bland annat om en betydande och över hela fältet gående sänkning av progressiviteten, med tyngdpunkten förlagd till de nu obehörigt hårt drabbade mellanskikten i skatteskalen för gifta, i så god tid, att dessa kunde föreläggas 1964 års riksdag;

5) de likalydande motionerna I: 365, av herr *Hagberg* m. fl., och II: 434, av herr *Heckscher* m. fl., vari anhängits, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda

a) förslag till lag om ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

b) förslag till förordning om ändring av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, vilka förslag avsågo en höjning av nuvarande ortsavdrag å 4 500 kronor för skattskyldiga med hemmavarande barn

Ang. den ekonomiska politiken

under 18 år, nämligen för gifta med 1 000 kronor för vardera av de två första barnen och 1 500 kronor för varje följande barn samt för ensamstående med 1 500 kronor för varje barn utöver två;

6) de likalydande motionerna I: 366, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 435, av herr *Heckscher m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle

A. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats genom deltidarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem, samt

B. besluta, att för ålders- och invalidpensionär skulle utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar, av vilka en vore pensionär, och med 7 200 kronor för makar, som båda vore pensionärer,

samt på grund härav antaga i motionerna införda

a) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

b) förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

7) de likalydande motionerna I: 428, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 532, av herr *Hedlund m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle

a) besluta, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen, såvitt gällde 1964 och kommande års taxeringar, skulle erhålla i motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåg, att skattskyldig med inkomst av jordbruksfastighet skulle medgivas kvotavdrag enligt samma grunder, som för närvarande tillämpades, då skattskyldig hade inkomst av eget arbete eller rörelse; även för fall av faktisk sambeskattnings förordnades kvotavdrag, vilket skulle bestämmas till 20 procent av det belopp, som motsvarade 1/5 av mannens inkomst, dock högst 700 kronor,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan rörande utformning och förbättring av förvärvsavdragen skyndsamt måtte utredas samt att förslag måtte föreläggas 1964 års riksdag i syfte att uppnå främst dels höjning av nu gällande fasta avdrag, dels sådana grunder i övrigt, att rätt till relativt högre förvärvsavdrag erhöles vid lägre inkomster, dels högre maximalt förvärvsavdrag, allt i enlighet med vad i motionerna anförts;

8) de likalydande motionerna I: 510, av herr *Adolfsson*, samt II: 624, av herrar *Hagberg* och *Holmberg*;

9) de likalydande motionerna I: 515, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 627, av herr *Hedlund m. fl.*, vari bland annat hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att vid pågående skatteberedning, främst med hänsyn till de lägre inkomstgrupperna, måtte utarbetas förslag till en successiv höjning av de skattefria ortsavdragen med sådan utformning, att avdragsbeloppen därefter garanterades värdebeständighet och standardföljksamhet, samt att riksdagen även i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts;

10) de likalydande motionerna I: 518, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 630, av herr *Ohlin m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte fastställa ändrad skatteskala för statlig inkomstskatt i enlighet med i motionerna angivna grunder, att gälla från och med 1964 års inkomster. De föreslagna skatteskalorna inneburo sänkning med verkan från och med 1965 års taxering av marginalskatten för gifta i inkomstläget 15—35 000 kronor och för ogifta i skiktet 9—17 000 kronor;

11) de likalydande motionerna I: 524, av herrar *Sveningsson* och *Kajser*, samt II: 620, av herr *Björkman m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta,

att förvärvsavdragets maximum skulle höjas från 2 000 till 3 000 kronor med rätt för den som kunde styrka högre kostnader för barnets omhändertagande än 3 000 kronor, att inom ramen för 20

procent av inkomsten få avdrag härför, samt

att förvärvsavdraget för gift kvinna, som haft inkomst av jordbruksfastighet, liksom avdraget vid s. k. faktisk samtaxering skulle, där hustrun haft hemmavarande barn under 16 år och styrkta kostnader för barnens omhändertagande, som överstege 300 kronor, medgävas för de verkliga kostnaderna, dock högst med 20 procent av det värde, vartill hustruns arbete uppskattades,

samt på grund härav antaga i motionerna infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

12) motionen II: 628, av herr *Nordgren* och fröken *Wetterström*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t måtte, efter företagen utredning, där de i motionen anförda synpunkterna beaktats, för riksdagen snarast framlägga förslag rörande förvärvsavdragets utformning; ävensom

13) motionen II: 633, av herr *Westberg*, vari anhängits, att riksdagen måtte beträffande avdraget i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen för icke-vårdnadshavare för underhåll till eget barn

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att allmänna skatteberedningen skyndsamt måtte pröva frågan om en höjning av gränsen för barnets ålder för åtnjutande av rätt till avdraget, samt

b) besluta, att från och med 1963 års inkomster höja avdragets maximibelopp till 2 000 kronor och således antaga i motionen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) *beträffande lagstiftning om höjda ortsavdrag för barnfamiljer*

att de likalydande motionerna I: 365, av herr Hagberg m. fl., och II: 434, av

Ang. den ekonomiska politiken

herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande utredning om indexreglering av ortsavdrag och skatteskalor m. m.*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 255, av herr Hagberg m. fl., och II: 305, av herr Heckscher m. fl., om indexreglering av ortsavdragen, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 515, av herr Bengtson m. fl., och II: 627, av herr Hedlund m. fl., såvitt anginge höjning av ortsavdragen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) *beträffande ortsavdragen för folkpensionärer m. fl.*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 366, av herr Hagberg m. fl., och II: 435, av herr Heckscher m. fl., såvitt anginge lagstiftning om höjda ortsavdrag, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 8, av herrar Harry Carlsson och Eric Petersson, samt II: 8, av herr Carlsson i Huskvarna m. fl., om utredning angående särskilda bottenavdrag för folkpensionärer,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) *beträffande utredning om befrielse från deklarationsskyldighet för folkpensionärer m. fl.*

att de likalydande motionerna I: 90, av herrar Jonasson och Eric Carlsson, samt II: 103, av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E) *beträffande avdrag för underhåll till icke hemmavarande barn*

att motionen II: 633, av herr Westberg,

a) i vad avsåge höjning av maximibeloppet till 2 000 kronor, samt

b) i vad avsåge utredning om åldersgränsen för barn,

Ang. den ekonomiska politiken

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F) *beträffande ändrad lagstiftning rörande förvärvsavdrag för gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet, rörelse eller eget arbete och för gift man, vilkens hustru utförde arbete i mannens jordbruk eller rörelse, ävensom för ensamstående barnförsörjare*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 14, av herr Lundström m. fl., och II: 16, av herr Ohlin m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 428, av herr Bengtson m. fl., och II: 532, av herr Hedlund m. fl., ävensom

3) de likalydande motionerna I: 524, av herrar Sveningsson och Kaijser, samt II: 620, av herr Björkman m. fl.,

samtliga motioner i vad avsåge förevarande frågor,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G) *beträffande utredning om förvärvsavdraget*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 14, av herr Lundström m. fl., och II: 16, av herr Ohlin m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 428, av herr Bengtson m. fl., och II: 532, av herr Hedlund m. fl., ävensom

3) motionen II: 628, av herr Nordgren och fröken Wetterström,

samtliga motioner i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H) *beträffande utredning om skattefrihet för visst deltidsarbete*

att de likalydande motionerna I: 366, av herr Hagberg m. fl., och II: 435, av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I) *beträffande utredning om skattepolitiken*

att de likalydande motionerna I: 510, av herr Adolfsson, samt II: 624, av herrar Hagberg och Holmberg, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J) *beträffande lagstiftning om skatte-skalorna för statlig inkomstskatt*

att de likalydande motionerna I: 518, av herr Lundström m. fl., och II: 630, av herr Ohlin m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

K) *beträffande utredning om skatte-skalorna för statlig inkomstskatt*

att de likalydande motionerna I: 255, av herr Hagberg m. fl., och II: 305, av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

L) *beträffande uttagningsprocenten*

att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 150, i vad propositionen hänvisats till bevillningsutskottet — måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1963/64 med 100 procent av grundbeloppet; ävensom

M) *beträffande bevillningarna*

att bevillningarna för budgetåret 1963/64 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade avgivits

beträffande lagstiftning om höjda ortsavdrag för barnfamiljer

I) av herrar Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson i Svalöv och Magnusson i Borås, vilka, under återopande av innehåll i de likalydande motionerna I: 365, av herr Hagberg m. fl., och II: 434, av herr Heckscher m. fl., ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte antaga de vid motionerna fogade förslagen till

1) lag om ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändring av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

Ang. den ekonomiska politiken

beträffande utredning om indexreglering av ortsavdrag och skatteskalor m. m.

II) av herrar Hagberg, Stefanson, Lundström, Yngve Nilsson, Sundin, Gustafson i Göteborg, Nilsson i Svalöv, Vigelsbo, Christenson i Malmö och Magnusson i Borås, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 255, av herr Hagberg m. fl., och II: 305, av herr Heckscher m. fl., samt I: 515, av herr Bengtson m. fl., och II: 627, av herr Hedlund m. fl., alla motionerna såvitt nu vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

beträffande utredning om höjning av ortsavdragen

III) av herrar Sundin och Vigelsbo, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 515, av herr Bengtson m. fl., och II: 627, av herr Hedlund m. fl., såvitt nu vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid pågående skatteberedning förslag måtte utarbetas till en successiv höjning av ortsavdragen i enlighet med vad reservanterna anförst;

beträffande ortsavdragen för folkpensionärer m. fl.

IV) av herrar Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson i Svalöv och Magnusson i Borås, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att för ålders- och invalidpensionärer skulle utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen 3 600 kronor för ensam pensionär, 6 000 kronor för makar, av vilka en vore pensionär, och 7 200 kronor för makar, som båda vore pensionärer, samt att utskottet på grund härav bort under C hemställa, att riksdagen måtte antaga de vid motionerna I: 366, av herr Hagberg m. fl., och II: 435, av herr Heckscher m. fl., fogade förslagen till

a) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

b) förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt med den ändring, att 8 § erhöles i reservationen angiven lydelse;

V) av herrar Stefanson, Lundström, Gustafson i Göteborg och Christenson i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 8, av herrar Harry Carlsson och Eric Petersson, samt II: 8, av herr Carlsson i Huskvarna m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till sådan höjning av de skattefria bottenavdragen för folkpensionärer, att smärre inkomster vid sidan av folkpensionen bleve i ökad utsträckning skattefria;

beträffande utredning om befrielse från deklarationsskyldighet för folkpensionärer m. fl.

VI) av herrar Sundin och Vigelsbo, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 90, av herrar Jonasson och Eric Carlsson, samt II: 103, av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning av möjligheterna att undantaga från deklarationsskyldighet folkpensionärer, som i huvudsak icke hade andra inkomster än folkpensionen, samt därmed i inkomsthänseende likställda i enlighet med vad reservanterna anförst;

beträffande avdrag för underhåll till icke hemmavarande barn

VII) av herrar Hagberg, Stefanson, Lundström, Yngve Nilsson, Sundin, Gustafson i Göteborg, Nilsson i Svalöv, Vigelsbo, Christenson i Malmö och Magnusson i Borås, vilka under åberopande av innehållet i motionen II: 633, av herr Westberg, ansett, att utskottet bort föreslå en höjning av maximibeloppet för ifrågavarande avdrag till 2 000 kronor ävensom översyn av gällande regler beträffande barnets ålder, och att utskottet således bort under E hemställa,

Ang. den ekonomiska politiken

a) att riksdagen måtte antaga det vid motionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam översyn av frågan om höjning av barnets ålder för rätt till avdrag för ensamstående barnförsörjares underhållsbidrag till icke hemmavarande barn;

VIII) av fröken *Ranmark*, som dock ej antytt sin mening;

beträffande ändrad lagstiftning rörande förvärvsavdrag för gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet, rörelse eller eget arbete och för gift man, vilkens hustru utförde arbete i mannens jordbruk eller rörelse, ävensom för ensamstående barnförsörjare

IX) av herrar *Stefanson*, *Lundström*, *Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, vilka, under återopande av innehålllet i de likalydande motionerna I: 14, av herr *Lundström* m. fl., och II: 16, av herr *Ohlin* m. fl., i vad desamma avsåge ändrad lagstiftning rörande förvärvsavdrag, ansett, att utskottet bort under F hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 14, av herr *Lundström* m. fl., och II: 16, av herr *Ohlin* m. fl., måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

X) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under F hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 428, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 532, av herr *Hedlund* m. fl., ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 14, av herr *Lundström* m. fl., och II: 16, av herr *Ohlin* m. fl., samt de likalydande motionerna I: 524, av herrar *Sveningsson* och *Kaijser*, samt II: 620, av herr *Björkman* m. fl., samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om

ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

XI) av herrar *Hagberg*, *Yngve Nilsson*, *Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka, under återopande av innehålllet i de likalydande motionerna I: 524, av herrar *Sveningsson* och *Kaijser*, samt II: 620, av herr *Björkman* m. fl., ansett, att utskottet bort under F hemställa, att riksdagen måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

beträffande utredning om förvärvsavdraget

XII) av herrar *Hagberg*, *Stefanson*, *Lundström*, *Yngve Nilsson*, *Sundin*, *Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv, *Vigelsbo*, *Christenson* i Malmö och *Magnusson* i Borås, vilka, under återopande av innehålllet i de likalydande motionerna I: 14, av herr *Lundström* m. fl., och II: 16, av herr *Ohlin* m. fl., de likalydande motionerna I: 428, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 532, av herr *Hedlund* m. fl., båda motionsparen såvitt här vore i fråga, samt motionen II: 628, av herr *Nordgren* och fröken *Wetterström*, ansett, att utskottet bort under G hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam översyn av bestämmelserna angående förvärvsavdrag med beaktande av de i ovannämnda motioner framförda förslagen och synpunkterna;

beträffande utredning om skattefrihet för visst deltidarbete

XIII) av herrar *Hagberg*, *Yngve Nilsson*, *Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet bort under H hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 366, av herr *Hagberg* m. fl., och II: 435, av herr *Heckscher* m. fl., såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats genom deltidarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem;

beträffande lagstiftning om skatteskalorna för statlig inkomstskatt

XIV) av herrar *Stefanson, Lundström, Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under J hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 518, av herr Lundström m. fl., och II: 630, av herr Ohlin m. fl., måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; *beträffande utredning om skatteskalorna för statlig inkomstskatt*

XV) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 255, av herr Hagberg m. fl., och II: 305, av herr Heckscher m. fl., ansett, att utskottet bort under K hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt riksdagens mening allmänna skatteberedningen borde inrikta sig på att framlägga förslag bland annat om en betydande och över hela fältet gående sänkning av progressiviteten, med tyngdpunkten förlagd till de nu obehörigt hårt drabbade mellanskikten i skatteskalen för gifta, i så god tid, att detta kunde föreläggas 1964 års riksdag.

Vid betänkandet funnos därjämte fogade särskilda yttranden

beträffande skatteskalorna för statlig inkomstskatt

I) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, samt *beträffande bevilningarna och uttagningsprocenten*;

II) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås.

Herr talmannen yttrade, att under överläggningen angående förevarande betänkande jämväl finge beröras de frågor, som behandlats i statsutskottets utlåtanden nr 137—140, bevilningsutskottets betänkande nr 44 och bankoutskottets utlåtande nr 20, i den mån så erfordrades för att giva den ekonomiska debatten principiellt underlag. Frågor, som

Ang. den ekonomiska politiken

berörde detaljutformningen av spörsmål i nämnda, ännu ej föredragna betänkanden, borde dock, fortsatte herr talman, upptagas först sedan respektive betänkande föredragits; yrkanden vid samma betänkanden borde likaså ställas först efter föredragningen.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Kompletteringspropositionen i år kommer, såvitt jag begriper, inte med större sannolikhet att gå till historien såsom en av de mera sensationella i sin genre, om det nu möjligen inte skulle vara för det beramade förslaget om att slopa skatten på kaffe, ett förslag av begripligt intresse för det folk som enligt uppgift är den största kaffekonsumenten per capita i världen. Kompletteringspropositionen skiljer sig knappast, tror jag man kan säga, på ett avgörande sätt från föregångaren i januari. Detta är förmodligen också anledning till att det ganska ovanliga har inträffat den här gången att ingen enda motion har väckts i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 150. I bevilningsutskottets betänkande nr 45 redovisas en mycket lång rad motioner, om ortsavdrag, förvärvsavdrag, skatteskalor och annat, men samtliga dessa motioner har väckts vid riksdagens början.

Ett par undantag tror jag man har anledning att göra från den allmänna karaktäristik av proposition nr 150 som jag här har antytt. För 1963/64 har både inkomster och utgifter höjts i jämförelse med statsverkspropositionen, utgifterna dock mindre än inkomsterna, så att driftbudgetens netto blir något större än som antogs i januari, 204 miljoner kronor mot 95.

Omsen, ärade kammarledamöter, antas allt mer och mer skepnaden av en veritabel guldgruva för finansdepartementet, med bred marginal distanserad både spriten och tobaken, dessa gamla vördnadsvärda trojkanare. Allmänna varuskatten uppföres sålunda med 2 850 miljoner kronor budgetåret 1962/63 och med 3 000 miljoner kronor — tre miljarder — budgetåret 1963/64, vilket innebär 150 resp. 200 miljoner kronor

Ang. den ekonomiska politiken

högre belopp än tidigare. Här rinner alltså pengarna in i en alltmer forsande flod.

Konjunkturbedömningen i kompletteringspropositionen är, som kammarens ledamöter säkert har observerat — i tidningarna har man ju fäst alldeles särskild uppmärksamhet vid detta — något mera optimistisk än vad fallet var för ett halvår sedan. En viss osäkerhet präglade då bedömningen av den senare delen av detta år. Utvecklingen hittills i år har medfört, att man nu anser sig med större säkerhet kunna se fram emot en full sysselsättning och en bevarad balans i utrikeshandeln för hela 1963 än vad man ansåg sig kunna göra vid årsskiftet.

Svagheterna som kännetecknade vissa delar av den inhemska ekonomin synes enligt propositionen ha övervunnits eller vara på väg att övervinnas, och man vill gärna hoppas att denna bedömning är riktig. Att det emellertid är förbättringen i den internationella konjunktturen som i betydande mån slagit ut även över våra förhållanden här hemma är ju i alla fall ganska uppenbart, så intimt förbunden med ekonomin utanför våra gränser som ekonomin inom våra gränser numera är.

Så långt, herr talman, är alltså allt på det hela taget gott och väl, kan man kanske våga säga. Men tavlan har också sina mörka partier. Ett av dem gäller valutarenserv. Den har under 1961 och 1962 visat en icke obetydlig uppgång, men tyvärr — och det har kammarens ledamöter sett — har den uppgången nu upphört. Valutabehållningen i mars månad var i det närmaste lika stor som för ett år sedan. I lördags visste tidningarna berätta att valutarenserv i april minskade med 156 miljoner kronor till 3 861 miljoner kronor mot 4 015 miljoner kronor samma månad förra året, då det blev en ökning med 84 miljoner. För 1963 i dess helhet torde någon stegring i valutarenserv knappast vara påräknad. Det kan därför inte uteslutas — jag refererar i detta avseende till kompletteringspropositionen — att valutarenserv i förhållande till den ökande omslutningen i utrikeshandeln relativt kom-

mer att sjunka under innevarande år. Det är inte något särskilt uppmuntrande perspektiv som tecknas i kompletteringspropositionen, men jag tror att jag vågar säga att bedömningen är realistisk.

Jag kommer här in på ett av våra verkligt stora bekymmer för dagen, nämligen den oroande kostnadsutvecklingen och den minskande lönsamheten inom näringslivet. Detta problem, som jag har tänkt att ägna någon liten uppmärksamhet i detta anförande, tränger oss allt närmare och närmare in på livet. Ingen kan ju numera sväva i ovisshet om detsamma. Jag tror inte, att det innebär någon överdrift att säga att det nu står helt i centrum för debatten. Visst är det viktigt, att »Exportlandet Sverige» får sälja sina varor och gör det i ökande myckenhet, men lika viktigt är att den försäljningen sker med någon grad av förtjänst. »Det är mängden som gör det», sade visserligen gumman som sålde äpplen med ett öres förlust per styck, men det går nog inte att driva exportaffärer — och inte heller andra affärer för den delen — efter den maximen. Nu är ju detta självklara ting, och jag skall inte uppehålla mig vidare vid dem.

Att finansministern ägnar kostnadsproblemet en alltmer markerad uppmärksamhet är naturligt. Även i statsverkspropositionen kan detta förmärkas. Kammarens ledamöter har vidare säkert observerat att finansministern i flera av sina senaste offentliga framträdanden kommit tillbaka till detta allvarliga problem och den oroande utveckling som det speglar. Det är bara tacknämligt, att han gör detta. I ett föredrag i Vänersborg i mars framhöll finansministern, att ett generöst tillmötesgående av alla anspråk ofrånkomligen leder till en pris- och kostnadsutveckling där vi riskerar vår utlandsmarknad och riskerar vår valutarenserv. Herr Sträng tillade att exempel på sådan utveckling inte saknas. Inom parentes skulle jag kunna komplettera det påstående, finansministern alltså gjorde i detta föredrag, genom att erinra om hurusom i vissa betydande exportföretag kostnadsökningarna visat sig lika stora som hela omsättningsökningen. Nå-

Ang. den ekonomiska politiken

gon möjlighet att övervältra kostnadsökningarna på kunderna föreligger som bekant inte i nuvarande läge. Detta problem har såsom känt är finansministern senare dryftat i åtskilliga föredrag.

Uttryck för samma uppfattning ges i kompletteringspropositionen, där det på ett ställe heter: »Ett av hårdnande pris-konkurrens präglat internationellt klimat framtvingar en skärpt ekonomisk vak-samhet och ökat kostnadsmedvetande i det svenska folkhushållet.» På ett annat ställe framhåller finansministern att »den relativa konkurrenskraften även i fortsättningen måste bevaras» o. s. v. Uppgifter som offentliggjorts under de allra senaste dagarna illustrerar, tycker jag, på ett ganska påtagligt sätt situationen. Medan lönekostnaderna under nu fyra år i följd ökat med inemot nio procent per år, varav ungefär hälften genom löneglidning, har samtidigt priserna för exportindustrin genomsnittligt sett varit stabila och för basindustrierna på skogs- och järnområdena kraftigt fallande. Resultatet har blivit en försämring av företagets lönsamhet, som inte kan fortgå utan allvarliga skadeverkningar på hela samhällsekonomin. De i lag beslutade kostnadsstegringarna spelar naturligtvis sin roll. ATP-avgiften t. ex. ökar 1964 från 6 till 7 procent och där-efter med en halv procent årligen. Det beräknas, och det kan kanske vara in-tressant att lägga den siffran på minnet, att samtliga dessa i lag beslutade kostnadsstegringar under 1964 kommer att betyda över två procent på timförtjänsten. Man tycker att folk vid det här laget skulle ha fått nog av vad som häromda-gen kallades för »inflationsspelet». Gene-rella lönehöjningar som till väsentlig del konsumeras av höjda priser är uppriktigt sagt inte mycket att stå efter, men så synes tyvärr dock vara fallet.

Jag citerade för en stund sedan vis-sa uttalanden av finansministern, gjorda i och utanför detta hus. Att dessa stats-rådets uttalanden har bärning inte minst på arbetsmarknadens parter på båda si-dor om bordet behöver nog inte särskilt understrykas.

Jag vet, herr talman, mycket väl att

mer än en resonerar så här: Ja, ja, det är mycket bra att finansministern gör dessa uttalanden, och förresten är det ju ingen risk att göra dem nu, tillägger man sannolikt. Men, fortsätter man, när de stora avtalsrörelserna åter rycker fram, var finns finansministern då? Jag får nog säga, att *mitt* svar på sådana in-vändningar som de som jag här antytt, blir att en person i finansministerns po-sition och med den allvarspräglade in-ställning till dessa problem som han vid skilda tillfällen givit uttryck åt icke *kan* och inte heller *kommer* att töva att ge sin mening till känna även i fortsätt-ningen.

Dylika tillkännagivanden innebär självfallet inga ingrepp i friheten för arbetsmarknadens parter att själva göra upp, och vi är väl alla ense om att den friheten måste bevaras här i landet. Men, herr talman, alla har vi nog ett ansvar härvidlag, inte minst vi ledamö-ter av den svenska riksdagen. Uppgiften är kanske inte alltid så överdrivet po-pulär, men jag tror att den måste bäras. I annat fall får vi kanske anledning att en vacker dag döpa om denna »infla-tionslek» och äsätta den samma titel som en på sin tid mycket känd svensk ro-man, »Den allvarsamma leken».

Att i denna situation aktualisera ytter-ligare arbetstidsförkortning finner jag överraskande. Ingen vettig människa missunnar väl löntagarna att i en tid av press och hets i arbetslivet som ald-rig tillförne få vidgade möjligheter till ledighet och avkoppling. Men att i nu-varande läge, sådant det skildras bl. a. i kompletteringspropositionen och även i andra sammanhang, inge människorna förhoppningar, som det kanske kan ta sin tid att realisera, tycker jag, herr ta-lman, uppriktigt sagt inte är rätt hand-lat emot dem.

Jag övergår så till de reservationer — de är ju ganska många — som är knutna till bevillningsutskottets betän-kande. Jag vill då först säga, att det är med tillfredsställelse jag noterar att en enhetlig opposition står bakom tre av dessa reservationer. Alla tre gäller icke oväsentliga ting, nämligen utredning om

Ang. den ekonomiska politiken

indexreglering av ortsavdrag och skatteskalor, avdrag för underhåll till icke hemmavarande barn samt utredning om förvärvsavdraget. Då dessa spörsmål, såvitt jag vet, kommer att behandlas av andra ledamöter av kammaren skall jag inte här vidare uppehålla mig vid dem.

Jag skall i stället be att få säga några ord om några andra problem. Först då reservationen I. Den gäller en partimotion från den meningsriktning som jag företräder om en påbyggnad av barnbidragssystemet med ett system av höjda ortsavdrag för barnfamiljer. Vi har ju redan, som kammarens ledamöter väl kommer ihåg, för nästan på dagen två månader sedan haft anledning att något dröja vid denna angelägenhet. Vid det tillfället beklagade jag den bristande samordning, som kommit till synes vid behandlingen här i riksdagen av de olika framställningarna om stöd åt barnfamiljerna. Hade vi fått behandla alla dessa framställningar om stöd åt barnfamiljerna i ett sammanhang skulle vi möjligen, sade jag vid det tillfället, ha kunnat komma fram till standpunktstaganden av annan natur från olika håll än som då blev fallet.

Nu är det ingenting att göra åt den saken. Den är passerad. Uppspaltningen av behandlingen, som vi nu står inför, gör dock för sammanhangets skull vissa upprepningar ofrånkomliga i detta anförande, och det ber jag på förhand kammaren om tillgift för. Vårt skattesystem är ju som alla vet i fråga om den direkta beskattningen av fysiska personer fotat på principen om skatt efter förmåga. Denna har bl. a. tagit formen av systemet med ortsavdrag. Syftet med ortsavdraget — det är kanske banalt att erinra om det — är att från beskattning undanta den del av inkomsten, som åtgår till elementära levnadskostnader för mat, husrum, kläder o. s. v. och som på grund därav saknar all skattekraft. Från skatteförmågesynpunkt är denna inkomst att betrakta som obefintlig. Denna stora princip, skatteförmågeprincipen, har den svenska riksdagens båda kamrar konsekvent följt genom åren. Den satte sin prägel på beslutet om höjningen av

ortsavdragen för två år sedan. Den satte sin prägel på beslutet vid höstriksdagen i föl om skattelättnad för ensamstående barnförsörjare. Sådana skattskyldiga åtnjuter nu förutom förvärvsavdrag enligt samma regler som för gift förvärvsarbetande moder, ett ortsavdrag som är dubbelt så stort som för ensamstående. Med hänsyn till att ensamma barnförsörjare sålunda åtnjuter ortsavdrag fastställt med utgångspunkt från försörjningsbördan gentemot barnen kräver enligt min mening rättvisan och logiken att även gifta skattskyldiga med minderåriga barn får motsvarande rätt.

Barnavdragen avskaffades som bekant 1947 och ersattes med ett system med renodlade barnbidrag. I dag vet vi, ärade ledamöter av denna kammare, att barnavdragens avskaffande varit en synnerligen dålig affär för barnfamiljerna. De har genom åren i allt högre grad fått betala skatt på inkomster som saknat skattekraft, d. v. s. på de elementära barnkostnaderna, och de som drabbats värst har varit familjerna med lägre inkomster. På grund av den inflation som vi upplevt sedan 1947 har barnbidragen inte alls räckt till som kompensation för barnavdragens bortfall.

I debatten här i kammaren för nästan på dagen en månad sedan tillät jag mig uttala en förvisning om att tiden arbetar för en reform på detta område i gestalten av ett kombinerat barnbidrags- och barnavdragssystem. Jag erinrade från denna plats om andra lagutskottets bekanta uttalande i föl, upprepade i år, vari utskottet ifrågasatte om icke andra och bättre former för samhällets stöd åt barnfamiljerna än barnbidrag kunde tillskapas.

Bland de motioner som är redovisade i betänkandet nr 45 från bevillningsutskottet finns en partimotion från folkpartiet — nr 518 i denna kammare och nr 630 i medkammaren — i vilken detta spörsmål närmare beröres. Det heter i denna motion under rubriken »De skattefria bottenavdragen (ortsavdragen)» bland annat följande: »Barnfamiljernas skatteproblem bör över huvud ägnas större uppmärksamhet. Denna uppgift

Ang. den ekonomiska politiken

bör vara en väsentlig sak för skatteberedningen. Vid den sammanfattande översyn av beskattningen, som där utföres, anser vi det naturligt, att frågan om skattefria barnavdrag som komplement till ortsavdrag och barnbidrag prövas på ett förutsättningslöst sätt.»

Samma tankegång kommer till synes i reservationen XIV av herr Stefanson m. fl., där det i denna angelägenhet bl. a. heter: »Ifrågavarande spörsmål ingår i den allmänna skatteberedningens uppdrag och förtjänar där enligt vår mening ingående överväganden.»

Bevillningsutskottets majoritet har i princip ingen ståndpunkt vare sig för eller mot förslaget om att återinföra barnavdragen såsom ett komplement till ortsavdrag och barnbidrag. Vår motion avstyrkes i första hand av stats- och kommunfinansiella skäl. Vi har inte råd till reformen, menar man, och man hänvisar i det stycket till kompletteringspropositionen. Vidare heter det: »Enligt utskottets mening bör en höjning av ortsavdragen anstå i avbidan på resultatet av allmänna skatteberedningens arbete.»

Nu är det ju möjligt att kammarens ärade ledamöter frågar sig, varför inte jag och mina meningsfränder inom bevillningsutskottet låtit oss nöja med den penetrering av denna fråga som kan beräknas ske i allmänna skatteberedningen och det förslag därifrån som kanske är att vänta redan nästa år. Det är ju ganska vanligt att vi här i riksdagen vill undvika att gå en sittande utredning i förväg.

Ja, herr talman, så skulle även vi i högerpartiet i vanliga fall ha kunnat resonera. Nu är det emellertid, såsom jag redan tidigare försökt att framhålla, så att fjolårets höstriksdag fattat ett sådant beslut för en grupp barnförsörjare, nämligen de ensamma föräldrarna, att de kommit att åtnjuta förhöjda ortsavdrag. Riksdagen kan härmed, såsom jag har fattat saken, sägas ha tagit ställning i principfrågan genom förra höstens beslut, som ju, såsom alla kommer ihåg, fattades i mycket stor enighet. Jag upprepar att det skulle vara en logisk konsekvens av detta beslut om vi nu ge-

nomförde en ortsavdragshöjning även för fullständiga barnfamiljer. Varför skall de, frågar jag, hållas utanför även i fortsättningen? Jag vill betona att vi betraktar vårt förslag såsom ett provisorium just i avvaktan på vad allmänna skatteberedningen kan komma fram till. De belopp vi föreslagit bör ses mot denna bakgrund.

I debatten den 27 mars här i kammaren uttalade jag en förhoppning — jag skulle måhända ha använt ett starkare uttryck, men jag inskränkte mig till att säga förhoppning — att de överläggningar som pågår i allmänna skatteberedningen i detta viktiga ämne så småningom skall mogna fram i definitiva och fullständiga förslag som kan komma att omfattas med allmän enighet i den svenska riksdagen. Herr talman! Jag anser mig ha anledning att i dag understryka detta uttalande.

Så har vi ytterligare ett par reservationer som jag skulle vilja säga några ord om.

Först och främst är det fråga om den med IV betecknade reservationen. Den gäller vår partimotion om förhöjda ortsavdrag för ålders- och invalidpensionärer i syfte att göra dem intresserade av att — där så är möjligt — skaffa sig arbetsinkomster vid sidan av folkpensionen. En dylik utveckling bör enligt vår mening ha betydelse icke minst från socialmedicinsk synpunkt.

Den med XV betecknade reservationen tar sikte på en riksdagsskrivelse med hemställan om uppdrag till allmänna skatteberedningen att framlägga förslag bl. a. om en betydande och över hela fältet gående sänkning av progressiviteten av skatteskalorna med tyngdpunkten förlagd till de nu obehörigt hårt drabbade mellanskikten i skatteskalen för gifta i så god tid, att dessa förslag kan föreläggas 1964 års riksdag. Här gäller det ju ting, som vi de senare åren ständigt återkommit till och som säkert är kammarens ledamöter väl bekanta.

Herr talman! Med detta kan jag sluta.

Med vad jag här anfört hemställer jag om bifall till de med I, IV och XV betecknade reservationerna.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! När vi i remissdebatten sökte skåda in i den konjunkturpolitiska framtiden, var vi i stort sett överens om att svårigheterna att dra några säkra slutsatser för det kommande budgetåret var betydande. Läget var labilt, tecknen svårtydbara. Därtill kom den alldeles före remissdebatten inträffade händelsen i Bryssel, då förhandlingarna där hade avbrutits. Nu — en månad före det nya budgetårets ingång — ter sig konjunkturläget otvivelaktigt ljusare, även om jämsides med vissa förbättringar inom några industrier en avmattning måste noteras inom andra. Förändringarna har — som finansministern också själv framhållit — sin givna samhörighet med förändringar på det internationella planet. Det finns i flera länder, både här i Europa och i Amerika, tecken på ett ekonomiskt tillfrisknande. Skulle den av president Kennedy tidigare antydda skattesänkningen om inte alltför lång tid bli av, kan detta bli en utlösare av en ny aktivitet, som ger verkningar även på det europeiska näringslivet.

Mot bakgrunden av det dödläge, som de avbrutna integrationsförhandlingarna skapat, är det särskilt glädjande att EFTA-länderna vid Lissabon-konferensen verkligen lyckades enas om ett beslut, som utan varje tvivel måste få en stimulerande inverkan på vårt näringsliv. EFTA:s förnyade aktivitet betyder ju inte bara handelslättnader för de anslutna länderna, utan betyder även inledningen till ett vidare ekonomiskt samarbete än enbart på handelsns område. Och detta medför en ökad internationell respekt för denna organisation, vilket nog är ganska nödvändigt. Redan vittnas det om att Amerika, som ju hittills aldrig erkänt EFTA som enhet, nu lagt i dagen ett visst intresse — jag skulle vilja säga ett nytt intresse — för organisationen. Oavsett vad detta nya anseende kan betyda på kort sikt, finns det skäl att anta att vid framtida förhandlingar om handelspolitiken kommer EFTA:s förstärkta ställning att också innebära ökat inflytande, som kan bli till nytta även för vårt näringsliv.

Ett annat positivt tecken utgör de nyligen avslutade GATT-förhandlingarna, som om ett år skall fortsätta med den s. k. Kennedy-ronden. Med hänsyn till de avsevärda motsättningar, som kom till uttryck nästan in i det sista vid dessa förhandlingar, får man naturligtvis vänta att stora svårigheter kommer att yppa sig även när huvudförhandlingarna tar vid. Med någon optimism kan man dock hoppas på ett resultat i sinom tid som kommer att bli av största betydelse för världshandeln.

Jag har här pekat på två saker som inträffat under de senaste veckorna och som gör att det konjunkturpolitiska framtidsperspektivet internationellt sett sannolikt är betydligt förhoppningsfullare nu än det var inte bara för fyra månader sedan, när vi hade remissdebatten, utan också när kompletteringspropositionen lades fram. Men naturligtvis saknas inte skuggor — det vore ju ovanligt annars.

Herr Hagberg har nyss talat om valutareserven — jag skall inte närmare gå in på detta problem, som här senare torde behandlas.

Ett annat av våra stora — eller kanske skall jag säga största — hemmaproblem utgör den stagnation, som inträffat i fråga om näringslivets investeringar. Den försvagning i den internationella konjunkturen som nu pågått under något år och ovissheten om hur integrationssträvandena i Europa skulle utvecklas torde här ha samverkat. Industriproduktionen har sjunkit och har legat avsevärt under långtidsutredningens prognoser. Regeringens åtgärder för att i möjligaste mån neutralisera konjunkturdämpningen har i vissa avseenden givit resultat, i andra inte. Den totala produktionen har genom ökning av statliga och kommunala verksamheter och ett expanderande bostadsbyggande kunnat hållas uppe, liksom en allmän systerlöshetskris kunnat undvikas.

Emellertid är det alldeles uppenbart, att en hållbar ekonomisk utveckling på längre sikt inte skapas genom att en progressiv industriproduktion ersättes av samhälleliga substitut av mer kortsiktig

art. De åtgärder, som regeringen vidtagit för att stimulera industriens investeringsvilja — att detta lyckas är en klar förutsättning för en förnyad expansion inom näringslivet — har icke givit önskat resultat. Trots den lätta kreditmarknaden, trots frigörandet av investeringsfonderna, trots vidgningen av dessas användningsområden, väntas 1963 alltså komma att innebära ett stillestånd i näringslivets investeringar och en direkt tillbakagång i industriens investeringstakt med 25 procent.

Inte för att jag tror på några universalmediciner, som kan förmå industrien och näringslivet över huvud taget att glömma konjunkturerna vid sina dispositioner, men inför de perspektiv, som finansministern själv tecknar i kompletteringspropositionen, kan det vara befogat att fråga, om inte också från oppositionens sida förordade åtgärder kunde vara värda att prövas i större omfattning än vad som skett. En av dessa åtgärder gäller ökade möjligheter för företagen till uppbyggandet av eget kapital. Investeringsfonderna fyller här en viktig uppgift för dem, som kan begagna sig av denna form. Ur konjunkturpolitisk synpunkt är också utvidgningen av dessas användningsområden och den komplettering, som har föreslagits rörande andra s. k. generella medel — med extra avskrivning och investeringsavdrag — att hälsa med tillfredsställelse. I sistnämnda fall gäller det emellertid den konjunkturpolitiskt betingade dispositionen av *befintligt* kapital, icke möjligheten till en *förstärkning* av företagets egna kapitalresurser. Man må säga vad man vill om bolagsvinsterna, men kan dessa icke hållas uppe på en rimlig nivå, lär förutsättningarna för investeringar bli allt tvivelaktigare.

I kompletteringspropositionen har statsinkomsterna måst räknas ned, bl. a. därför att aktiebolagens inkomster väntas sjunka med 10 procent. I förbigående sagt tror jag, att vinstnedgången varit åtskilligt större än den till beskattning redovisade. Nedgången i näringslivets vinster kom icke oberäknat i rådande konjunkturläge. Sedan flera år har mar-

Ang. den ekonomiska politiken

ginalerna varit i avtagande på grund av kostnadsstegringarna. Vi har tidigare diskuterat detta spörsmål i flera stat- och remissdebatter. Man har därvid alltid gjort gällande, att rationaliseringsåtgärderna har kunnat uppväga de minskade marginalerna. I viss mån har detta varit fallet tidigare, men i längden går det inte, och under en ekonomisk dämpningsperiod slår kostnadsstegringen otvivelaktigt igenom på vinsten på sätt som skett.

Att detta är ett utomordentligt viktigt problem sett inte minst mot bakgrunden av vår utrikeshandel är alldeles klart. Herr Hagberg har ingående uppehållit sig vid detta problem, och jag kan i stort sett instämma med hans synpunkter därvidlag. Jag skall inte förlänga debatten genom att upprepa en del av de synpunkter, som han har framfört och som jag annars hade tänkt framlägga. Fortsätter kostnadsstegringarna, kan man inte bortse från möjligheten av direkta störningar i produktionen och på arbetsmarknaden, även om detta i nuvarande läge kanske förefaller mindre sannolikt. En varning är dock icke alldeles obefogad.

Vi har vid flera föregående tillfällen här i kammaren diskuterat sambandet mellan ett progressivt näringsliv och företagens tillgång till eget riskvilligt kapital. I den mån samhället vill stimulera näringslivets investeringsvilja och därmed främja dess utveckling, kan detta lämpligen ske genom åtgärder, som underlättar kapitalbildningen inom företaget. Senast för två veckor sedan hade vi en sådan debatt i samband med förslag, som framförts bl. a. från folkpartiet, i syfte att underlätta ett ökat företagssparande. Då, som så många gånger tidigare, sade den socialdemokratiska majoriteten nej till våra förslag. Eftersom spörsmålen har samhörighet med företagsbeskattningen, har bevilningsutskottet under senare år hänvisat till allmänna skatteberedningens arbete. Vi tror inte, att näringsliv och arbetsmarknad mår väl av att dessa spörsmål oupphörligt skjuts framåt i tiden. Det visar inte minst nuläget.

Herr Eriksson i Uppsala, med vilken

Ang. den ekonomiska politiken

jag för 14 dagar sedan hade en liten ordväxling i denna fråga, var helt dominerad av ett intryck, som han fått för några år sedan, då vissa basindustrier kunnat bekosta betydande investeringar med eget kapital. Den situationen består tyvärr inte längre, och fortgår kostnadspressen, blir läget ännu sämre.

Att en förbättring av företagens vinst-er med därav följande självfinansieringsmöjligheter verkligen stimulerar näringslivets investeringsvilja — även när betydande kapacitetsöverskott föreligger — ger ju de senaste erfarenheterna från Förenta staterna vid handen, vilket också påpekats i kompletteringspropositionens bilaga C.

Med hänsyn till den eftersläpning i industriproduktionen, som föreligger i förhållande till långtidsutredningens prognoser, har folkpartiet under året även förordat vissa direkt kostnadssänkande åtgärder. Det är vår uppfattning, att ett bifall till de olika förslag, som från vårt håll har framförts i syfte att stärka företagens kapitalförsörjning och sänka produktionskostnaderna, skulle ha bidragit till ljusare produktionsutsikter än dem finansministern redovisar.

Som sagt ter sig dock den konjunkturpolitiska framtiden nu ljusare än tidigare, och det kan därför med stor sannolikhet antas att finansministern är alltför pessimistisk i sina förnyade inkomstberäkningar. Han antyder ju själv att kalkylens avtrappning i skatteunderlagets ökning för 1964 till endast 4 procent är i underkant. Hans antydan är säkerligen väl befogad — det visar erfarenheterna från den föregående konjunktursvackan. En så låg ökning av skatteunderlaget som 4 procent hade vi inte ens under avmattningsåren 1958—1959 — då ökade skatteunderlaget vad gäller personlig inkomstskatt, som betyder mest för statens skatteinkomster, med 4,6 respektive 4,8 procent.

Även om en ökning i skatteunderlaget kan medföra vissa utgiftsökningar, är det alltså anledning anta, att budgetbalansen under förutsebara omständigheter kommer att bli icke obetydligt bättre än vad finansministern vill göra gällande.

I en av folkpartiets reservationer till bevillningsutskottets betänkande har en utförlig kommentar gjorts till finansministerns inkomstberäkning för kommande budgetår. De anmärkningar som där görs är i princip desamma som framfördes vid denna tidpunkt i fjol. Finansministern kalkylerar och presenterar reservationsmedelsförbrukning och kommunalskatteutbetalningar på ett sätt som ger en enligt vår mening missvisande bild av driftbudgetens utfall.

Jag har ingen anledning att här på nytt upprepa dessa anmärkningar från i fjol, i synnerhet som de utförligt redovisats i reservationen, och nöjer mig med att konstatera, att driftbudgetens överskott icke bör upptas till 204 miljoner, utan åtminstone till 579 miljoner. Det är sannolikt att överskottet i verkligheten blir ännu större, inte minst med hänsyn till en trolig konjunkturuppgång. Hur vi kommer fram till denna kalkyl framgår tydligt av reservationen.

I statsverkspropositionen i januari förklarade finansministern, att den beräknade upplåningen på cirka 1 miljard väl kunde tälas. Det bör nu observeras, att av lånebeloppet utgörs 275 miljoner av en nettoåterbetalning till kommunerna av två år tidigare uppburna kommunalskatter, vilket betyder att kommunernas eget upplåningsbehov minskas med motsvarande belopp. Någon reell belastning på kreditmarknaden utgör alltså inte denna summa.

I sin numera sedvanliga treårskalkyl påvisar finansdepartementet ett ojämnt men stigande lånebehov för budgetåren efter nästa. Om kalkylens huvuduppgift skulle vara att visa hur ansträngt det statsfinansiella och samhällsekonomiska läget kommer att bli, så innebär det faktiskt ingen nyhet — sådana framtidsvyer har finansministrar tecknat praktiskt taget så länge jag minns. I kompletteringspropositionen påpekas emellertid med rätta, hur svårt det är att förutse den konjunkturpolitiska utvecklingen t. o. m. för 1964 — hur mycket svårare är det då inte ytterligare tre år framåt!

Inkomstkalkylen måste bli ytterligt schematisk, och i vilken grad utgiftsberäkningarna anknyter till sedvanlig bud-

getbehandling är för en utomstående svårt att bedöma. I varje fall visar flera års erfarenhet vilka vanskligheter som är förbundna med budgetkalkyler inte bara på lång sikt, utan även på kort sikt.

Inte minst innevarande års budget ger här ett rätt påtagligt illustrationsmaterial. I riksstaten beräknades ett överskott på driftbudgeten om 423 miljoner; överskottet beräknas nu av finansministern till 942 miljoner. Lånebehovet upptogs i riksstaten till 729 miljoner men upptas nu till endast 150 miljoner. Finansministern har då räknat med att fyllnadsinbetalningarna i vår skulle begränsas till 600 miljoner, men det har senare visat sig att de sannolikt kommer att uppgå till 750 miljoner, vilket med andra ord tyder på att ingen upplåning alls behöver ske.

Jag nämner detta som en illustration — till de många tidigare — på vilka avsevärda marginaler en budgetkalkyl uppenbarligen har att räkna med. Det står också med hänsyn härtill klart att de måttfulla förändringar i budgeten, som har föreslagits från folkpartiet, inte rimligen kan innebära någon rubbning i budgetbalansen att räkna med. Förslagen ligger inom ramen för driftbudgetens reella överskott och är samhälls-ekonomiskt väl försvarliga.

Till de av oss föreslagna förändringarna hör en justering av skatteskalorna som skulle undanröja den häftigt stigande progressionen i statsbeskattningen strax ovanför det proportionella skiktet. Yrkandet är inte nytt — det är en upprepning av samma krav som i fjol. Jag saknar därför anledning att nu göra någon utförligare presentation av detta yrkande. Jag inskränker mig till att understryka, att vi finner det fullständigt orimligt att en gift skattskyldig med en beskattningsbar inkomst på något under 20 000 kronor utsätts för en ökning av marginalskatten från 10 till 30 procent om han ökar sin inkomst med cirka 5 000 kronor. Härtill kommer naturligtvis kommunalskatten med omkring 15 procent.

Det förslag som framläggs i vår motion rörande denna fråga innebär en

Ang. den ekonomiska politiken

jämnare stegring av progressionen för inkomsttagare i de känsliga mellanskikten — för gifta mellan 19 000 och 35 000 kronor och för ensamstående mellan 9 000 och 17 000 kronor.

Såvitt jag förstår är man enig om att folkpartiets förslag har vissa avgjorda företräden i jämförelse med gällande skiktindelning. Det har bevillningsutskottet understrukit både i fjol och i år, men konjunkturläget medger inte en dylik justering, säger utskottsmajoriteten.

Som jag nyss med olika exempel visat är denna hänvisning till konjunkturläget mer än tvivelaktig. Det skattebortfall, som justeringen skulle medföra, ligger väl inom ramen för driftbudgetens överskott och är oväsentligt i förhållande till budgetens felmarginal. Därtill vill jag poängtera, att frågan om denna justering av skatteskalorna inte endast — eller ens huvudsakligen — kan bedömas som en rättviseåtgärd gentemot berörda skattebetalare. För den enskilde såväl som för näringslivet kan det innebära betydande stimulanser, som även kommer samhället till godo.

Progressionsstegring av den grad det gäller strax över det propositionella skiktet är det mest påtagliga incitamentet till s. k. nettolönetänkande. Jag har haft att göra med så många löntagare i här berörda inkomstgrupper, att jag vet hur oändligt väl de numera vid en löneökning eller ett extrajobb reder ut den behållna lönen efter skatt och avpassar inkomstkravet därefter. Nu är ju den företeelsen givetvis inte isolerad till denna inkomstgrupp, men den är vid en inkomstökning särskilt påtaglig när progressionen stiger så brant som den gör i detta fall. Vad nettolönetänkandet innebär för lönenivåns och därmed också för kostnadsnivåns stegring torde inte vara obekant för någon.

Beträffande ortsavdraget vill jag i anslutning till högerförslaget om barnavdrag än en gång understryka vad jag ett par gånger tidigare framhållit, nämligen att det inte kan vara rimligt att här i riksdagen behandla sammanhörande spörsmål vid olika tillfällen. Herr Hagberg har nyss gjort samma reflexion.

Ang. den ekonomiska politiken

Den är naturligtvis i hög grad befogad när det gäller högerns förslag om barnavdrag.

Herr Hagberg har också föreläst ur en av folkpartiets motioner. Därvid har framgått, att folkpartiet ansett det naturligt, att frågan om skattefria barnavdrag förutsättningslöst prövas av skatteberedningen som ett komplement till barnbidragen och ortsavdragen i allmänhet. Vi har emellertid funnit, att det ökade stödet till barnfamiljerna i första hand borde bestå i en höjning av barnbidragen. Det är därför som vi framlade vårt förslag härom, då därtill en sådan reform väl kunde genomföras utan något samband med skatteberedningens arbete. Det var en enkel reform, som kunde genomföras i anslutning till regeringens förslag om hyreskostnaderna. Det är en uppfattning, som vi alltså vidhåller, att barnbidraget är den del av reformen, som snabbast och enklast bör kunna genomföras.

Liksom tidigare har från några folkpartister framförts förslag om viss ändring av beskattningen av folkpensionärer. Reservanterna delar motionärernas uppfattning, att en blygsam inkomst vid sidan av folkpensionen inte bör få leda till den starka skattebelastning, som nu ibland kan bli fallet. De överarbetade schablonregler för viss avtrappning av det särskilda avdraget, som nyligen utarbetats, finner vi otillräckliga. Utskottet motiverar nu sitt avstyrkande bl. a. med en pågående utredning inom finansdepartementet om förhöjda extra avdrag för nedsatt skatteförmåga. Såvitt vi förstår kommer inte heller den utredningens resultat att bli direkt tillämpligt på de fall beträffande folkpensionärer, som åsyftas i motionerna. Begäran om en särskild utredning förefaller därför väl befogad.

Herr Westberg i andra kammaren har i år återkommit med en motion om det särskilda avdrag som kan tillkomma en barnförsörjare, vilken inte själv har vårdnaden av barnet om hand. Om en person har ett minderårigt barn, som vårdas hos annan, så utgår givetvis inte

till barnförsörjaren något barnbidrag. Däremot finns möjlighet att få göra ett deklarationsavdrag om högst 1 000 kronor för vad som utgivits i underhåll för barnet. Maximibeloppet fastställdes emellertid ursprungligen som en viss procent av ortsavdraget. När nu detta under hand höjts, har maximigränserna för förevarande avdrag inte följt med, vilket har varit till stort men. Motionären anser — och reservanterna delar hans uppfattning — att maximibeloppet bör höjas till 2 000 kronor. En dylik reform skulle underlätta för barnavårdsmannen att få till stånd frivilliga avtal om underhåll, som tillgodoser berättigade intressen hos både modern och barnet. En reform härvidlag skulle alltså tjäna ett betydanade socialt syfte.

Bevillningsutskottet har i sin skrivning visat stor förståelse för motionärens tanke, men som vanligt finns ett par utredningar att skylla avstyrkandet på. Behöver verkligen denna enkla sak anstå år efter år i avvaktan på resultatet av den ena utredningen efter den andra?

Reservanterna finner detta helt onödigt. Reformen är enkel, den är rättvis, den kan — om så framdeles visar sig erforderligt — utan svårighet justeras. Den behöver inte ha någon betydelse för det utredningsarbete rörande den allmänna skattereformen, som det kan vara fråga om i skatteberedningen. Här är ett typiskt sådant fall, där man på alla håll borde kunna enas om att bifalla motionen.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen och hoppas att detta yrkande skall vinna förstäelse.

Fru Hamrin-Thorell kommer att här senare tala för folkpartiets förslag om förvärvsavdragen, varför jag inte går närmare in på den frågan. Vi vidhåller från folkpartiets sida vår tidigare uppfattning om vikten av att en ytterligare vidgning sker av denna rätt till avdrag för kostnader för intäktens förvärvande.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationerna II, V, VII, IX, XII och XIV.

Herr BENGTSOEN (cp):

Herr talman! Ett av de viktigaste påpekanden som görs i kompletteringspropositionen återfinns på sid. 10, där finansministern tar upp problemet om Sveriges möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrensen på det ekonomiska området.

Finansministern börjar nederst på sid. 10 med att anföra följande: »Lönkostnadernas snabba ökning under de senaste åren har hittills inte hindrat avsättningen av de svenska exportvarorna även om de volymmässiga ökningarna fått köpas till priset av pressade vinstmarginaler. I båda dessa avseenden — kostnadsstegringar och pressade marginaler — är den svenska industrin i samma läge som konkurrerande företag i andra länder.»

Finansministern tillägger: »Utvecklingen har i ett flertal länder medfört krav på och i vissa fall även praktiska försök att genom statliga interventioner av olika slag bedriva en s. k. inkomstpolitik syftande till att begränsa kostnadsstegringarna. Genom att den svenska kostnadsutvecklingen inte kommit i takt med den internationella, har den inte skapat några omedelbara problem ur synpunkten av industrins konkurrenskraft på exportmarknaderna.»

Därefter säger finansministern något som jag anser mycket viktigt, nämligen: »Den skärpta uppmärksamhet som i utlandet ägnas dessa problem, understryker dock vikten av att den ekonomiska politiken i vårt land bedrivs på ett sådant sätt, att den relativa konkurrensförmågan även i fortsättningen bevaras.»

Med sikte på framtiden är detta enligt min uppfattning ett av de mest betydelsefulla problem som vi har att beakta. Som en generell anmärkning skulle jag vilja säga, att regeringens politik ofta präglas av en opportunistik som inte tillräckligt siktar på framtiden som kan föra oss till synnerligen besvärliga situationer.

Sverige har mycket länge varit ett exportland. Det ekonomiska livet i vårt land befinner sig, liksom man också gör i många andra länder, i en väldig bryt-

Ang. den ekonomiska politiken

ningstid. Ifrån att tidigare ha kunnat skydda oss genom att upprätta tullmurar och vidta andra restriktioner går vi nu mot en alltmer vidgad frihandel, som sträcker sig över stora områden och som vi önskar skall ytterligare utvidgas. Vi fördöljer inte för de länder, som skall delta i detta frihandelssamarbete, att det även innebär att vi kommer att konkurrera med varandra. Då är det ju också ganska självklart att vi från svensk sida bör inrikta våra ansträngningar på ett sådant sätt att vi verkligen kan hävda oss i den internationella konkurrensen.

Det är en mängd faktorer som bör beaktas då det gäller att utforma en politik som på lång sikt kan skapa en bättre situation för vårt land. Det gäller naturligtvis i första hand att åstadkomma en så effektiv produktionsapparat som möjligt. Men det räcker inte bara med att få till stånd en högrationaliserad industri o. s. v., utan även andra faktorer måste här uppmärksammas. Vi måste även tänka på rent administrativa åtgärder, t. ex. statens egen administration, som är en ganska omfattande apparat. Även en del andra sådana faktorer måste beaktas.

Den situation, som vi nu befinner oss i, beskrives i nationalbudgeten, där det påvisas att vissa svårigheter har uppträtt och kanske också kommer att göra sig gällande i fortsättningen. Det heter: »Kännetecknande för det samhällsekonomiska balansläget syntes vara den ojämnhet med vilken efterfrågan torde komma att riktas mot olika näringsgrenar och olika delar av arbetsmarknaden.»

Jag vill särskilt understryka detta och säga några ord härom. De områden, inom vilka man vid årsskiftet kunde skönja ansatser till en otillräcklig efterfrågan, var skogsindustrierna, skogsarbete, malmbrytning och i någon mån järnverksproduktionen o. s. v. Viss osäkerhet råder om verkstadsproduktionens fortsatta expansionsmöjligheter, främst med tanke på investeringskonjunkturens utveckling såväl i vårt land som i utlandet. Det är några för vårt land ytterst betydelsefulla produktionsområden som

Ang. den ekonomiska politiken

det här gäller — skogen, malmen, verkstadsindustrien.

Efter detta förklaras i nationalbudgeten, att någon »markant förändring i konjunkturinsikterna knappast kan sägas ha inträtt efter årsskiftet, men utrymme har givits för en mera optimistisk bedömning». Sedan beskriver man vissa faktorer som kan tyda på att vi kan ha anledning att se mera optimistiskt på situationen. Men någon *markant* förändring av konjunkturutsikterna kan vi alltså inte räkna med.

Finansministern säger också i komplementeringspropositionen, att mot bakgrunden av vad som inträffat finns det »sålunda anledning att betrakta framtiden med en viss oro». Finansministern tröstar sig i viss mån med att vi kunnat upprätthålla en hög sysselsättning. Det är naturligtvis i och för sig glädjande, men det har skett tack vare bostadsbyggande och statliga investeringar. Jag har kanske heller inte så mycket att anmärka härpå, ty i en situation när det gäller att upprätthålla sysselsättningen måste man tillgripa också sådana åtgärder.

Emellertid kan det också leda till allvarliga konsekvenser att låta expansionen ske alltför starkt på ett sådant område. I nationalbudgeten sägs några viktiga saker härom. Man kan ställa frågan, heter det, »om det finns några inslag i den ekonomiska utveckling under 1963 som representerar en avvikelse från den kurs som kan anses förenlig med en balanserad utveckling på längre sikt eller som eljest kan komma att försvåra lösningen av de balansproblem som kan förmodas bli aktuella under 1964».

Vidare säger man, att det »kan ifrågasättas om möjligen pris- och kostnadsutvecklingen på byggnadsområdet utgör ett sådant inslag. Den kraftiga volymexpansionen inom byggnadsverksamheten har inte undgått att följas av vissa symtom på betydande pris- och kostnadsstegringar såsom en kraftig löneglidning och i vissa fall starkt höjda anbudssummor för entreprenadarbeten. Om tendensen till betydande kostnadsstegringar skulle sprida sig till övriga delar av näringslivet kunde detta tän-

kas bidra till en försämring av vårt internationella konkurrensläge och göra det svårare att upprätthålla balans i våra utrikes transaktioner.»

Detta är ett synnerligen allvarligt påpekande. Det skulle sålunda kunna utvecklas så att vi genom egna inre åtgärder kan försvåra för vår stora exportindustri genom att driva prisuppskruvande verksamhet.

I detta sammanhang skulle jag vilja ha sagt, att jag tycker mig finna, att regeringen vid många tillfällen av taktiska skäl fallit undan och inte tillräckligt insatt vad som bör ske för framtiden och vad som är det bästa för vårt land.

Det är naturligtvis lätt för regeringens företrädare att säga till mig: Vad menar herr Bengtson att vi då inte skulle ha gjort?

I en situation där det har vidtagits en del åtgärder, som alla varit till nytta för några av vårt lands medborgare, är det nämligen inte så enkelt att säga, att det ena och det andra skulle man *inte* ha gjort. Alla tar naturligtvis emot och tackar för vad de kan få, och är det då någon som ställer sig i vägen och vill hindra detta, orsakar det missnöje och stor debatt. Under sådana förhållanden är det inte så enkelt att i detalj gå in på hur man skulle gjort i stället.

I budgeten har gjorts åtskilliga reservationer från finansministerns sida. Han har påvisat en del saker, som ansluter sig till vad jag nu sagt. Han har talat om arbetslösheten, som glädjande nog har stannat vid ett så lågt tal som 1,8 procent, men han fortsätter — vilket understryker vad jag nu velat uttala — att »medan löneglidningen inom industrien 1962 till 1963 synes bli väsentligt lägre än under de närmast föregående åren, uppvisar byggnadsbranschen höga löneglidningstal med tendenser till fortsatt uppgång. Den interna och från utländsk konkurrens avskärmade byggnadskonjunkturen måste därför hållas inom sådana gränser, att den inte ger upphov till en allmän uppdrivning till kostnadsnivån.» Han talar också om »den överhettning som på senare tid gjort sig gällande inom byggnadssektorn».

Ang. den ekonomiska politiken

Där uppställer sig en del frågor om hur regeringen tänker bedriva den ekonomiska politiken i fortsättningen. Finansministern säger, att här kommer »en snabb nedskärning under våren av beredskapsarbetena att lösgöra i runt tal 10 000 man».

Man kan fråga regeringen: Kommer detta tillsammans med andra åtgärder att räcka till för att producera de 90 000 lägenheter som behövs? Kommer vi att kunna klara den situationen, så att inte överhettningen blir ännu större och vi kommer in i den farliga situation, som påpekats i nationalbudgeten, att vi ställer till svårigheter inte bara inom byggnadsområdet utan för hela exportindustrin och andra områden också?

Jag skall inte yttra mig så mycket om finansplanen. Det har blivit vissa förändringar i ungefär samma riktning som det brukar bli. Finansministern säger själv, att det egentligen inte är så stora förändringar. Utan att gå in på de långa och invecklade beräkningar, som erfordras för att bedöma hur en budget kommer att utfalla, kan man dock fundera litet över finansministerns konstant pessimistiska beräkningar.

Förra året den 25 maj, alltså ungefär vid samma tid som nu, när vi skulle bedöma budgeten för 1962/63, beräknades ett underskott på cirka 700 miljoner. Med hänsyn till finansministerns såsom vi tidigare sett pessimistiska beräkningar tillät jag mig då säga: »Enligt de beräkningar som framlagts skulle totalbudgeten, när vi kommer fram till 1962/63, uppvisa ett underskott på 700 miljoner kronor. Jag skulle inte tro att jag beräknar mycket fel, om jag tror att vi, att döma av finansministerns tidigare beräkningar, vid detta budgetårs slut kan konstatera att det blivit en balanserad totalbudget som resultat av det hela.»

Detta sades alltså den 25 maj i fjol. I dag säger finansministern, att vi ungefär kommer fram till en totalbalanserad budget.

Jag vill i detta sammanhang särskilt understryka att man beträffande de anmärkningar som riktas mot centern för vissa anslagsökningar, som vi motione-

rar om, generellt kan säga att de inte är av den storleksordningen, att de inte hade kunnat rymmas inom de felmarginaler finansministern brukar tillåta sig. Det finns således ingen som helst anledning att anmärka på de förslag som vi har fört fram.

Mot bakgrunden av alla felspekulationer, som gjorts vid olika tillfällen, kanske man kan något bedöma hur det kan komma att bli i framtiden. Det har beräknats att skatteunderlaget kommer att öka med 4 procent. Jag tillåter mig betvivla att den beräkningen är riktig. Finansministern är på den punkten också en smula skeptisk och talar i olika sammanhang om en 7-procentig ökning, och det skulle ju innebära ett rätt avsevärt belopp. Jag tror nog att man snarare bör räkna med den siffran.

Finansministern har sagt att denna beräkning bygger på att ett sådant antagande korresponderar mot att utgifterna beräknas i oförändrade priser och följaktligen avser en inflationsfri ekonomi. Jag vill ställa frågan: När bedrev den socialdemokratiska regeringen en politik, som inneburit en inflationsfri ekonomi? Jag erinrar mig att vi från oktober månad 1951 till juni månad 1954 hade en inflationsfri ekonomi, men därefter kan jag inte påminna mig att vi vid något tillfälle har varit befriade från någon inflation varje år. Den saken kommer givetvis också att påverka budgetläget. Redan här är det alltså fråga om spekulationer, som kanske inte kommer att slå in.

Jag har, herr talman, velat göra dessa reflexioner angående det ekonomiska läget. Jag tänker inte beröra de olika uttalanden som gjorts i bevillningsutskottets betänkande eller de förslag som där framlagts, eftersom en annan representant från det parti jag företräder kommer att ta upp dessa saker. Jag kommer att ansluta mig till de yrkanden som därvid kommer att framställas.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! En rad reservationer är knutna till bevillningsutskottets betän-

Ang. den ekonomiska politiken

kande nr 45, och av dessa har herr Hagberg i Malmö tagit upp till diskussion de som behandlar höjda ortsavdrag för barnfamiljer, ortsavdrag för folkpensionärer samt utredningsförslag om skatteskalorna för statlig inkomstskatt. Beträffande dessa frågor skall jag därför inskränka mig till att instämma i de synpunkter som herr Hagberg framfört.

När det sedan gäller reservation II, så grundar den sig på förslag som både i år och tidigare framförts av högerpartiet och som gäller ett utredningsförslag om indexreglering av ortsavdrag och skatteskalor. Anledningen till att vi begär denna utredning är det förhållandet, att i den mån inflationen ökar så får ortsavdragen mindre effekt. På grund av vårt progressiva skattesystem kommer också skatten automatiskt att ta en allt större del av de nya inkomster som människorna skaffar sig, alltså även av dem som härleder från inflationen.

Riksdagens uppgift är bl. a. att utöva beskattningsrätten. Man har emellertid från majoritetens sida bortsett från det faktum att vi till följd av inflationen och dess verkningar får en extra skattehöjning, både då det gäller den statliga beskattningen och den kommunala beskattningen. Med andra ord är det inte bara den ökade realinkomsten som beskattas utan jämväl den del av inkomsten som utgör kompensation för penningvärdesförsämringen. Vi har genom olika exempel i motionen påvisat dessa skatteskärpningar, som är mycket väsentliga och som drabbar alla inkomstkikt; de mest utsatta eller drabbade är de som ligger i medelinkomstkiktet. Vi menar därför att vi måste finna ett system för att komma till rätta med detta problem.

Utskottsmajoriteten framhåller i betänkandet att det skulle vara av stort värde om penningvärdesförsämringen automatiskt kunde beaktas vid beskattningen. Men samtidigt säger man också att man med hänsyn till praktiska svårigheter inte nu kan göra någonting åt saken, främst med hänsyn till källskattesytemet. Man hänvisar också som så många gånger tidigare till allmänna skatteberedningen. Varför intar utskottsma-

ajoriteten denna negativa hållning, då man till synes enligt betänkandet inte skulle ha någonting emot reformen som sådan? Utskottsmajoriteten kan väl inte veta vilka svårigheter som föreligger då problemet ej är utrett. Vidare hänvisar man till allmänna skatteberedningen. Detta är obegripligt då det inte framgår av direktiven till allmänna skatteberedningen att just denna fråga skall undersökas.

Om man verkligen vill vara med om att lösa detta problem, är det enklaste sättet att bifalla reservationen II med däri intagna skrivelseförslag, till vilken jag ber att få yrka bifall.

En annan fråga som nästan varje år återkommer till behandling i riksdagen beroende på att den inte anses tillfredsställande löst genom gällande lagstiftning är frågan om det s. k. förvärvsavdraget vid beskattningen. Detta avdrag, som utgår till gift kvinna som haft inkomst av rörelse eller av eget arbete, utgör som bottenavdrag 300 kronor. Är kvinnan gift och har barn under 16 år erhåller hon dessutom ett s. k. kvotavdrag med 20 procent av inkomsten, dock maximerat så att det tillsammans med bottenavdraget ej får överstiga 2 000 kronor. Detta belopp uppnås vid en inkomst av 8 500 kronor. Biträder hustrun mannen i dennes förvärvsarbete erhåller mannen avdrag med 300 kronor.

Skattelagstiftningen har ändrats på åtskilliga punkter sedan förvärvsavdraget för första gången genomfördes, och man kan väl säga att det i dag närmast har karaktären av ett rent omkostnadsavdrag. En moder som har förvärvsarbete är nödsakad att vidtaga en del kostnadskrävande åtgärder för barnens tillsyn och vård, och de kostnaderna bör rätteligen vara avdragsgilla såsom omkostnader för intäktens förvärvande.

Enligt högerpartiets uppfattning har frågan om förvärvsavdraget såsom verkligt kostnadsavdrag inte blivit tillräckligt utredd. I motioner från högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet har därför krävts att detta spörsmål nu skall utredas. Vid den utredningen bör naturligtvis undersökas vilka kategorier av

Ang. den ekonomiska politiken

förvärvsarbetande kvinnor som skall ha rätt till förvärvsavgdrag. Därvid måste man bl. a. behandla frågan om förvärvsavgdrag med bottenavgdrag och kvotavgdrag för kvinnor som är sysselsatta i makarnas gemensamma förvärvsskälla, såsom jordbruk och rörelse. Det kan inte vara förenat med full rättvisa, att dessa kvinnor inte erhåller ett sådant avgdrag som övriga förvärvsarbetande kvinnor får. Varför skall en kvinna, som arbetar bakom disken i makarnas gemensamma affär, inte ha rätt till förvärvsavgdrag då den anställda kvinnan med samma arbete får ett sådant avgdrag? Varför skall inte lantbrukarhustrun, som vissa tider kanske är sysselsatt i betfälten, i potatisfälten, med traktorkörning eller annat jordbruksarbete, få ett sådant avgdrag? Man bör till prövning snarast ta upp frågan om att införa förvärvsavgdraget även för de kategorier av kvinnor som arbetar i makarnas gemensamma förvärvsskälla.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till reservation XII.

Men, herr talman, även om riksdagen i dag skulle fatta beslut om en utredning dröjer det en tid innan den nya lagstiftningen kan träda i kraft. En omedelbar förbättring av förvärvsavgdraget bör dock komma till stånd, varför högerpartiet i motioner föreslagit att en justering av avgdraget redan nu skall beslutas i avvaktan på ett utredningsresultat. Vi har framfört samma krav som förra året, nämligen att förvärvsavgdragets maximum skall höjas från 2 000 till 3 000 kronor med rätt för hustru, som kan styrka högre kostnader för barnens omhändertagande än 3 000 kronor, att erhålla ytterligare förhöjt avgdrag, dock begränsat till 20 procent av inkomsten. Vi har även yrkat att förvärvsavgdraget för gift kvinna som arbetar i makarnas gemensamma jordbruk eller rörelse liksom avgdraget för gift kvinna som haft inkomst av egen jordbruksfastighet skall medges med de verkliga kostnaderna, dock även här maximerat till 20 procent av det värde vartill hustruns arbete uppskattas. Detta förslag har vi fullföljt i reservation XI, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Reservation XIII gäller ett utredningsyrkande med förslag om skattefrihet för inkomst upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor, i den mån inkomsten förvärvats genom deltidsarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem. Jag tror att om en sådan reform kunde genomföras skulle den kunna leda till ett gott tillskott av arbetskraft inte minst inom den av landstingen understödda verksamheten för vård av långvarigt kroppssjuka i hemmen. Jag ber därför att få yrka bifall även till denna reservation.

Herr talman! Reservation VII syftar till en mot tidigare ortsavgdragshöjningar svarande uppräknings av ensamstående barnförsörjares avgdrag för underhållsbidrag till icke hemmavarande barn. Avgdraget är maximerat till 1 000 kr. Ursprungligen fastställdes detta belopp med en viss procent av ortsavgdraget, men när detta sedan höjts har maximigränsen för avgdraget inte fått stiga i samma mån. Detta synes vara olyckligt inte minst därför att den ursprungliga ordningen skulle ha underlättat för barnavårdsmyndigheterna att få till stånd frivilliga avtal om underhåll åt barnet. Motionären har nu yrkat en höjning till 2 000 kronor, vilket reservanterna finner rimligt och väl motiverat. Vidare hemställas om utredning beträffande åldersgränsens förskjutning till 18 år.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till samtliga de reservationer vid bevillningsutskottets betänkande nr 45 som upptar herr Hagberg såsom första namn.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Den förbättring i konjunkturläget som nu konstaterats har vi givetvis anledning att hälsa med allra största tillfredsställelse. Skogsindustrien och därmed även skogsbruket är på väg att övervinna de svårigheter man haft att kämpa med. Just nu är det maskinindustrien som har en viss produktionsnedgång.

Förra året stannade produktionsökningen i vårt land vid 3,5 procent, och man hade räknat med ungefär samma re-

Ang. den ekonomiska politiken

sultat även detta år. I kompletteringspropositionen anser sig finansministern dock kunna räkna med en högre produktionsökning, 4,5 procent.

Skall vi kunna utnyttja de möjligheter framtiden bjuder oss måste ansträngningarna, säger finansministern i kompletteringspropositionen, inriktas på att bibehålla den statsfinansiella och samhällsekonomiska balansen. Den målsättningen kan vi väl alla vara ense om. Enligt finansministern bör den ekonomiska politiken i fortsättningen inte ges samma expansiva inriktning som under 1962/63. Det är naturligtvis en riktig slutsats. Än så länge har herr Sträng tydligen inte funderat närmare på några åtgärder i restriktiv riktning, men skulle sådana bli aktuella är det en anpassad penningpolitik herr Sträng i första hand har i tankarna. Detta kan i och för sig låta något oroväckande. Är det en räntehöjning som finansministern i första hand funderar på?

Blir dämpande åtgärder nödvändiga, bör det enligt min mening i första hand bli fråga om finanspolitiska. Situationen måste ju sägas vara den, att de offentliga investeringarna visat sig vara tilltagna i överkant. Därför bör man i första hand försöka bromsa upp på det området. På byggnadsmarknaden riskerar man ju nu en överhettning. Vissa motåtgärder har vidtagits mot en sådan utveckling. Den kostnadshöjning som pressat sig fram på denna sektor måste sägas vara oroväckande. Man måste befara att den sprider sig även till andra delar av näringslivet.

Det produktiva näringslivet rymmer nu knappast någon risk för överkonjunktur. Industriinvesteringarna gick i fjol ned med närmare 3 procent. Även om konjunkturen nu förbättrats, måste man även i år räkna med en tillbakagång för investeringarna. Det finns alltså all anledning att stimulera företagsamheten. Herr Sträng säger i kompletteringspropositionen att det blir ett av den ekonomiska politikens viktigaste avvägningsproblem i vilken mån avmattningen i den privata investeringsbenägenheten kan hävas genom stimulansåtgärder av olika slag och i vilken mån den får kompenseras genom en offentlig investeringsökning.

Tyvärr måste man konstatera, att ett tillfälle att stimulera företagsamheten nyss försummats. Elskatten är en hård kostnadsbelastning för näringslivet. Jag tror att det skulle ha varit en riktig och betydelsefull åtgärd om vi hade avskaffat elskatten, men regeringen och därmed socialdemokratien ville inte vara med om en sådan konjunkturstimulans för näringslivet. Man har bara att i dag beklaga detta.

I näringslivets situation finns också ett annat besvärligt kostnadsproblem som finansministern återigen riktat uppmärksamheten på i kompletteringspropositionen. Tre år i följd har de nominella löneinkomsterna stigit med mer än 10 procent om året. Då produktionsökningen stannar vid 3,5 å 4,5 procent går det alltså inte ihop. Följden blir en kostnadsinflation och försämrade konkurrenskraft för vårt näringsliv. I fjol var denna kostnadsinflation cirka 3 procent. I år kan väl relationerna kanske bli något bättre. En viss fortsatt löneinflation får man dock räkna med. Nu är ju löneglidningarna särskilt kraftiga på byggnadsmarknaden, där kostnadsläget redan förut är mycket högt. Vi måste väl alla vara ense om att det inte är någon mening med inkomstökningar som äts upp av inflationen och höjer våra kostnader så att konkurrenskraften försämras.

Jag har helt klart för mig att detta är ett mycket svårbemästrat problem. Den frihet vi har på arbetsmarknaden vill vi ju inte göra något ingrepp i. Kanske vi inte har så mycket annat att göra än hoppas att arbetsmarknadsorganisationerna, som har makten över utvecklingen, också skall känna sitt ansvar för den. Man kunde kanske önska att regeringen med herr Sträng i spetsen i något kavarete ordalag kunde ge arbetsmarknadsparterna besked om att man är orolig för den utveckling, som en konstant kostnadsinflation innebär.

Det kan sägas att det nuvarande läget knappast är lämpligt för beslut om stö-

Ang. den ekonomiska politiken

re skattereformer. Elskattens slopande har, som jag framhållit, dock en direkt konjunkturpolitisk motivering. Skatteberedningen håller ju på med sitt arbete och kan väl enligt de nya direktiven vara färdig någon gång nästa år. Det resultatet bör givetvis avvaktas. Men det finns ju angelägna reformkrav på beskattningsområdet. Det är naturligt att debatten nu i första hand inriktas på målsättningen för framtiden.

Den nuvarande beskattningen är en tung börda, framför allt för dem som har låga inkomster. Från centerpartiets sida anser vi därför att reformsträvandena i första hand måste inriktas på lättnader på detta område. Det är flera olika åtgärder, som vi vill ha till stånd i detta syfte. Det gäller inte minst i fråga om kommunalskatterna, som vi tekniskt sett inte har att diskutera i det här sammanhanget. Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna har ju under senare år förskjutits kraftigt till nackdel för kommunerna. Det har medfört en orimligt tung kommunalskattebörda i kommuner med svagt ekonomiskt underlag. Särskilt för låg- och mellaninkomstgrupperna har denna börda blivit alltför tung, eftersom den proportionella kommunalskatten drabbar dem hårdast. Vi måste få till stånd en rimlig kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna och därmed en effektiv skatteutjämning. Nu har ju finansministern givit tilläggsdirektiv till skatteutjämningskommittén om att kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna inte skulle få ta andra pengar i anspråk än dem som för närvarande utgår till kommunerna. På det sättet skulle det, såvitt jag förstår, bli omöjligt att nå fram till en tillfredsställande rättvisa i kommunalbeskattningen.

De skattefria ortsavdragen höjdes vid skattereformen 1961. Det var av betydelse särskilt för låg- och mellaninkomstgrupperna. Men målsättningen måste vara en ytterligare höjning av de skattefria ortsavdragen. I en motion från vårt håll har som aktuell målsättning för en successiv höjning av ortsavdragen angivits ett belopp av 3 000 kronor

för ensamstående och 6 000 kronor för två äkta makar. Ortsavdragen bör ju garantera ett skattefritt existensminimum. Vi har också framfört den tanken att man borde överväga att låta detta avdrag utgöra ett direkt avdrag på skattens slutbelopp. Syftet att ge ett skattefritt existensminimum skulle bättre kunna tjänas härigenom. Viktigt är också att man försöker få en utformning som garanterar avdragets värdebeständighet.

Ett angeläget reformkrav är enligt vår mening att man helt övergår till skattefinansiering av grundförmånerna i socialförsäkringssystemet. Nu är det ju på det sättet att denna del, som framfördes i vår motion, har hänskjutits till höstriksdagen. Folkpensionsavgiften och avgifterna till grundsjukpenning och sjukvårdsförsäkring bör alltså avskaffas. Dessa avgifter — särskilt folkpensionsavgiften — är ju en tung belastning för låg- och mellaninkomstgrupperna. De kan inte sägas vara utformade efter principen om skatt efter bärkraft. Då avgifterna är avdragsgilla blir det ju tvärtom så att låg- och mellaninkomstgrupperna i realiteten får betala mer än höginkomstgrupperna. Med det nuvarande systemet tar man ju t. ex. folkpensionsavgift av stora grupper, som har så låga inkomster att de egentligen inte kan sägas ha någon skattekraft. Kan det anses rimligt? Är inkomsten så låg att det inte finns någon skattekraft, bör samhället inte heller kräva avgift till grundförmånerna. Sådana grupper bör också kunna befrias från deklara-tionsplikten såsom vi förordat i en av reservationerna. Det bör redan nu vara möjligt beträffande folkpensionärer som i huvudsak inte har andra inkomster än folkpensionen. Att kräva inkomstdeklARATIONER av stora grupper som inte har någon skattepliktig inkomst måste sägas vara ett onödigt administrativt besvär.

Även skatteskalorna har ju varit föremål för motioner och då speciellt från folkpartihåll. Jag vill, herr talman, nämna att jag inte har några sympatier för högermotionen, som ensidigt syftar

Ang. den ekonomiska politiken

till förmåner för höginkomstgrupperna. Däremot hyser jag sympatier för folkpartiförslaget, som är snyggare och riktigare än de skatteskalor som vi nu har. Då skatteberedningen snart skall vara färdig med sitt förslag, tycker jag dock att det är riktigtast att vänta med korrigeringen till detta senare sammanhang.

Med några ord vill jag också beröra förvärvsavdragen. Positionerna här är ju välbekanta. Enligt vår mening är en höjning av förvärvsavdragen nödvändig. Vi behöver kvinnornas insatser i samhälls- och näringslivet. Rättvisan kräver en höjning av förvärvsavdraget. Det skulle betyda mycket, inte minst för sjuksköterskeyrket. En stor orättvisa på detta område är att hustrur till företagare och jordbrukare inte kan få kvotavdrag. De har inga särskilda kostnader för barntillsyn säger majoriteten. Jo, visst har de det. Om ett par makar driver t. ex. en butik så har ju hustrun samma kostnader för barntillsyn som ett anställt biträde skulle ha. Det är orimligt att inte medge kvotavdrag i sådana fall. Vårt förslag i reservationen om ett avdrag på maximalt 1 000 kronor skulle skapa den rättvisa som vi här eftersträvar.

Jag vill med detta, herr talman, i vad det gäller bevillningsutskottets betänkande nr 45 yrka bifall till reservationerna II, III, VI, VII, X och XII.

Utöver detta, herr talman, skall jag för att inte än en gång besvära vare sig talmannen eller kammaren även säga några ord om bevillningsutskottets betänkande nr 44.

Man kan väl vara ense om att investeringsfonderna är ett användbart medel i en aktiv konjunkturpolitik. Under konjunkturavmattningen 1958—1959 var fonderna i kombination med investeringsavdragen ett verksamt medel för stimulans av investeringar och därmed av sysselsättningen, och under den följande överkonjunkturen kunde genom de särskilda fondavsättningsbestämmelserna en önskvärd dämpning uppnås. I den proposition som vi nu behandlar har vissa ändringar föreslagits till ytterligare

effektivisering av investeringsfondslagstiftningen. Viktigast är väl det nya lagerinvesteringskontot och möjligheterna till investeringsavdrag även för lagerökning. Det är naturligtvis riktigt, att i investeringsfondslagstiftningen bör ingå även möjligheter att främja en konjunkturpolitiskt önskvärd lageruppbbyggnad.

Men den stora bristen är ju alltså, att möjligheterna till investeringsfondsavsättning förbehålles endast aktiebolag och ekonomiska föreningar. Det stora flertalet rörelseidkare och jordbrukare ställs alltså utanför. En viss eftergift har finansministern dock gjort med förslaget om de generella reglerna, som skall komplettera investeringsfondslagstiftningen. Då konjunkturläget motiveerar det skall man kunna medge ett investeringsavdrag på 10 procent utan samband med investeringsfond och en initialavskrivning med 30 procent. Dessa möjligheter skulle alltså alla kunna få utnyttja. Detta är naturligtvis av särskild betydelse för vanliga enskilda rörelseidkare och jordbrukare, men alltså är det ju en diskriminering av de mindre företagen. De generella bestämmelserna skall ju endast gälla i fråga om maskininvesteringar. De möjligheter som bolagen och de ekonomiska föreningarna har att göra investeringsavdrag för byggnader och nu skall få för lagerökning skulle alltså inte stå öppna för enskilda företagare. Framför allt går ju dessa miste om de möjligheter till uppbyggnad av medel för investeringar som investeringsfonden ger.

De beskattningsbestämmelser som reglerar näringslivets förhållanden bör inte favorisera vissa företagsformer och diskriminera andra. Alla företag bör ges i stort sett samma konkurrensmöjligheter. Investeringsfondslagstiftningen är inte tillfredsställande i det avseendet. Det är nödvändigt att fysiska personer så långt som möjligt beredes samma förmåner som investeringsfondslagstiftningen ger aktiebolag och ekonomiska föreningar. I såväl Norge som Danmark har fysiska personer möjligheter att göra

Ang. den ekonomiska politiken

avsättning till investeringsfond. Motsvarande möjligheter bör väl då kunna öppnas även i vårt land.

Den enklaste och smidigaste lösningen torde väl vara att fysiska personer bereds möjligheter att avsätta medel på ett särskilt investeringskonto i huvudsak enligt den metod som tillämpas för skogskontot. De investeringsavdrag som gäller för investeringsfonderna bör i motsvarande mån kunna utnyttjas även på investeringskontot. Jag är övertygad om att ett sådant system, som alltså skulle kunna utnyttjas av de enskilda rörelseidkarna och jordbrukarna, skulle få stor konjunkturpolitisk betydelse.

En intressant sak i herr Strängs proposition är ju att investeringsfonderna och de generella reglerna skall kunna användas i lokaliseringspolitiskt syfte. Någon större entusiasm för saken har jag väl inte kunnat spåra i finansministerns skrivning, men det är ju tillfredsställande, att det som regeringen och socialdemokratien så sent som i fjol be-tecknade som principiellt fel nu har blivit principiellt riktigt. När vi tidigare från centerpartiet förordat investeringsfondernas och investeringsavdragens användning i lokaliseringspolitiskt syfte har vi ju fått beskedet, att det skulle vara principiellt fel. Vi är alltså till freds med finansministerns omvändelse, men praktiskt sett tror vi inte att hans förslag är tillräckligt. För en aktiv lokaliseringspolitik är det enligt vår mening nödvändigt med möjligheter till ett förhöjt investeringsavdrag och med andra skattelättnader för nystartade och utvidgade företag, exempelvis under de fem första åren. Men vi kan måhända hoppas vinna gehör för den tanken nästa gång.

Så är det ytterligare en sak som jag skulle vilja ägna några ord i sammanhanget. Vi har i vår motion I: 776 förordat att investeringsfondsmedel skall kunna få användas i ökad utsträckning för bearbetning av marknader i utlandet. I norsk lagstiftning har sådana bestämmelser införts. Det är betydligt mera restriktivt i vår lagstiftning. Med den skärpta konkurrens som vi har att vänta på världsmarknaden är en exportfräm-

jande politik nödvändig, inte minst för de många mindre företag som arbetar såsom underleverantörer till exportindustrien. Investeringsfonderna bör vara ett lämpligt medel att i detta skärpta konkurrensläge intensifiera marknadsbearbetningen i utlandet. En dylik marknadsbearbetning skulle kunna tänkas ske på det sättet att även investeringar från den här fonden skulle kunna göras i fabriker som tillverkar eller förädlar halvfabrikat som kommer från vårt land.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! När man lyssnar till denna debatt, som inte kan karakteriseras såsom alltför hetsig, får man det intrycket att våra motsättningar i dessa ting inte skulle vara alltför framträdande. Men vi vet att vi har delade meningar om hur den ekonomiska politiken skall skötas, och den budget som vi nu tar ställning till avspeglar väl på ett ganska markant sätt det progressiva samhälle som vi lever i. Jag vill hänvisa kammarans ledamöter till den tabell som finns införd i betänkandet på s. 31 och i vilken man kan följa utvecklingen flera år tillbaka. Man kan då göra sina jämförelser när det gäller förändringarna av statsinkomsterna och utfallet av de fastställda budgeterna.

Man tvistar ju alltid om huruvida finansministern inte har beräknat inkomsterna för pessimistiskt. I debatten har getts uttryck åt att så är förhållandet även när det gäller denna kompletteringsproposition: man har räknat alldeles för försiktigt på inkomstsidan och för rundhänt när det gäller att bedöma utgifterna. Man tvistar vidare om hur stor reservationsmedelsförbrukningen kommer att bli liksom när det gäller storleken av utbetalda kommunalskatte-medel, men i övrigt har de talare som tidigare stått i denna stol åtskilligt sysslat med det allmänna konjunkturläget. Det har framhållits att vi har förmånen av en full sysselsättning, men man är tveksam om huruvida den kan upprätthållas framöver, även om det ser ljusare ut nu än tidigare. Herr Hagberg i

Ang. den ekonomiska politiken

Malmö påpekade enligt mitt sätt att se alldeles riktigt att det finns tecken som är oroande. Han hänvisade till utvecklingen av valutarenservan, och jag är ense med honom om att man där har en företeelse som man skall beakta nu och framdeles. Det har sagts att våra kostnader för vårt näringsliv är så betydande, att detta motiverar allvarlig oro. Så långt jag har kunnat finna har vårt relativa kostnadsläge inte försämrats. Att vi har fått en försämring i den internationella konjunkturen, t. ex. när det gäller våra skogsprodukter, är vi ju väl medvetna om. Det sista som har hänt på det området är ju att man börjar litet trevande försöka höja priserna, och det tyder på att det finns en efterfrågan. Men om denna är tillräckligt stark för att vi skall kunna få avsättning för våra produkter — eller låt mig uttrycka det så: om vi skall kunna utnyttja hela vår utbyggda kapacitet — den frågan kan man inte svara på i dag, utan det får framtiden utvisa.

Vad som i dagens läge kanske föranleder bekymmer är den överhettning som finansministern talar om och som är till finnandes inom vissa delar av vårt ekonomiska liv. Vi skall vara alldeles på det klara med att det gäller just sådana områden där vi har en mycket stark önskan att få en expansiv utveckling. Det gäller bl. a. bostadsbyggandet. Mig förvånar det inte alls att om man skall bygga ytterligare 10 000 lägenheter, så fordrar det både mera material och framför allt arbetskraft, inte bara manuell arbetskraft utan även när det gäller planering. Men vi vill ha denna stora bostadsproduktion. Vi underlättar från samhällets sida denna utveckling, och det är klart att därav följer en ökad efterfrågan på de resurser inom denna sektor som vi har till förfogande. Tilllägg gärna att om konkurrensen uteblir — och det är väl bra nära det förhållandet vi befinner oss nu — blir tendensen den att kostnadsstegringar uppkommer! Jag tänker då inte bara på arbetslönerna utan på allt som sammanhänger med denna sektor. Därför uppkommer en tendens till kostnadsstegringar, och det

är klart att det är ett allvarligt problem, ty när vi beviljar mera lånemedel, när vi släpper investeringsfondernas miljöbelopp, och de har hittills varit inriktade på byggande, uppstår en ytterligare ökad efterfrågan.

När det gäller utvecklingen i övrigt förefaller det mig som om det fenomen som man betecknar som löneglidning inte skulle vara särskilt påtagligt inom sådana områden som har med våra exportindustrier att göra. Läget är väl inte så enhetligt som man från en del talares sida velat framhäva. Åtskilliga av våra största företag som arbetar på exportmarknaden har för förra året redovisat bokslut som är rent sensationella. Det tyder inte på att man skulle vara i ett bottenläge med minskade vinstmarginaler. Vi kan dock gott erkänna att marginalen i allmänhet har krympt i förhållande till tidigare år, och det är kanske i och för sig inte så egendomligt om man talar om en hårdnande konkurrens. Med stormmarknaden och allt vad vi talar om kanske vi inte kan räkna med att i framtiden upprätthålla vinstmarginalerna på samma sätt som skett under 1950-talet och i början av 1960-talet.

Å andra sidan bedöms dessa ting olika. De människor som handlar med värdepapper har tydligen en mycket optimistisk framtidsyn. Det ser vi på fondbörsen och den utveckling vi haft där under senare tid. Man kan säga att det är inflationssäkringar som göres där. Ja, det är nog inte bara det, utan man ser nog till de reella förutsättningarna och bedömer läget efter dem.

Herr Lundström sade att om inte företagens vinstmarginaler kan hållas uppe, kommer investeringarna från industrins och näringslivets sida att minskas. Ja, det kommer väl an på flera faktorer än själva överskottsbeloppen inom företagen. Vi har ju haft en period nu, när den förändringen har inträtt att företagen kunnat låna pengar, och man har möjliggjort stora lånetransaktioner. Företagen har kanske föredragit den metoden i stället för att öka aktiekapitalet. Det man delar ut till aktieägarna är inte avdragsgillt vid beskattningen, men där-

Ang. den ekonomiska politiken

emot drar man av gäldränta i rörelsen. Det blir väl en bedömning från fall till fall, vad som är ändamålsenligt. När det gäller investeringarnas storlek blir det väl i första hand framtidsutsikterna på den marknad där man är verksam.

Herr Lundström sade att regeringens åtgärder inte lett till åsyftat resultat och att man borde ha uppmuntrat näringslivet på ett annat sätt än regeringen — översatt: det socialdemokratiska partiet — har velat göra. Herr Sundin var inne på samma tema och frågade, varför inte elskatten avvecklades. Vi har nog den meningen, att man bör vidta sådana åtgärder med en smula försiktighet. Det är väl inte herr Lundström obekant, att det nettoöverskott som uppstår inom näringslivet, i första hand aktiebolagen — för ett par år sedan rörde det sig om drygt 5 miljarder kronor — i sin helhet inte tas fram till beskattning, utan man räknar med att företagen sammantaget betalar ungefär 30 procent till stat och kommun av det verkliga överskottet. Det överskott som möjliggör de konsolideringsåtgärder, som herr Sundin och herr Lundström talade om, kommer inte fram (officiellt i boksluten. Men vi har väl från vår sida ingenting emot att företagen skaffar sig överskott och konsoliderar sin ställning. Ibland brukar vi uttrycka det på det sättet, att det är arbetstagarna i första hand som har intresse av att företagen är väl konsoliderade och att det, i den mån det blir svårigheter för företagen, inte i första hand är ägarna som drabbas utan de anställda. Det råder alltså inte någon principiell skillnad i detta avseende mellan de olika uppfattningarna. Det är först när dessa överskottsmedel delas ut som vi anser att dessa inkomster bör beskattas, och vi har alltså delade meningar om hur hårt dessa inkomster bör beskattas. Jag har tillräcklig fantasi för att kunna tänka mig att man till dem som kräver väldiga skattelättnader, skulle kunna säga: »Hur ställer det sig om vi slopar hela företagsbeskattningen? Blir det ett synnerligen stort bortfall i statsbudgeten då?» Det blir ett bortfall på en miljard kronor, men vore det ändamålsenligt att förfara på det sättet?

Skattelagstiftningen karakteriseras ju nu av att det är de fysiska personerna som betalar in de stora summorna till stat och kommun. När det gäller att ta ut dessa summor, är den tendensen alldeles tydlig, att vi tar ut mer och mer skatt i form av indirekta skatter. Herr Hagberg nämnde att varuskatten har i budgeten upptagits till 3 miljarder kronor. Om vi nu har en sådan allmän trend, tycker jag att det är rimligt att fråga: Skall man inte försöka få detta kartlagt, innan man binder sig så bestämt för den eller den lösningen? Personligen tycker jag att det är mycket rimligt att göra på det sättet. Det borde väl kunna sägas att vi nästa gång vi behandlar kompletteringspropositionen på alla håll bör veta mer än vi nu gör — jag tänker på min vän herr Sundin, som så flitigt studerar dessa frågor och kommer att studera dem ytterligare några månader framöver.

Jag anser att vi bör få en bättre överblick över dessa problem. Det är ju ingalunda på det sättet — som reservanterna vill göra gällande och som herr Lundström alldeles speciellt påpekade — att vi inte har råd att vänta på utredningar — han syftade då på allmänna skatteberedningen. Jag anser att det är en klok regel att man, om man är osäker och inte vet hur man skall förfara, bör vänta till dess att man får en bättre insikt i ämnet. För min del erkänner jag gärna att jag är tveksam på åtskilliga punkter om hur man lämpligen bör förfara, men mig skrämmar man inte med att hänvisa till att näringslivet skall ha skattelättnader. Om jag skall konstatera något är det detta, att det är ytterst få företagare som vill göra gällande att själva företagsbeskattningen är särskilt tryckande.

Nu pågår det ju också en utredning om företagsbeskattningen, och det finns alltså möjligheter att välja. Jag föreställer mig att det kommer att bli delade meningar om vilken väg man bör gå i detta avseende. Men det är ju det vanliga i en demokrati, att man visar upp ståndpunkter och försöker övertyga andra om att den ståndpunkt man själv intar är den riktiga.

Ang. den ekonomiska politiken

Beträffande oppositionspartiernas kanske naturligt långa önskelista vill jag säga, att de som studerar bevilningsutskottets betänkande finner att det inte råder någon allmän enighet bland oppositionen. Man har där enat sig om tre punkter, som kanske inte är särskilt väsentliga, men för övrigt råder det inom oppositionen delade meningar om vilka önskemål som i första hand bör framföras. Här har man spunnit på det temat — det var herr Hagberg som anförde detta — att barnfamiljerna förlorat åtskilligt på att de gamla barnavdragen vid beskattningen försvunnit ur vårt skattesystem. Jag undrar det. Det är ju nämligen på det sättet med barnavdragen, att detta system förutsätter jämte någorlunda hyggliga ortsavdrag även en hygglig inkomst, och de som har de stora inkomsterna får ju helt naturligt den största fördelen. Både barnavdrag och ortsavdrag verkar ju på det sättet att det blir den översta delen av inkomsten som tas bort och där är progressiviteten starkast.

Sedan barnavdragen försvann från beskattningen, har barnfamiljerna hjälpts på åtskilliga sätt. Det allra förnämsta sättet var att ge dem det allmänna barnbidraget. Jag vill påpeka, att detta bidrag måste vara särskilt värdefullt för inkomsttagare som klagat på progressiviteten, ty barnbidragen är ju skattefria — i det hänseendet har det inte skett någon felkonstruktion.

Herr Hagberg hävdar att de allmänna barnavdragen i beskattningen är en konsekvens av förvärvsavdraget. I och med det beslut vi fattade i fjol skulle man principiellt ha slagit in på en ny väg. Jag vill emellertid erinra om att jag då tillät mig framhålla, att jag hoppades att beslutet inte skulle leda fram till alltför våldiga konsekvenser.

Jag ser spørgsmålet om avvägningen av beskattningen mellan familjer med barn och familjer utan barn så, att det på detta område finns plats för stora reformer. Den allmänna meningen i det svenska samhället har nog numera mognat därhän, att man är beredd att hjälpa barnfamiljerna genom att ge dem ett

ordentligt stöd under förutsättning att vi kan finna någorlunda rättvisande former härför. Min förhoppning är att skatteberedningen skall kunna bereda utrymme för de kostnadsstegringar, som följer med ett verkligt effektivt stöd åt barnfamiljerna. Jag vill emellertid betona orden »bereda utrymme» för dessa bättre bidrag. Man får lov att ta inkomsterna från andra håll, ty, som jag tidigare framhållit, vi vill inte sänka statens utgifter radikalt, utan vi höjer ju statsutgifterna. Vare sig det gäller försvar, socialpolitik eller kulturuppgifterna är vi ense om att vi måste göra mer. Med hänsyn härtill måste man vara beredd att ge plats för de ökade utgifterna för stödet till barnfamiljerna. Därvid blir det fråga om en omfördelning av skatterna och då i första hand skattefördelningen inom samma inkomstgrupp mellan familjer med barn och familjer utan barn. Det är en stor uppgift, och i motsats till herr Lundström anser jag att det finns allt skäl att avvakta allmänna skatteberedningens arbete. Jag vill instämma med herr Hagbergs i Malmö förhoppning att den allmänna skatteberedningen skall lyckas med sin uppgift. Någon lätt uppgift är det inte, men det måste göras ett allvarligt försök att lösa detta spörsmål, ty laborerandet med mängder av avdrag i vårt skattesystem har inte framtiden för sig. Vi börjar få en alltmer omfattande taxerings- och kontrollapparat. Det vore en nåd att stilla bedja om att Sveriges riksdag längre fram sluppe ifrån diskussioner om nya avdragsformer i det oändliga. Någon skall ju betala skatterna, och millimeterrättvisa är enligt min mening inte särskilt lönande att försöka uppnå.

Jag håller med herr Sundin om att vi i ett framtida skattesystem bör ha ett existensminimum. Mig förefaller det inte alls förvånande, att centerpartiet förordar en höjning av ortsavdraget från 2 250 till 3 000 kronor för ensamstående person och från 4 500 till 6 000 kronor för två äkta makar. Jag tycker inte att förslaget är överväldigande. Det kostar pengar, men dem skall vi ju skaffa fram på annat sätt.

Ang. den ekonomiska politiken

Jag medger att de, som inte har någon skattekraft, inte heller bör debiteras några avgifter eller skatter. Det gör vi tyvärr nu. Herr Sundin frågar sig varför vi tvingar ungefär en miljon människor att avge självdeklaration. Nej, det borde vi inte göra, och det har jag sagt många gånger förut. Men om herr Sundin flyttar till ett annat rum, så kommer han att finna att det dock föreligger vissa besvärligheter. Jag begär dock inte att han skall avstå från att rösta med reservationen — den kan göra sig i vissa sammanhang. Vi kan vara överens om det mål som herr Sundin och hans medreservanter syftar till, och jag är beredd att på allt sätt understödja strävandena dit, ty det är fel att debitera avgifter för dem, som inte har inkomster eller någon ekonomisk bärkraft. Nu skall dock i sanningens namn erkännas, att det finns en del inkomster, som inte är beskattningsbara, såsom bidrag från det allmänna i olika former, vilket i någon mån kan förändra bilden. I princip vill jag dock gärna verka för att vi får ett ordentligt höjt ortsavdrag. Sedan detta skett, är det min önskan att vi får bort en mängd avdrag, som vi nu har i skattesystemet. Det är alldeles nödvändigt, om vi skall kunna komma fram till vad vi kallar en definitiv källskatt, och jag föreställer mig att många önskar att man skall kunna komma därhän.

När det gäller avdraget för folkpensionärerna vill jag säga, att det naturligtvis i och för sig är önskvärt att dessa skall få befrielse från skatt. Jag vill endast erinra om den åtgärd som riksskatteutskottet har vidtagit, nämligen att man nu skall försöka få det extra avdraget med 3 000 kronor tillämpat över hela landet. Detta avses skola ske omgående, och det innebär ju att den gruppen får en förmån.

När man nu säger, att vi bör uppmuntra dem att ta extrainkomster, är detta rätt i och för sig, men hela vårt skattesystem är ju så konstruerat, att om man får högre inkomst, blir det mera skatt. När folkpensionärerna får höjda folkpensioner och dessutom skaffar sig extrainkomster, måste ju därav följa att

de någonstans när gränsen för skattefriheten.

Jag har ingenting emot att tänka mig, att man gör sådana skatteskalor att det blir jämnare intervall. Vi kan gott erkänna att den nu gällande skatteskalan, som kom fram ur det s. k. skattepaketet, har sina skönhetsfel. Den saken förnekar vi inte, och det är klart att man bör rätta till dessa skönhetsfel, men jag hade tänkt mig att man skulle kunna göra mycket mer med skatteskalorna än sådana små justeringar. Och en sak vet vi: i den mån vi kan göra det proportionella skiktet i skatteskalan större än det nu är, så försvinner en massa av den kritik som man nu riktar emot skatteskalorna.

Vi vet att inkomsterna för medborgarna här i landet ökar för varje år. Vi vet att allt fler och fler förvärvsarbetsande kvinnor på ett effektivt sätt bidrar till att höja inkomstnivån för familjerna. Detta gör att man kommer upp i sådana inkomster, där progressiviteten är hårdare än den är i botten. Skatten blir alltså hårdare än för de lägre inkomsterna, men det är inte detta som irriterar i första hand, utan det är det s. k. tröskelproblemet. Vi har fått den ovanan här i riket att säga, att marginals-katten är den och den. Vi räknar alltså inte i procent på hela inkomsten vad som går till skatt, utan vi talar om marginals-katten, och det leder till egendomliga uttryck. För en månad sedan läste vi, att nu drabbas inte mindre än 43 procent av alla inkomsttagare av progressiviteten i beskattningen. De »drabbas»! Varför? Därför att deras inkomster ökat! I allmänhet brukar vi inte säga att det är en olycka att få högre inkomst, men så framställs det här. De drabbas av progressiviteten.

Tänk på alla de stackars människor — hundratusentals eller kanske miljon-tals — som inte råkar ut för olyckan att drabbas av denna högre skatt. Det får vi i riksdagen tänka på. Sedan kan vi diskutera hur vi skall utforma skattesystemet, men jag kan inte förstå hur man kan framställa det som en förfärlig olycka, när människorna får högre inkomster.

Ang. den ekonomiska politiken

Hur man än diskuterar, anser jag att den grundläggande principen i vårt skattesystem bör vara att skatterna skall bäras i förhållande till bärkraften. När herr Bertil Ohlin för någon tid sedan sade, att han trodde att snart den tid är inne då socialdemokraterna kommer att diskutera progressiviteten i skatteskalen, då tänkte jag: Ja, den tiden är redan inne. Vi har ju många gånger diskuterat den, men att inbilla sig att vi skulle gå ifrån de väsentliga principerna när det gäller beskattningen, det är nog inte värt att satsa på, ty det kommer inte att ske. Det tekniska förfarandet är en sak, men vi kan inte lämna den grundprincip vi har haft, nämligen att de som har större inkomster också skall betala större avgifter till det allmänna.

Detta betänkande, herr talman, innehåller varjehanda ting. Jag har inte berört några detaljer, men min gode vän herr Eriksson i Uppsala får ta hand om de mycket brännbara förvärvsavdragen. Han har specialiserat sig på dem och kommer att tala om dem mycket bättre än jag kan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först be att få säga ett par ord om det avsnitt av herr John Ericssons anförande, som gällde frågan om barnbidrag och barnavdrag. Jag tror, att kammarens ledamöter liksom jag anser sig ha uppfattat, att det herr John Ericsson uttalade vittnade om en positiv inställning till en lösning av denna viktiga angelägenhet i allmänna skatteberedningen, där han själv är en inflytelserik ledamot. Han hoppades, att övervägandena i allmänna skatteberedningen så småningom skulle leda fram till eller, som han sade, mogna fram i ett förslag om beredande — jag noterade detta — av »utrymme för ett ökat stöd åt barnfamiljerna». Det är ingenting annat än vad vi och många andra önskar.

Han tillade, att det här måste bli fråga om en omfördelning inom samma in-

komstgrupper mellan familjer med barn och familjer utan barn. Självklart måste det bli så, och på den punkten har vi inom den meningsriktning, jag tillhör, ingen annan mening än herr John Ericsson.

Sedan kom bevillningsutskottets ordförande in på beskattningen sedd ur andra aspekter. Han framhöll, att de fysiska personerna i vårt land betalar mer och mer av den samlade skatteintäkten till det allmänna och att de juridiska personerna — bolag och ekonomiska föreningar — betalar relativt sett mindre. Detta är riktigt, men det beror inte på att det generella skattetrycket på de fysiska personerna under senare år väsentligen har ökat, utan anledningen är självklart den att de fysiska personerna på senare år har fått väsentligt ökade inkomster. Därigenom blir ju skatten högre och många kommer upp i de progressiva skikten med därav följande för alla kända resultat.

Herr John Ericsson talade själv om att inkomsterna ökar mer och mer för varje år och det är ingenting, sade han, som vi har anledning att vara ledsna för. Nej, naturligtvis inte, men tyvärr har medaljen också en baksida, nämligen den att en av de bidragande anledningarna till denna väsentliga ökning av de nominella inkomsterna tyvärr är inflationen. Genom att inflationen sätter in på det sätt som den gör får medborgarna i realiteten betala skatt på större inkomster än de i själva verket har. Det är ju efter de nominella inkomsterna skatten betalas.

Eftersom jag nu har ordet och för att förkorta denna debatt skall jag be att få säga en sak till herr Lundström. Han apostroferade mig nämligen i den del av sitt anförande, som gällde skatteskalorna. Som kammarens ledamöter säkert erinrar sig, har vi på vårt håll under en följd av år framfört bestämda erinringar mot den kraftiga stegringen i progressionen, inte minst i början av skatteskalans progressiva del. Vi har gjort detta också i den nu föreliggande framställningen, som är skildrad i bevillningsutskottets betänkande nr 45. Om detta vårt

påpekande erinras för övrigt också i reservation XIV av herr Stefanson m. fl. Jag har understrukit detta också i mitt tidigare inlägg i debatten särskilt vad gäller det nu obehörigt hårt drabbade mellanskiktet i skatteskalan för gifta.

Av särskild betydelse för den skatteutveckling, vi så ofta pekat på, är det förhållande, som jag nämnde för ett ögonblick sedan, att inflationen driver upp skattenivån till en helt annan höjd än riksdagen har fastställt. Inflationen leder till skärpning av skattenivån dels därför att ett i kronor räknat oförändrat ortsavdrag får ett lägre realvärde och dels därför att en mot inflationen svarande och alltså blott nominell höjning av inkomsten kan föranleda, att denna helt eller delvis blir beskattad inom högre progressionsskikt än innan penningvärdeförsämringen satte in.

Herr talman! Visserligen skulle vi ha önskat en annan utformning av skatteskalorna än den som föreslås i folkpartimotionen, men å andra sidan, vilket torde framgå av vad jag redan har sagt i detta inlägg och framför allt av vad jag sade i ett tidigare inlägg har vi ingen svårighet på vårt håll att, därest vårt förslag skulle bli utslaget, rösta med klämman i reservation XIV av herr Stefanson m. fl. med uteslutande av dess motivering, mot vilken vi har vissa erinringar att göra.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag bortser ifrån frågan om barnbidrag och ortsavdrag i allmänhet skulle jag vilja karakterisera denna debatt som en fråga om produktionsfrämjande justeringar i beskattningen mer än om skattelättnader i vanlig bemärkelse. Det gäller den kanske inte just i dag aktuella frågan om elskatten, det gäller justering av skatteskalorna, breddning och förstärkning av förvärsavdragen och i viss mån även utredningen rörande folkpensionärernas biinkomster.

Man kan inte se dessa förslag enbart som en minskning av statsinkomsterna. Gör man det och alldeles ser bort ifrån de positiva verkningar som dessa förslag

Ang. den ekonomiska politiken skulle ha beträffande tillgången på arbetskraft, ökningen i arbetsintensitet, ökat sparande o. s. v., då tycker jag nog att man betraktar denna fråga bara med ena ögat. I varje fall initialt sett kan det i viss utsträckning bli direkta inkomstbortfall, men vi framlägger dessa förslag därför att vi tror att de på någon sikt har betydande positiva verkningar ur samhällets egen synpunkt.

Beträffande barnavdragen och barnbidragen förvånar det mig inte att bevillningsutskottets ordförande anser att man gott skulle kunna vänta. Han har ju varit med om att avstyrka förslagen om höjning av barnbidragen och det vore ju märkligt om han skulle ändra uppfattning nu. Jag vill säga både när det gäller den frågan och när det gäller t. ex. spörsmålet om åtgärder för att öka företagets eget sparande, att det är värdefullt, när det gäller generella reformer och framför allt nya reformer av bestående art, att vänta och utreda. Men för att lösa ett brännande problem, för detaljförändringar som kan vara gagneliga och verkningsfulla i en akut situation, där tycker jag att det är fel att man nödvändigtvis skall behöva vänta år efter år på utredningar.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! De siffror som jag återgav i mitt förra anförande när det gällde balansen mellan tillgång och efterfrågan är hämtade ur kompletteringspropositionen. Av kompletteringspropositionen och dess siffermaterial framgår med all tydlighet, att det finns en viss differens, som måste räknas som en minuspost med tanke på den inflation som denna differens skapar.

Jag sade vidare, att denna i och för sig ogynnsamma utveckling i viss mån berodde på den överhettning inom byggnadsindustrien som vi har närvarande och som medfört att lönerna pressats uppåt utöver de avtalsenliga. Om denna utveckling hade stannat inom byggnadsindustrien, hade epidemihärden varit isolerad. Nu har det inte blivit så, utan utvecklingen inom byggnadsindu-

Ang. den ekonomiska politiken

strien har smittat av sig på andra områden. Det var med tanke härpå som jag vidare utvecklade min ståndpunkt genom att säga, att i denna situation borde man innan man vidtar exempelvis penningpolitiska åtgärder kunna tänka sig vissa finanspolitiska ingripanden från statens sida.

I fråga om elskatten säger bevillningsutskottets ärade ordförande, att vi bör skynda långsamt i det här samhället. Det kommer väl antagligen att bli så när vi har röstat i denna kammare i en del frågor att vi skyndar långsamt på samma sätt som när vi har röstat om elskatten.

För mig — om jag får ta det i sammanhang med nästa utskottsutlåtande, bevillningsutskottets betänkande nr 44, som vi snart kommer att behandla — skulle det ha varit en gärd av rättvisa mot företagsamheten, om vi hade avskaffat elskatten. Jag är fullt medveten om att större delen av elförbrukningen ligger hos de stora industrierna, men ser man det i samband med de goda möjligheter till lättnader som de stora företagen har när det gäller konjunkturinvesteringsfonderna, kan vi dock inte komma ifrån att ett borttagande av elskatten skulle ha betytt en hel del för den mindre företagsamheten.

Sedan är det naturligtvis riktigt att man kanske bör lugna sig något till dess att skatteberedningen har blivit färdig. Reservationerna är dock, bevillningsutskottets ärade ordförande, rätt lama. Det är skrivelseyrkanden och hemställanden att man skall giva till känna vad utskottet har anfört. Bakom detta ligger helt naturligt den reflexion som herr Ericsson själv gjorde, nämligen att här pågår saker och ting och att man först bör invänta resultatet härav. Det är endast på vissa områden som reservanterna ansett det nödvändigt att redan nu vidta åtgärder. När det gäller ortsavdragen och existensminimum uppskattar jag vad herr Ericsson sade när han förklarade, att om jag kommer in i ett annat rum kanske jag inte har riktigt samma uppfattning. Jag uppskattar också fortsättningen av herr Ericssons anförande, där han i stort

sett delade min uppfattning i fråga om existensminimum och ortsavdragen. Jag hoppas att vi skall bli instängda i samma rum utanför den här kammaren och där försöka lösa dessa frågor på det sätt som vi i stort sett tycks vara ense om.

Herr talman! Bara ytterligare ett par ord, om jag får synda på nåden. Det gäller högerns förslag om införande av barnavdrag vid beskattningen. Jag beklagar, herr talman, att riksdagen med påförsare från borgerligheten beslutade om förhöjda ortsavdrag för de ensamma mödrarna. Det var, som jag nu ser det, även om jag själv var med och röstade för det, ett oriktigt beslut. Detta stöd skulle givetvis ha lämnats på så sätt att man höjt barnbidragen i stället för den konstruktion som man nu valde.

Allra sist, herr talman, vill jag nämna att jag vid årets riksdag väckt en motion i denna fråga. Den hänvisades till andra lagutskottet, där herr förste vice talmannen är ordförande. Jag beklagar att den motionen inte bifallits.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt första anförande framställde jag en fråga till regeringen, som inte blivit besvarad. Ingen av statsråden har gjort första kammaren den äran att vara närvarande vid den ekonomiska debatten i dag, vilket jag i och för sig finner anmärkningsvärt. Det må kanske därför tillåtas mig att nu i stället rikta frågan till bevillningsutskottets ordförande.

Jag syftar på vad som sagts om byggnadsverksamheten. Finansministern talar i kompletteringspropositionen om den ur kostnadssynpunkt allvarliga överhettning som på senare tid gjort sig gällande inom byggnadssektorn. Dessa risker underströks av bevillningsutskottets ordförande, och jag instämmer i vad han därvidlag sade. När jag talade om denna sak var det emellertid inte bara lönesidan utan entreprenadsummorna och hela fältet som jag avsåg.

Det sägs längre fram i nationalbudgeten, att utvecklingen inom byggnadssektorn utgör en allvarlig fara, ty det gäl-

ler här en stor sektor, och utvecklingen inom den kan påverka även många andra områden i kostnadshöjande riktning, även exportindustrin.

Det är på den punkten som jag framställde min fråga: Vad ämnar regeringen — eller skall jag rikta frågan till det socialdemokratiska partiet — göra för att kyla ner den överhettning som finns på detta område och som kan innebära en verklig fara?

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inget okänt fenomen som herr Bengtson talade om. Vi har mött det åtskilliga gånger under efterkrigsåren. En politik med full selsättning för med sig att det blir besvärigheter att få till stånd den balans som man önskar ha. Jag utgår emellertid från att när finansminister Sträng i sin kompletteringsproposition säger, att man bör beakta detta problem, tänker han också vidta åtgärder, vilket ju kan ske på många olika sätt. Vi är väl alla i sak överens om att vi bör söka komma ifrån denna överhettning. Det är ju ett allmänt intresse, så därom råder inga delade meningar. I den mån den offentliga sektorn där medverkat, vilket den självklart gör, tror jag att det finns anledning att vidta åtgärder och att regeringen då också kommer att göra det.

Till herr Hagberg i Malmö vill jag säga att det gläder mig att han tror på samförstånd när det gäller stödet till barnfamiljerna, men jag vill gärna understryka att det är om metoderna vi tvistar. Vi har tagit avstånd från barnavdragssystemet och tror att man måste söka andra vägar än beskattningens för att hjälpa familjerna, men i realiteten blir det fråga om en omfördelning mellan familjer med barn och familjer utan barn.

Till vad herr Hagberg sade om de nominella inkomsthöjningarna bör kanske tilläggas, för att man inte skall få en felaktig bild av vad som har skett, att den reella inkomststegringen under

Ang. den ekonomiska politiken

efterkrigstiden är högst betydande, men i den mån ortsavdrag och skatteskalor är oförändrade och inkomsterna stiger snabbare än de reella förutsättningarna blir det naturligtvis en hårdare progressivitet i beskattningssystemet, och det är klart att man kan diskutera vem som skall ha de inflationsvinster som därigenom uppkommer.

Nu säger herr Hagberg att fysiska personer har fått större inkomster och att bolagen därför fått en mindre andel av den samlade skattebördan. Det ligger väl inte riktigt till på det sättet — bolagen har ju också ökat sin omsättning, kanske snabbare än de fysiska personernas inkomster har stigit. Vi måste väl erkänna att företagen har fått helt andra möjligheter att slippa ta fram vinsterna till beskattning. Jag motiveerade i mitt första anförande varför det allmänna vill ha det så, och ledamöterna kommer om några timmar — hoppas jag — att ta ställning till ytterligare en reform i detta avseende, nämligen om investeringsfonderna, som — om de fungerar lika bra som hittills — innebär att företagen kan sätta undan betydande belopp och därmed få skattelättnader.

Jag hörde med intresse herr Lundströms uppräknade av vad regeringen borde ha gjort för att stimulera näringslivet. Det gällde en lättnad för näringslivet på 30 miljoner genom elskattens borttagande. Skatteskalorna gäller ju inte, i den mening vi diskuterar här, för företagen, som har proportionell skatt. Det är klart att folkpensionärernas arbetsinsatser är av betydelse och alltmer blir av betydelse ju fler folkpensionärer vi får i förhållande till antalet personer i verksamma åldrar, men jag tog mig friheten hänvisa till att enligt den tolkning som riksskattenämnden nu har lämnat taxeringsnämnderna till efterrättelse kommer det övervägande antalet folkpensionärer att inte få några som helst skattebekymmer.

Herr Sundin har slutligen redan tagit upp debatten om investeringsfonderna. Jag skall avstå från att tala om dem nu, men jag vill påpeka att vad

Ang. den ekonomiska politiken

herr Sundin är ute efter när det gäller investeringsfonderna är att vi skall bevilja fysiska personer med progressiv beskattning möjlighet att skära av topparna på sin beskattning. Det borde herr Sundin ha talat om, men det gjorde han inte. Vad regeringen föreslår är att sådana skatteskyldiga som har proportionell beskattning — aktiebolag och ekonomiska föreningar — skall få möjlighet till avskrivningar. Det kan inte gälla dem som har progressiv beskattning.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Bara en enda mening!

Jag hoppas att jag vid behandlingen av utskottets betänkande nr 44 får tillfälle att tala om det som herr Ericsson inte trodde att jag vågade tala om.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Jag vill säga till herr Ericsson att jag inte gjorde uppräknningen därför att jag ansåg att åtgärderna skulle vara till förmån för företagen, men väl för samhället. Jag påstår nämligen att de åtgärder jag räknade upp har betydelse för arbetsviljan och arbetsintensiteten hos olika människor och därför är av betydelse för samhället i dess helhet.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Det har redan utannonserats i kammaren att jag skall tala för förvärvsavdraget och enligt gammal tradition herr Eriksson i Uppsala emot. Därför tar jag mig friheten att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk med några synpunkter.

För en tid sedan hade vi från folkpartihåll anledning att här i kammaren efterfråga en grundforskning, som tar sikte på de olika faktorer som inverkar på de gifta kvinnornas benägenhet att fortsätta med sitt yrkesarbete efter att ha ingått äktenskap. Att den ekonomiska faktorn är av utomordentligt stor, för att inte säga avgörande betydelse, förefaller väl ändå självklart. Därvid spelar

inte endast lönen en roll för den yrkesarbetande kvinnan, utan också den beskattning som kommer att åvila hennes familj.

Jag vill säga till herr Ericsson i Kinna, att om folk får högre inkomster men får behålla allt mindre ju flitigare de arbetar, så kan man med skäl tala om att de drabbas av progressiviteten i skattesystemet. Att de anser detta som en »olycka» tyder den utveckling på som tar sig uttryck i att allt fler människor i stället för att ta emot en kontant ersättning för ett arbete föredrar större fritid eller andra obeskattade förmåner. Hög lön är nog bra att få, men får man inte behålla mycket av den, sedan man betalat såväl skatten som alla de utgifter som följer med inkomsternas förvärvande, förefaller det mig självklart att kvinnorna inte lyder samhällsbudet: »Du skall förränta den utbildning du har fått och gå ut på arbetsmarknaden, där du så väl behövs!» Detta synes ju också av den stora bristen på personal inte minst i vårdyrkena, framför allt inom sjukvården. De gifta kvinnorna bryr sig inte om att göra sin samhällsplikt, och deras män förefaller inte vilja stimulera dem utan avråder tvärtom i många fall, därför att de inte har lust att betala för att deras fru arbetar, som man mycket uppriktigt uttrycker den ekonomiska situationen.

Bevillningsutskottet har också fått sig förelagt att överväga denna trista situation, bl. a. på grund av en motion från folkpartihåll, i vilken just frågan om förvärvsavdraget för gift kvinna har tagits upp med begäran om höjning av avdraget och en utredning över hela linjen. Enligt motionärerna finns ett obestridligt samband mellan avgången från vissa yrken och skattesystemet, sådant det är utformat i fråga om beskattningen och förvärvsavdragen. Men utskottet avfärdar lättvindigt hela frågeställningen på ett par rader med den mycket enkla argumenteringen, att man inte skall överdriva förvärvsavdragets effekt, då det gäller de gifta kvinnornas vilja att kvarstå i yrkesarbetet eller att ta ett nytt sådant. Det är andra faktorer än ekono-

Ang. den ekonomiska politiken

mien som avgör valet, menar utskottet, och det vill jag visst inte förneka. Men jag tror att många ställer sig frågan, hur länge våra lagstiftare skall dröja kvar i den verklighetsfrämmande föreställningen att ekonomin inte är den väsentliga faktorn. Mig förefaller det obegripligt att förutsätta, att inte de familjer, där båda makarna arbetar, är i stånd till så enkla matematiska operationer som att räkna ut vad familjen i verkligheten tjänar på att ena maken utför ett tungt beskattat arbete utanför hemmet i stället för ett obeskattat arbete inom hemmet, vilket högst väsentligt höjer hela familjens standard även om hustrun inte drar kontanter till hemmet. Det är självfallet många som har gjort sådana ekonomiska beräkningar, och resultatet ser vi i bristen på arbetskraft inom olika områden, framför allt sådana där kvinnor passar speciellt väl.

Att det nuvarande förvärvsavdraget på högst 2 000 kronor inte tillnärmelsevis täcker de kostnader en gift kvinna med barn har för barnens tillsyn och hemmets skötsel, det har såvitt jag kan förstå ännu ingen bestritt, inte ens herr Eriksson i Uppsala. I så fall skulle man ju göra gällande, att en hemarbetande hustru inte ger familjen ett större ekonomiskt tillskott än som kan värderas till 2 000 kronor, och det vore ju ändå absurt — så litet är den hemarbetande kvinnans insats dock inte värd. Och det har heller ingen försökt göra gällande. Man utgår helt enkelt från, att de gifta yrkesarbetande kvinnorna skall utföra ett dubbelarbete, både arbeta utanför hemmet och utföra en stor del av sysslorna i hemmet samt barntillsynen. Ett sådant betraktelsesätt måste i längden bli fullständigt ohållbart.

I folkpartimotionen har vi begärt en höjning av förvärvsavdraget som åtminstone innebär ett steg framåt. Vi har föreslagit maximum 4 000 kronor. För att kvinnor med låga inkomster men lika dryga utgifter för barn och hemskötsel som de yrkesarbetande kvinnorna med större inkomster skall kunna tillgodöra sig avdraget, har vi föreslagit att

kvotavdraget skall höjas från 20 till 25 procent. Därigenom skulle det högsta förvärvsavdraget uppnås vid en inkomst av 14 800 kronor. Nu blir den maximerade inkomsten 8 500 kronor. En höjning av förvärvsavdragen för de lägre inkomsttagarna anser vi särskilt motiverad, och den skulle kunna ske genom att kvotavdraget höjdes för en viss botteninkomst och sedan avtrappades uppåt.

En annan grupp av kvinnor som man även har anledning att ta hänsyn till, när det gäller utgifter för inkomsternas förvärvande samt för barntillsyn och hemskötsel är jordbrukarhustrurna och över huvud taget de kvinnor som arbetar i mannens rörelse. Reglerna för förvärvsavdragen när det gäller den gruppen av kvinnor behöver också ses över, därför att de nu verkar orättvist. Om bägge makarna sköter ett jordbruk kan naturligtvis hustrun ha åtskilliga utgifter för hushållet som uppgår till större belopp än de 300 kronor hon nu har rätt att göra avdrag för.

Det borde undersökas, om inte gift kvinna med hemmavarande barn och inkomst av jordbruk bör få förvärvsavdrag efter samma regler som gäller i de fall hon har inkomst av rörelse eller eget arbete. Vårt nuvarande skattesystem innebär ingen jämställdhet på den punkten.

Upp till vilken ålder barnen åsamkar sina föräldrar utgifter är också en fråga som vi ofta har anledning att ställa oss. Utskottet hyser den enligt min uppfattning verklighetsfrämmande föreställningen, att när barnen blivit 12—13 år har en utearbetande mor, som det står i utlåtandet, inga särskilda utgifter för dem. Det praktiska livet säger ju någonting helt annat. Som det nu är upphör rätten till förvärvsavdrag — med undantag av schablonavdraget på 300 kronor — när barnet är 16 år. 16 år är över huvud taget ett heligt tal i många sammanhang när det gäller ungdomarnas vård och bidrag till utgifter för dem. Men detta är faktiskt inte längre den allmänna åldersgräns, över vilken de i

Ang. den ekonomiska politiken

gemen kan klara sig på egen hand. Även i den åldern får föräldrarna bära nog så tunga kostnader för dem liksom många år därefter. Därför bör en översyn av denna åldersgräns också ingå i den utredning, som har begärts i motionerna I: 14 och II: 16.

Dessa motioner omfattar också ett par andra krav. Bland dem vill jag särskilt peka på sambeskattningen av makar som har relativt höga inkomster och som därför, trots de reformer som genomförts, alltså får betala vad som allmänt kallas för »en straffskatt på äktenskapet», sedan må vi här i riksdagen kalla det vad vi vill. Denna lilla grupp saknar betydelse, säger man glatt vid debatter kring sambeskattningen; den gruppen behöver vi inte tycka synd om, eftersom där finns så höga inkomster, att man gärna kan betala skatten. För övrigt, säger man också, är gruppen så liten. Ja, varför är den så liten? Självfallet därför att de familjer som det gäller finner det meningslöst att idka vad jag skulle vilja kalla välgörenhet gentemot samhället genom att hustrun tar ett yrkesarbete. Även härvidlag spelar andra faktorer också in, men det avgörande är alldeles säkert den ekonomiska situationen. Inom denna grupp av kvinnor har flertalet en lång och dyrbar utbildning; det har upprepats till leda i denna församling. Det gäller kvinnor som borde ha kvalificerade anställningar och som behövs på sina poster. I vilken utsträckning skulle borttagandet av sambeskattningseffekten leda till att fler av dessa kvalificerade och välutbildade kvinnor söker sig ut på arbetsmarknaden? Den saken vet vi ingenting om. Det har sagts mig — och jag har ingen anledning att betvivla siffran — att det för något år sedan fanns 80 kvinnliga läkare enbart i Stockholm, som stannade hemma och skötte hushållsarbete. Vilket värde man än sätter på husligt arbete, måste det ur samhällets synpunkt sägas vara en avig utveckling. Ur skattesynpunkt skulle självfallet staten tjäna på att dessa kvinnliga läkare kom ut i arbetslivet; de skulle då få inkomster och betala skatt, och de skulle också fylla de 80 platserna som läkare.

I vårt grannland Norge har man löst problemet på så sätt, att särtaxering på vissa villkor beviljas denna grupp av familjer. Makarna får inte arbeta i samma rörelse, om den tillhör dem båda eller någon av dem. Vidare gäller rätten till särtaxering endast inkomst av arbete, inte inkomst av kapital. Såvitt jag vet — och jag har talat med ett par norska yrkeskvinnor som har utnyttjat denna särtaxering — har den slagit mycket bra ut.

I de motioner som jag förut nämnde framföres i utredningskravet också denna möjlighet att medge rätt till särtaxering. Det råder väl inget tvivel om att en sådan taxering skulle stimulera många kvinnor att ta ett yrkesarbete. Samhället skulle därigenom vinna fler arbetare, och staten skulle få ett större skatteunderlag. Men slentriantänkandet är så befäst när det gäller sambeskattningen, att utskottet inte ens diskuterat möjligheterna att härigenom skapa rättvisa på detta område. Om man inte bryr sig om rättvisesynpunkten, tycker jag ändå att man borde se till samhällsnyttan. Det är nog på tiden att damma av dessa förlegade föreställningar.

Som vanligt tar utskottet betäckning bakom ett par utredningar, när man inte vill ta direkt ställning till frågan. Till dessa utredningar hör familjerättskommittén och familjeberedningen. Den senare vet jag inte mycket mer om än att den åtminstone enligt direktiven skall syssla med serviceåtgärder för familjerna och knappast med beskattningsfrågorna. Om familjerättskommittén borde jag däremot efter åtskilliga års arbete veta det mesta, och jag kan garantera att den inte har något som helst att göra med dessa skattefrågor. Dessa kommittéer lägger alltså inga hinder i vägen för en utredning, och de lär inte kunna lägga någon enda liten ny synpunkt på frågans lösning. Därför har jag svårt att förstå, varför man inte kan gå med på utredningskravet därför att man hänvisar till två i sammanhanget fullständigt betydelselösa utredningar.

Jag ber, herr talman, att få instämma i de yrkanden som herr Lundström tidigare har ställt i denna fråga.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det har nästan utbildats en tradition i den här kammaren att det är fru Hamrin-Thorell och jag som skall diskutera förvärvsavdragen, och det är väl en tradition som vi gärna kan främja och uppehålla. Jag hoppas emellertid att den dagen skall randas här i kammaren när vi kan få de här intrikata frågorna avfärdade. Vissa försök har också gjorts, fastän de inte varit tillräckliga.

Bevillningsutskottets värderade ordförande hade älskvärdheten att upphöja mig till något slags expert i fråga om förvärvsavdrag. Jag skulle vilja beteckna detta som ett uttryck för en överflödande generositet, därför att det är svårt att utbilda sig till expert på dessa frågor. Jag tror att det vore en alltför stor älskvärdhet även gentemot fru Hamrin-Thorell att säga att hon är expert på de här frågorna, trots att de har ganska hög prioritet bland dem som hon intresserar sig för. Det är inte så lätt att angripa detta komplex av frågor.

När vi hade dessa frågor uppe vid 1960 och 1961 års riksdagar ansåg man väl i största allmänhet att man kommit en god bit på väg genom de förslag som då genomfördes. Dessa reformer kompletterades 1962 då man införde rätten till kvotavdrag även för ensamstående barnförsörjare med barn under 16 år. Dessa reformer på skatteområdet är så pass färska att de — om jag inte är fel underrättad — kommer i tillämpning först vid årets taxeringar. Nog borde man väl ändå kunna tåla sig så länge att man väntade till dess att man fick se effekten av reformer som är genomförda.

Nu avser jag inte att gå in på någon närmare diskussion av de här tingen, ty fru Hamrin-Thorells uppfattning och min — liksom utskottets uppfattning och reservanternas — ligger ganska nära varandra vad beträffar yrkandena. Tidigare har det yrkats på direkt lagstiftning i de här frågorna, men nu har reservanterna modifierat sina yrkanden på det sättet att de begärt utredning. Det är inte bara utslag av hjälplöshet eller oförmåga att diskutera de här tingen, när utskottet hänvisar till att det redan

Ang. den ekonomiska politiken

finns utredningar som just har till uppgift att undersöka dessa saker. Fru Hamrin-Thorell sade att de utredningar som utskottet hänvisat till knappast hade någon anledning att syssla med de här frågorna. Jag vill säga tvärtom, ty dessa frågor ingår just i utredningsdirektiven, i varje fall för allmänna skatteberedningen. Om fru Hamrin-Thorell vill läsa direktiven skall hon finna att de innehåller allt om skatter. Man behöver knappast läsa direktiven för att veta att de fångar in hela vårt skatteproblem.

Herr Lundström tog upp frågan om den Westbergska motionen, som gäller frågan om utvidgning av avdragsrätten för skattskyldig som underhåller icke hemmavarande barn. Jag ställde mig synnerligen positiv till denna frågeställning när den behandlades i utskottet. Det finns helt säkert skäl för att beloppet borde justeras. Det omvittnas inte minst av barnavårdsnämnder att det finns ett visst motstånd från underhållsskyldiga fäder att sträcka sig till ett större underhållsbidrag än det belopp på 1 000 kronor som normalt brukar utdömas och som skatteavdraget är begränsat till. Skulle man genom att höja avdragsbeloppet kunna främja tillkomsten av större underhållsbidrag, vore det väl ändå välbetänkt. Utskottet är emellertid inte berett att föreslå en omedelbar lagstiftning på den här punkten heller, eftersom det inte bara är fråga om den typ av underhållsskyldighet som jag nu nämnt, utan här gäller det ett större område, nämligen underhållsskyldigheten för icke hemmavarande barn. Därför har utskottet avstyrkt motionen.

Herr talman! Det vore ju frestande att också få delta i den allmänna budgetdiskussionen. Jag avstår emellertid. Jag har gjort ett par randanmärkningar, och eftersom jag ser att herr Hagberg inte är i kammaren, skall jag inte ställa den fråga jag hade tänkt komma med. Däremot vill jag säga ett par ord till herr Lundström, som ju framhöll att de skatte-sänkingsförslag som finns i reservationerna till det här betänkandet mycket väl ryms — så uttryckte han sig — in-

Ang. den ekonomiska politiken

om ett normalt budgetöverskott och de stora felmarginaler som en stor budget innehåller. Jag skulle gärna vilja fråga: Hur tänjbart anser herr Lundström att detta resonemang är? Går det att tänja på hur långt som helst, eller känner folkpartiet något begränsning när det gäller att dels yrka på höjda anslag i olika avseenden — d. v. s. öka utgiftssidan — dels, när tidpunkten är lämplig, yrka på begränsningar i statens inkomster under hänvisning till den guttaperkaaktiga formulering, som jag pekade på?

Herr Lundström hade älskvärdheten att apostrofera ett uttalande som jag gjorde i en tidigare debatt här i kammaren när vi behandlade frågan om självfinansiering av företag. Jag nämnde då att åtminstone en stor del av de svenska basindustrierna tack vare ett mycket generöst företagsbeskattningssystem hade lyckats att i stor utsträckning självfinansiera sina investeringar. Herr Lundström anförde att detta kanske var sant för något år sedan men att förutsättningarna inte var desamma i dag. Det kan man självfallet diskutera, herr Lundström, ty om det är riktigt att vinstutvecklingen inom företagen går nedåt på grund av ökade kostnader i olika avseenden, är det också självklart att förutsättningarna för avsättningar till fonder som skall tjäna självfinansieringsändamål blir begränsade. Det är ju också en av de verkligt strategiska och viktiga frågor som skall handläggas av företagsbeskattningens utredare.

Vidare, herr talman, vill jag understryka ett uttalande som jag har gjort tidigare i vår, nämligen att detta sätt att angripa skattespörsmålen genom att föreslå åtgärder punktvis ju fördärvar hela underlaget för den allmänna skatteberedningens arbete. Motiveringen för att den allmänna skatteberedningen tillsattes var närmast att vi någon gång skulle få en total och allmän översyn av vårt skattesystem så att vi skulle slippa de s. k. inadvartenser som otvivelaktigt finns inbakade i vårt nuvarande skattesystem.

Ja, herr talman, för att inte missa någonting i fråga om avstyrkanden av mo-

tioner ber jag att få yrka avslag på samtliga motioner och bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! De förslag till sänkningar av de statliga inkomsterna och höjningar av utgifterna som jag i några fall har fört fram ryms, herr Einar Eriksson, väl inom ramen för driftbudgetens överskott. Vare sig man räknar detta överskott på det ena eller andra sättet ryms förslagen i alla fall där, men framför allt gäller detta om man redovisar driftbudgeten korrekt, vilket vi har krävt i vår reservation. Det finns då ett betydande överskott som mer än väl täcker de justeringar vi har föreslagit. Inte heller är dessa förändringar av den arten att de gärna kan rubba den samhällsekonomiska balansen. Det rör sig ju om några få tusendelar av nationalinkomsten, och dylikt innebär verkligen inga rubbningar av någon som helst betydelse, såvitt jag förstår. Verkligheten har f. ö. gång efter annan korriberat budgetberäkningarna — både regeringens och oppositionens beräkningar — och korrigeringarna har ofta varit av långt större omfattning.

Jag tror inte att det finns något särskilt skäl att spika fast de siffror som finns i kompletteringspropositionen såsom varande de absolut riktiga. Dem får vi ju reda på först i sinom tid. Redan nu tror jag emellertid att man kan säga att de av folkpartiet föreslagna justeringarna inte kommer att utöva någon negativ effekt. Tvärtom är det så, att om man tar hänsyn till de positiva sidor, som jag i replikskiftet med herr John Ericsson anförde, kommer resultatet att bli bättre samhällsekonomiskt sett.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att herr Lundström nöjde sig med ett platoniskt uttalande om att folkpartiets förslag till ökade utgifter ryms inom det normala budgetöverskottet och de felmarginaler som en stor budget alltid

dras med samt att även folkpartiets förslag till skattesänkningar ryms inom samma begrepp. Förr om åren kunde vi åtminstone förvänta att få del av ett budgetalternativ, men jag vet inte vad som nu har hänt med oppositionen. Har den tappat lusten och energien, eller vad kan det vara, eftersom oppositionen inte ens orkar med att presentera de siffror som den anser vara mer riktiga än de siffror som publicerats i kompletteringspropositionen? Vi får väl hålla oss till siffrorna i kompletteringspropositionen, eftersom varken herr Lundström eller hans parti har presenterat några andra.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Har inte herr Eriksson läst folkpartiets reservationer när det gäller inkomstberäkningen på driftbudgeten? Där står ju tydligt att vi anser att den redovisade siffran för överskottet, 204 miljoner kronor, är felaktig. Den ger inte en korrekt bild. I riksstaten finns den rätta siffran, 579 miljoner, angiven. Det måste väl statsfinansiellt vara mer än tillräckligt för de justeringar som föreslagits av oss, ja t. o. m. för vissa justeringar som föreslagits från en del andra håll.

Överläggningen ansågs härmed slutad. Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30. Därefter yttrade herr talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen

Ang. den ekonomiska politiken

på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 25.

Därjämte hade 24 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Spärd* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna.

Beträffande *punkten B*, anförde vidare herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt angående utskottets hemställan såvitt avsåge indexreglering av ortsavdrag och därefter särskilt rörande utskottets hemställan såvitt anginge viss successiv höjning av ortsavdragen.

Sedermera gjorde herr talmannen beträffande utskottets hemställan i *punkten B*, såvitt avsåge indexreglering av ortsavdrag, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på

Ang. den ekonomiska politiken

antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten B, såvitt avser indexreglering av ortsavdrag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 68.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter gjorde herr talmannen rörande utskottets hemställan i punkten B, såvitt anginge *viss successiv höjning av ortsavdragen*, propositioner, först på bifall till nämnda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten B, såvitt avser viss successiv höjning av ortsavdragen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 21.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de gällande *punkten C 1* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten C 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 27.

Därjämte hade 24 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkten C 2* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Stefanson* m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 *punkten C 2*, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

Ang. den ekonomiska politiken
talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;
Nej — 49.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten D*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar *Sundin* och *Vigelsbo* vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 *punkten D*, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Sundin* och *Vigelsbo* vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. den ekonomiska politiken

Ja — 97;

Nej — 26.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå gjorde herr talmannen i enlighet med de angående *punkten E* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 67.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten F*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr Lundström, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med IX betecknade reservationen;

3:o), av herr Sundin, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom och herr Vigelsbo vid betänkandet anförda, med X betecknade reservationen; samt

4:o), av herr Nilsson, Yngve, att det förslag skulle antagas, som innefattades i reservationen XI, av herr Hagberg m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Lundströms yrkande.

Herr Hagberg äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de ovan under 3:o) och 4:o) upptagna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Yngve Nilssons yrkande.

Herr Sundin begärde likväl votering jämväl om innehållet i denna kontraposition, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 45 punkten F antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med XI betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits reservationen X, av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 26;

Nej — 27.

Därjämte hade 90 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 45 punkten F antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med IX betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen X, av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

Ang. den ekonomiska politiken
talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 27.

Därjämte hade 89 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär alltså de avgivna rösterna befunnits lika delade, nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen fröken *Andersson* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara ja-sedeln.

Kammaren hade således fattat beslut i enlighet med ja-propositionen.

Ytterligare uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten F, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med IX betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. den ekonomiska politiken

Ja — 75;

Nej — 40.

Därjämte hade 29 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande *punkten G* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med XII betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten G, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med XII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 70.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I vad anginge *punkten H*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som

innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med XIII betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten H, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med XIII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 32.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkten I* hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med angående *punkten J* framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med XIV betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava

upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten J, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid betänkandet avgivna, med XIV be-tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-va utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 51.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande *punkten K*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med XV betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. den ekonomiska politiken

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten K, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med XV be-tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-va utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 30.

Därjämte hade 30 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i *punkterna L och M* hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64 m. m., i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1962/63;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1963/64 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

ställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1963/64.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

**Ang. investeringsfonder för konjunktur-
utjämning**

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 29 mars 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 159, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning; samt

2) förordning om extra avskrivning och särskilt investeringsavdrag vid inkomsttaxeringen.

I propositionen hade framlagts förslag till vissa ändringar i lagstiftningen om konjunkturinvesteringsfonder i syfte att göra denna lagstiftning till ett mera verksamt medel i konjunkturpolitiken. Sålunda hade bland annat föreslagits, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, arbetsmarknadsstyrelsen skulle kunna medgiva företag, som under tider med avsättningssvårigheter fortsatte sin produktion, att taga investeringsfond i anspråk för överföring till lagerinvesteringskonto. Efter särskilt medgivande skulle investeringsfond kunna överföras mellan bolag inom en koncern.

För att stimulera ekonomiska för-
enningar till fondavsättningar hade föreslagits att insättningsskyldigheten i

riksbanken för sådana företag skulle sänkas från 46 till 40 procent av fond-avsättningen. Kungl. Maj:t skulle enligt förslaget, om synnerliga skäl föreläge, äga medgiva befrielse från det tioprocentiga tillägg, som skulle göras, då fond återfördes till beskattning.

Vidare hade föreslagits, att fonderna under vissa förhållanden skulle kunna användas i lokaliseringsspolitiskt syfte.

Slutligen hade förslag framlagts om generella regler av innebörd, att Kungl. Maj:t, om läget på arbetsmarknaden påkallade det, skulle äga besluta, att rörelseidkare och jordbrukare, som under viss tid anskaffade maskiner och inventarier, vid taxeringen skulle få åtnjuta avdrag för extra avskrivning (initialavskrivning) å dessa tillgångar med 30 procent och ett särskilt investeringsavdrag motsvarande 10 procent av anskaffningskostnaden. Även dessa generella regler skulle kunna användas i lokaliseringsspolitiskt syfte.

Bestämmelserna hade föreslagits skola träda i kraft den 1 juli 1963.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 773, av herr *Gorthon m. fl.*, och II: 940, av herr *Regnéll*, vari hemställts,

a) att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 159 måtte besluta, att 11 § första stycket b) i förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning skulle givas av investeringsfondsutredningen föreslagen lydelse, vilket förslag avsåg, att investeringsfond även i fortsättningen skulle få tagas i anspråk för kostnader för anskaffande, ombyggnad och reparation av fartyg och andra transportmedel;

b) att riksdagen i samband med ovan nämnda ändring måtte göra ett uttalande av innebörd, att investeringsfond finge tagas i anspråk för fartygsanskaffningar samt för ombyggnad och repara-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

tion av fartyg under samma tidsperioder och villkor, som rederiföretag ägde rätt åtnjuta de särskilda förmåner i taxeringshänseende, vilka angåves i 1 § förordningen om extra avskrivning och särskilt investeringsavdrag vid inkomst-taxering;

II) de likalydande motionerna I: 774, av herr *Holmberg*, och II: 939, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*, vari anhållits,

a) att riksdagen måtte uttala, att enligt dess mening vid tillämpningen av förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning i första hand generella medgivanden till ianspråktagande av fondmedel borde lämnas samt att medgivanden, som begränsades till vissa branscher, visst eller vissa företag eller vissa områden, endast borde komma i fråga, om synnerligen starka skäl därtill föreläge;

b) att riksdagen måtte antaga det i propositionen nr 159 framlagda förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning med dels den ändringen, att de föreslagna ändringarna i 10, 18 och 22 §§ utginge, dels ock den ändringen, att 3, 5, 13, 14 och 17 §§ ävensom punkt 1) av övergångsbestämmelserna erhöles lydelse, som i motionerna angivits;

III) de likalydande motionerna I: 775, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 936, av herr *Enskog m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 159 skulle

a) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan utvidgning av lagstiftningen om investeringsfond för konjunkturutjämning, att denna lagstiftning bleve tillämplig för alla företag — oavsett företagsform — som deklarerade sina inkomster enligt bokföringsmässiga grunder;

b) uttala, att de föreslagna bestämmelserna avseende rätt för Kungl. Maj:t att medgiva de ifrågavarande förordningarnas tillämpning i lokaliseringspolitiskt syfte borde antagas som provisoriska i avvaktan på resultatet av 1959

års utredning angående näringslivets lokalisering; samt

c) i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

IV) de likalydande motionerna I: 776, av herrar *Sundin* och *Jonasson*, samt II: 937, av herrar *Fälldin* och *Börjesson* i Falköping, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 159 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om skyndsamt utredning angående möjligheter till investeringskonto för fysiska personer med mot investeringsfondslagstiftningen svarande bestämmelser om medelsavsättning och investeringsavdrag i enlighet med vad i motionerna anförts;

b) att Kungl. Maj:t efter prövning av kommitténs för näringslivets lokalisering kommande betänkande måtte framlägga förslag till förhöjda investeringsavdrag och andra skattelättnader, som kunde finnas erforderliga för en aktiv lokaliseringspolitik; samt

c) om skyndsamt prövning angående vidgade möjligheter att använda investeringsfondsmedel för marknadsbearbetning i utlandet enligt motionernas syfte; ävensom

V) motionen II: 938, av herr *Henningsson m. fl.*

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 368, av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson*, samt II: 439, av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Börjesson* i Falköping, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om prövning och förslag till riksdagen om sådana ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, att rätten till avsättningar till sådana fonder utsträcktes även till andra företagsformer än aktiebolag och ekonomiska föreningar; ävensom

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

II) de likalydande motionerna I: 433, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 531, av herr *Heckscher m. fl.*, vari anhöllits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag senast till 1964 års riksdag om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som uppdragits i de likalydande motionerna I: 431 och II: 526.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 159 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas ävensom i anledning av de inbördes likalydande motionerna I: 773, av herr *Gorthon m. fl.*, och II: 940, av herr *Regnéll*, samt I: 774, av herr *Holmberg*, och II: 939, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., — måtte antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning med de ändringar,

dels att 11 § erhöles i betänkandet angiven lydelse;

dels ock att övergångsbestämmelserna erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits;

2) förordning om extra avskrivning och särskilt investeringsavdrag vid inkomsttaxeringen;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 368, av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson*, samt II: 439, av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Börjesson* i Falköping.

2) de likalydande motionerna I: 433, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 531, av herr *Heckscher m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 773, av herr *Gorthon m. fl.*, och II: 940, av herr *Regnéll*,

4) de likalydande motionerna I: 774, av herr *Holmberg*, och II: 939, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 775, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 936, av herr *Enskog m. fl.*,

6) de likalydande motionerna I: 776, av herrar *Sundin* och *Jonasson*, samt II: 937, av herrar *Fälldin* och *Börjesson* i Falköping, ävensom

7) motionen II: 938, av herr *Henningsson m. fl.*,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförde och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Av utskottet förordad ändring i 11 § förslaget till förordnad angående ändring i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning innebar, att även framtida fondavsättningar skulle få tagas i anspråk för anskaffande, ombyggnad och reparation av fartyg.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Stefanson*, *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Nordenson*, *Gustafson* i Göteborg, *Magnusson* i Borås, *Larsson* i Umeå och *von Sydow*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 775, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 936, av herr *Enskog m. fl.*, ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 776, av herrar *Sundin* och *Jonasson*, samt II: 937, av herrar *Fälldin* och *Börjesson* i Falköping, de likalydande motionerna I: 368, av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson*, samt II: 439, av herrar *Nilsson* i Tvärålund och *Börjesson* i Falköping, ävensom de likalydande motionerna I: 433, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 531, av herr *Heckscher m. fl.*, — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan utvidgning av lagstiftningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, att denna lagstiftning bleve tillämplig för alla företag oavsett företagsform;

II) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bi-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

fall till de likalydande motionerna I: 776, av herrar Sundin och Jonasson, samt II: 937, av herrar Fälldin och Börjesson i Falköping, ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 368, av herrar Mattsson och Torsten Andersson, samt II: 439, av herrar Nilsson i Tvärålund och Börjesson i Falköping, de likalydande motionerna I: 433, av herr Hagberg m. fl., och II: 531, av herr Heckscher m. fl., samt de likalydande motionerna I: 775, av herr Stefanson m. fl., och II: 936, av herr Enskog m. fl., såvitt nu vore i fråga — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående möjligheter till investeringskonto för fysiska personer med mot investeringsfondslagstiftningen svarande bestämmelser om medelsavsättning och investeringsavdrag i enlighet med vad reservanterna anfört;

III) av herrar *Gösta Jacobsson, Nordenson, Magnusson* i Borås och *von Sydow*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 433, av herr Hagberg m. fl., och II: 531, av herr Heckscher m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag senast till 1964 års riksdag om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomst-taxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna uppdragna riktlinjer;

IV) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 776, av herrar Sundin och Jonasson, samt II: 937, av herrar Fälldin och Börjesson i Falköping, samt i anledning av de likalydande motionerna I: 775, av herr Stefanson m. fl., och II: 936, av herr Enskog m. fl., ävensom med avslag på de likalydande motionerna I: 774, av herr Holmberg, och II: 939, av herr Nilsson i Svalöv m. fl., såvitt nu vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an-

hålla, att Kungl. Maj:t efter prövning av kommitténs för näringslivets lokalisering aviserade betänkande måtte framlägga förslag till förhöjda investeringsavdrag och andra skattelättnader, som kunde befinnas erforderliga för en aktiv lokaliseringspolitik, i enlighet med vad reservanterna anfört;

V) av herrar *Stefanson, Lundström, Gösta Jacobsson, Sundin, Nordenson, Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo, Magnusson* i Borås, *Larsson* i Umeå och *von Sydow*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 776, av herrar Sundin och Jonasson, samt II: 937, av herrar Fälldin och Börjesson i Falköping, såvitt nu vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning angående vidgade möjligheter att använda investeringsfondsmedel för marknadsbearbetning i utlandet i enlighet med vad reservanterna anfört.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Stefanson, Lundström, Gösta Jacobsson, Nordenson, Gustafson* i Göteborg, *Magnusson* i Borås, *Larsson* i Umeå och *von Sydow*.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! I den proposition som behandlas i föreliggande betänkande från bevillningsutskottet föreslås ändrade bestämmelser i vissa avseenden beträffande investeringsfonderna för konjunkturutjämning.

I ett avseende har departementschefen emellertid inte föreslagit någon ändring av gällande regler, nämligen beträffande de företagsformer som skall omfattas av förordningen. I det nu föreliggande förslaget liksom i gällande förordning stadgas att rätt till avsättning till investeringsfonder tillkommer aktiebolag och ekonomiska föreningar, under det att fysiska personer är undantagna från dessa möjligheter. Det betyder att företag som bedriver verksamhet under formen enskild firma eller han-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

delsbolag inte kan komma i åtnjutande av de fördelar investeringsfondslagstiftningen ger. Dessa företag, som i huvudsak utgöres av mindre enheter, får således inte chansen att under goda vinstår i högkonjunkturer göra skattefria avsättningar till fonder som sedan i konjunkturedgång kan användas för utbyggnad och utveckling av företaget. De undandrages därmed en metod för skattemässigt fördelaktigt självfinansiering av investeringar som näringslivet i övrigt ansett vara värdefull, och kommer därmed i ett sämre konkurrensläge i förhållande till andra företagstyper.

Denna fråga har tagits upp i flera motioner i anslutning till proposition nr 159, bl. a. i motion nr 775 i denna kammarare och 936 i andra kammaren. I motionerna framhålles att grundprincipen för vår skattelagstiftning skall vara att alla skattskyldiga behandlas lika. Det gäller naturligtvis också beskattningen av näringslivet och då även olika företagsformer. De lagar och regler som griper in i näringslivets förhållanden och i många avseenden bestämmer de förutsättningar varunder företagen arbetar bör ge alla företag, oavsett den juridiska form varunder de arbetar, samma konkurrensmöjligheter.

Motionärerna har därför hemställt om att riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om fortsatt utredning och förslag till en sådan utvidgning av lagstiftningen att den blir öppen även för företag som bedrivs i annan form än aktiebolag och ekonomisk förening.

Den utredning som föregick ifrågasvarande proposition har med åberopande av tekniska svårigheter ställt sig avisande till en sådan reform. Finansministern och utskottets majoritet har intagit samma negativa ståndpunkt. Jag anser dock, i likhet med flera remissinstanser som yttrat sig över utredningens betänkanden, att sådana svårigheter går att bemästra. Man har från remissinstansernas sida pekat på flera framkomliga möjligheter, bland annat skogskontometoden. I våra grannländer har frågan lösts så, att även fysiska perso-

ner kan göra fondavsättningar för framtida investeringar.

Den strukturförändring som vårt näringsliv genomgår påverkar i hög grad de mindre företagen. Om dessa företag skall kunna leva vidare och utvecklas, så krävs även av dem omställning och anpassning till ny teknik och nya avsättningsmöjligheter. Tendensen pekar även inom småföretagarsektorn mot större enheter. Det är nödvändigt att de mindre företagen inför denna omställningsprocedur bereds samma finansieringsmöjligheter som storföretagen.

Inte minst med anledning av att departementschefen i den föreliggande propositionen ger investeringsfonderna lokaliseringsspolitiska uppgifter är det befogat att även enskilda firmor och handelsbolag får använda sig av denna metod för uppsamling av investeringskapital. De mindre företagen, som drivs i denna form, kommer säkerligen i framtiden liksom hittills att vara av betydelse i strävandena att ge våra landsbygdskommuner ett differentierat näringsliv och bereda arbetstillfällen åt befolkningen därstädes. Även dessa företagsformer behöver då den stimulans som investeringsfonderna kan ge för etablering i områden som behöver lokaliseringsspolitiskt stöd.

Finansminister Sträng har i propositionen uppmärksammat den av mig påtalade orättvisan mot de mindre företagen. För att i någon mån undanröja densamma har han framlagt ett förslag om generella avskrivningsregler, vilka i likhet med investeringsfonderna skall få användas i tider då läget på arbetsmarknaden påkallar detta. Dessa generella avskrivningsmöjligheter omfattar dels en första avskrivning på maskiner och verktyg med upp till 30 procent av anskaffningskostnaderna, dels även ett investeringsavdrag utgörande 10 procent av samma kostnad. Rätt till sådan avskrivning tillfaller alla företag, således även företag som drives som enskild firma eller handelsbolag.

Dessa nya avskrivningsmöjligheter är naturligtvis av värde för en företagare som under de förutsättningar och be-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

stämmelser som finns i förordningen vill anskaffa nya maskiner och bygga ut sin produktionsapparat. Det är med tillfredsställelse som jag noterar departementschefens förslag. Metoden har emellertid den nackdelen gentemot investeringsfonderna att avskrivning först får göras under en lågkonjunktur med sysselsättningssvårigheter, således under en tid då företagen i regel inte är inställda på nyinvesteringar.

Det är naturligtvis fördelaktigare att dels få göra avsättningar till en fond under en högkonjunktur, då företagen i regel visar bättre vinster, och dessutom kunna göra fonderingar under en följd av år, varigenom de medel som vid en lågkonjunktur kan tagas i anspråk kan komma att väsentligt överstiga ett års vinst. Investeringsfonderna kan utnyttjas oberoende av om företaget visar vinst eller inte det år varunder investeringen skall göras, under det att avskrivningsreglerna förutsätter god vinst under avskrivningsåret.

En annan svaghet med avskrivningsmetoderna i förhållande till investeringsfonderna är att avskrivning endast får göras på maskiner och verktyg men icke på byggnader, under det att investeringsfonderna får användas för investering i byggnader. För maskiner och verktyg är avskrivningsmöjligheterna redan nu relativt goda, varför en initialavskrivning med 30 procent, som den nya bestämmelsen innebär, får begränsat ekonomiskt värde. Det extra investeringsavdraget utgör en värdefull nyhet.

Det hade varit önskvärt att de generella avskrivningsmetoderna även hade omfattat fabriksbyggnader. Med den låga avskrivningstakt som nu tillåtes på fabriksbyggnader skulle en initialavskrivning på 30 procent ha varit av vida större betydelse än på maskiner och verktyg.

Jag vill än en gång framhålla att det är önskvärt att vår skattelagstiftning utformas så att alla behandlas lika. Inte minst bör detta gälla näringslivet. En skattelagstiftning som ger vissa företagsformer fördelar framför andra sned-

vrider konkurrensen och ger inte olika företagstyper samma möjligheter att utvecklas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation I.

Dessutom yrkar jag bifall till reservation V.

Reservanterna föreslår att investeringsfonderna i ökad utsträckning skall kunna användas till marknadsbearbetning i utlandet av företagen, ensamma eller tillsammans med andra. Ett medel att motverka en lågkonjunktur är väl att på olika vägar ge stimulans åt utrikeshandeln. Det är därför befogat att investeringsfonderna får användas för exportfrämjande åtgärder. Sådana åtgärder är av stort värde, inte minst för de många småföretag som arbetar som underleverantörer till exportindustrien, säger reservanterna.

I propositionen har departementschefen även föreslagit att investeringsfonderna liksom de generella metoderna skall kunna användas i lokaliseringspolitiskt syfte. Det tidigare nämnda motionsparet har även tagit upp denna fråga. Motionärerna framhåller att de lokaliseringspolitiska metoderna för närvarande utreds inom kommittén för näringslivets lokalisering, som kan väntas framlägga resultat av sitt arbete under höstens lopp. Det hade naturligtvis varit önskvärt att regeringen under slutskedet av pågående utredning icke hade framlagt förslag som kan komma att ingripa i utredningens arbetsuppgifter och påverka utredningens bedömande och ställningstagande. I kommitténs uppdrag ingår att dels framlägga förslag på områden som bör komma i fråga för lokaliseringspolitiskt stöd, dels även avge förslag och åtgärder som är ägnade att förbättra de allmänna förutsättningarna för näringslivet inom dessa områden, liksom förslag till metoder som kan stimulera företagen att nyetablera eller bygga ut sin verksamhet inom områdena i fråga.

För att lokaliseringspolitiken skall kunna ge ett gott resultat och vara till nytta för de delar av vårt land som är

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

i behov av samhällliga stödåtgärder måste dessa åtgärder inordnas i ett fast system. Det är därvid nödvändigt att de områden inom vilka de lokaliseringspolitiska medlen skall sättas in avgränsas med fasta, entydiga kriterier. Om de lokaliseringspolitiska medlen används alltför generellt, utan avgränsning till områden som verkligen är i behov av samhälleligt stöd, förtar man den lokaliseringspolitiska effekten av detta stöd.

I motionen sägs det att departementschefen inte har angivit några sådana fasta kriterier för de områden inom vilka investeringsfonderna skall kunna användas i lokaliseringspolitiskt syfte, och de motiv som i propositionen anges härför är mycket vaga.

Motionärerna har insett nödvändigheten av att åtgärder kommer till stånd för att motverka de sysselsättnings- och avfolkningsproblem som finns inom vissa delar av vårt land och har därför inte motsatt sig förslaget om fondernas och de generella metodernas användning i lokaliseringspolitiskt syfte, men för att underlätta en omprövning och en samordning av dessa metoder med de stödåtgärder som kommittén kan komma att föreslå har motionärerna hemställt att riksdagen måtte uttala att de föreslagna bestämmelserna beträffande förordningarnas tillämpning i lokaliseringspolitiskt syfte antas som provisoriska i avvaktan på resultatet av 1959 års utredning angående näringslivets lokalisering.

Utskottet har vid behandling av detta förslag tagit en viss, om än ringa hänsyn till motionärernas synpunkter. Efter att ha anslutit sig till departementschefens uttalande angående fondernas användning för lokaliseringspolitiken ägnar utskottet problemet följande rader: »Utskottet förutsätter därvid att i den mån så finnes påkallat samordning sker mellan lokaliseringspolitiska åtgärder av olika slag.»

I ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande har åtta ledamöter av utskottet framhållit det nödvändiga i att de synpunkter som i detta avseende framförts i motionen beaktas. Man motsätter sig inte heller i detta yttrande att investe-

ringsfonderna i särskilt angelägna fall används för att främja sysselsättning i områden med arbetslöshet av mera bestående karaktär men framhåller att propositionen saknar entydiga och fasta kriterier för en sådan lokaliseringspolitisk användning. Man framhåller i det särskilda yttrandet: »För att samhällets lokaliseringsstöd skall bli effektivt fordras att de olika åtgärder som ingår i detta utgör ett samlat program med fasta mål och objektiva och entydiga kriterier för de områden och regioner som skall kunna komma i fråga för detta stöd.» Man förordar att principerna för tillämpningen av investeringsfondslagstiftningen i lokaliseringspolitiskt syfte omprövas av riksdagen när resultatet av utredningens arbete föreligger.

Herr talman! Jag anser det vara angeläget att i kammaren understryka synpunkterna i det särskilda yttrandet.

Herr NORDENSON (h):

Herr talman! Till detta bevilningsutskottets betänkande är fogade ett antal reservationer. Jag tror det är angeläget att framhålla att de knappast är uttryck för en allmänt kritisk inställning till investeringsfondsinstitutet eller den lagstiftning som är anknuten till detta. Snarare är de en serie kärleksförklaringar — det är bara formerna för tillbedjan som är litet olika.

Jag tror det är betydelsefullt att man ändå får tillfälle att ventilera de olika synpunkter som kan anläggas på användningen av investeringsfonderna. Jag vill då, herr talman, framhålla att investeringsfonderna har tillkommit som ett konjunkturpolitiskt instrument som syftar till att få till stånd en utjämning av den privata investeringsverksamheten mellan goda och dåliga tider. Det är känt att investeringarna spelar en stor roll i konjunkturförloppet. De tenderar att stegras kraftigt under konjunkturuppgången och att reduceras starkt när tiderna blir sämre. Möjligheterna att variera de offentliga investeringarna är också begränsade. I detta sammanhang är det intressant att notera att finans-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

ministern i årets kompletteringsproposition påpekar behovet av en mera flexibel planering av de offentliga utgifterna just för att möjliggöra en konjunkturpolitik.

Men om vi nu ser på investeringsfonderna, är det väl uppenbart att de kan bli ett verksamt medel i konjunkturpolitiken bara om lagstiftningen tillämpas så att den leder till betydande avsättningar i de goda tiderna. Dessa avsättningar leder ju till en dämpning av tendenserna till överkonjunktur, samtidigt som de skapar betydande belopp som står till förfogande för att stimulera investeringsverksamheten i nedgångstider.

Jag vill, herr talman, gärna understryka fondernas dämpande effekt under högkonjunkturen, eftersom jag har tyckt att den synpunkten ibland har kommit bort när man jämfört med andra metoder att stimulera investeringarna i lågkonjunkturer. En förutsättning för att stora avsättningar skall kunna komma till stånd och att de skall vara ett verksamt medel är att företagen har förtroende för att de inom rimlig tid och utan betungande villkor får använda fonderna för sitt ändamål.

Nu visar erfarenheterna klart att den framgång som investeringsfondsinstitutet haft sedan 1955 i mycket stor utsträckning sammanhänger med den liberala tillståndsgivningen, d. v. s. det förhållandet att arbetsmarknadsstyrelsen, som ju haft att besluta, givit i stort sett generella medgivanden till alla företag som haft investeringsfonder att under en viss tid använda dem. De förändringar vi nu har att ta ställning till, vilka föreslagits av Kungl. Maj:t och återfinnes även i utskottets betänkande, delvis i modifierad form, måste enligt min uppfattning bedömas just ur synpunkten om de uppmuntrar företagen att göra avsättningar eller medverka till att avhålla dem från sådana.

Låt mig då ett ögonblick beröra den nya möjlighet som öppnas enligt lagförslaget, att överföra medel från investeringsfonder till lagerinvesteringskonto. Denna nyhet har mötts med en viss tvek-

samhet från remissinstanserna, och det är ju möjligt att den tveksamheten är befogad, eftersom vissa både företags-ekonomiska och samhällsekonomiska risker är förbundna med att i dåliga tider uppmuntra företagen att arbeta på lager. Man har också pekat på att detta institut skulle kunna snedvrider konkurrensen mellan olika företag och leda till besvärande prisfall när lagren skall realiseras.

I det sammanhanget skulle jag emellertid gärna vilja fästa uppmärksamheten vid ett uttalande av departementschefen, vilket möjligen ställer detta institut i en något annan belysning. Han säger: »Ett företag, som med hänsyn till sina anställda eller av andra skäl fortsätter sin produktion trots avsättnings-svårigheter, kan genom de föreslagna bestämmelserna få en likviditetsförstärkning och en skattelättnad. Företaget får härigenom ersättning för de medel, som bundits i det ökade lagret, och kan genom likviditetsförstärkningen få möjlighet att göra även andra investeringar än i lager, vilka investeringar eljest kanske skulle fått anstå.»

Jag tror att detta är en mycket betydelsefull kommentar, därför att den pekar på att man kan använda detta institut till att lätta situationen även för sådana företag som fått en lagerökning redan innan medgivandet om överföring till lagerinvesteringskonto skett. Då behöver man inte ställa villkoret om en fortsatt lageruppbbyggnad, utan man gör det möjligt för företaget att undvika t. ex. realisation av lagret i för hastig takt. Såsom departementschefen påpekar, får ju företaget pengar som lättar dess likviditetsposition, varigenom man kan göra andra investeringar än lagerinvesteringar och därmed lämna bidrag till sysselsättningen. Ser man institutet ur den synpunkten, vill jag betrakta detta som en reell utvidgning av investeringsfondslagstiftningen ur konjunkturpolitiska aspekter, även om jag liksom många andra tror att det bara får begränsad betydelse.

Om jag sedan går vidare till departementschefens nya förslag och frågan i

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

vilken mån de är att betrakta som en utvidgning, så vill jag erinra om att departementschefen har föreslagit att investeringsfonderna inte skall få användas för andra investeringar i maskiner än sådana som har direkt samband med byggande. I övrigt skall man använda den nya generella lagstiftningen om extra avskrivning och särskilda investeringsavdrag för att stimulera maskininvesteringarna.

På den punkten har emellertid utskottet gjort ett intressant uttalande, när man säger — visserligen på litet undanskynd plats — att investeringsfonderna bör få tas i anspråk i samma omfattning som hittills för maskininvesteringar. Detta uttalande liksom det förhållandet att gällande principer beträffande fartyg skall bibehållas — enligt utskottets förslag i motsats till Kungl. Maj:ts — är enligt min uppfattning en avgjord förbättring i förhållande till propositionen.

En annan förbättring är att enligt de nya bestämmelserna ett företag skall kunna göra avsättning till ny fond även under samma beskattningsår som tidigare fondavsättning av ett eller annat skäl återföres till beskattning. Detta innebär en förbättring.

Men låt mig sedan, herr talman, övergå till mera kritiska synpunkter och därvid anknyta till de nya inslag i riktlinjerna för tillämpningen av investeringsfondslagstiftningen vilka kommer till uttryck i propositionen. Jag ber att få inleda dessa kommentarer med att citera ett uttalande i bevillningsutskottets betänkande som jag anser har intresse. Utskottet säger: »I detta sammanhang må framhållas att det ligger i sakens natur att ett dirigerande av investeringarna på sätt som inte ligger i linje med företagarnas intentioner, torde minska benägenheten för fondavsättningar, något som ligger varken i det allmännas eller i företagets intresse. Något tvång från det allmännas sida bör således inte förekomma.»

Jag hälsar dessa uttalanden med tillfredsställelse, men enligt min mening rimmar de inte helt med det förhållan-

det att utskottet i övrigt utan reservationer ansluter sig till de uttalanden departementschefen gjort om vissa ändrade riktlinjer för tillståndsgivningen. Departementschefen uttalar sig nämligen, såsom herr Stefanson redan framhållit, för en ökad selektivitet vid tillståndsgivningen främst i samband med att fonderna nu skall kunna användas i lokaliseringsspolitiskt syfte. Jag vill sammanställa detta uttalande med ett annat uttalande av departementschefen: »Bestämmelserna bör i princip tillämpas så att man får största möjliga effekt från sysselsättningssynpunkt med minsta möjliga kostnad. Om man genom en selektiv prövning av ansökningarna når en bättre effekt från sysselsättningssynpunkt än vid ett generellt frisläppande kan någon kritik inte riktas mot en sådan tillämpning av lagstiftningen.»

Detta resonemang verkar ju bestickande, herr talman, och kan förleda många till att finna det riktigt, men jag tror inte att det är invändningsfritt. Enligt min uppfattning ger det i stället uttryck åt ett ganska kortsiktigt och statiskt betraktelsesätt. Det förefaller som om departementschefen utgår från att han har stora fonder avsatta och sedan blott har att ta ställning till hur dessa bäst skall användas. Men det betyder också att han inte närmare tar hänsyn till, liksom inte heller utskottet, hur benägenheten att göra avsättningar kan komma att påverkas av sådana nya riktlinjer. De innebär ju nämligen en högre grad av selektivitet och en viss grad av dirigism.

Vad menas för övrigt, herr talman, med »minsta möjliga kostnad»? Syftar man på statens skattekostnad, alltså att storleken av skattebortfallet skall utgöra en mätare på kostnaden? Något sådant måste enligt min mening vara felaktigt. Denna fråga måste ses ur samhällsekonomisk synpunkt och ej minst med utgångspunkt från den långsiktiga utvecklingen. Avsikten bör vara att söka hindra en för samhället kostsam överansträngning av resurserna i ett högkonjunkturläge, respektive att motverka att resurser inte kommer till användning i en lågkonjunktur eller att investeringar,

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

som eljest vore produktiva, inte kommer till stånd. Men nu visar det sig, såsom jag tidigare framhållit och som även utskottet är inne på, att företagens benägenhet sammanhänger nära med att man tillämpar generella medgivanden och inte har för starka inslag av selektivitet.

Låt mig gå vidare och titta på det lokaliseringsspolitiska resonemanget. För klarhetens skull bör man komma ihåg att det inte är fråga om att göra en tillfällig geografisk avgränsning till områden som speciellt har träffats av en viss konjunkturedgång. Med hänsyn till att konjunkturbilden ofta är splittrad, eller åtminstone ibland kan vara starkt splittrad, kan det enligt min mening i vissa lägen finnas motiv för att man gör avsteg från de generella medgivandena, d. v. s. de medgivanden som omfattar alla företag, även om jag på den punkten tror att den obenägenhet, som arbetsmarknadsstyrelsen hittills visat att göra sådana avsteg, är riktig. Man har ju bl. a. hänvisat till risken för en förskjutning av konkurrensförhållandena mellan olika företag.

Departementschefens tolkning av lokaliseringsspolitiken är någonting annat. Han vill ge ett indirekt stöd åt företagsamheten inom s. k. avfolkningsområden, och härmed avser han län eller väsentliga delar därav. Jag är mycket tveksam om det verkligen är riktigt att införa detta helt nya, icke konjunkturpolitiska element, i investeringsfundsstiftningen. Under alla förhållanden är det angeläget att framhålla, att det är oriktigt att betrakta detta som en utvidgning av institutet, därför att det med nödvändighet inför — det följer av den lokaliseringsspolitiska användningen — en ökad grad av selektivitet vid tillståndsgivningen och därmed en styrning av investeringarna från det offentligas sida, det som i sin tur skapar en ökad grad av osäkerhet hos företagen under vilka förhållanden de kan få använda fonderna. Därmed har institutet förlorat eller riskerar att förlora i betydelse som konjunkturpolitiskt instrument, och det kan ju inte sägas vara en utvidgning.

Det kan vara av intresse att citera

några tidigare uttalanden i anslutning till denna diskussion. Den departementschef, som var ansvarig för 1947 års lagstiftning, framhävde det önskvärda i att man bortser från andra synpunkter än de rent konjunkturutjämnande. I bevillningsutskottets betänkande nr 34 år 1961 hade man att ta ställning till motioner om att använda investeringsfonderna för lokaliseringsspolitiska ändamål. Därvid framhöll utskottet följande: »Emellertid anser utskottet inte att stimulansen bör ske genom lättnader vid beskattningen på sätt yrkats i motionerna. Häremot talar för det första rent principiella skäl. Det måste nämligen anses stridande mot de principer på vilka vårt skattesystem vilar att tillämpa särskilt gynnsamma regler för företag som etableras på viss ort.»

Liknande synpunkter har för övrigt framförts av riksskattenämnden i dess remissvar.

Jag är inte riktigt lika sträng i min principiella bedömning som 1961 års bevillningsutskott. Jag tror att man får överväga att inrymma vissa möjligheter att i *särskilda fall* ge tillstånd att använda investeringsfonderna i rent lokaliseringsspolitiskt syfte, men jag är ganska kritisk mot de kriterier som användes av departementschefen och som även berörts av herr Stefanson. Jag finner dem varken klara eller tillfredsställande motiverade. Jag skall inte i dag ge mig in på en allmän lokaliseringsspolitisk debatt, men det är min övertygelse att varken avfolkningskriteriet eller länstänkandet kommer att utgöra bärande element vid en konstruktiv lösning av våra framtida lokaliseringsproblem.

Jag vill därför med hänvisning till det särskilda yttrande, som är fogat till betänkandet, understryka kravet på en omprövning från riksdagens sida av principerna för tillämpningen av investeringsfonderna i lokaliseringsspolitiskt syfte, som bör ske när lokaliseringssutredningens förslag föreligger. För min del vill jag betona att det inte innebär att jag i förväg accepterar de principer eller kriterier som denna utredning kan komma att föreslå, utan jag menar att utredning-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

en bör tagas som utgångspunkt för en allmän principiell lokaliseringsspolitisk debatt. Jag vill också framhålla att jag inte därmed har accepterat att investeringsfonderna för konjunkturutjämning också i framtiden skall infogas i den lokaliseringsspolitiska arsenalen.

Herr Stefanson har berört ytterligare några yrkanden som förekommer i reservationerna, och jag skall på den punkten fatta mig kort. Jag anser att det kan finnas vissa skäl för att pröva en vidgad användning av investeringsfonderna för bearbetning av exportmarknaderna. Vårt utrikesberoende, inte minst konjunkturrellt, och den fortgående internationaliseringen av företagsamheten gör att även stimulansen av investeringar som görs utomlands kan övervägas, om de nämligen är ägnade att befrämja svensk export.

I debatten om investeringsfonderna har ju rättvisesynpunkten kommit att spela en viss roll. Den har här särskilt företrätt av herr Stefanson. Jag vill gärna säga, att jag delar departementschefens synpunkt, att man inte får driva rättvisesynpunkten för långt. Det skulle väl i själva verket göra att institutet över huvud taget inte kan fortleva, eftersom det alltid kommer att vara blott vissa företag som kan göra investeringar när fonderna släpps loss, medan andra inte har kunnat göra avsättningar eller ej har beredskap att göra investeringar när tillstånd t. ex. för generella avskrivningsavdrag lämnas.

Jag tror emellertid att departementschefen litet för mycket har betonat att det endast är de större företagen som kan utbygga investeringsfonderna vid deras nuvarande struktur. Det är visserligen riktigt att statistiken visar att användningen beloppsmässigt varit koncentrerad till de stora företagen, men det sammanhänger väl något med att institutet är relativt nytt och okänt och att någon större spridning till de mindre och medelstora företagen inte förekommit ännu.

Jag tror att starkt expanderande mindre och medelstora företag också kan ha en långsiktig kontinuerlig investerings-

planering, som gör det möjligt för dem att utnyttja investeringsfonderna. Jag vill ansluta mig till herr Stefanson i hans önskemål att man undersöker alla möjligheter för att ge även företag, som inte arbetar i aktiebolagsform eller i form av ekonomisk förening, möjligheter att falla under investeringsfondslagstiftningen. Jag har inte blivit övertygad om att det står oöverstigliga hinder i vägen för någon form av anordning på denna punkt.

I bevillningsutskottets betänkande har också behandlats ett motionspar, nr 433 i denna kammare och 531 i andra kammaren, angående rätt för enskilda företag och jordbrukare att avsätta medel till självfinansieringsfond. Detta motionspar hör egentligen inte hemma under den fråga vi här diskuterar, nämligen konjunkturutjämningsåtgärder. Det är här fråga om — och det har också framförts i motiveringen — ett generellt försök att förbättra de minsta företagens kapitalförsörjning, speciellt då med riskvilligt kapital. Även om det kanske kan riktas vissa tekniska invändningar mot förslaget, så vill jag påpeka att det dock har getts en mycket måttlig omfattning; man har maximerat avsättningen per år till 5 000 kronor och fondernas totalbelopp till 50 000 kronor. Det borde vara möjligt att finna en lösning. Härtill talar både rättviseskäl och samhällsekonomiska synpunkter.

Låt mig, herr talman, slutligen instämma i det påpekande, som herr Stefanson här gjort, att när man granskar de olika fördelarna med investeringsfonderna framstår de nuvarande värdeminskningsavdragen för byggnader som alldeles orimligt låga. Åtgärder måste väl snart vidtagas för att åstadkomma åtminstone någon förbättring av dessa avskrivningsmöjligheter.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna I, III och V till bevillningsutskottets betänkande nr 44.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Mina synpunkter på denna fråga sammanfaller i väsentliga

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

stycken med dem som har framförts av herr Nordenson. Jag ser liksom han investeringsfonderna som ett mycket förnämligt instrument i den svenska konjunkturpolitiken, som det är all anledning för oss alla att slå vakt om. Det är inte bara viktigt att bestämmelserna är förnuftigt utformade. Lika betydelsefullt är att myndigheterna handhar tillämpningen på ett förnuftigt sätt. Endast därigenom kan institutet omfattas av näringslivets förtroende. Hela institutet bygger på frivillighet från näringslivets sida och på förtroende. Brister det på den senare punkten, blir det inga nya avsättningar till investeringsfonder eller minimala sådana.

Liksom herr Nordenson vill jag i detta sammanhang understryka institutets värde i högkonjunktursituationer — något som kanske har mindre observerats i debatten under senare år. Det är just i sådana situationer som de flesta avsättningarna kommer till. I en högkonjunktursituation har fondavsättningarna den verkan att de motverkar expansionen på penningmarknaden och så att säga torkar upp ett alltför rikligt penningtillflöde och därigenom lägger en broms på inflationstendenser från efterfrågesidan. Men då ligger det också makt uppå att de avsatta fonderna får användas för företagens lönsamma investeringsändamål vid en senare tidpunkt då arbetsmarknadssituationen blivit en annan. Lönsamheten måste här som eljest vara ledstjärnan.

Det samarbete som på detta område ägt rum mellan myndigheterna och näringslivet torde vara förtjänt av det allra största erkännande. Att det i år har förekommit en del gnissel till följd av den stränga vinterns försenande inverkan på arbetena betyder nog i denna del mindre.

Man skall emellertid inte tro att investeringsfonderna uteslutande är en favör för företagen. Den obligatoriska insättningen på riksbankskonto har sina mindre fördelaktiga sidor, framför allt för företag som behöver sina pengar och har andra avskrivningsmöjligheter. De måste nog överväga situationen innan

avsättning till investeringsfond göres. Det är också ett relativt begränsat antal företag i landet som har gjort avsättningar till investeringsfond.

Jag tycker nog att propositionen angående utbyggnad av bestämmelserna i ämnet i sina huvuddrag är ganska bra efter de tillrättalägganden på vissa punkter som skett inom bevillningsutskottet. Det utesluter ju inte att vissa önskemål kan framföras. Vad beträffar utskottets skrivning vill jag särskilt trycka på vikten av att investeringsfonderna även i fortsättningen i princip får användas för maskinanskaffning, enkannerligen för annan maskinanskaffning än sådan som har sammanhang med byggande. Det är också betydelsefullt att fartygen har fått komma med i det här sammanhanget. Det har inte minst det senaste året visat sig att fonderna i stor utsträckning tagits i anspråk för maskinanskaffning, till en del säkerligen utan samband med byggande, och det vore nog olyckligt om denna utväg stängdes. De föreslagna nya avskrivningsreglerna har inte riktigt samma verkan.

Det kan givetvis diskuteras huruvida fonderna på sätt som i propositionen föreslås över huvud taget bör användas för lokaliseringsändamål, som ju är ett nytt ändamål i detta sammanhang. Men med försiktighet brukat kan institutet måhända även i detta avseende medverka till att betydelsefulla investeringar kommer till stånd. Den generella linje som hittills tillämpats vid medgivandena till fondernas användning bör även i fortsättningen i princip följas. Individuella medgivanden bör dock liksom hittills undantagsvis kunna lämnas varvid dock bör tillses att om ett företag i en bransch får ett medgivande, även andra företag i samma bransch bör få sin chans. Eljest skulle ju det första företaget få ett försteg i konkurrensen. Den generella linjen bör dock inte utesluta att vid frisläpandet av investeringsfonder större återhållsamhet bör visas när det gäller orter, där sysselsättningsläget redan tidigare är ansträngt.

Beträffande de reservationsvis framförda yrkandena instämmer jag med

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

herr Nordenson. I ett avseende vill jag göra ett litet förtydligande av min ståndpunkt i ärendet, nämligen beträffande de s. k. exportfrämjande åtgärderna. Jag menar att det inte bör finnas hinder för att en investeringsfond får användas för investering i utlandet exempelvis för uppförande av en lagerbyggnad om en sådan byggnad är till gagn för den svenska exporten och sysselsättningen på arbetsmarknaden. I övrigt bör man nog handhava fonderna med försiktighet när det gäller exportfrämjande syften. Det får inte ske på så sätt att det blir fråga om något som har karaktären av exportsubventioner.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! De förändringar som föreslås när det gäller investeringsfonderna, åtgärder för att utjämna konjunkturer, har här belysts av åtskilliga talare, och jag funderar nu på vad som egentligen skiljer oss i stort.

Vid utskottsbehandlingen har vi gjort vissa förändringar i riktning mot att åstadkomma ett ännu effektivare resultat i fråga om investeringsfonderna. Vi är väl alla ense om att detta institut har fyllt sin uppgift på det sätt som vi har önskat. Jag kan inte finna något annat av vad som framförts av de tidigare talarna än att man skulle vara rädd för något slags dirigering efter de förändringar som här har ägt rum. Så långt jag har kunnat läsa ger vi inga fullmakter åt Kungl. Maj:t att bestämma när man skall använda dessa investeringsfonder. Det är de enskilda företagens egen sak att avgöra när de skall använda fonderna. Det är inga tvingande bestämmelser.

Jag kan inte heller förstå de motiv som skulle kunna föreligga för t. ex. regeringen, när den ju lyckats vinna erkännande från alla håll för att detta institut verkat tillfredsställande, att komma på idén att förändra formerna därhän, att inte det förtroende skulle kvarstå som nu visas för fondbildningen.

En av de synpunkter, där jag tror att herr Nordenson hade sina betänkligheter, gällde lokaliseringen, och klart är väl

att det är ett nytt moment som här har kommit till. Men genom utskottets ställningstagande och dess skrivning tror jag ju att det föreligger minimala risker för att reglerna skulle tillämpas på ett sätt som inte vore förenligt med de syften som vi vill ha förverkligade genom fondbildningen.

Däremot kan jag när det gäller de önskemål, som man här för fram genom kravet på att även fysiska personer skall kunna använda sig av detta instrument, inte följa med längre. Frågan om investeringsfonder är ju en fråga om konjunkturutjämning. Att man kan åberopa t. ex. skogskontofonderna som ett parallellfall förstår jag inte. Där syftar man ju till en progressionsutjämning därför att inkomsterna kommer så ojämnt när det gäller skogsavverkning, men avsättningar till de fonder som det nu gäller syftar ju till att utjämna konjunkturerna.

Herr Stefanson talade om »lika rätt för alla», när det gäller beskattningen. Ja, går det att tala om absolut rättvisa i det sammanhanget? Skulle man utvidga rätten att avsätta till investeringsfond att även gälla fysiska personer, så skulle en fri företagare få skatteförmåner i förhållande till medborgarna i allmänhet. Det går inte att dölja den effekten genom fagert tal — det bleve ingen rättvisa alls mellan olika medborgare om man skulle förfara på det sättet.

Det är klart att man från oppositionens sida kan önska att man skulle få ännu mera liberala avskrivningsregler. Herr Nordenson snuddade vid att man skulle kunna tänka sig att framöver få generösare regler när det gäller avskrivning av byggnader.

Jag är inte främmande för att man i detta sammanhang kan tänka sig någon justering. Inga former och bestämmelser är eviga. Men i just detta sammanhang tycker jag inte att man skall aktualisera detta problem, utan det får ske i ett större sammanhang när man samtidigt gör andra förändringar i skattelagstiftningen.

Jag kanske får sluta, herr talman, med att säga att jag inte är så alldeles övertygad om att det nya förslaget kommer att få en revolutionerande effekt; jag syftar

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

då på lokaliseringspolitiken. Min förhoppning är dock att man inte skall börja plöttra med investeringsfonderna och tala om att man nu skall investera t. ex. i utlandet för svenska exportintressen eller utföra marknadsbearbetningar. Varför denna blygsamhet när det gäller det allmännas insatser? Jag riktar mig särskilt till herr Nordenson, som nu kommit på en post inom näringslivet där han å tjänstens vägnar skall hemställa till statsmakterna om stöd och hjälp för den svenska exportnäringens främjande. Vi har ju länge hållit på att stödja svensk handel, och jag är livligt övertygad om att regeringen kommer att göra det även framöver. Men skall vi börja tala om att använda investeringsfonderna till något annat än för konjunkturutjämning, är det risk för att enigheten inte blir så stor i fortsättningen. Jag finner att det ligger vikt uppå att de som säger sig företräda svenskt näringsliv beaktar vilka enorma fördelar som investeringsfonderna innebär i skattehänseende och tar denna gest från regeringens sida som ett ytterligare steg på den väg, som inte medför några risker.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDENSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall gärna instämma i vad herr Ericsson sist sade, att vi inte skall plöttra för mycket med investeringsfonderna och att det möjligen skulle kunna minska förtroendet för dem och kanske också enigheten kring dem. Han sade även att vi skall begränsa oss till att betrakta dem som ett konjunkturutjämningsinstrument, om jag förstod honom rätt. På den punkten tror jag vi är eniga.

Vad vi tydligen inte är riktigt eniga om är lokaliseringspolitiken, som jag personligen tror blir en utomordentligt viktig fråga under de kommande åren. Inte minst kommer trycket från olika kommuner i landet att öka högst väsentligt. Vi behöver bara tänka på Norrlandsfrågan. Det är mot denna bakgrund som jag hyser vissa farhågor för att vi

i investeringsfondslagstiftningen får in ett element, som är av främmande karaktär just ur konjunktursynpunkt och som kan medföra att vi just plöttrar bort det hela.

Jag skall inte neka till att jag har ganska stort förtroende för regeringens och arbetsmarknadsstyrelsens vilja att fortsätta på den inslagna vägen att bygga upp tilliten till investeringsfonderna. Men även regeringen kan ju vara utsatt för politiskt inflytande, ett inflytande som kan komma att skära över parti-gränserna och medföra andra grupperingar än vi kanske är vana vid. Då framstår det för mig som rationellare, att vi tar upp lokaliseringspolitiken som ett särskilt odelat problem och granskar de åtgärder, som statsmakterna där bör vidta, och inte hakar upp den på instrument som kommit till i annan ordning.

Jag kan inte neka till att jag betraktar förslaget om stöd till exporten via investeringsfonderna som en mindre väsentlig fråga, bland dem som jag kan få anledning att föra fram till Kungl. Maj:t i syfte att främja svensk export. Jag kan dock ge exempel på fall, där investeringar utomlands kan te sig väl så rimliga ur konjunkturpolitisk synpunkt som investeringar här hemma. Dock är jag benägen att medge, att de viktigaste normala åtgärderna för bearbetning av exportmarknaderna är avdragsgilla. Eljest rör det sig om undantagsfall, för vilka Kungl. Maj:t redan har möjlighet att medge utnyttjande av fonderna.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande slutade sitt anförande med att säga, att näringslivet borde inse fördelarna med dessa investeringsfonder för konjunkturutjämning och slå vakt om det instrument som det här har fått.

Det är alldeles riktigt. Jag vill instämma i vad herrar Nordenson och Jacobson har sagt, att investeringsfonderna är av betydelse för näringslivet. Men när man har konstaterat denna positiva in-

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

ställning från näringslivets sida är det från mina utgångspunkter naturligt att verka för att de företag, som arbetar i form av enskild firma eller handelsbolag, också får möjlighet att använda sig av desamma.

När jag har pekat på skogskontometoden som en framkomlig väg, menar jag naturligtvis att till skogskontometoden skulle knytas bestämmelser, som gjorde den metoden användbar som ett konjunkturpolitiskt instrument och inte enbart som ett medel för progressionsutjämning. Man skulle väl till denna metod kunna knyta bestämmelser om avsättning i högkonjunktur och rätt att aktivisera medlen först i en nedåtgående konjunktur.

Jag tror fortfarande att det inte möter oöverstigliga hinder att komma fram till en metod, som ger även de företag som arbetar såsom enskild firma tillgång till dessa avsättningsmöjligheter. Jag har redan sagt att jag med tacksamhet noterar de nya avskrivningsmöjligheter som öppnas i och med att de generella metoderna införes. De kommer att ha ett visst värde, men kan inte ersätta de fördelar som avsättning till fonder för förfinansiering av investeringar medför.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa herr Stefansons uppmärksamhet på att jag inte sade, att näringslivet skall beakta de fördelar som investeringsfonderna ger. Jag sade att »de som säger sig företräda näringslivet» skulle beakta dem. Jag tror att näringslivets utöware — de som inte har sin verksamhet i detta hus — är villiga att utan vidare erkänna att investeringsfonderna varit av betydande värde. Jag hoppas att herr Stefanson uppfattar denna distinktion.

Sedan vill jag säga ett ord beträffande herr Nordensons yttrande angående lokaliseringspolitiken och önskemålet att regeringen borde ta upp den i ett sammanhang. Jag hyser den meningen, att för den händelse den nu arbetande lo-

kaliseringsutredningen kommer fram med sådana förslag, att Kungl. Maj:t finner anledning lägga fram propositioner till riksdagen, kan jag inte finna att vad vi beslutar i dag på något sätt är ett hinder för att vi ändrar våra dispositioner och behandlar saken i vanlig ordning vid det senare tillfälle, då saken blir aktuell. Jag förstår att herr Stefanson tycker att denna sak är central, eftersom han råkar vara medlem av denna utredning, men jag kan inte tro att det skulle vara något hinder för att företa en justering i detta sammanhang.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets värderade ordförande herr Ericsson, är ju ledamot av en annan utredning, som har mycket stor betydelse för den ekonomiska politiken och för näringslivets utveckling i vårt land, nämligen skatteberedningen. Bevillningsutskottets ledamöter har ju den erfarenheten att det är så gott som omöjligt att få enligt oppositionens mening angelägna skattefrågor tillstyrkta av utskottet. Så gott som alla motioner hänvisas nämligen till den utredning, som herr Ericsson sitter i. Man säger alltid att man inte skall föregripa denna utredning utan avvakta det resultat som den kan komma fram till.

Jag har samma synpunkter beträffande den nu föreliggande propositionen och lokaliseringsutredningen.

Jag är väl medveten om herr Ericssons distinktion. Som företrädare för en sektor av näringslivet har jag betygat mitt intresse för investeringsfonderna, och det är på grund av detta intresse som jag vill ha dem utvidgade att omfatta alla företagsformer, herr Ericsson!

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag har tidigare talat om det som rör detta betänkande, och av den anledningen får jag fatta mig mycket kort. Orsaken till att jag över huvud taget tar till orda är att herr Ericsson i Kinna, när vi diskuterade bevillningsutskottets betänkande nr 45, vid ett lägligt tillfälle råkade knyta ihop

Ang. investeringsfonder för konjunkturutmjämning

mitt resonemang även när det gällde detta utskottsbetänkande. Det var när han yttrade att vad jag ville komma åt var progressionen. Jag vill, herr talman, bara säga — och jag vänder mig då även till bevillningsutskottets ordförande — att jag inte har någon större önskan att sänka progressionen. Det är inte från den utgångspunkten som jag diskuterar dessa frågor, utan det är helt och hållet av den anledningen att vi alla är medvetna om att de grupper som vi räknar till den mindre företagssambeten i vårt land sysselsätter ungefär lika många människor som de stora företagen.

När man här talar om möjligheterna vill jag inte påstå att man kan gå tillväga på samma sätt som beträffande skogskotot. Jag ber bara, herr talman, att få hänvisa till vad som står i klämman till den reservation som jag har inlämnat och vari det heter, att riksdagen »måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående möjligheter till investeringskonto för fysiska personer med mot investeringsfondslagstiftningen svarande bestämmelser om medelsavsättning och investeringsavdrag i enlighet med vad utskottet anför.»

Med anknytning till vad som här sagts om antalet arbetare vid de olika företagstyperna har det varit av ett visst intresse att ta reda på vilka typer av företag som gör dessa investeringar. Det visar sig att enligt 1961 års taxering svarade företag med över 1 000 anställda för 70,4 procent av alla dessa insättningar. Om vi för att förkorta matematiken säger att företag med över 300 anställda svarar för investeringar till ett belopp av 1 743 miljoner kronor och att den totala summan är 2 046 miljoner kronor, så visar detta i kalla siffror att det är de stora företagen som har haft denna möjlighet. Mot detta har jag inte heller något att invända. Vad jag reagerar emot är att man inte för en grupp företagare som sysselsätter ungefär lika många arbetare som de stora företagen inte ger samma möjligheter att göra dessa avsättningar.

Herr talman! Låt mig bara nämna en siffra till i detta sammanhang. Från 1947 till och med 1961 har staten på grund av detta fått vidkännas ett skattebortfall på inte mindre än 1,1 miljard kronor. Jag ser inte detta negativt på något sätt, ty dessa fonder, om jag uppfattar dem rätt, är inte till för att ge företagare och i synnerhet storföretagare en skattelättnad, utan de är väl till för att hjälpa till att skapa en jämn konjunktur och en jämn sysselsättning. Mot den bakgrunden finns det ingen anledning att vara negativt inställd, utan jag är positivt inställd till dessa fonder. Vad vi reagerar emot är att man inte skapar motsvarande möjlighet även för de företag som inte räknas till aktiebolag eller ekonomiska föreningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna II, IV och V.

Herr GORTHON (h):

Herr talman! Samtidigt som jag uttrycker min tillfredsställelse över att bevillningsutskottet har tillstyrkt motionen I:773, vari föreslås möjlighet för rederierna att antingen begagna sig av de nya s. k. generella reglerna eller också genom avsättning till investeringsfonder göra förtidsavskrivningar, vill jag dock uttala den förhoppningen, att myndigheterna i högre grad än som hittills varit fallet ville beakta de speciella förhållanden, som rederierna och varvsindustrien arbetar under, vid meddelande av tillstånd för rederierna att taga investeringsfonderna i anspråk.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förvarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt i fråga om punkten A och därefter särskilt angående punkten B med sådan uppdelning av sistnämnda punkt, att först var för sig komme att upptagas ettvar av de ämnen, vari annat yrkande framställts än om bifall till utskottets hemställan, samt sist punkten B i övrigt.

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i *punkten A* hemställt.

I fråga om *punkten B*, i vad *avsåge utvidgning av lagstiftningen om investeringsfond för konjunkturutjämning att gälla för alla företag oavsett företagsform*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 44 punkten B, i vad avser utvidgning av lagstiftningen om investeringsfond för konjunkturutjämning att gälla för alla företag oavsett företagsform, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 56.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande utskottets hemställan i *punkten B*, i vad *avsåge investeringskonto för fysiska personer*, framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 44 punkten B, i vad avser investeringskonto för fysiska personer, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 20.

Därjämte hade 43 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen beträffande *punkten B*, i vad *avsåge avdrag*

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

för avsättning till självfinansieringsfond, propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nordenson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 44 punkten B, i vad avser avdrag för avsättning till självfinansieringsfond, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nordenson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 28.

Därjämte hade 35 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande punkten B, i vad avsåge skattelättnader för en aktiv lokaliseringspolitik, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan härutinnan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 44 punkten B, i vad avser skattelättnader för en aktiv lokaliseringspolitik, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Sundin och Vigelsbo vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sundin begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 19.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen rörande punkten B, i vad avsåge vidgade möjligheter att använda investeringsfondsmedel för marknadsbearbetning i utlandet, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. investeringsfonder för konjunkturutjämning

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 44 punkten B, i vad avser vidgade möjligheter att använda investeringsfondsmedel för marknadsbearbetning i utlandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid betänkandet avgivna, med V be-tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-va utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 69.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i punkten B.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återståen-de ärenden på föredragningslistan skul-le uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes statsutskot-tets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa orga-nisationsändringar inom överståthål-larämbetets skatteavdelning, m. m., i vad propositionen hänvisats till statsut-skottet;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar angående anslag för budget-året 1963/64 till överståthållarämbetet;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny huvudorgani-sation för statens järnvägar m. m.;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reseersättning åt församlingspräster m. m.;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfatt-ningar m. m.;

nr 274, i anledning av riksdagens år 1962 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av stats-verket m. m. jämte i ämnet väckta mo-tioner;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utrikesförvalt-ningens organisation och personalbehov m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till stöd åt konst-närlig verksamhet m. m.

Anmälades och godkändes tredje lag-utskottets förslag till riksdagens skrivel-ser till Konungen:

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om grav-rätt m. m.;

nr 284, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa ändringar i 1954 års internationella konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja m. m.; samt

nr 297, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upp-låtelse av sådan jord under tomträtt, m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 42 § lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval;

nr 305, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680), dels ock väckta motioner om skriftlig form för anmälan om utträde ur svenska kyrkan;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplåtande av kyrkorum i vissa fall;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till namnlag m. m.; och

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 10 juni 1949 (nr 341) om explosiva varor.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hernelius* för tiden den 28 —den 31 maj på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av lumbago vore sjukskriven till och med sistnämnda dag.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.03.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 28 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Ang. förordnande om fortsatt valutareglering

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m. jämte i anledning av propositionen väckta motioner.

I en den 5 april 1963 dagtecknad proposition, nr 139, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 2 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); och

2) lag angående ändrad lydelse av 32 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker;

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordnat;

dels ock inhämtat riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264) så ock om fortsatt giltighet av samma förordning.

I propositionen hade begärts riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering för tiden den 1 juli 1963—den 30 juni 1964. Samtidigt hade förslag framlagts till ändringar i valutaförfattningarna. Sålunda hade föreslagits ändringar i valutaförordningen motsvarande den liberalisering av valutareg-

leringen som skett i praxis. S. k. löpande betalningar skulle därmed i allmänhet bli uttryckligen undantagna från reglering. Viss omredigering av valutaförordningens förverkandebestämmelser hade även föreslagits. Förslaget innebar vidare, att behörighet såsom valutabank skulle kunna givas icke bara, som nu, affärsbank utan även postbanken och sparbank.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner:

1. motionen II: 924, av herrar *Anners* och *Fröding*, vari hemställts, att riksdagen vid sin granskning av det upprättade förslaget till förordning om ändring av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264) så ock om fortsatt giltighet av samma förordning måtte uttala, att Kungl. Maj:t däri borde vidtaga de förenklingar och lättnader eller andra ändringar av författningstexten som betingades av vad i motionen närmare anförts; ävensom

2. de likalydande motionerna I: 765, av herrar *Schmidt* och *Nordenson*, samt II: 925, av herrar *Bohman* och *Berglund*, vari anhållits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 139 till den del den avsåge fortsatt valutareglering.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § valutalagen (nr 350);

2. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 32 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker;

3. med avslag å motionerna I: 765 och II: 925 samtycka till förordnande om

Ang. förordnande om fortsatt valutareglering

fortsatt valutareglering i enlighet med vad i propositionen förordats;

4. vad beträffade det genom propositionen framlagda förslaget till valutaförordning med avslag å motionen II: 924 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Regnéll, Gustaf Henry Hansson, Stefansson, Hernelius, Berglund* och *Carlsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 och 4 hemställa, att riksdagen måtte

3. med bifall till motionerna I: 765 och II: 925 avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering;

4. besluta, att propositionen i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264) så ock om fortsatt giltighet av samma förordning även som motionen II: 924 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Till bankoutskottets utlåtande nr 20 har fogats en reservation där det bl. a. yrkas avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 139 i vad den avser begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering.

Reservanterna bygga sitt yrkande på motionen nr 765 inlämnad av herrar *Schmidt* och *Nordenson* i denna kammare och nr 925 av herrar *Bohman* och *Berglund* i andra kammaren.

I motionen framhålles, att valutaregleringen under de senaste åren varit föremål för en mycket liberal tillämpning. De löpande betalningarna och krediterna i anslutning till vår utrikeshandel har inte i större utsträckning hindrats av valutaförordningen. Med några få undantag gäller alltså mycket liberala bestämmelser beträffande de löpande betalningarna.

I det avseendet har departementschefen även i det nu behandlade förslaget till valutaförordningen anpassat reglerna till nu gällande praxis och med några få undantag fritagit de löpande betalningarna från regleringen. Ävenså behandlas ansökningar om direkta inbetalningar i utlandet från svenska företag och omvänt utländska företags ansökningar om inbetalningar i Sverige liberalare än tidigare.

Ett viktigt område, som fortfarande underkastas valutareglering, är de självständiga kapitalrörelserna över gränserna. Regleringen är fortfarande mycket restriktiv när det gäller handeln med värdepapper och emissioner. En kvarstående restriktiv behandling av kapitalrörelserna utgör ett hinder för svenska företag i den internationella konkurrensen. Utländska företag använder sig i betydande utsträckning av de internationella kapitalmarknaderna vid finansiering av sina investeringar. De har därigenom större valfrihet än våra svenska företag vid val av fördelaktiga finansieringskällor.

En viktig konkurrensfaktor på de internationella marknaderna är krediternas längd. Utvecklingen går mot mera långfristiga krediter, och de svenska exportörerna måste ha möjlighet att följa med i den konkurrensen på de utländska marknaderna. Detta gäller inte minst exporten till u-länderna. Även i det avseendet är en avstängning från de internationella kapitalmarknaderna till nackdel för de svenska företagen.

Reservanterna har därför yrkat avslag på förslaget till valutaförordning. De anser att svenska företag skall ha möjlighet att konkurrera under samma villkor som gäller för utländska företag när det gäller kapitalanskaffning. Alla hinder härför bör avlägsnas.

Finansministern motiverar ett bibehållande av valutaförordningen med att regleringen bör ses som ett viktigt ekonomiskt politiskt instrument. I motionen framhålles emellertid, att skillnaden mellan de in- och utgående löpande betalningarna, som med några få undantag i praktiken redan nu fått fritt röra

Ang. förordnande om fortsatt valutareglering

sig över gränserna, är mångdubbelt större än mellan de in- och utgående egentliga kapitalrörelserna. Det framhålles att Sveriges import år 1962 uppgick till 16 miljarder kronor. Redan om likviden för vår import skulle uppskjutas med en månad eller betalningarna för vår export skulle inflyta en månad tidigare än beräknat, skulle detta påverka vår betalningsbalans i betydligt större omfattning än nettot av de totala kapitalrörelserna över gränserna under ett helt år. Under hela 1962 var kapitalimporten mellan 150 och 200 miljoner kronor högre än kapitalexporten. En månads fördröjning av de löpande betalningarna för importen ger en förskjutning på c:a 1 300 miljoner kronor. Reservanterna anser därför att finansministern tillmätt regleringen av kapitalrörelserna för stor betydelse som ekonomiskt politiskt medel.

Jag vill till sist, herr talman, säga att ett frisläppande av kapitalrörelserna är helt i linje med den liberalisering av världshandeln som vi i vårt land bör eftersträva och som enligt departementschefen kännetecknar vårt lands insatser i olika internationella sammanhang. Regeringens ställningstagande till valutaregleringen går inte i linje med de deklarationer om ökat internationellt samarbete på det ekonomiska livets områden som regeringen avgivit vid olika tillfällen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr NORDENSON (h):

Herr talman! Debatten om frigörande av kapitalrörelserna har pågått under flera år. Inte minst har synpunkter flercaldiga gånger framförts från näringslivets och bankväsendets håll i denna fråga.

I utskottets utlåtande förefaller man vilja göra denna fråga närmast till en praktisk bedömningsfråga, där det gäller att bedöma huruvida den aktuella situationen tillåter oss att nu gå vidare i fråga om liberalisering. Man vill förneka att det är en principfråga. Enligt

min mening kan man dock inte göra detta om man bejakar principiell handelsfrihet på det ekonomiska området som en utvecklingsbefrämjande faktor.

Vi har väl också nått en rätt hög grad av enighet mellan de olika politiska partierna om att vi bör eftersträva en liberalisering av våra internationella ekonomiska förbindelser. Regeringens attityd i dessa sammanhang förefaller mig ambivalent och delvis motsägelsefull. Jag vill erinra om att statsminister Erlander i ett uttalande för den franska tidningen *Le Monde* den 14 januari betygade, att Sverige önskade samarbete inte bara på tullområdet utan jämväl på kapitalområdet. Han upprepade dessa försäkringar om kapitalrörelsernas vikt i samband med EFTA-sammankomsten i England senare på våren. Sammanställer man dessa uttalanden med att flera av regeringsmedlemmarna förklarat, att vi måste räkna med att integrationsprocessen är i gång och inte kan eller bör hejdas, även om de aktuella tullförhandlingarna råkat in i ett besvärligare läge, borde regeringens uppfattning vara fullt klar.

Det kan i detta sammanhang vara att intresse att citera ett uttalande av handelsminister Lange, med vilket han avslutade ett föredrag inför Exportförbundet för kort tid sedan, vilket föredrag i dag utdelats till kammarans ledamöter. Statsrådet Lange slutade på följande sätt: »Till slut vill jag bara understryka att utvecklingen säkerligen kommer att gå i riktning mot ökad integration och utvidgad handel mellan de olika länderna. Även på andra områden ökar de olika ländernas beroende av varandra. Men denna utveckling kommer därför inte automatiskt till stånd. Nej, det beror mycket på vad vi själva gör. Processen kan bli långsammare eller snabbare och vi kan komma att möta många, i varje fall temporära svårigheter, som skulle kunna undvikas därast vi politiskt bejakar denna utveckling för ökad integration och gör vad vi kan för att befordra den. I längden kan inte utvecklingen mot ekonomiskt samarbete och större marknadsenheter hejdas.»

Ang. förordnande om fortsatt valutareglering

Jag tycker att det finns all anledning att understryka och instämma i detta allmänna uttalande.

I denna integrationsprocess spelar företagssamarbetet och internationaliseringen av företagsamheten över huvud taget en stor roll. Det är inte bara fråga om en arbetsfördelning som kommer till uttryck genom fria varuströmmar, utan arbetskraft, tekniskt kunnande och inte minst kapital måste delta i denna arbetsfördelningsprocess. Den kommer att medföra ett ökat internationellt beroende för oss, men vi är, inte minst på den ekonomiska politikens område, långt inne i ett beroende av andra länder.

Statsministern har i en tidigare debatt här — jag tror det var den handelspolitiska debatten — just betonat behovet av en internationell koordinering av den ekonomiska politiken. Nu kommer inte en sådan koordinering till stånd lättare genom att olika länder inför eller bibehåller restriktioner och regleringar, utan snarare genom att de vidmakthåller och ökar graden av liberalisering och därmed också ökar trycket på en internationell samordning och ett samarbete på konjunkturpolitikens och över huvud taget den ekonomiska politikens område.

Men låt oss ett ögonblick se på saken ur våra egna rent nationella synpunkter! Jag tror då att man måste beakta mycket mer än som hittills gjorts att det ligger stora fördelar i fria kapitalrörelser för produktivitet och framåtskridande på lång sikt, inte minst för ett land som har en så stark omslutning av sin utrikes-handel som vi har.

Nu är det tyvärr mycket lättare att ange riskerna med en liberalisering eller ett upphävande av en reglering än det är att konkretisera och mäta fördelarna, men det betyder inte att de är mindre reella. Jag tror det väsentliga är att vårt näringsliv får en riklig tillgång på olika finansieringskällor när det går att bedriva sin exportverksamhet och över huvud taget sin internationella verksamhet och för stärkandet av sin internationella konkurrenskraft. Det som är av betydelse är inte att vi blir stora nettokapitalim-

portörer eller -exportörer, utan att vi främjar kapitalströmmar i båda riktningarna.

Man kan då fråga sig, om det inte räcker med en liberal handläggning av regleringen. Mitt svar på detta är nej. Så länge tillstånd krävs för varje transaktion och olika villkor hängs på dessa tillstånd, kommer nämligen initiativet från företagarehåll när det gäller att kombinera olika kapitaltransaktioner och finansoperationer på internationell basis att hållas tillbaka. Företag måste leva under ovisshet, om tillstånd i framtiden kommer att beviljas för kapitalimport eller kapitalexport, när de sätter igång ett stort projekt med internationella aspekter, som kanske på längre sikt för sin utveckling kan komma att kräva internationell finansiering. Skulle inte denna ovisshet bestå, funnes det inte heller någon anledning att behålla regleringen.

Men vari består då de risker som man har framhåvt? Av debatten förefaller det som om man närmast är ängslig för de korta kapitalrörelserna och inte minst för risken av kapitalimport när vi har ett överkonjunkturläge, som skulle kunna resultera i en ökad belastning på penningpolitiken och finanspolitiken för att realisera vår stabiliseringspolitik, sysselsättningspolitik eller konjunkturpolitik över huvud taget. Men hur stor är sannolikheten för den risken? Det är ju detta som är avgörande, inte teoretiserandet.

Det påstående som departementschefen gjort i propositionen att valutaregleringen har spelat en betydelsefull roll för att vårt land undgått betalningsbalanskriser tror jag har ett rätt bräckligt underlag. Det finns andra förklaringar, vilka på ett intressant sätt utvecklats av professor Erik Lundberg, som påpekat att vi haft tur genom att vår export dels varumässigt och dels med hänsyn till länderfördelningen varit så inriktad, att den i olika konjunkturlägen på ett eller annat sätt blivit gynnad både avsättningsmässigt och prismässigt och därför kunnat hålla takten med en stigande import.

Departementschefen har pekat på Tyskland och Förenta staterna som exem-

Ang. förordnande om fortsatt valutareglering

pel på länder som råkat i svårigheter genom valutatillströmning eller — i det amerikanska fallet — valutaavtappning i sin stabiliseringspolitik eller i strävanden till ekonomisk expansion. Jag tycker, med förlov sagt, att det i någon liten mån vittnar om storhetsdrömmar när vi jämför oss med Amerika och Tyskland. Våra ekonomiska förhållanden är inte bara mindre, de är helt annorlunda — Sverige är inte liksom Amerika ett reservvalutaland, och därför har vi inte alls anledning att räkna med samma risker för spekulationer mot eller för vår valuta. En betydande del av vår handel går ju över huvud taget inte i kronor, och kronan har därför inte samma intresse för våra handelspartners. Dessutom följer våra konjunkturer mycket nära de västeuropeiska konjunkturerna. Spekulative rörelser förutsätter att det blir skarpa avvikelser i konjunkturförloppet och den ekonomiska politiken mellan vårt land och andra länder. En sådan utveckling är både föga sannolik och föga önskvärd. Därför kommer spekulative kapitalrörelser över huvud taget att få en måttlig omfattning.

Samtidigt är det inte så säkert att måttliga kapitalrörelser av spekulativ karaktär nödvändigtvis försvårar stabiliseringspolitiken. Jag vill erinra om att stabiliseringsutredningen pekar på den motsatta möjligheten och säger, att just fria kapitalrörelser skulle kunna stödja stabiliseringssträvandena. Över huvud taget finns det ett jämviktsskapande moment både i spekulativa kapitalrörelser och i därmed förknippade arbitrageoperationer.

Vi skall inte heller glömma att situationen förbättrats när det gäller att med internationella åtgärder möta ett visst lands tillfälliga betalningssvårigheter. Departementschefen framför just denna synpunkt i kompletteringspropositionen, när han påpekar att förutsättningarna för att snabbt motverka betalningsbalanskriser har väsentligt förbättrats under senare tid; han erinrar både om valutafondens låneöverenskommelser och om Baselöverenskommelsen, som medförde att man i mars 1963 ganska snabbt kunde

bryta spekulationen mot pundet. Det internationella samarbetet har över huvud taget medfört att vi numera har andra möjligheter än förr att hjälpa ett land som tillfälligt utsättes för en betalningskris, vare sig den framkallas av förändringar i export- och importrelationen eller den framkallas genom vissa kapitalrörelser.

Herr talman! Enligt min uppfattning kan man sammanfattningsvis säga att ett främjande av de pågående integrationssträvandena — som både regeringen och alla vi andra vill politiskt bejaka — bör leda till att vi frigör våra kapitalrörelser. På lång sikt kan denna frigörelse dessutom för vår egen del gynnsamt påverka framstegstakten. Ett liberalt handhavande av valutaregleringen är *inte* likvärdigt med ett upphävande av denna reglering. Tillräckligt bärande skäl har såvitt jag förstår inte åberopats till stöd för uppfattningen att regleringens upphävande skulle vålla allvarliga svårigheter för vår stabiliseringspolitik.

Med stöd av det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid bankoutskottets utlåtande nr 20 fogade reservationen.

Herr STAHLÉ (s):

Herr talman! De frågor som aktualiseras av bankoutskottets utlåtande nr 20 är för det första, om vi skall ha valutareglering även under det kommande budgetåret, och för det andra hur regleringen i så fall skall vara beskaffad och tillämpas.

På den första punkten har utskottet i likhet med Kungl. Maj:t stannat för att en fortsatt valutareglering är behövlig, medan reservanterna i utskottet anser att så inte är fallet. Beträffande den andra punkten, angående valutaregleringens utformning, har utskottet funnit att Kungl. Maj:ts förslag bör läggas till grund för regleringen. Det innebär att en rad nu gällande dispenser kodifieras genom att de införes i valutaförordningen. Reservanterna, som menat att någon valutareglering inte behövs, har helt naturligt ej funnit anledning

Ang. förordnande om fortsatt valutareglering

att ta ställning till propositionens förslag i den delen. Emellertid har vissa justeringar i tillämpningsföreskrifterna föreslagits i en motion, och jag skall i korthet beröra de punkterna i det följande.

Huvudfrågan är uppenbarligen valutaregleringens vara eller icke vara; det är vi överens om. Departementschefen har som bakgrund till sitt ställningstagande i år lämnat en ingående redogörelse för sin syn på valutaregleringens roll och placerat in den i ett större ekonomiskt politiskt sammanhang. Hans ståndpunkt kan måhända sammanfattas på ungefär följande sätt. Valutaregleringen måste ses som ett instrument bland flera för den ekonomiska politiken. Dennas uppenbara framgång måste bland annat tillskrivas just möjligheten att samtidigt spela på en rad olika instrument. Om man släpper valutaregleringen medför det följaktligen att kraven på de återstående medlen — räntepolitiken och finanspolitiken — ökar i motsvarande mån. I dagens läge är valutaregleringen de facto begränsad till att avse värdepappershandeln. De löpande betalningarna är fria, något som nu för övrigt skall kodifieras genom föreskrifter i valutaförordningen. Tillstånd till utländska investeringar i Sverige och svenska investeringar utomlands lämnas i önskad utsträckning; det är i huvudsak bara för värdepappershandeln som det läggs hinder i vägen.

Reservanternas ståndpunkt kan vid ett första påseende synas tillgodose näringslivets intressen i högre grad än utskottets förslag, men det är enligt mitt förmenande ett felaktigt betraktelsesätt, som leder till en sådan slutsats. De olägenheter, som kontrollen av värdepappershandeln i vissa fall kan medföra för näringslivet, är antingen olägenheter på kort sikt eller olägenheter som uppväges av fördelar ur samhällets synpunkt i stort och därmed även ur näringslivets synpunkt. Kontrollen över värdepappershandeln medför att den svenska kapitalmarknaden kan avskärmas från de internationella kapitalrörelserna. I propositionen har departe-

mentschefen givit några exempel på betydelsen av att så kunnat ske. Herr Nordenson framförde i sitt anförande en del andra synpunkter. Jag vill bara peka på att utvecklingen efter apprecieringen av de tyska och nederländska valutorna våren 1961 ledde till en mycket stor oro på de internationella valutamarknaderna, medan den svenska utvecklingen var relativt lugn. Ett annat exempel är börsutvecklingen, som i Sverige knappast har påverkats av de kraftiga kursfallen utomlands förra året. I båda fallen kan detta enligt min uppfattning tillskrivas valutaregleringens inverkan. Valutaregleringen gör det med andra ord möjligt för statsmakterna att i dagens läge på ett smidigare sätt och med ett större mått av precision förverkliga de allmänt omfattade målsättningarna för den ekonomiska politiken. De olägenheter, som kan vara förenade med valutaregleringens handhavande i vissa fall måste med hänsyn till det internationella betalningsläget och läget med avseende på den ekonomiska integrationen mellan länderna bedömas som mindre framträdande än de fördelar som valutaregleringen erbjuder ur stabiliseringspolitiska synpunkter.

De synpunkter på valutaförordningens utformning, som framförts särskilt i motionen II:924, har i alla väsentliga delar behandlats redan i propositionen. Utskottet har med instämmande återgivit propositionens synpunkter, som i sin tur bygger på förslag av en enhällig valutakommitté. Något ytterligare torde enligt min mening knappast vara att tillägga.

Jag ber, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets framställningar på alla punkter.

Herr NORDENSON (h):

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att herr Ståhle i stort sett har upprepat allmänna resonemang, som han fört till stöd för valutaregleringen såsom en nödvändig förutsättning för den ekonomiska politiken. Detta låter sig emellertid svårigen förenas med det

Ang. förordnande om fortsatt valutareglering

förhållandet, att man samtidigt tror så starkt på det liberala handhavandet av valutaregleringen. Man får väl bestämma sig för om valutaregleringen är ett aktuellt och effektivt instrument eller om den innebär en beredskap, som man har för mera katastrofartade tillfällen. Jag vill betona att ingen motsätter sig att vi har kvar en fullmaktslag. Jag vill också påpeka att man i andra sammanhang har vissa beredskapslagar, som kan spela en viss roll när det gäller att möta konsekvenserna av kapitalrörelser, bl. a. de föregående år genomförda kassareservbestämmelserna, om det t. ex. skulle inträffa en likviditetsökning på grund av kapitalrörelserna.

Herr Ståhle behandlade frågan om värdepappershandeln med relativt lätt hand. Jag tror att man något underskattar betydelsen av en successivt friare värdepappershandel. Den har måhända i och för sig inte något större egenvärde utan bör ses som ett led i möjligheterna att åstadkomma mera internationaliserade finansieringsoperationer. Det är t. ex. knappast möjligt för ett svenskt företag att ge sig ut på emissionsmarknaden i Europa, om inte företagets aktier i någon utsträckning kan vara föremål för handel genom de institut, banker och andra, som har att handlägga emissioner. Noteringarna på de internationella börserna är ett viktigt underlag för bedömningen av ett företags kreditvärdighet.

Herr Ståhle talade om värdet av en avskärmning. Kan man inte använda detta argument för praktiskt taget alla regleringar? Man skulle ju kunna hävda att vi bör ha kvar en importreglering, som tillämpas mycket liberalt men motiveras av de problem som skulle uppstå om det blir förskjutningar i vår handel t. ex. en stark uppgång av importen utan en samtidig kompensation på exporten. Det har dock visat sig mycket lyckligt även för vårt eget land, att vi har avskaffat regleringar och ransoneringar av olika slag. För mig är det principiellt fel, att en reglering bibehålles, när man inte kan göra sannolikt att utvecklingen pekar på ett starkt behov

av den. Möjligen kan en fullmaktslag bibehållas, som dock inte sättes i kraft förrän speciella katastrofsituationer inträffar.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! De synpunkter som har framförts av herr Nordenson berörde jag i början av mitt förra anförande, då jag sade att uppdelningen av antalet ledamöter i utskottet kommit till uttryck i skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas skrivning. Utskottet å sin sida anser att valutaregleringen har en mycket stor betydelse även i fortsättningen som ett instrument i vår valutapolitik. Reservanterna anser för sitt vidkommande att denna reglering inte har samma betydelse i dag som den har haft tidigare. Däremot kan vi vara överens om att förordningen tillämpas mycket liberalt i dag. Detta har ju också sin stora betydelse.

Skiljelinjen gentemot reservanternas uppfattning består alltså däri att majoriteten i utskottet anser att regleringen behövs även i fortsättningen såsom ett instrument för vår ekonomiska politik.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna 1 och 2 av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående punkterna 3 och 4.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 1 och 2 hemställt.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen enligt de i fråga om punkterna 3 och 4 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 punkterna 3 och 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 47.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 160 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 29 mars 1963, föreslagit riksdagen att 1) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § statens löneförordning den 31 maj 1957 (nr 228); 2) godkänna den i statsrådsprotokollet redovisade överenskommelsen den 28 mars 1963 angående statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.; 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av överenskommelsen betingade ändringar

i avlöningsförfattningar, som utfärdats med stöd av riksdagens beslut; 4) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de övergångsbestämmelser, som erfordrades för överenskommelsens genomförande; samt 5) till Kostnader för personalvård å riksstaten för budgetåret 1963/64 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

I propositionen hade framlagts förslag till vissa ändringar i de sjuklöne- och semesterförmåner, som i de statliga avlöningsreglementena m. m. tillerkändes statstjänstemännen och med dem jämställda befattningshavare i statsunderstödd verksamhet. Förslagen, som grundade sig på överenskommelse med statstjänstemännens huvudorganisationer, ineburo bland annat, att tjänstemans rätt att vid tjänstledighet för sjukdom åtnjuta oavkortad lön under visst antal dagar skulle bortfalla. I stället skulle lön med A-avdrag utgå under hela sjukperioden. De nuvarande A- och B-avdragen hade föreslagits skola minskas, vilket medförde behov av ändring i statens löneförordning. För tjänstemän med rätt till sjuklön skulle s. k. arbetsgivarinträde ske enligt 3 kap. 16 § lagen om allmän försäkring. Vidare hade föreslagits vissa förbättringar av semesterförmånerna för statstjänstemännen m. fl. Slutligen hade föreslagits inrättande av ett statligt personalvårdsorgan.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels en i anledning av förevarande proposition inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* väckt motion (I: 777),

dels ock två vid riksdagens början väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av fröken *Nordström m. fl.* (I: 152) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund m. fl.* (II: 180).

I motionen I: 777 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte avslå dess förslag om slopande av de avdragsfria sjukdagarna för statstjänstemännen och beträffande

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

förslaget till förändrade semesterförmåner uttala sig för en beräkning av semestern i arbetsdagar, så att under semestern infallande intjänade fridagar ävensom i förekommande fall sön- och helgdag icke bleve inräknade i semestern, samt att riksdagen i övrigt måtte godkänna propositionen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 777,

1) antaga vid propositionen nr 160 fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § statens löneförordning den 31 maj 1957 (nr 228);

2) godkänna den i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 29 mars 1963 redovisade överenskommelsen den 28 mars 1963 angående statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av överenskommelsen betingade ändringar i avlöningsförfattningar, som utfärdats med stöd av riksdagens beslut;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de övergångsbestämmelser, som erfordrades för överenskommelsens genomförande;

5) till Kostnader för personalvård för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor;

B. att motionerna I: 152 och II: 180 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ADOLFFSSON (k):

Herr talman! Jag skall försöka bjuda till att inte fördjupa mig i det här skenbart torra ämnet så särskilt mycket. Det förslag till ändring av statstjänstemännens sjuklöner och semesterförmåner som föreligger här är enligt vårt bedömande både på ont och gott.

Beträffande sjuklönerna upphäver man ju hittills gällande ordning, vilken inne-

bär att vid en s. k. vanlig sjukdom utbetalas full lön under viss tid, en tid som varierar för olika grupper mellan 10 och 25 dagar. Därefter sker sedan avdrag enligt den procentskala som finns redovisad i propositionen liksom i vår motion i detta ämne. Det förslag som nu föreligger innebär å ena sidan att löneavdragen minskar men å andra sidan — och det är detta som kommer att få ogynnsamma verkningar för stora delar av statstjänarkären — att hittills gällande förmån med helbetalda sjukdagar — mellan 10 och 25 dagar alltså — kommer att helt tas bort.

För de långtidssjuka är förändringen utan tvivel till en betydande fördel, men för de korttidssjuka innebär den en markant försämring, och det är detta som givit anledning till den motion som vi väckt i anslutning till propositionen. Vi tycker att detta är så mycket allvarigare, eftersom vad man kan kalla korttids-sjukdomar — infektionssjukdomar, mag-åkommor och sådant — dominerar mycket starkt i statistiken över sjukdomarna. Förslaget är alltså till nackdel för de många men till fördel för vissa människor.

Nu invänds det förstås att det är de långtidssjuka som har det värst, och för att bättre kunna stödja dem får man ta denna försämring för de många korttidssjuka. Vi kan inte acceptera denna metod att ta från en grupp vad man givit åt en annan. Den betydelsefulla åtgärden att ge de långtidssjuka bättre ekonomiska villkor borde statsmakterna ha kunnat erbjuda utan denna försämring för alla dem som drabbas av sjukdom av mera kortvarig natur. Vi har därför i vårt motion yrkat på att förslaget skall inkludera bibehållandet av de fria sjukdagarna eller eventuellt en annan form av kompensation. Detta är så mycket mera motiverat som även de från den allmänna sjukförsäkringen utgående barnbidragen nu skall komma att tas bort.

Ja, herr talman, jag fördjupar mig för närvarande inte ytterligare i frågan om sjuklönerna. Jag vill emellertid tillägga, att när det gäller semesterfrågan kon-

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

centreras missnöjet med behandlingen av denna av naturliga skäl till bestämelsen att semestern inte skall beräknas i *arbetsdagar*. På det sättet går ju intjänata fridagar förlorade för statstjänstemännen och delvis också sön- och helgdagar. Vi tycker att det är oriktigt och orimligt att staten på detta sätt tar från sina anställda fridagar som är intjänata och på vilka sålunda rimligtvis inga intrång borde ske.

Herr talman! Jag begränsar mina kommentarer till detta, och med det jag nu har anfört och med hänvisning till argumentationen i vår motion ber jag få yrka bifall till denna, således till motion nr 777 i första kammaren.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det var med ett visst intresse som jag lyssnade till herr Adolfssons synpunkter på denna fråga, och jag fick nog en stark känsla av att herr Adolfsson utan tvekan har ett visst behov av att studera denna fråga en gång till. Då kanske han skall upptäcka att det inte är fullt så illa ställt med den förhandlingsuppgörelse som vi träffat som man kunde få ett intryck av när man lyssnade på hans plädering för motionen.

Det statliga sjuklönesystem som vi tidigare har haft har varit ett utomordentligt krångligt system på grund av själva konstruktionen. Innan den allmänna sjukförsäkringen genomfördes hade vi ju i statsförvaltningen ett visst sjuklönesystem med avdrag. Detta system skulle då samordnas med det nya sjukpenningssystem som kom genom sjukkasereformen. Sjukpenningen från sjukkassan var skattefri, och med det millimetertänkande vi har här i Sverige när det gäller sociala reformer förstår var och en att det var utomordentligt svårt att få en balans och samordna det hela så att man kunde tillgodose rimliga mil-

limeterkrav. Därtill kommer ju dels de olika skattesatserna ute i kommunerna, dels att kassorna också när det gällde kompensation för avgifterna hade olika avgifter. På detta område har det faktiskt förekommit ett kineseri, som det var värt att vidtaga förändringar i. Såväl inom departementet som inom personalorganisationerna var vi överens om att vi skulle undersöka, huruvida man inte kunde genomföra en förenkling och på det viset få en rationellare ordning. Vi har löst problemet genom denna tekniska ordning, där vi utnyttjar sjukkaselagens bestämmelser om arbetsgivarinträdet då det gäller sjukpenningavgiften. Genom att man beskattar det hela kan man samtidigt få ett mera korrekt och enkelt system än det gamla.

Nu har herr Adolfsson i sitt anförande sagt att det framlagda förslaget bygger på både gott och ont. Enligt hans förmenande var det väl mest ont, framför allt i frågan om de korttidssjuka, men då bör ju herr Adolfsson göra klart för sig den konstruktion som systemet bygger på. Vi hade ju tidigare en konstruktion med fria sjukdagar i viss relation till antalet semesterdagar. I den avlösning som nu har genomförts har vi frigjort oss från det systemet, men samtidigt har vi lagt in ett visst antal semesterdagar utöver de tidigare gällande. Vi har infört en ny grupp och på så sätt har vi skapat en balans som gör att de statsanställda inte får den förlust som herr Adolfsson ville göra gällande, utan de får full täckning och dessutom blir det en betydande förbättring för de långtidssjuka.

I anslutning till detta vill jag, herr talman, föra fram en principiell synpunkt på herr Adolfssons sätt att agera i denna fråga. Det har ju i vårt land vuxit fram en tradition att de anställda genom fria förhandlingar skall träffa uppgörelse om sina löne- och anställningsvillkor. Det var ju i förgången tid som man hade ett ensidigt arbetsgivarhandlande på denna punkt. Vi hade mycken diskussion i riksdagen i början av 1950-talet, då de första reella förhandlingsresultaten kom från förhandlingar med statstjänarorganisa-

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

tionerna, och riksdagens klara majoritet — det var endast några få undantag — ville också tillerkänna statstjänstorganisationerna en förhandlingsrätt som i stort sett motsvarar den som förekommer på den enskilda sektorn. Jag måste för min personliga del säga, att såvitt jag vet är det endast enstaka efterblivna arbetsgivare i samhället som ensidigt vill diktera för de anställda. Jag har för mig att den moderna arbetsgivaren anser att det ligger i takt med den tid som vi lever i att genom förhandlingsuppgörelser träffa avtal om de löne- och anställningsvillkor som skall gälla. Det är den moderna synen som också präglat statsförvaltningen i dess umgänge.

Den principiella konsekvensen av herr Adolfssons yrkande är i första hand att han underkänner statstjänstemannaorganisationerna som förhandlande part, att han vill återinföra ett ensidigt arbetsgivarhandlande. Det är inte säkert, herr Adolfsson, att alla motionärer vill genomföra förbättringar i en förhandlingsuppgörelse. Genom sin principiella inställning till dessa frågor har herr Adolfsson också gett full rätt åt dem som vill försäkra förhandlingsresultat att driva sin mening. Det är ju inte alldeles uteslutet att det är den gruppen som blir flertalet, om herr Adolfssons principer skall tillämpas.

Jag förutsätter att denna kammare i likhet med medkammaren beaktar de statsanställdas förhandlingsrätt då det gäller frågor av denna art och biträder utskottets förslag.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Efter detta inlägg från civilministerns sida blir jag nödsakad att fördjupa mig något mer i denna fråga än vad jag ursprungligen hade tänkt.

Det är först fråga om det som statsrådet kallade kineseri beträffande systemet — kanske man bör kalla det för »formoseri» i stället för kineseri numera, men det är väl ovidkommande i sammanhanget. Man har haft ett krångligt system till följd av den konstruktion som det varit behäftat med, framhöll

statsrådet. Till detta vill jag anmärka, att om detta har jag inte yttrat mig, och jag har heller inte bestritt att systemet kan ha varit krångligt.

Detta är en fråga liksom vid sidan om den som vi tagit upp i vår motion och som jag anknöt till i mitt anförande från talarstolen. Den frågan måste då ställas, om man finner det angeläget att förenkla ett system som har visat sig vara krångligt: Varför skall då denna förenkling ovillkorligen leda till att vissa grupper av statstjänare får försämrade förhållanden beträffande sina sjuklöneförmåner? Det är ju detta som är den springande punkten, konkreta försämringar för den stora majoriteten tjänstemän som drabbats av sjukdomar eller åkommor. Jag tycker att det är ett ohållbart resonemang att säga att om förbättringar genomförs för de långtids-sjuka, så måste konsekvensen bli försämringar för de korttids-sjuka. Det finns, herr statsråd, ingen lag, skriven eller oskriven, juridisk eller moralisk, som säger att förbättringar för vissa kategorier statsanställda skall köpas till priset av försämringar för andra. Statsrådet kan inte förneka att för de korttids-sjuka inträffar faktiskt dessa försämringar, en sak som statsrådet också har understrukit i den proposition som vi nu behandlar.

Statsrådet tog i sitt anförande sedermera också upp den kanske mera principiellt betonade frågan om fria förhandlingar, om den förhandlingsrätt som bör tillerkännas envar och som vi för vår del inte vid något tillfälle har bestritt. Nu säger man att förslaget är ett resultat av i vanlig ordning förda förhandlingar mellan parterna. Ja, men, herr statsråd, detta säger väl varken att förhandlingarna gett det resultat som de anställda önskat eller att riksdagen skulle sakna anledning att ompröva frågan. Vad det sistnämnda beträffar tycker jag — det säger jag nu med anknytning till vad statsrådet sade sist i sitt anförande — att det bör väl vara en självklarhet att riksdagen kan bättra på det som har brustit vid uppgörelsen.

Statsrådet säger i detta sammanhang

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

att kanske inte alla motionärer vill genomföra förbättringar för de anställda. Det kanske finns sådana, antydde han, som skulle vilja genomföra försämringar i förhållande till det förhandlingsresultat som uppnåts. I vart fall med nu rådande politiska styrkeförhållanden förstår jag inte att den sistnämnda möjligheten skulle vara tänkbar.

Men jag ställer också frågan om riksdagens befogenheter. Är det så att ett förhandlingsresultat ovillkorligen skall vara giltigt, på varje punkt giltigt, blir ju riksdagsbehandlingen till ytterlighet formell och man kan säga till och med onödig. Riksdagen har naturligtvis både rätt och plikt att befatta sig med förhandlingsuppgörelser sådana som denna. Att denna principiella fråga tillmäts inte så ringa betydelse framgår bl. a. av att författningsutredningen har ägnat den ett visst intresse, man kanske till och med kan säga ett relativt stort intresse. Utredningen anser att riksdagens inflytande på sådana frågor bör ökas. Statsrådet själv har berört frågan, bl. a. i ett uttalande i går som gällde frågan om riksdagens lönedelegerade, ett system som jag inte vill yttra mig om men som i vart fall skulle innebära att riksdagen åtminstone indirekt hade möjligheter — genom ställföreträdare — att utöva inflytande på förhandlingsuppgörelserna.

Sedan vill jag tillägga, herr statsråd, med anledning av vad som yttrades här, att visserligen är det fria förhandlingar, men en närbesläktad fråga är väl på vad sätt förhandlingsresultatet har tillkommit. Jag har för min del ingen anledning att här vare sig prisa eller tadel de anställdas förhandlare. Jag har inte yttrat mig därom och jag vill inte heller göra det. Jag vet inte hur buden har gått tvärs över bordet, men jag tillåter mig att åtminstone i min fantasi föreställa mig att civilministern eller hans företrädare inte tagit på sig de alla lenaste silkeshandskarna vid förhandlingstillfällena. Därför ger en uppgörelse ingen garanti för att de anställdas intressen tillgodosetts i nödig grad eller att rättvisa har åstadkommits. Följ-

aktligen kan jag för min egen del inte godta det principiellt betonade resonemang som statsrådet här förde beträffande sättet för uppgörelserna mellan statsmakterna och statens anställda. Att de anställda inte precis uppnått vad de önskar, därpå ges exempel bl. a. genom att det gamla kravet på att intjänta fridagar och sådant inte skall få inräknas i semestern ännu icke blivit uppfyllt enligt här föreliggande förslag, trots att detta krav rests vid flera statstjänarkongresser och såvitt jag vet också förts fram vid åskilliga tillfällen, när statstjänarna har förhandlat med civilministern.

Av vad jag nu yttrat vill jag inte att någon skall dra den slutatsen att vi betraktar den uppgörelse som här föreligger eller det förhandlingsresultat som presenterats såsom i allt väsentligt dåligt. Jag har tvärtom understrukit i mitt anförande här, att jag inte ser saken så, och till yttermera visso har detta påpekats i motionen, men vi har ansett att på de punkter som jag nu talar om borde en rättelse ha skett.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att utgångspunkten för den förhandlingsöverenskommelse som nu presenteras för kammaren i form av ett utskottsutlåtande var att man skulle avlösa ett sjuklönesystem med ett nytt sjuklönesystem. När man gjorde den avlösningen är det uppenbart att man vägrade värdet av det gamla sjuklönesystemet, som hade ett visst materiellt värde för de anställda. Det gamla systemet innebar bl. a. att tjänstemän i lönegraderna A 1—9 hade 25 sjukdagar med full lön, att tjänstemän i lönegraderna A 10—20 hade 20 fria sjukdagar och tjänstemän i högre lönegrad 10 fria sjukdagar. Utöver detta hade man för tiden därefter en sjuklön som var mindre än den som nu föreslås.

Vad innebär nu uppgörelsen? Den innebär att de kategorier som förut hade 25 fria sjukdagar får 92 procent av lönen och i stället för de 25 fria dagarna

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

tre extra semesterdagar. Om man då räknar med att de förlorar 8 procent av lönen under sina sjukdagar, kompenserar ju de tre semesterdagarna mer än väl utbytet av de fria sjukdomarna. Totalt sett har man alltså fått något mer än tidigare då man hade de fria sjukdagarna. Det är därför som herr Adolfssons uttalande, att man inte skall försämra för vissa grupper för att man förbättrar för andra, icke håller. I realiteten är det så, att även dessa grupper har totalt sett fått en förbättring i förhållande till tidigare förmåner.

Trots detta kommer man ändå in på betydelsen av de förda förhandlingarna, ty herr Adolfsson förklarar, att han inte vill bestrida förhandlingsrätten. Om man nu medger att de statsanställdas organisationer genom förhandlingar skall få träffa uppgörelser om sina anställningsvillkor, bör man väl också ta konsekvenserna av detta ståndpunktstagande och göra klart för sig att prövningen i riksdagen får bli den traditionella i den bemärkelsen att om uppgörelsen ur kostnadssynpunkt är alltför dyrbar, så skickas den tillbaka för nya förhandlingar, men är kostnadsfaktorn godtagbar, så accepteras förhandlingsprodukten, eftersom personalorganisationerna också godtagit densamma. Med herr Adolfssons argumentering om riksdagens rätt att göra ändringar i olika detaljer i en förhandlingsuppgörelse blir slutresultatet, att statstjänstorganisationernas förhandlingsrätt försvinner ur bilden och den gammalmodiga arbetsgivarmentaliteten, som tar sig uttryck i ensidigt handlande, kommer att ersätta den förhandlingsordning vi har byggt upp på den statliga sektorn.

Då herr Adolfsson ånyo berörde semesterberäkningen, vill jag erinra om att vi inte har gjort någon som helst ändring i semestergrunderna i denna uppgörelse. Vi har inom statsförvaltningen en s. k. bruttoberäkning. Enligt bruttometoden inkluderas söndagar i semestern. På den enskilda sektorn använder man nettometoden. Nu pågår diskussion om huruvida staten skall övergå från brutto- till nettoberäkning. Det är emel-

lertid ett spörsmål, som har samband med den diskussion, som kommer att föras vid en överarbetning av Saar. Det gäller alltså ett spörsmål, som kommer att tas upp vid andra förhandlingar än den förhandling vi fört beträffande sjukavlöningen.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! I propositionen understrykes liksom civilministern nu gör, att uppgörelsen är ett resultat av en regelrätt förhandling mellan staten som arbetsgivare och de stora topporganisationerna. Civilministern fäster ett stort avseende vid att det här gäller ett förhandlingsresultat. Det vill jag också göra. Det är något väsentligt att man håller fast vid en förhandlingsrätt, även om den inte är kodifierad i lag. Det skulle nog väcka stor besvikelse hos stora statstjänstemannagrupper, om man skulle gå ifrån vad som är det primära i detta sammanhang.

Det lär väl inte förvåna civilministern, att det finns en punkt i propositionen, som inom riksdagen har väckt en viss uppmärksamhet. Det är den ganska stora omläggningen av statstjänstemännens löneavdrag vid offentliga uppdrag. Det påstås nu — och naturligtvis är det väl alldeles riktigt — att även detta är ett förhandlingsresultat mellan staten och vederbörande topporganisation. Jag antar alltså, att civilministern har den uppfattningen att även spörsmål av denna art kan vara objekt vid förhandlingar. Vi får väl draga de konsekvenser därav, som kanske kan uppträda så småningom.

Det skulle kanske inte anses alltför förmåtet av mig, om jag frågar civilministern, om han själv anser att överenskomsten med topporganisationerna är en förutsättning för en förändring i löneavdragsreglerna för statstjänstemännen. Jag vet att denna fråga har diskuterats inom topporganisationerna, och flera har menat, att det här gäller ett spörsmål, som organisationerna egentligen har ganska litet att göra med. Fastmer anses spörsmålet ligga på riksdagsplanet. Jag vill sålunda vara så oförsynt, att jag frå-

Ang. statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.

gar civilministern hur han själv ser på detta problem.

Herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Rätten till lön med B-avdrag vid offentliga uppdrag, exempelvis ledamotskap av riksdagen, är stadgad i Saar. Saar reglerar bl. a. vissa förmåner som de statsanställda har i sin tjänst, och det gäller förmåner, varom vi förhandlar med personalorganisationerna.

När riksdagsarvodena ändrades för några år sedan, hade en kommitté föreslagit, att statsanställda skulle få vidkännas en viss minskning i riksdagsarvodet, även när de var hemma och fullgjorde sin tjänst. Då konstitutionsutskottet behandlade kommitténs förslag, uttalade man inom utskottet, att riksdagsarvodet borde vara lika stort för alla ledamöter. I den mån reducering skulle ske, borde denna i så fall gälla lönen i innehavd tjänst för ledamot av riksdagen, som på grund av riksdagsmannauppgiften inte uppehöll sin tjänst. Givetvis skulle vederbörande ha full lön, när han fullgjorde tjänsten. Man gjorde också i konstitutionsutskottets motivering vissa skrivningar som faktiskt innebar ett slags beställning — jag har åtminstone tolkat dem som ett slags beställning. Jag har låtit denna fråga vila i avbidan på ett lämpligt tillfälle att ta upp den till diskussion med organisationerna. I de nya A-avdragstabellerna minskas ju avdraget rätt väsentligt. Vi hade ju då handlat i absolut strid med konstitutionsutskottets önskan, såvitt jag kan förstå, om ingenting hade åtgjorts på denna punkt, ty det dubbla B-avdraget — som blir tillämpligt från och med den 1 juli i år — är väsentligt mindre än många föreställer sig.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Jag lovar nu absolut att fatta mig mycket kort.

Herr statsrådet framhöll här i sitt tidigare anförande, att statstjänstemännen fått ytterligare tre semesterdagar och

hävdade i anslutning därtill att de blivit kompenserade på detta sätt för det som de förlorar i fråga om sjuklön. Jag kan för min del inte acceptera detta resonemang, ty detta är väl ingen kompensation för vad man i *pengar* förlorar på att de fria sjukdagarna försvinner. Enligt min uppfattning måste dessa två frågor ses fristående från varandra.

Det senaste anförandet, som herr statsrådet höll beträffande den mera principiellt betonade inställningen till förhandlingsrätten var så uddigt, att jag nästan känner det som om man skulle bli anklagad för brott mot förhandlingsrätten, om man icke godkänner en träffad uppgörelse utan önskar att denna uppgörelse för statstjänstemännens del skulle bli bättre på någon punkt. Då kan alltså varje riksdagsman, som vill ha förbättringar för de anställda i förhållande till ett uppnått förhandlingsresultat, direkt eller indirekt här stämplas som en sådan brottsling. En sådan syn på saken vill jag för min del ta bestämt avstånd ifrån, ty jag hävdar att när jag motionerat om vissa förbättringar beträffande den uppgörelse som här behandlas, har jag bl. a. uppfyllt min plikt som riksdagsman och inte begått någon oriktighet utan tvärtom.

Herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Jag vill inte alls på något sätt bestrida att herr Adolfsson i detta sammanhang uppfyllt sin plikt som riksdagsman, men vad han däremot inte har gjort är att respektera den förhandlingsuppgörelse som träffats med personalorganisationerna. Jag vågar försäkra kammarrens ledamöter, att personalorganisationerna inte är intresserade av att få ändringar i förhandlingsresultaten, även om en förändring skulle innebära en förbättring, ty på längre sikt vill de liksom andra fackorganisationer att deras förhandlingsuppgörelser skall respekteras.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i före-

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

varande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I:777; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I en den 8 februari 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 84, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I propositionen hade föreslagits ändringar i reglerna för fördelning mellan kommuner av det skatteunderlag, som härrörde från kraftverksrörelse. Detta skatteunderlag fördelades enligt särskilda regler mellan de kommuner där kraften producerades, där den distribuerades och där företagets huvudkontor var beläget. Till huvudkontorskommunen skulle enligt propositionen liksom hittills hänföras 10 procent av inkomsten av rörelse i vad den överstege garantibeloppen. Återstoden hade föreslagits bli fördelad mellan produktionskommunerna och de kommuner, där närdistribution bedrevs, efter förhållandet mellan bruttointäkterna, så att den del av inkomsten, som svarade mot intäkterna av närdistributionsverksamheten, hänfördes till distributionskommunerna och återstoden, dock minst 25 procent, till produktionskommunerna. Till produktionskommun borde enligt propositionen räknas kommun med reglerings-

damm, även om dammen ägdes av annan juridisk person än kraftföretaget. Mellan olika produktionskommuner skulle enligt förslaget inkomsten proportioneras efter anläggningarnas taxeringsvärden. Propositionen, som i huvudsak byggde på ett av skattelagssakkunniga framlagt förslag i ämnet, syftade till att tillförsäkra de kommuner, där regleringsdammar eller kraftverk funnes, större andel av skatteunderlaget än hittills.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 636, av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Per Jacobsson*, samt II: 791, av herr *Lundmark m. fl.*, vari hemställdes,

1) att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 84, att beskattning av rörelse, som avsåge produktion av elektrisk kraft, finge ske med 5 procent i kommun där huvudkontoret låge och återstoden enligt propositionens grunder;

2) att beträffande vattenregleringsanläggning, som berörde mer än en kommun, fastighetstaxeringsvärdet vid taxering måtte fördelas berörda kommuner emellan i proportion till bassängens areal på sätt som i motionerna anförts;

3) att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext; samt

4) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning och förslag till ändrad lydelse av 57 § 3 mom. kommunalskattelagen;

II) de likalydande motionerna I: 637, av herr *Per Petersson* och fröken *Stenberg*, samt II: 792, av herr *Östlund m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle

1) besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t i proposition nr 84 framlagda förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), att för fördelning mellan berörda kommuner av inkomst av rörelse, som avsåge produktion och tillhandahållande av elektrisk kraft, skulle gälla,

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

att fastighetskommun tillerkändes all beskattningsrätt för inkomst intill 2,5 procent av taxeringsvärde å kraftverksföretagets fastigheter (fastighetsandel), varvid i förekommande fall fördelning mellan olika fastighetskommuner skulle ske i förhållande till taxeringsvärdena i kommunerna, samt

att vad som återstode av inkomsten efter fastighetsandelens avräknande skulle fördelas mellan kommunerna i enlighet med de i propositionen föreslagna reglerna;

2) antaga det i bilang till proposition nr 84 intagna förslaget av 1950 års skattelagssakkunniga till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), såvitt detta förslag avsåge 22, 25 och 29 §§;

III) de likalydande motionerna I: 638, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 790, av herr *Larsson i Umeå m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 84 måtte besluta,

1) att vid fördelning till beskattning inom flera kommuner av inkomst av rörelse avseende produktion och tillhandahållande av elektrisk kraft, kommun, där huvudkontor funnes, skulle erhålla 5 procent av rörelseinkomsten i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 10 procent,

2) att i de fall där regleringsdamm och uppdamningsområde låge i skilda kommuner, den kommun där regleringsdammen funnes skulle erhålla 1/3 av den på dammanläggningen fallande delen av rörelseinkomsten och att 2/3 av rörelseinkomsten för dammanläggningen skulle fördelas mellan de kommuner, som berördes av uppdamningen, varvid sistnämnda del skulle fördelas på grundval av omfattningen av uppdamd areal,

3) att i övrigt skattefördelningen skulle ske efter de grunder, som föreslagits i propositionen;

IV) de likalydande motionerna I: 639, av herrar *Sundin* och *Ferdinand Nilsson*, samt II: 789, av herr *Larsson i Nor-*

derön m. fl., vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 84 måtte besluta,

1) att fördelningstalet för huvudkontorskommun skulle sänkas till 5 procent och att skatteandelen för produktionskommun skulle höjas i häremot svarande grad;

2) att kommuner, som lidit skada av sådan art, som angivits i motionerna, skulle tillerkännas andel av garantibeloppet för kraftanläggningar och regleringsdammar, varvid som grund för fördelningen måtte läggas antingen indömda fallhöjder eller magasinsovolym eller kombination av båda dessa grundfaktorer, så att en så långt möjligt rättvis fördelning kunde åstadkommas mellan de av anläggningarna berörda kommunerna; ävensom

V) de likalydande motionerna I: 640, av herr *Sörlin m. fl.*, och II: 788, av herr *Kärlander m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta,

1) att i 29 § 1 mom. kommunalskattelagen skulle intagas bestämmelse om att ränta å lånat kapital, såvitt anginge av staten utövad rörelse, skulle beräknas å högst två tredjedelar av det bokförda värdet av de i förvärvskällan nedlagda tillgångarna,

2) att bestämmelsen i 53 § 1 mom. b) kommunalskattelagen om statens skattefrihet för inkomst, som härflutit av leverans av elektrisk kraft till kommunikationsverk, skulle utgå samt

3) att bestämmelserna i anvisningarna till 58 § kommunalskattelagen, punkt 2 a), rörande fördelning till beskattning inom flera kommuner av inkomst av rörelse, som avsåge produktion och tillhandahållande av elektrisk kraft, skulle ändras på så sätt, att huvudkontorskommunen tilldelades högst 10 procent av rörelseinkomsten.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 521, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 621, av herr *Björkman*

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, dels att repartitionstalet för den kommunala fastighetsbeskattningen skulle från och med ingången av 1965 sänkas från nuvarande 2,5 till 1,5 procent, dels att gällande fördelningsregler beträffande inkomst av fastighet, som beskattades i flera kommuner, skulle grundas på att fastighetskommunen i första hand finge tillgodoräkna sig all inkomst av fastigheten, intill dess denna överstege 5 procent av taxeringsvärdet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 84 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — samt i anledning av följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 636, av herrar Nils-Eric Gustafsson och Per Jacobsson, samt II: 791, av herr Lundmark m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 638, av herr Stefanson m. fl., och II: 790, av herr Larsson i Umeå m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 639, av herrar Sundin och Ferdinand Nilsson, samt II: 789, av herr Larsson i Norderön m. fl., ävensom

4) de likalydande motionerna I: 640, av herr Sörlin m. fl., och II: 788, av herr Kärrlander m. fl.,

måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar och tillägg att

dels ingressen erhöles i betänkandet angiven lydelse,

dels ock 53 § 1 mom., 58 § samt punkt 2 a. av anvisningarna till 58 § kommunalskattelagen erhöles den lydelse, som i betänkandet angivits;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 521, av herr Sveningsson m. fl., och II: 621, av herr Björkman m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 636, av herrar Nils-Eric Gustafsson och Per Jacobsson, samt II: 791, av herr Lundmark m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 637, av herr Per Petersson och fröken Stenberg, samt II: 792, av herr Östlund m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 638, av herr Stefanson m. fl., och II: 790, av herr Larsson i Umeå m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 639, av herrar Sundin och Ferdinand Nilsson, samt II: 789, av herr Larsson i Norderön m. fl., ävensom

6) de likalydande motionerna I: 640, av herr Sörlin m. fl., och II: 788, av herr Kärrlander m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

De av utskottet förordade ändringarna i det vid propositionen fogade lagförslaget inneburo, att huvudkontorskommunens andel i rörelseinkomsten skulle bestämmas till 5 procent, att den minimiandel av rörelseinkomsten, som tillförsäkrades produktionskommunerna, skulle bestämmas till 30 procent av inkomsten av försäljning av den av företaget producerade kraften samt att statens skattefrihet för leverans av kraft till de statliga kommunikationsverken m. fl. skulle upphävas.

Reservationer hade anförts

I) av herr Gösta Jacobsson, vilken på anförda skäl ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 84 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad, skyndsamt utredning av frågan om fördelning av kraftverksinkomster mellan olika kommuner vid inkomstbeskattningen och andra därmed sammanhängande spörsmål;

II) av herrar Hagberg, Nilsson i Svalöv och von Sydow, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa,

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

1) att riksdagen måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag avsåg, att repartitionstalet för den kommunala fastighetsbeskattningen skulle sänkas till 1,5 procent;

2) att motionerna I: 521 och II: 621, i den mån de icke blivit besvarade med vad i reservationen anförts och yrkats, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

III) av herrar *Lundström* och *Broberg*, beträffande repartitionstalet, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Den skattefråga det här gäller är en kommunal fördelningsfråga — ingenting annat. Den är förvisso inte någon stor fråga men har i alla fall en viss kommunalekonomisk betydelse. Den är också en ganska svår, för att inte säga invecklad fråga.

Frågan gäller ändringar i reglerna för fördelning mellan kommunerna av det skatteunderlag som härrör från kraftverksrörelse. För närvarande gäller följande ordning. Sedan det skatteunderlag, som hänför sig till garantiskatten för fastigheter på 2,5 procent avräknats, fördelas detta skatteunderlag på ett sådant sätt att den kommun, där ett kraftföretags huvudkontor är beläget, tillföres 10 procent, produktionskommunerna 25 procent och förbrukningskommunerna 65 procent, dock att de 25 procenten till produktionskommunerna minskas i den mån kraft inköpes utifrån. Metoden är relativt enkel och rationell.

Utskottsförslaget går ut på att huvudkontorsandelen minskas från 10 till 5 procent; utskottet går i denna del längre än propositionen. Resten, d. v. s. de 95 procenten, skall fördelas på de egna produktionskommunerna, som garanteras viss minimiandel, och på de egna närdistributionskommunerna, d. v. s. sådana kommuner där företaget sköter distributionen i egen regi, i förhållande

till inkomsterna av partiförsäljningen och av närdistributionen. Den föreslagna lagtexten är svårbegriplig, men innebörden torde vara den av mig sagda.

Vad innebär nu de föreslagna ändringarna i själva systemet? Jo, två väsentliga ting. För det första tas inte längre några hänsyn till varifrån den försålda kraften kommer. De egna produktionskommunerna får beskatta inte bara vinsten på den produktion som härrör från dessa kommuner utan även den kraft som dessa kommuner inte har ett spår med att göra. För det andra berövas alla de förbrukningskommuner där företaget inte bedriver närdistribution i egen regi varje beskattningsrätt — om man skall uttrycka det så.

Det egentliga syftet med ändringarna är att förbättra produktionskommunernas ställning. Mot det har jag ingenting att invända. Tvärtom ansluter jag mig till principen. Det är rätt och riktigt. Detta syfte tillgodoses genom de föreslagna ändringarna. För flertalet norrländska kommuner innefattar, såvitt jag kan förstå, förslaget otvivelaktigt en tillfredsställande lösning. Men detta är inte fallet överallt, vilket är beklagligt. En lagstiftning måste ju ta sikte på hela landets förhållanden. Särskilt anmärkningsvärda konsekvenser uppstår för stora delar av södra Sverige, som domineras av ett enda kraftföretag, nämligen Sydkraft.

Trots det något triviala ämnet kan jag, herr talman, i detta sammanhang inte neka mig nöjet att citera Goethes Faust, där Mefistofeles säger att finner man lösningen på en gåta, så uppstår många andra dunkla gåtor. Det är just fallet med den lösning av frågan som föreslagits av finansministern och med honom bevillningsutskottets majoritet. Man har lyckats lösa ett problem och har därmed i stället lyckats skapa en hel del andra.

I fallet Sydkraft sammanhänger detta framför allt med att Sydkraft själv endast producerar cirka 20 procent av den levererade kraften och köper cirka

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

80 procent utifrån, dels från dotterbolag och andra bolag i Norrland och dels från Norge.

Inte desto mindre kommer inom den betydande del av landet där Sydkraft arbetar produktionskommunerna enligt förslaget att i väsentlig del tillföras ett skatteunderlag som består av vinster på partiförsäljning av utifrån inköpt elkraft, med vars produktion de inte själva haft något att göra.

En annan anmärkningsvärd konsekvens av förslaget uppstår därigenom att vid sidan av produktionskostnaderna som intressent insättes närdistributionskommunerna med uteslutande av övriga förbrukningskommuner. Ett stort antal kommuner berövas med ett enda penndrag sin del i skatteunderlaget. Dessa senare är i södra Sverige det stora flertalet, och de tar hand om inte mindre än 75 å 80 procent av den distribuerade kraften. Bevilningsutskottet tar med stor lätthet på dessa konsekvenser, och man låtsas nästan som om de inte existerade.

Det kan vara av intresse för kammaren att höra hur de nya reglerna kommer att slå ut i praktiken. Jag har haft tillgång till visst siffermaterial baserat på 1961 års inkomster och av Sydkraft erlagd skatt 1962.

Förhusten i skatt skulle om den föreslagna ordningen gällt 1961 varit för Hälsingborg 103 000 kronor, Landskrona 52 000, Lund 50 000, Trelleborg 38 000. I Blekinge skulle Asarums kommun förlora 31 000, Karlshamn 42 000, Karlskrona 51 000, Ronneby stad 12 000. I Halland skulle Halmstads stad ha förlorat 62 000, i Jönköpings län Värnamo 19 000, i Kalmar län Emmaboda köping 43 000, Kalmar 38 000 och Oskarshamn 34 000. Detta för ett år. Att observera är att även de speciella ställverkskommunerna Nässjö, Burlöv och Mörarp, där Sydkraft har sina ställverk, berövas sin andel i skatteunderlaget utan hänsynstagande till den rörelse som faktiskt bedrivs i dessa kommuner. I gengäld skulle en sådan produktionskommun som Högsby, som för närvarande får

18 000 kronor, uppenbarligen få sina skatteinkomster tiodubblade. — Detta senare nämner jag för att glädja en aktad ledamot av denna kammare. — En kommun i södra Sverige som skulle förtjäna på kalaset är Malmö, som har ett stort ångkraftverk under utbyggnad till ett av de största kraftverken i landet. Jag tycker inte det finns skäl för den revolutionerande omfördelning som här sker.

Nu kan man, herr talman, förvisso ställa frågan vilka skäl som motiverar att de förbrukningskommuner där företagen inte bedriver någon egen distribution nu får vara med och dela. Det har sagts mig att när den nuvarande ordningen på sin tid infördes motiverade man det med att vederbörande kommuner fått vidkännas vissa uppoffringar vid stadsplanering, bebyggelse och annat för högspänningsledningar och transformatorstationer. Det finns inemot tre miljoner kraftabonnenter i landet. För att få ut kraften till alla dessa abonnenter har vi ett mycket finmaskigt och vitt utbrett nät av ledningar över hela landet. Det är till följd därav som statsmakterna har velat sprida skatteunderlaget över ett vidsträckt fält av kommuner. Den föreslagna nyordningen innebär, såvitt jag kan förstå, en brytning med det nuvarande systemet, i det att skatteunderlaget i stället koncentreras till ett fåtal kommuner.

Med skälen för nuvarande ordning må vara hur som helst — men kan produktionskommunerna med större fog göra anspråk på att få beskatta vinsterna på en engrosförsäljning med vilken de inte haft något att skaffa? Jag bara frågar. Ifrågavarande förbrukningskommuner har i alla fall i många år åtnjutit denna beskattningsrätt som nu berövas dem.

I min reservation har jag visat på vissa andra möjliga lösningar. Jag skall inte gå närmare in på dem. Frågan bör enligt min mening göras till föremål för förnyad utredning. Ytterligare skäl för en sådan utredning är att propositionen lämnar vissa hithörande frågor helt olösta såsom fördelningen mellan olika

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

kommuner som berörs av ett och samma regleringsföretag och upphävandet av statens skattefrihet för leverans av kraft till statens kommunikationsverk m. m.

Herr talman! Utan stora förhoppningar yrkar jag i alla fall avslag på proposition nr 84 och bifall till min reservation, innebärande hemställan om förnyad utredning.

I detta yttrande instämde herrar *Edström* (fp), *Schött* (h), *Gustaf Elofsson* (cp) och *Gorthon* (h) samt fru *Carlqvist* (s).

Under herr Gösta Jacobssons anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! I proposition nr 84 föreslås ändringar i reglerna för fördelning mellan kommuner av det skatteunderlag, som härrör från kraftverksrörelse. Den berör, som den föregående ärade talaren påpekade, ovanligt komplicerade och svåröverskådliga problem. Jag tror inte att jag begår någon överdrift om jag säger, att det har varit en svårtuggad materia som vi haft att handskas med inom bevillningsutskottet. Där om vittnar ju både utskottsbetänkandet och det intressanta anförande som här just har hållits. Att ett förslag som det nu föreliggande kan väcka tillfredsställelse på vissa håll och förstämning på andra håll är ju ganska naturligt. Den saken framgår exempelvis av reaktionen i Kalmar län, där jag upptäckte att vissa ledamöter på Kalmarlänsbanken lade i dagen sin synnerliga tillfredsställelse, under det att andra ledamöter på samma bank hade motsatt uppfattning.

Vi hade inom bevillningsutskottet tillsatt en delegation som skulle specialisera sig på denna fråga. Denna delegation kom fram till en kompromiss, omkring vilken vi samlades med ett undantag.

De tre reservanter som står bakom re-

servation II, vilken jag nu skulle säga några ord om, har anslutit sig till de nya fördelningsregler angående inkomst av kraftverksrörelse, som utskottet med någon justering av propositionen har förordat. Man kan alltså säga att utskottet så när som på en ledamot är enigt på denna punkt.

Vid sidan av huvudfrågan föreligger emellertid ett annat problem som påkallar uppmärksamhet. Saken är nämligen den, att det motionsledes från den meningsriktning som jag tillhör har framställts yrkanden om att repartitionstalet för den kommunala fastighetsbeskattningen måtte från ingången av år 1965 sänkas från nuvarande 2,5 till 1,5 procent. Vi reservanter biträder detta yrkande. Från vårt håll har, som kammarens ledamöter måhända erinrar sig, ständigt hävdats, att garantiskatten står i strid med skatteförmågeprincipen. Garantiskatten drabbar nämligen inte den som får en god inkomst av sin fastighet utan i stället den som på grund av hög skuldsättning, ogynnsamma konjunkturner eller eljest fått låg inkomst av fastigheten. Det känner ju alla kammarens ledamöter väl till.

Till vår och som jag antar många tillfredsställelse beslöt ju också 1957 års riksdag i princip att fastighetsskatten skall avskaffas. Det har riksdagen sagt ifrån, den saken är klar. Vi anser nu i anslutning till den motion, som jag har talat om, att inför den kommande allmänna fastighetstaxeringen ett nytt steg bör tagas mot förverkligandet av detta riksdagens principbeslut. Skatten har ju arbetats ned undan för undan. Nu anser vi, att man bör ta ytterligare ett steg på den vägen hän mot det av riksdagen uppställda målet, nämligen fastighetsbeskattningens avskaffande. Så långt är vi reservanter ense med motionärerna. I ett annat avseende kan vi dock inte följa dem.

I motionerna — jag vill inom parentes påpeka att de är väckta vid riksdagens början, jag säger detta som en förklaring — hemställs vidare att gällande fördelningsregler beträffande inkomst

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

av fastighet, som skall beskattas i flera kommuner, skall grundas på att fastighetskommunen i första hand får tillgodoräkna sig all inkomst av fastigheten intill dess denna överstiger 5 procent av taxeringsvärdet. I anslutning härtill vill jag erinra om att utskottet, som jag redan har påpekat, förordat nya fördelningsregler vad angår inkomst av kraftverksrörelse, och till dem har vi alltså anslutit oss.

Vidare har utskottet understrukit angelägenheten av att vid ett borttagande av fastighetsskatten eller en eljest företagen sänkning av repartitionstalet en översyn företages i syfte att förhindra att i samband därmed uppkommer en inte avsedd omflyttning av skatteunderlag till producentkommuners nackdel. Jag finner för min del detta understrykande från utskottets sida värdefullt, och vi reserverar förutsätter att ett bifall till vårt yrkande om sänkning av repartitionstalet kommer att föranleda förslag från Kungl. Maj:ts sida om åtgärder, varigenom de nu förordade fördelningsreglerna bibehålls till sina verkningar. Det är, menar jag, ett rimligt krav som ligger i linje med propositionen. Med hänsyn härtill finner vi inte motiv föreligga att tillstyrka motionerna i vad de avser den fråga, som jag nu senast uppehållit mig vid. Jag yrkar alltså bifall till reservation II. Den gäller — vilket jag hoppas att jag har kunnat visa med detta korta inlägg — en nedsättning av repartitionstalet från nuvarande 2,5 till 1,5 procent och innebär, som vi reserverar ser saken, ett fullföljande av riksdagens principbeslut av 1957 om fastighetsskattens avskaffande. I huvudfrågan — fördelningsfrågan — är vi ense med utskottet.

Herr PETERSSON, PER, (h):

Herr talman! Jag tycker att kammaren bör få höra en stämma från Norrland när vi behandlar den här frågan och det är därför jag tar till orda.

Riksdagen har i två omgångar sänkt repartitionstalet för fastighetsbeskatt-

ningen från 5 till 4 procent och från 4 till 2,5 procent. Vi för vår del har vid upprepade tillfällen framfört motioner med yrkande om åtgärder för att hindra den omfördelning av skatteunderlaget till kraftverkskommunernas nackdel som följt av de två riksdagsbesluten år 1953 och 1957. Det är med tillfredsställelse man nu konstaterar att chefen för finansdepartementet i proposition 84 påtalat de rådande missförhållandena och föreslagit ändringar i kommunalskattelagen som är avsedda att i viss utsträckning råda bot på dem.

Enligt min mening är dock inte förslaget tillräckligt långt gående. Bevillningsutskottet har tydligen delat den uppfattningen, ty i jämförelse med regeringens proposition innebär utskottets förslag betydande förbättringar för kraftverkskommunerna. Utskottet har höjt minimiandelen av rörelseinkomsten som tillförsäkras produktionskommunerna från 25 till 30 procent genom att minska huvudkontorsandelen från 10 till 5 procent. Det är en förbättring. Upphävandet av statens skattefrihet för leverans av kraft till de statliga kommunikationsverken är också en förbättring för kraftverkskommunerna.

Jag vill bara beklaga att utskottet anser sig av pågående utredning förhindrat att ta upp frågan om begränsning av vattenfallsstyrelsens avdrag för gäldränta. Skattelagssakkunniga har i princip ansett det motiverat och för sin del föreslagit en begränsning av gäldränteaavdraget till högst två tredjedelar av det bokförda värdet av de i förvärvskällorna nedlagda tillgångarna. Detta de sakkunnigas förslag har jag och några medmotionärer tagit upp i motion nr 637 i denna kammare och 792 i medkammaren.

En annan brist — som påpekades av herr Hagberg — i både regeringens och utskottets förslag är att de helt bygger på den nuvarande fastighetsbeskattningen. När man nästa gång sänker repartitionstalet blir det möjligen en ny försämring till produktionskommunernas fördel. Jag tycker det vore värdefullt om

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

man kunde få ett förslag som lät sig förernas med en fortsatt avveckling av fastighetsskatten. Kommunalskatteberedningen föreslog på sin tid att fastighetskommunen skulle tillförsäkras ett skatteunderlag motsvarande fem procent av taxeringsvärdena — fastighetsandelen innan andra kommuner fick delta i beskattningen. Det förslaget har också tidigare diskuterats i bevillningsutskottet i anledning av framförda motioner utan att väcka någon principiell gensaga.

Om man får döma av propositionen är de sakkunnigas enda argument för sin ståndpunkt att alltför mycket av skatteunderlaget skulle tillföras de kraftproducerande kommunerna. Mot det kan man anföra en rad enligt min mening tungt vägande fakta. Jag vill ange några:

För det första tar kraftproduktionen, i varje fall när det gäller vattenkraftverk, kommunernas nyttigheter i anspråk och förorsakar kommunerna intrång på ett helt annat sätt än distributionsverksamhet och administration, vilka i stort sett ger fördelar till kommunerna.

För det andra synes rätten att beskatta kraftverksföretag vara av betydligt större betydelse för produktionskommunerna än för övriga kategorier av kommuner, där skatteintäkterna från kraftverksföretag representerar en liten del av det totala skatteunderlaget.

För det tredje kan produktionskommunerna enligt min mening göra berättigade anspråk på en skälig kompensation för de förluster i beskattningsrätt som tillfogats dem av åtgärder vid fastighetsbeskattningens avveckling.

För det fjärde, slutligen, tycker jag att kraftverkskommunernas anspråk på beskattningsrätt snarast får anses vara större nu än vid fördelningsreglernas tillkomst.

Det sista uttalandet bör ses tillsammans med följande kommentar från de sakkunniga rörande metoden med fastighetsandel: »Införandet av en regel av ovanstående innebörd torde få den verkan, att kraftverks- och regleringsdammskommunerna — såvitt inkomsterna hos

kraftverksföretagen därtill förslår — i stort sett återställes till en beskattningsrätt jämförlig med den, som de åtnjöt innan åtgärderna för fastighetsbeskattningens avveckling vidtogs. Någon obehörig kränkning av andra kommuners befogade skatteintressen torde regeln icke innebära.»

De stora vattenkraftsföretagen ligger i Norrland. De berörda kommunerna har gjort betydande förluster i skatteunderlag under tiden efter år 1953. Detta underströks också starkt i det betänkande om kraftföretagens beskattning som framlades av 1950 års skattelagssakkunniga. Den argumentering som dessa skattelagssakkunniga anförde för fördelning av beskattningsrätten på en fastighetsandel bör enligt min uppfattning anses bärande. Man borde också mera pröva möjligheterna att helt eller delvis överflytta huvudkontorsandelen till de stora distriktskontor som kraftverken har uppe i Norrland.

Även prissättningen på den elektriska kraften har stor betydelse för de kraftproducerande delarna av landet, sett ur skattesynpunkt.

Herr talman! Med dessa ord har jag uttalat min glädje över de förbättringar som utskottet har gjort i skattehänseende till produktionskommunernas fördel i jämförelse med regeringens förslag. Jag har också pekat på enligt min mening framkomliga vägar att ge ytterligare skatteinkomster till de ofta i besvärligt skatteläge varande kraftproducerande kommunerna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till förevarande betänkande har jag fogat en blank reservation beträffande repartitionstalet. Sedan riksdagen år 1957 i princip beslutat att fastighetsskatten skall avskaffas, finner jag det naturligt att avvecklingen inte för någon längre tid stannar vid halva beloppet, där vi alltså nu befinner oss. Jag skulle därför liksom reservanternas gärna se att man snarast kunde ta ytterligare ett steg mot nollpunkten. Vetska-

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

pen om vad garantiskatten betyder för vissa kommuner — jag understryker att det gäller inte endast sådana kommuner som producerar elektrisk kraft utan även åtskilliga andra — gör att jag inte har ansett det vara möjligt för riksdagen att nu utan förberedelser sänka repartitionstalet. Vi vet ju inte vad detta i dagens situation kan betyda för de av garantiskatten mest beroende kommunerna. Jag anser att vi måste ha en dylik kunskap innan beslut fattas om ytterligare sänkning av repartitionstalet. Av det skälet har jag, herr talman, biträtt utskottets förslag att en sänkning av repartitionstalet inte kan ske i detta sammanhang.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Alla talare har betygat att de finner syftet med den proposition som vi nu behandlar gott. Den omläggning av beskattningen på kraftverksrörelse som det här är fråga om gäller inga fysiska personer. Den borde alltså kunna behandlas tämligen lidelsefritt av kammaren. Jag kan tillägga att det inte heller är en ekonomisk fråga av nämnvärd storleksordning. Om vi utgår ifrån att garantiskatten är utanför linjen så att säga, där kommunerna får sitt skatteunderlag upp till 2,5 procent av taxeringsvärdet, gäller det här endast den överskjutande del som skall fördelas. Det är fråga om ett skatteunderlag på 30 miljoner kronor. Kammarens ledamöter bör uppmärksamma att det gäller kommunalskatt, alltså i realiteten 15—17 procent av den nämnda summan. Det innebär ett belopp mindre än 5 miljoner kronor.

Jag vill gärna ha sagt detta, därför att de som antyder att det här blir en genomgripande ändring för vissa kommuner i södra Sverige har ett ganska dåligt underlag för sin argumentation. Det är relativt obetydliga belopp som det här är fråga om.

Jag vill dessutom gärna tillägga att de förändringar som har vidtagits i utskottet och som framkommit genom ett

delegationsarbete inom utskottet är av den karaktären att de betyder en förskjutning till ytterligare förmån för de objekt som propositionen vill främja, nämligen i första hand produktionskommunerna, av storleksordningen 55—60 procent.

Det man helt naturligt kan diskutera är om man skall byta ut förbrukningskommunerna mot distributionskommunerna. Med tanke på vad det här gäller tycker jag inte att man bör ta det som riktmärke. Syftet med propositionen är ju att i någon mån återställa den ställning som produktionskommunerna hade tidigare när repartitionstalet var 5 procent mot att det nu sänkts till 2,5 procent.

Man kan naturligtvis säga att de kommuner som har fått skatteunderlag av varierande storlek därför att de varit förbrukarkommuner nu kommer att få en nackdel. Denna nackdel är dock inte av den storleksordningen att man bör säga att det sker en allvarlig försämring för dessa kommuner. Man skall nämligen också tänka på att dessa kommuner har ett näringsliv som använder elektrisk kraft, och detta näringsliv skapar ofta i sin tur indirekt ett skatteunderlag av helt annan storleksordning än vad det här är fråga om.

När jag hörde herr Per Peterssons argumentation måste jag säga att han kanske inte riktigt tänkt igenom sitt resonemang. Om man säger att statens vattenfallsstyrelse inte skall ha rätt att dra av den inkomst som den erhåller vid leverans av kraft till statens kommunikationsföretag, för att man därigenom vill åstadkomma ett större skatteunderlag åt kommunerna, erkänner jag att det är fråga om en företeelse som är rätt ålderstigen, eftersom det ju här gäller leverans av kraft till statens kommunikationsföretag. Före elektrifieringen hade ju denna leverans inte alltför stor omfattning, men efter elektrifieringen har den självfallet spelat en viss roll. Skall statens vattenfallsverk inte få dra av räntan på sitt investerade kapital, måste konsekvensen bli att privata företag in-

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

te heller skall få dra av räntan på sina lån. Jag undrar hur många i denna kammare som är beredda att föreslå en sådan åtgärd. Räntan på obligationslån som löper låt oss säga 30, 40 år med 5 å 6 procents ränta är ju avdragsgill vid beskattning, och ingen ifrågasätter riktigheten därav. Om vattenfallsstyrelsen nu räknar med ett reducerat investerat kapital till en räntesats som är betydligt lägre än den som gäller i öppna marknaden, ger man i och för sig *inte* vattenfallsstyrelsen någon speciell favör för den sakens skull, utan det är en vedertagen ordning, och jag tycker nog att enhälligheten inom bevillningsutskottet på den punkten säger en hel del. Man kan diskutera den saken, och det skall man nu göra i den särskilda utredningen, men jag tror att det är mycket farligt för ledamöterna i denna kammare att säga att detta är absolut felaktigt: »Vi vill ha detta skatteunderlag, punkt och slut.»

När det gäller leveranserna till SJ har vi från utskottets sida däremot sagt att det inte finns några bärande motiv för att ta undan dem från beskattning. Herr Per Petersson har väl upptäckt att vattenfallsstyrelsen därigenom får betala skatt till kommunerna på två miljoner kronor årligen, och eftersom hela det belopp vi nu diskuterar är 4,7 miljoner kronor betyder den förändringen en högst betydande favör för de opinionsyttringar från Norrland som har kommit fram i detta sammanhang. Jag tror som sagt att man skall beakta just den synpunkten.

När det gäller repartitionstalet och herr Hagbergs erinran om att riksdagen uttalat sig för avskaffande av fastighets-skatten vill jag säga att det väl inte råder några särskilt delade meningar på den punkten, även om vi inte reservationslöst och utan vidare kan säga att denna skatt skall avskaffas. Jag tänker här på vattenkrafts- och sommarstug kommunerna — beträffande dem måste vi väl ändå fundera på huruvida man skall göra rent bord och på vilket sätt dessa kommuner i så fall bör kompen-

seras. Därom får vi väl diskutera framöver.

Slutligen uppskattade jag herr Jacobssons litterära citat då han talade om att en stor tänkare sagt att man ibland finner lösningarna men att sedan nya problem uppstår. Jag tror att herr Jacobsson under denna frågas behandling har erfarit sanningen i det — han har inte kommit fram till några nya lösningar och yrkar därför avslag på propositionen med hemställan om en ny utredning, d. v. s. att andra skall tänka åt honom. Visst har vi rätt att begära utredningar, men enigheten inom utskottet är så pass betydande att jag betecknar det som en stor framgång att vi kunnat samlas rätt allmänt på denna linje. När det ytterst gäller att ge en större andel till de bygder i vårt land som producerar största delen av vår elektriska kraft tror jag att utskottets förslag innebär att man har tillmötesgått alla rimliga anspråk på en med hänsyn till det kommunala skatteunderlaget rättvis fördelning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Nils Theodor Larsson* (cp), *Sundin* (cp), *Dahlberg* (s), *Hedström* (s), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Rönnerberg* (s) och *Sörlin* (s).

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A, därefter särskilt rörande punkten B 1 samt slutligen särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten A framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson vid betänkandet avgivna

Ang. fördelning mellan kommuner av skatteunderlag, härrörande från kraftverksrörelse

reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 127;

Nej — 12.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde punkten B 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en om-

röstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38 punkten B 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 22;

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls här efter vad utskottet i övrigt hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets betänkande nr 2, med förslag angående anslag för budgetåret 1963/64 till ombudsmännen och deras expeditioner samt ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för dessa expeditioner, m. m.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

**Ang. viss rätt för polisen att taga barn
och ungdom i förvar**

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 april 1963 dagtecknad proposition, nr 145, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga i propositionen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

I propositionen hade bland annat föreslagits ett tillägg till 33 § barnavårdslagen, innebärande att polisen skulle få möjlighet att under vissa omständigheter taga barn och ungdom i förvar tills deras identitet kunnat utrönas. Förutsättningar för sådan åtgärd skulle enligt förslaget vara, att sannolika skäl för ingripande av barnavårdsnämnd enligt 25 § samma lag föreläge och att den underåriges namn, ålder eller bostad icke kunde utrönas. Sedan utredning i sistnämnda hänseende vunnits, skulle den underåriga frigivas. Underrättelse om vad som förevarit skulle jämligt 93 § regelmässigt lämnas till vederbörande barnavårdsnämnd. (Som förutsättning för ingripande av barnavårdsnämnd enligt 25 § barnavårdslagen gällde beträffande den som ej fyllt 21 år, att hans levnadssätt — såsom vid missbruk av rusdrycker och narkotika, underlåtenhet att efter förmåga ärligen försörja sig, sedeslöst leverne o. dyl. — gäve anledning till särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida. Den som ej fyllt 18 år kunde bli föremål för ingripande bland annat även på den grund, att hans utveckling äventyrades genom föräldrarnas olämplighet som fostrare.)

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning

av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 757 i första kammaren av herr *Nyström m. fl.* och nr 916 i andra kammaren av herr *Martinsson m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 770 i första kammaren av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Olsson, Ernst*, samt nr 931 i andra kammaren av herrar *Boo* och *Matsson*,

3) de likalydande motionerna nr 771 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 933 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.*, samt

4) motionerna nr 932 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*

I motionerna I: 757 och II: 916 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 33 § barnavårdslagen.

I motionerna I: 770 och II: 931 hade anhållits, att riksdagen vid sin behandling av förevarande proposition måtte dels avslå densamma, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att de i propositionen berörda spörsmålen måtte upptagas till förnyat övervägande från utgångspunkten, att motverkandet av de åsyftade missförhållandena borde åvila samhällsorgan med social- och ungdomsvårdande uppgifter.

I motionerna I: 771 och II: 933 hade föreslagits, att riksdagen med avslag å förevarande proposition skulle antaga i motionerna infört förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), vilket förslag avsåg, att underårig, som ej fyllt 18 år och som anträffades under förhållanden, vilka måste antagas innebära risk för hans hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida, skulle kunna tagas om hand genom polismyndighetens försorg och överlämnas till föräldrarna eller annan fostrare. (Förslaget var likalydande med det förslag, som socialstyrelsen efter utredning förelagt Kungl. Maj:t och som föranlett förevarande proposition.)

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

I motionen II:932 hade yrkats, att riksdagen skulle avslå förevarande proposition.

Vid behandlingen av motionerna hade utskottet utgått från att yrkandena om avslag avsåge allenast propositionens förslag till ändring i 33 § barnavårdslagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen, med avslag å följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I:757 och II:916,
- 2) motionerna I:770 och II:931, såvitt däri yrkats avslag å propositionen,
- 3) motionerna I:771 och II:933, ävensom
- 4) motionen II:932,

samt med förklaring att riksdagen funnit, att det förslag till ändring i 33 § barnavårdslagen, som i förevarande proposition, nr 145, framlagts, icke kunde oförändrat antagas, måtte för sin del antaga 33 § i den lydelse, som i utlåtandet angivits, vilket förslag innebar, att ingripande skulle få ske endast mot underårig, som kunde antagas ej hava fyllt 18 år;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I:770 och II:931, såvitt däri hemställts om vidare utredning, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört om behovet av utredning och ytterligare åtgärder; samt

C. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, såvitt gällde förslaget till ändring i 87 § barnavårdslagen.

I sin motivering till hemställan i punkterna A och B hade utskottet anfört bland annat följande:

»Sammanfattningsvis anser sig utskottet alltså böra tillstyrka det i propositionen föreslagna tillägget till 33 § barnavårdslagen med den ändringen att ingripande får ske endast mot underåriga som kan antagas ej ha fyllt 18 år. Utskottet vill dock understryka att ett sådant stadgande inte kan anses vara till-

räckligt för att man skall kunna komma till rätta med de allvarliga problem som det här är fråga om. Redan i sin nuvarande form erbjuder barnavårdslagen olika möjligheter för myndigheterna att ingripa. För att dessa möjligheter skall kunna utnyttjas fordras emellertid att barnavårdens resurser utbygges i betydligt snabbare takt än vad som nu är fallet. Utskottet förutsätter att så kommer att ske. Den i socialstyrelsens förslag framförda tanken att ungdomar, som löper risk att asocialiseras, skall kunna på ett tidigt stadium avlägsnas från sin olämpliga miljö synes utskottet i och för sig riktig. Sådana åtgärder förutsätter emellertid att samhället kan erbjuda ett godtagbart alternativ i de fall vederbörandes hem är olämpligt. Detta är för närvarande ej möjligt men bör kunna åstadkommas inom barnavårdens ram. Utskottet vill framhålla vikten av att de förebyggande åtgärderna ej försummas. Det synes sålunda nödvändigt att förhindra att nya grupper av ungdomar drages in i de s. k. raggargängen eller andra olämpliga miljöer. Härvidlag finner utskottet angeläget att även de möjligheter utnyttjas som ungdomens egna organisationer, såsom olika slag av ideella föreningar, erbjuder. Det får anses vara en angelägen uppgift för samhället att på olika sätt stödja dessas verksamhet. Utskottet har tidigare framhållit att omhändertagande av missanpassad ungdom är en uppgift för de barnavårdande organen men att polisens hjälp i detta sammanhang är behövlig. Ett intimt samarbete mellan barnavårdsnämnder och polis är alltså nödvändigt. Det borde enligt utskottets mening vara möjligt att finna nya och effektivare former för detta samarbete. Det är givetvis angeläget att de åtgärder som vidtages av polisiära organ gives sådana former att man ej skapar en negativ attityd gentemot samhället från ungdomens sida och därigenom försvårar deras återanpassning. Det synes utskottet erfordrerligt att Kungl. Maj:t, med beaktande av de synpunkter utskottet ovan framfört, låter utreda vilka åtgärder som är erforderliga och möjliga för att avhjälpa

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

de allvarliga missförhållanden socialstyrelsen påtalat. Utskottet vill understryka att problemets natur gör att skyndsamhet är av nöden. Utskottets uttalanden synes böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.»

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under A och B av fröken *Sandell*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A och B hemställa,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 771 och II: 933 samt med bifall till följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 757 och II: 916,

2) motionerna I: 770 och II: 931, såvitt däri yrkats avslag å propositionen, och

3) motionen II: 932,

måtte avslå förevarande proposition, nr 145, såvitt gällde förslaget till ändring i 33 § barnavårdslagen;

B. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 770 och II: 931, såvitt däri yrkats ytterligare utredning, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att de i propositionen i anslutning till förslaget till ändring i 33 § barnavårdslagen berörda spörsmålen måtte upptagas till förnyat övervägande från utgångspunkten, att motverkande av de åsyftade missförhållandena borde åvila samhällsorgan med social- och ungdomsvårdande uppgifter;

II. vid motiveringen till utskottets hemställan under A och B av herrar *Lars Larsson*, *Johansson* i Södertälje, *Fredriksson* och *Svensson* i Kungälv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i reservationen angivits.

I den i reservationen II föreslagna motiveringen hade reservanterna yttrat bland annat följande:

»Såvitt utskottet kan bedöma ger Kungl. Maj:ts förslag icke möjlighet för polisen att direkt ingripa mot någon som är på väg att dragas in i ett asocialt

sammanhang, om vederbörande kan legitimeras sig. Däremot utgör identitetskravet en förutsättning för att anmälan till barnavårdsnämnd skall kunna göras. Samarbetet mellan polis samt barna- och ungdomsvårdande myndigheter är nödvändigt i framför allt den direkta brottsförebyggande verksamheten bland ungdomen.

Det förefaller utskottet, såsom framhålls i motionerna I: 757 och II: 916, I: 770 och II: 931 samt II: 932, självklart, att förebyggande åtgärder främst bör handhavas av de barna- och ungdomsvårdande myndigheterna. Dessa hindras emellertid av en uppenbar brist på resurser. Såsom bl. a. barnavårdsnämnden i Stockholm framhållit har t. ex. de s. k. nattpatrullerna varit ett verksamt medel i kampen mot de svårartade ungdomsproblem varom det här är fråga. Denna uppsökande verksamhet bör utbyggas, men utskottet håller före att även andra åtgärder, såsom ett vidgat stöd åt ungdomens föreningsliv, byggande av ungdomsgårdar, familjevänlig politik, där bostadsfrågan spelar en väsentlig roll, samt en förstärkning av samhällets barna- och ungdomsvårdande institutioner som t. ex. utbyggnad av upptagninghemmen, den psykiska barna- och ungdomsvården och familjerådgivningen, i första hand bör prövas i kampen mot ungdomens asocialitet. Utskottet anser att dessa frågor bör bli föremål för skyndsamt utredning och förslag till ytterligare åtgärder. Utskottets uttalande synes böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Emellertid anser utskottet det av socialstyrelsen skildrade förhållandet så allvarligt att någonting behöver göras i avvaktan på en sådan utredning. Utskottet är alltså i väntan på denna berett att med tvekan godtaga propositionens förslag i denna del men förutsätter att tillämpningen sker med nödig varsamhet. Åldern för ingripandet bör dock sänkas i enlighet med vad som begärts i vissa motioner till 18 år.

Det av socialstyrelsen framlagda förslaget, som förordats i motionerna I: 771 och II: 933, anser utskottet sig icke kun-

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

na tillstyrka, främst beroende på att rättsgrunden för ingripandet skiljer sig från det som i övrigt är gällande enligt barnavårdslagen (§ 25) men också av den anledningen, att resurserna för barns och ungdoms omedelbara omhändertagande f. n. saknas om ungdomens egna hem skulle vara olämpliga och polisen skulle behöva överlämna dem till 'annan fostrare'.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill i likhet med andra lagutskottet mycket kraftigt understryka behovet av att komma till rätta med de allvarliga ungdomsproblem som socialstyrelsen aktualiserat i sin skrivelse av den 5 oktober 1962. Men man frågar sig dock: Är nu den åtgärd vartill socialstyrelsens förslag syftat — alltså ett tillfälligt omhändertagande av ungdom — så pass avvägd och avpassad till vår tid att man oomtvistligt skall kunna fastslå att polismyndighets rätt till omhändertagande genom avlägsnande av ungdomar från olämplig miljö, om denna innebär risk för ungdomens hälsa och utveckling, nu är den bästa vägen att i dag tillgripa? Jag tror inte det.

Enligt min uppfattning är åtgärden för kortsiktig och skapar i övrigt svåra avvagningsproblem. Den ungdom vi har tillit till blir rättsosäker. Omhändertagande kan ske av ungdom som är ute i legala ärenden. Direkta misstag kan inte undvikas, och riskerna för misstag är stora. Irritationer kan uppstå hos den skötsamma ungdomen, och skäl talar även för att den goodwill som polisen i dag har bland ungdomar som är laglydiga och som bl. a. i föreningslivet har sin stimulanskälla genom dessa polisens nya arbetsuppgifter kan komma att reduceras.

Förbjudna områden och miljöer av den karaktär som här är aktuell och där polisen avses vara verksam enligt förslaget torde säkerligen av nyfikenhet locka ungdom som tidigare aldrig haft något intresse av dylika platser. Bara en sådan handling av kanske tanklös ungdom kan innebära risk för oväntad

skada. Och hur högt jag än vill sätta betyget för den polis som vi förfogar över, tror jag att poliser inte är mer än människor, varför direkta misstag inte kan undvikas. Godtyckliga omhändertaganden vill jag helst inte tala om, men nog finns det även risk för sådana.

De ungdomsproblem som socialstyrelsen i första hand aktualiserat och som statsrådet Ulla Lindström låtit utmynna i proposition nr 145, som går något längre än socialstyrelsens rekommendation, är allvarliga frågor som på något sätt bör lösas. Det är bara fråga om huruvida den lämpligaste lösningen är att finna i den föreslagna ändringen av 33 § i barnavårdslagen, sålunda en lagstiftning i den form som av socialstyrelsen, statsrådet Ulla Lindström och andra lagutskottet presenterats i tre olika lagförslag. Nog måste det väl finnas andra vägar att välja på för att få bukt på problemet.

Enligt mitt förmenande fordrar ungdomsproblemen betydligt mera långsiktiga åtgärder än vad de här föreslagna utgör. Man bör väl kunna komma till rätta med de rådande ungdomsproblemen — och förebygga nya — genom andra åtgärder än att kortsiktigt åstadkomma en nödlösning.

I övrigt torde det väl inte tjäna mycket till att avlägsna ungdomar från en skadlig miljö, om man sedan inte kan hjälpa dem. Man förutsätter ju att samhället skall erbjuda ett godtagbart alternativ i de fall vederbörande omhändertagnas hem är olämpligt. Detta är ju inte möjligt i dag.

En av förutsättningarna för att lyckas med ansträngningarna torde väl också vara att ungdomen har en förtroendefull inställning till myndigheterna. Härvidlag kan man nog befara att just ingripandet från polisens sida skapar svårigheter genom olustiga situationer som uppkommer på grund av polis-ingripanden, trots att polisen iakttar omdöme och varsamhet.

För mig personligen är det inte avgörande om man väljer den i propositionen föreslagna åldersgränsen 21 år eller av socialstyrelsen och andra lag-

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

utskottet föreslagna 18 år eller den av ett antal remissinstanser föreslagna åldersgränsen 16 år. Jag anser bara att den väg som valts för att försöka komma till rätta med de aktuella problemen inte överensstämmer med uppfostran till demokrati eller med den demokratiska grundsyn som i övrigt präglar vårt samhälle.

Att nu komma till rätta med de av socialstyrelsen påtalade ungdomsproblemen är inte lätt. Dock förefaller det mig som om förebyggande åtgärder inom det aktuella området bör handhas av de barna- och ungdomsvårdande myndigheterna. Uppenbara brister på resurser hindrar emellertid dessa myndigheter att kunna vara verksamma i önskvärd utsträckning. Tillräckliga resurser måste därför skapas för att utnyttjas inom ramen för all den verksamhet de barna- och ungdomsvårdande myndigheterna har i sina arbetsuppgifter inom det sociala arbetsfältet. Detta är dock långt ifrån tillräckligt. Statsrådet Ulla Lindström har bl. a. sagt att ungdomens föreningsliv är en viktig och betydelsefull faktor att räkna med såsom skydd för barn och ungdom mot olämplig miljöpåverkan. Andra lagutskottet finner det också vara angeläget att ungdomens egna organisationer utnyttjas och att samhället därför på olika sätt bör stödja dessas verksamhet. Här vill jag fortsätta, och jag framhåller att vi i dag mobiliserar mänsklig energi och samhällets materiella resurser för att bygga ett samhälle som svarar mot de krav som ställes på oss i en föränderlig värld. Därför måste vi också — för att bibehålla vår demokratiska egenart — låta vår ungdom möta livs- och samhällsstyrande ideal inom hägnet av fritt och frivilligt arbetande folkrörelser.

Den situation som i dag råder för våra barn och ungdomar har helt naturligt sin förklaring. Det har ju — särskilt under det senaste kvartsseket — skett en genomgripande förändring i vårt samhällsliv. Den stora befolkningsomflyttningen t. ex. har skapat svårösta problem för både landsbygden och städerna. En stor del av befolkningen

har för städernas vidkommande måst omplaceras i en helt ny miljö. Behovet av bostäder har måst tillgodoses. Detta har krävt investeringar i vägar, vatten- och avloppsanläggningar, reningsverk m. m. Flera skolor, sjukhus och pensionärshem, serviceanläggningar, förvaltningsbyggnader o. d. har det blivit nödvändigt att uppföra. Framstegen inom samhällslivets olika områden har varit imponerande. Någon kritik av vad som åstadkommits är inte berättigad, men nog tycker man att något måste vara bortglömt. Har inte barnen och ungdomen ställts inför problem av stora mått, som vi äldre inte besvärades av under vår uppväxttid? Svaret måste onekligen bli ja.

Tekniken har ju i grund omvandlat vår tillvaro, och teknikens landvinningar har medfört bl. a. en lavinartad utveckling av massmedia. Jag behöver inte här beröra verkningarna av allt detta, men nog förstår man att samhället måste träna sig till förmåga till självständigt och kritiskt ställningstagande, och detta gäller inte minst vår tids ungdom. Sålunda måste ungdomen tränas för framtiden. Den måste tränas för föreningslivet, för yrkeslivet och för samhällsansvaret. Men det folkliga kulturarbetet väntar alltiämt på sin upprustning. De reformer som genomförts vid riksdagarna 1947 och 1963 rörande stöd till studieverksamheten och 1954 rörande stöd till det frivilliga ungdomsarbetet ger inte utrymme för utvecklande av dessa för vår demokrati så väsentliga arbetsområden.

Jag vill alltså slå fast att det för det demokratiska samhällets fortbestånd är nödvändigt att vi satsar på idébärande organisationers insatser för ungdomens fostran. Vi bör ha tillit till vårt lands rika organisationsliv, särskilt det vi finner hos ungdomssammanslutningarna, i vilken form det än måste vara gestaltat. Vi har de kristna ungdomssammanslutningarna, vi har scoutrörelsen och idrottsrörelsen, vi har nykterhetsrörelsen, och vi har de politiska ungdomssammanslutningarna m. fl. ungdomssammanslutningar som verkligen har möj-

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

lighet till växande räckvidd om samhället i större utsträckning än tidigare ger sitt stöd i den form som ungdomsorganisationslivet önskar.

Därmed tror jag att vi på längre sikt kan lösa de problem som aktualiserats i anslutning till proposition nr 145.

Av det anförda, herr talman, torde tydligt framgå att jag yrkar avslag på andra lagutskottets utlåtande nr 58 varav följer bifall till reservation I av fröken Sandell.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! I likhet med herr Nyström har jag i denna kammare motionerat om avslag på denna kungl. proposition, men våra motiveringar är litet olika.

När socialstyrelsen någon gång under 1962 i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslog och motiverade ett tillägg till 33 § barnavårdslagen i syfte att komma till rätta med raggarlivet och raggargängen, väckte detta förslag en betydande uppmärksamhet. Det verkade som om det var en stor överraskning och som om ett sådant förslag inte var väntat.

Majoriteten av remissinstanser tillstyrkte förslaget, men det var tyvärr framför allt socialvårdande myndigheter som riktade kritik mot detsamma. Säkert är det oändligt många som känt den största tacksamhet för att förslaget blev framlagt. Något som alla måste hålla med om är, som herr Nyström också uttalade, att man behöver komma till rätta med dessa ungdomsproblem. Raggarlivet är inte någon oskyldig nöjesdetalj för ett visst slag av ungdom. Nej, raggarlivet har blivit ett stort och allvarligt problem på många håll i landet, något som, det skall villigt erkännas, man har svårt att komma till rätta med.

Hur många är det inte i myndighetsställning som känner bekymmer för att ordningen inte kan upprätthållas, och hur många föräldrar känner inte oro inför de händelser som utspelas med raggarbilen som instrument?

En uppröjning behövs i raggarlivets träskmarker, vem som än skall göra det.

Ragggarproblemen är inte bara ett stort bekymmer för de större städerna, det är även ett ständigt problem i städer med i många fall bara några tiotal tusen invånare, ja, även för rena landsbygden där dessa individer kommer ut och gör sina strandhugg.

Det är inte bara den dagliga ragggartrafiken och händelserna i ragggarbilarna som är allvarliga. Vid många tillfällen har vid större folksamlingar ragggaruppträden förekommit. Även om de inte varit särskilt svårartade på grund av en mycket stark polisstyrka, räcker det en bra bit att läsa om vad som inträffade i Karlskoga vid det senaste veckoskiftet. Det har förekommit att raggarna uppträtt störande vid gudstjänster. I något fall har polis måst tillkallas för ragggarungdomens skull och för att hålla dem i styr under gudstjänsten.

Vidare har det förekommit att stora folksamlingar har fått undvikas. Myndigheterna har inte lämnat tillstånd till vissa arrangemang, då de berömt situationen så att ordningen inte har kunnat upprätthållas. Är det, kan man fråga, ragggarungdomen i fjorton-femton-sexton- och sjuttonårsåldern som skall bestämma om folk får samlas till sammankomster eller inte? Inte får det bli så att ragggarungdomen skall bestämma vilka offentliga arrangemang som skall förekomma! Samhället måste vid alla tillfällen hävda sin ställning och skapa resurser så att ordningen kan upprätthållas.

Kanske är det inte denna sida av saken som är mest betydelsefull och mest farofylld. Den stora frågan är säkert vad följden och fortsättningen av raggartillvaron blir. Vad blir följden av några års ragggarliv med de i många fall otäcka förhållanden som där förekommer, med spritmissbruk, narkotikamissbruk, olaglig och ansvarslös bilkörning med mer eller mindre trafikvärdiga bilar, sexuella orgier och sexuell lössläpphet över alla gränser? Klara bevis föreligger att mycket unga flickor far mycket illa. Det råder säkert stor enighet om att för framför allt många unga flickor är vad som händer när de följer med i ragggarbilarna en olämplig och farlig tillvaro. Allt är risk-

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

fyllda nöjen i dessa sällskap — om det skall betraktas som nöjen.

Kanske finns det en del som kommer igenom den stormiga tid som raggarlivet är utan att ta någon fysisk eller psykisk skada. Nog finns det de som menar att raggarungdomen är helt vanlig ungdom, vilken som helst, och det sägs ibland »raggare i dag — män i staten i morgon». Men att några klarar denna stormiga tid är ingen tröst för dem som under ungdomstiden tar obotlig skada för hela livet.

Vad blir följden och fortsättningen för denna missanpassade ungdom? I många fall blir det bilstöld, stöld i samband med inbrott, rån och våldsbrott av olika slag. Säkert kan antagas att många grova våldsbrott begås som har sin upprinnelse i raggarlivets atmosfär, och nog är det många som genom raggarlivet får lära sig vägen till ungdomsvårdsskolorna, våra fängelser och straffanstalter av olika slag.

Denna olyckliga typ av ungdom kommer lätt in på brottets bana. Hur ofta får inte domstolarna döma mycket unga människor till fängelse, ja, ibland strax efter fyllda 15 år, då straffbarhetsåldern inträtt — det finns ingen annan utväg. Är det inte bättre att försöka med en förebyggande verksamhet? Men den verksamheten måste bedrivas av samhället, något annat tror jag inte är möjligt. Slapphet från samhällets sida är här enligt min mening inte den rätta melodin. Samhället skall inte uppträda hårdhänt och brutalt, utan bara med behövlig fasthet. Här finns ingen anledning att tala om polisvälde eller diktaturfasoner, om polisen får befogenhet att återföra dessa ungdomar till hemmet från en för dem farlig miljö och om barnavårdsnämnden får undersöka vilka åtgärder som är lämpliga. Jag tror inte att det, som herr Nyström här uttalade, kan vara någon fara för demokratin, om riksdagen antager utskottets förslag, som jag kommer att i slutet av mitt anförande yrka bifall till. Sådana befogenheter kan inte innebära något övergrepp från samhällets sida utan är en av förutsättningarna för att också dessa ungdomar skall bli du-

gande och ansvarsställande medborgare.

Herr Nyström uttalade här att ungdomen blir rättslös — han menade den ungdom som var ute i legala ärenden. Jag tror inte att det är så farligt. Ungdom av den typen godtar nog ett och annat misstag, om någon polisman skulle ta fel. Vår fina ungdom tar gärna på sig litet obehag för att hjälpa dem som har kommit på glid. Jag skulle vilja fråga: Gör verkligen polisen i vårt samhälle sådana misstag och missgrepp att man här behöver hysa de farhågor som herr Nyström uttalade?

Det förslag som statsrådet Lindström lade fram blev tyvärr inte utformat i överensstämmelse med socialstyrelsens förslag utan blev något helt annat. I flertalet remissyttranden blev, som jag redan har sagt, socialstyrelsens förslag tillstyrkt, men det var också vissa instanser som underkände och avstyrkte förslaget. Är det inte rätt underligt att meningarna skall vara mera delade när det gäller ungdomsvårdsfrågor än i något annat sammanhang? Det förefaller i varje fall som om det vore på det sättet. Mot socialstyrelsens förslag att ungdomarna i vissa situationer skall återföras till hemmen har invänts att detta inte är någon verklig hjälp, eftersom många av ungdomarna har mycket dåliga hemförhållanden. Detta kan väl ändå inte vara en motivering mot förslaget, det är i stället en stark motivering för att något måste uträttas, så att denna ungdom med dåliga hemförhållanden får ett starkare stöd i tillvaron.

I sitt förslag har statsrådet Lindström framhållit att det i första hand är kommunens barnavårdsnämnd som svarar för missanpassade barn och ungdomar. Dessa organ har också rätt allmänt deklarerat den uppfattningen, att de är villiga att åta sig dessa uppgifter och att större resurser nu skall ställas till barnavårdsnämndernas förfogande.

Det är bara en sak som jag inte riktigt förstår, och det är varför de sociala organen uppmärksammat dessa förhållanden och viljan att klara av bekymren med raggarna blivit så stark först sedan socialstyrelsen avlämnade sitt förslag. Samma intresse och förmåga borde ha visats tidigare. Problemet är inte nytt,

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

det har funnits rätt länge. Utskottet delar inte de sociala myndigheternas uppfattning utan framhåller att dessa inte ens när det gäller underåriga torde kunna fullgöra sina uppgifter utan polisens bistånd.

Nu måste jag framhålla att socialstyrelsens förslag var bättre än det förslag som den kungl. propositionen innehöll och andra lagutskottet nu tillstyrkt. Av den orsaken har jag motionerat om att socialstyrelsens förslag borde bifallas. I båda förslagen får polisen rätt att söka kontakt med denna typ av ungdom, men enligt propositionens förslag, som nu tillstyrktes av andra lagutskottet, kan ingenting utträttas om tilltalade och uppmärksammade raggargrupper bara godvilligt uppger namn och bostadsadress. Varför dessa ungdomar inte skulle vara villiga att uppge namn och adress kan jag inte förstå. Om de ungdomar som vill vara ute som raggare skaffar sig ett vanligt legitimationskort, är raggargrupperna enkelt och lätt satt ur funktion.

I de motioner, som jag i denna och fröken Wetterström i andra kammaren har lämnat, har vi yrkat bifall till socialstyrelsens förslag. Eftersom förslaget har tillstyrkts av de flesta remissinstanserna, anser vi det vara tungt vägande.

Kanske det kan ifrågasättas, om man någonsin kunnat finna en liknande motivering för att tillstyrka en kungl. proposition, som skett i detta fall. Motiveringen är bl. a. följande: »Socialstyrelsens förslag, ehuru tillstyrkt av flertalet remissinstanser, har dock från olika håll mött sådana invändningar, att Kungl. Maj:t icke ansett det kunna läggas till grund för propositionen. Föredragande statsrådet har menat att det i propositionen förordade stadgandet, utan att vara behäftat med de brister som vidlår socialstyrelsens förslag, i väsentliga delar torde tillgodose samma syfte.»

Trots att förslaget var tillstyrkt av flertalet remissinstanser kunde det inte läggas fram för riksdagen! Ett förslag utarbetat i kanslihuset, som icke remitterats för yttranden, är bättre. Det måste vara en ytterst underlig motivering. Visst brukar riksdagens majoritet vara

kungatrogen — och i detta fall är hela utskottet troget Kungl. Maj:ts förslag — men nog borde man ha kunnat finna en bättre motivering för att beslutet enbart är grundat på att man är kungatrogen. Ingen tror väl att det skulle ha uppstått någon skada, om socialstyrelsens förslag blivit antaget. Det gäller ju inte något annat än att skydda ungdom från en olämplig miljö.

Vad vi anser vara synnerligen angeläget är, som jag redan sagt, framför allt att bereda samhället bättre möjligheter att inskrida mot att minderåriga flickor utsättes för övergrepp eller utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

I den mån det kan bli fråga om omhändertagande genom polisen, måste detta omhändertagande enligt vår mening bli så kortvarigt som möjligt. Man måste därför skapa resurser för ett bättre och lämpligare omhändertagande av minderåriga.

Syftet med socialstyrelsens förslag kan inte vara att skapa en ny form för omhändertagande i egentlig mening utan är i stället — det vill jag än en gång framhålla — att bereda möjlighet att för stunden avlägsna unga individer från en olämplig miljö.

I utskottets utlåtande liksom i så många andra sammanhang — herr Nyström gjorde också uttalanden i den riktningen — ställes stora förhoppningar på ungdomens ideella organisationer. När det gäller ungdomsfylleriet och spritmissbruket, ungdomsbrottsligheten och raggarlivet — i alla sammanhang ställes stora förhoppningar på att våra ideella ungdomsorganisationer skall göra en stor och betydelsefull insats. Det är enkelt och lätt, när man inte vill utträtta något annat, att ha stora förhoppningar på ungdomsorganisationerna. Med all respekt och uppskattning av dessa organisationers arbete är detta nog inte mycket mer än ett önsketänkande och ett sätt att skjuta frågan ifrån sig.

I motsats till herr Nyström tror jag vidare för min del bra litet på att man skapar idealitet genom statsbidrag. Denna ungdom — i många fall barn — vars stora nöje är att hålla till i gamla bilar,

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

har bra litet intresse för ideella värden. Det är ingen lätt uppgift för den ungdom, som skall gripa in, att få raggarungdomen ideellt intresserad. Det är hårda tider även för ideellt ungdomsarbete under nuvarande förhållanden, och jag tror inte att det är möjligt att skapa idealitet hos de ungdomar, som är missanpassade eller på väg att spärra ur. Så långt räcker inte krafterna hos våra ideella ungdomsorganisationer, hur gärna vi än skulle önska att så var fallet.

Även om andra lagutskottet inte har tillstyrkt vår motion om bifall till socialstyrelsens förslag, uttalar sig utskottet mycket positivt om detta förslag. Utskottet uttalar sig i motiveringen mycket starkt för socialstyrelsens förslag och anser det vara riktigt, samtidigt som utskottet nära nog fördömer Kungl. Maj:ts förslag. Allt detta gör utskottet på följande rader, som jag nu citerar: »Den i socialstyrelsens förslag framförda tanken att ungdomar, som löper risk att asocialiseras, skall kunna på ett tidigt stadium avlägsnas från sin olämpliga miljö synes utskottet i och för sig riktigt.»

Domen över det förslag, som utskottet tillstyrkt, fälles genom följande uttalande: »Utskottet vill dock understryka att ett sådant stadgande inte kan anses vara tillräckligt för att man skall kunna komma till rätta med de allvarliga problem som det här är fråga om.»

Eftersom utskottet har gjort dessa uttalanden och kraftigt understrukit, att något måste uträttas och att frågan är så viktig att den måste utredas vidare, och eftersom denna beställning hos Kungl. Maj:t ger utsikter till ett kanske ännu bättre förslag, så värdesätter jag så mycket vad utskottet har uttalat, att jag, herr talman, inte har något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Den fråga, som vi nu behandlar, gäller ett tillägg till en av den nya barnavårdslagens jämnt etthundra paragrafer. Det är alltså tekniskt sett en

liten fråga det gäller, men ändå har den rullat upp en livlig diskussion om principerna för hela ungdomsvården. Det råder egentligen ganska små meningsskiljaktigheter om dessa principer. De meningsskiljaktigheter, som har uppstått kring denna enda paragraf, som för enkelhetens skull har blivit kallad »raggarparagrafen», fast den ju likaväl hänför sig till andra ungdomsföreteelser (som t. ex. flicktrafiken vid båtarna), har förstörats i onödan genom missförstånd om den verkliga innebörden i paragrafförslaget. Man kan beklaga, om den något kortfattande propositionen har bidragit till detta, och man kan beklaga att en stor kvällstidning med ett upprepande in i det sista av vilseledande uppgifter underblåst sådana missförstånd. Men vi har ingen anledning att beklaga att vi får en debatt i detta angelägna ämne och att ungdomsfrågorna känns så angelägna, att vi vill ägna dem tid även i riksdagens sista bråda dagar. Jag nödgas, herr talman, faktiskt ta en del tid i anspråk för att rekapitulera vad som har skett, så att det blir klart vad vi talar om och ingen skall behöva leva ända in i röstningsögonblicket i den föreställningen att det är socialstyrelsens förslag som vi debatterar — det är alltså Kungl. Maj:ts förslag. Herr Nyström ansåg att Kungl. Maj:ts förslag, (som han för övrigt argumenterade emot som om det vore socialstyrelsens förslag) innebar en skärpning av socialstyrelsens förslag och går längre än detta. Herr Sveningsson ansåg tvärtom att Kungl. Maj:ts förslag innebar en försvagning av socialstyrelsens förslag och bara går halva vägen. Jag vill säga, att det sista om »halva vägen» nog är en riktigare tolkning.

Fastän det bara är en liten grupp — vid pass två procent av all ungdom — som bereder samhället bekymmer, och fastän vi är helt eniga om de positiva åtgärder som behövs för att länka in de två procentens aktivitet på sundare banor — åtgärder som ungdomsgårdar, stöd åt föreningslivet, familjerådgivning m. m. som här nämnts — återstår dock vissa asociala företeelser, som måste mötas med en viss bestämdhet och som vi

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

inte botar med enbart tolerans och förhoppningar om att de skall växa bort med åren. Den nya barnavårdslag, som trädde i kraft den 1 januari 1961 och som således nu har verkat i snart 2 1/2 år, vilar också på de två fundamenten *fasthet* och *förståelse* i den förebyggande ungdomsvården. Den förebyggande verksamheten göres till huvudsak i lagen. Även i gällande polisinstruktion betonas vikten av brottsförebyggande verksamhet. De båda rekommendationerna möts på ett naturligt sätt inom samhällets ungdomsvård.

Det förslag, som utskottets majoritet har tillstyrkt, är en modifierad upplaga av ett mera långtgående yrkande från socialstyrelsen och anknyter till en bestämmelse som fanns redan i den gamla barnavårdslagen. Förslaget ger polisman befogenhet att då sannolika skäl föreligger för ingripande med stöd av 25 § i barnavårdslagen tillfråga en ung person, som han påträffar på gatan om namn, ålder och adress och, om denna *vägrar* att upplysa om vem han eller hon är, rätt att ta honom eller henne med till polistationen — märk väl endast vid en vägran att lämna dessa upplysningar — och kvarhålla vederbörande där tills man uttrönt identiteten, inte längre. Samtidigt skall polismannens överordnade och barnavårdsnämnden underrättas — den senare för utredning och för vidtagande av eventuella åtgärder.

Här åberopade § 25 talar i sitt första moment om det fall, där någons utveckling äventyras på grund av föräldrarnas bristande förmåga att fostra honom samt i sitt andra moment om ungdom, som redan har förfallit till sedeslöst levnadssätt, missbruk av rusdrycker eller narkotiska medel eller andra jämförliga vanor. Därmed har paragrafen begränsat polisens rätt att ta reda på en persons namn och adress till ungdom, som *sannolikt* är barnavårdsfall. Vanliga skötsamma ungdomar på väg nattetid till och från sina nöjen eller arbetsplatser, med eller utan kamrater eller fästmör i följe, måste förekomma *ofta* på samma gatstump och i samma gäng för att bli tillfrågade om sitt namn och för att polisen skall våga göra

antagandet, att det beror på föräldrarnas oförmåga att fostra dem att de ständigt förekommer så sent ute på samma platser. Den risken är följaktligen utomordentligt liten, som två av de politiska ungdomsförbunden gjorde till huvudsak i sin kritik av det ursprungliga förslaget till »raggarparagraf», alltså socialstyrelsens förslag, om jag nu fortsätter för att underlätta min framställning att använda denna oegentliga benämning. Den nu aktuella, modifierade paragrafen hänför sig uteslutande till underåriga, som är uppenbart i fara att hamna i asociala vanor.

Jag nämnde, att förslaget anknöt till en bestämmelse i den gamla barnavårds-lagen, och jag kan tillägga att detta förslag aldrig skulle ha behövt framläggas separat och väcka ett sådant rabalder, om inte motsvarande stadgande i den gamla barnavårdslagen, som gällde fram till den 1 januari 1961, hade — förhastat — utgått vid den överarbetning som dessförinnan pågick under åtskilliga år och som jag för övrigt bär det yttersta ansvaret för. Efter den tidpunkten har jag rätt många gånger haft anledning att säga till barnavårdsnämndsledamöter, som mött praktiska svårigheter vid tillämpningen av lagen och kommit att tala med mig om dem, att den nya lagen måste få några år på nacken för att i praktiken visa sina eventuella skavanker, innan vi putsar bort dem med ändringar som behöver underställas riksdagens prövning. En del brister och småfel har under tiden gjort sig gällande, och det är några sådana som vi nu har velat rätta till.

Bl. a. har den otillräckliga tillgången på personal i det barnavårdande arbetet — det gäller både rekryteringstillgången och kommunernas antal tjänster — gjort att det ännu inte varit möjligt att bedriva en förebyggande barn- och ungdomsvård i den omfattning som ingick i den nya barnavårdslagens intentioner. Det är fortfarande bara undantagsvis som barnavårdsnämnderna har tillräcklig personal för en uppsökande verksamhet under sena kvällar och nätter, då arbetstiden är slut för vanliga medborgare. Samtidigt har situationen ändrat sig avsevärt vad polispersonalen

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

beträffar, som ju alltid har haft en patrullerande verksamhet vid alla tider på dygnet som tjänsteåliggande. Utan att det hände några allvarliga övergrepp mot ungdomars integritet, som vi kan erinra oss nu efteråt, ägde polismyndigheten under 25 år enligt gamla barnavårdslagen ungefär samma befogenhet som det nu framlagda förslaget innebär och vill återinföra.

Men när befogenheten föreslogs utgå, saknade polisen ännu social utbildning. Härvidlag är nu en helt ny utveckling på väg. År 1958 avgav polisverksamhetsutredningen ett betänkande om »Socialpolis och kvinnlig polis», där behovet av en förstärkt verksamhet bland ungdomen i brottsförebyggande syfte kopplades ihop med de sociala myndigheternas förebyggande barn- och ungdomsvård. Där föreslogs en särskild social utbildning av polisen under rubriken »Socialpolisarbetet — en uppgift för varje polisman». Där föreslogs också lokala samarbetsorgan mellan polisen och socialmyndigheterna. Dessa förslag tillstyrktes av remissopinionen, och Kungl. Maj:t utfärdade i slutet av 1959 ett par kungörelser, som i polisinstruktionen införde skyldighet för polisen att uppehålla ett fortlöpande samarbete med socialvårdens organ och rapportera till dem om förhållanden, som bör föranleda ingripanden. Vidare ålades de sociala nämnderna, och särskilt poängterades därvid barnavårdsnämnderna, att ge sin medverkan till gemensamma nattpatrulleringar med polisen för att ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdom, som driver omkring på gatorna. Likaså framhölls värdet av samarbetsorgan för regelbundna överläggningar mellan polis och barnavårdsmyndigheter.

Detta var strax före nyåret 1960. Sedan dess har de lokala samarbetsorganen blivit allt flera och de sociala ämnena fått en förstärkt ställning i polisutbildningen. Allteftersom detta samarbete utvecklats och allteftersom de sociala beteendena har ändrat sig hos den grupp ungdomar, som inte är skötsamma, har det visat sig att man saknar den befo-

genhet, som utmönstrades ur den gamla barnavårdslagen och som i dess § 31 löd på följande sätt: »Är fara, som nu sagts» — här syftas på fara för oordentligt eller lastbart levnadssätt hos ungdom mellan 18 och 21 år — »ej för handen, men kan personens namn, ålder eller bostad ej utrönas, äger polismyndighet omhändertaga honom tills utredning i nämnda hänseende vunnits.»

När socialstyrelsen i oktober i fjol på hemställan av ett antal barnavårdsnämnder i städer med raggproblem eller med hamnar, där en svårkontrollerad flicktrafik ägde rum, framlade förslag om ett nytt, längre gående samarbete mellan polis och barnavårdsmyndigheter, utgick styrelsen från det ökade förtroende, som polisen redan hade skapat sig i sitt samarbete med barnavårdsnämndernas folk över hela landet. I socialstyrelsens förslag var dock kriterierna för ett polisingripande inte avgränsade på ett fullt betryggande sätt, menade sedermera en del av remissopinionen. När styrelsen pekade på förhållanden, som måste antagas — och det är detta man fortfarande skjuter in sig på i tidningsartiklar — »innebära risk för den underåriges hälsa och utveckling», menade man i kritiken, att dessa förhållanden kunde bli svåra att definiera. Även förslaget att ungdom, som påträffades under sådana förhållanden, skulle transporteras hem genom polisens försorg, utsattes för kritik. En tvångstransport hem till föräldrarna skulle i stället kunna väcka aggressioner mot både samhället och hemmen, såsom Barnpsykiatriska föreningen framhöll, och i vissa fall — även om det är undantagsfall — kunde hemmet vara sämre än gatan o. s. v.

Fastän 13 av 15 barnavårdsnämnder och alla landets polismyndigheter tillstyrkte detta förslag — som herr Sveningsson mycket riktigt påpekat — tog vi i kanslihuset intryck av minoritetskritiken och valde en kompromissväg, som Malmö barnavårdsnämnd hade fäst uppmärksamheten vid. Man skulle kunna strama åt kriterierna för ett ingripande genom att knyta ingripandena till § 25

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

i barnavårdslagen. Man skulle vidare ta bort all tvångsförpassning till hemmet och inskränka polisens medverkan till en rapportering till barnavårdsmyndigheterna av iakttagelser som den gör.

Som jag redan påpekat kan detta omöjligt drabba den oförvitliga ungdomen, som kan fritt och oantastat röra sig på våra gator under vilka tider på dygnet som helst. Men om en ung, skötsam person av misstag skulle bli uppfordrad av polisen att säga sitt namn, skulle den då inte med gott humör kunna göra detta för deras skull, som behöver bli identifierade för att hejdas i utförsbacken? För att hejda alkoholister i deras utförsbacke har vi ju alla, gamla och unga, underkastat oss ett legitimationstväng vid spritinköp. Den s. k. polisieringsrätten, d. v. s. rätten att anteckna namn, ålder och adress och i sista hand rätt att medtaga en person till polisstation för kontroll av identiteten, om den inte frivilligt avslöjas, drabbar ju alla åldrar och är ett ordnärt inslag i polisarbetet, som rättgångsbalken utsträcker till att omfatta fotografering, läkarundersökning, blodprov m. m. i och för utredning av förhållanden som kan medföra frihetsberövanden. Varför skall man då vara så mycket mer ömsint om den unga människans reaktioner i detta fall? Det kan jag inte förstå.

Legitimation är naturligtvis ett sätt för polisen att få reda på vederbörandes identitet, men härifrån och till att sluta sig till att förslaget innebär krav på legitimation är ett långt hopp och en felaktig slutsats. Aftonbladets påstående i dag att alla ungdomar tvingas att legitimera sig, att ha pass, åldersbetyg eller identitetskort efter den 1 juli i år är helt påhittat. Det finns ingenting i propositionen eller i utskottsförslaget, i den föreslagna paragrafen eller i dess motivering som ger stöd åt denna förmodan. Tonåringar har ju i de flesta fall icke legitimationshandlingar på sig och sådana skall inte heller tvingas fram. Finns det icke särskild anledning att tro att vederbörande uppger fel namn, så skall polisen inte kunna ta honom eller henne med sig. Men vägrar t. ex. en flicka i 14—

15-årsåldern att uppge sitt namn eller säger hon näbbigt att hon är Lill-Babs, Wilma Flinta eller något annat otroligt, så är det väl rimligt att polisen skall kunna ta reda på vem hon är och inte behöva stå där maktlös. Jag tror inte att man skapar respekt för myndigheterna på det sättet. Att utpeka detta som ett övergrepp på tonåringens personliga integritet och ett hot mot demokratien är att skjuta bra mycket över målet. Att framställa saken så, att förslaget ger polisen möjlighet att bortföra helt oförvitliga ungdomar som saknar legitimationshandlingar är, som sagt, direkt missvisande.

Man kan nu fråga sig, om det är troligt att en enständig vägran förekommer eller kommer att inträffa annat än i enstaka fall. Är det någon risk för att en ung människa så istadigt och så framgångsrikt vägrar att säga sitt namn eller vidhåller uppenbarligen falska uppgifter, att det kan bli fråga om en förvaring på polisstationen över natten, kanske in på följande dag? Erfarenheten svarar nej.

För att skaffa mig inblick i polisens erfarenheter och metoder har jag följt med när stockholmspolis har nattpatrullerat bland raggarungdomar och andra och jag har iakttagit hur polisen försökt komma till rätta med problemen. Jag vill då först som sist säga, att mitt intryck av polisens sätt att arbeta har varit mycket positivt. Polismännen hade förvärvat en inträngande personkännedom inom sina respektive distrikt och visste namnen på så många ungdomar i gängen att de på ett naturligt sätt kunde göra sig under rättade om vad »kompisarna» och deras flickor hette. Man beräknar att det i huvudstaden finns ett par tusen raggare. I det centralaste stockholmsdistriktet kontaktade polismännen i förbigående mellan 50 och 100 ungdomar per kväll. Intermezzon är sällsynta, även om rapporterna beträffande olika förseelser mot ordningsföreskrifter kan bli rätt många.

De flickor, som raggas, brukar hänga med några år i ruljangsen, innan de tröttnar och övergår till andra kontakter och andra nöjen. De är mer obetänk-samma än dåliga, när de av nyfikenhet de första gångerna låter sig plockas upp

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

från trottoarerna för raggarfärder ut i environgerna. Men sprit och tabletter och pojkarnas ombytthet sjaskar snart ned dem i sexuellt avseende. De olika polismän, vilkas erfarenheter jag har lyssnat till, har varit helt ense om att föräldrarna nästan 100-procentigt är tacksamma när polisen ringer upp dem för att tala om att deras flicka har observerats flera nätter å rad i den eller den tvivelaktiga miljön och att hon har uppmanats att fara hem. Även bristfälliga hem brukar inte vara slappare än att de ogillar att deras egna ungar är ute i dåligt sällskap. Samarbetet mellan poliserna och allmänheten kan numera karakteriseras som övervägande förtroendefullt. De ungdomar som vägrar att uppgiva sitt namn, då de nu kontaktas på grund av ett uppträdande, som stör den allmänna ordningen, brukar det i regel gå att identifiera på någon halvtimme om man får samtala med dem i lugn och ro på polistationen. Det är egentligen bara ungdomar som rymt från ungdomsvårdsskolor eller eljest är »på rymmen» från sina hem, som brukar vägra att uppge sin identitet tills de har överbevisats om den.

Jag fick för min del det bestämda intrycket av en informell och human inställning i polisens handhavande av problemen. Jag menar alltså, herr talman, att det finns goda förutsättningar i dag att göra den paragraf, som vi diskuterar här, till ett nyttigt verktyg bland de många andra erforderliga för dem som arbetar med förebyggande ungdomsvård. Paragrafen är självfallet inte något universalmedel mot ungdomliga oarter, utan mera en teknisk detalj i själva metodiken att ge barnavårdsnämnderna ökade möjligheter att ingripa snabbt. Den är lika självfallet inget alternativ till den personallupprustning som vi önskar att kommunerna skall ge ungdomsvården. Jag har hela tiden förutsatt att man skulle förstå, att det här gäller både—och.

Herr NYSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Av herr Sveningssons insägg i debatten här kunde man få den

uppfattningen, att vi nu diskuterar en raggarglag, men det är nog inte en raggarglag i ordets egentliga bemärkelse. Raggare som uppträder på det sätt som herr Sveningsson förtäljde i sitt inlägg i debatten kan redan nu bli föremål för polisingripande. Såvitt jag förstår är lagtexten en säkerhetsventil och ger ett skydd för viss ungdom mot skadlig miljöpåverkan. Det är alltså inte direkt en raggarglag, som många vill påstå, utan snarare en lag om förebyggande ungdomsvård.

Jag vill säga till statsrådet Ulla Lindström och herr Sveningsson, att jag inte har sagt något förringande om polisen. Jag har bara velat poängtera, att hur fördömligt poliserna än uppträder och hur varsamma de än är, så är de inte mer än människor och kan sålunda lika väl som vi andra göra misstag.

Statsrådet Ulla Lindström sade bl. a. att jag möjligen missförstått den föreslagna lagstiftningen. Jag tror inte det. Jag vill snarare tro att statsrådet Ulla Lindström har missförstått mig. Jag är långt ifrån främmande för allt nytt, men det nya i den aktuella föreslagna lagtexten kan jag inte acceptera. Jag anser att man bör kunna komma till rätta med problemet utan den föreslagna lagtexten.

För statsrådet Ulla Lindström vill jag vidare framhålla, att jag i mitt tidigare inlägg i debatten har medgivit, att vad vi i dag diskuterar är ett mycket stort problem, men jag har inte kunnat godkänna den väg man har valt för att råda bot på och komma till rätta med det ungdomsproblem som här har aktualiserats.

Jag är helt ense med statsrådet när hon i sista delen av sitt mycket intressanta anförande säger att föreningslivet bland ungdomen, hur den än månade vara gestaltad, är en av de viktigaste faktorerna i det förebyggande arbete som vi här diskuterar. För min del kan jag inte riktigt förstå att statsrådet lägger så stor vikt vid förhoppningarna om att kunna lösa de aktualiserade ungdomsproblemen genom en lagstiftning, som såvitt jag nu förstår inte kan klara si-

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

tuationen på det sätt som vi alla önskar. Det bästa skyddet för barn och ungdom mot olämplig miljöpåverkan måste väl vara samarbete mellan de barna- och ungdomsvårdande myndigheterna, föräldrar, hem och skola. Samhällets sociala arbete inom det aktuella området bör få ökade resurser att röra sig med. Föräldrar, hem och skola bör gemensamt kunna finna en lämplig form för att i samverkan bära sin del av ansvaret för barnens och ungdomens fostran.

Sist men inte minst bör vår uppmärksamhet ägnas de frågor som hänger samman med barnens och ungdomens fritidsförhållanden, eftersom en stimulerande fritid är av den allra största betydelse för deras utveckling och mognad.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nyström tolkade mitt anförande på det sättet, att det här egentligen inte skulle behövas någon ny lagparagraf. Det kan ju inte vara riktigt! Inte kan det vara möjligt att både jag och socialstyrelsen liksom även statsrådet Ulla Lindström här tagit så fel, att det inte skulle behövas några nya bestämmelser. Herr Nyström bör också lägga märke till att, som redan påpekats, majoriteten av remissinstanserna tillstyrkt socialstyrelsens förslag. Alla remissinstanser har förklarat att något måste uträttas för att komma till rätta med förhållandena.

Det låter så vackert och går så lätt att säga, att de barna- och ungdomsvårdande myndigheterna kommer att göra stora insatser bara de får resurser därtill. Jag har redan tidigare förklarat, att jag inte tror att krafterna från det hållet räcker till.

Jag har för min del ingenting att invända mot vad statsrådet Lindström här har uttalat. Helt naturligt är det riktigt, att Kungl. Maj:ts förslag är mjukare än socialstyrelsens.

Medan jag ändå har ordet vill jag dock bemöta ett uttalande i början av statsrådets anförande. Om jag inte fattade fel sade statsrådet, att det nog kommer att bli så att en hel del av dessa ungdo-

mar, som är ute i legala ärenden, kommer att bli tillfrågade om namn och bostadsadress. Jag tror inte att det kommer att bli på det sättet. Polisen kommer nämligen, såsom statsrådet också framhöll litet senare i sitt anförande, säkert att lära sig även denna uppgift. Polisen är också så övervakad i vårt samhälle att den säkert kommer att gå fram med stor försiktighet. Som det redan här har sagts kommer de ungdomar som är ute i legala ärenden och blir tillfrågade om namn och adress helt visst att med gott humör lämna dessa uppgifter, på den punkten har jag fullständigt samma uppfattning som statsrådet.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till statsrådet Lindströms anförande. Hon sade att det var angeläget att få en debatt i detta ärende och ville göra klart för ledamöterna vad vi här egentligen talar om. Det var ett upplysande anförande, men på två punkter skulle jag något vilja komplettera statsrådets upplysningar.

Statsrådet Lindström sade, att barnavårdslagen sådan den antogs 1960 betonade främst den förebyggande verksamheten. Det är riktigt, men jag vill tillägga att vi, några unga socialdemokrater i denna kammare och medkammaren, den gången måste ganska energiskt arbeta för att få något sagt som gav stöd åt de frivilliga och ideella ungdomsorganisationernas arbete. Jag är övertygad om att om man redan från början mer helhjärtat hade betonat den förebyggande verksamhetens karaktär såsom något som gällde både samhällsorganen och stödet från samhällets sida till de frivilliga organisationerna, skulle måhända inte denna paragraf ha behövts och inte heller den diskussion som nu äger rum här i dag.

Den andra kompletterande upplysning, som jag här vill lämna, föranleds av att statsrådet gör gällande att motivet för att nu göra ett tillägg till 33 § är att det i den gamla lagen av år 1924 fanns en paragraf 31 med samma innebörd. Det

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

är riktigt, men vi bör komma ihåg att den paragrafen gällde ungdomar i åldern 18—21 år. Då i det förslag, som vi nu har framför oss, ingen har velat acceptera propositionens 21-årsgräns, faller ju hela argumenteringen på den punkten.

Herr talman! Det intressanta i denna diskussion är att vi, som talar för ett tillstyrkande av propositionens förslag, gör det utifrån mycket skilda ståndpunkter och ställningstaganden. Tyvärr har den allmänna diskussionen kommit att gå i sådana spår att det finns många som stöder sitt ställningstagande för förslaget på förhållanden som inte alls är relevanta. Vi har alldeles nyss lyssnat till herr Sveningsson, som ondgjorde sig över ungdomens uppträdande i ordningsstörande sammanhang. Men det nu föreslagna tillägget till 33 § barnavårdslagen ger ju inte ordningsmakten några ytterligare möjligheter att komma till rätta med de problemen. Vi har redan de möjligheterna.

Jag förstår dock herr Sveningsson. Han är inte ensam om att ha kommit fram till att här måste något göras, »en verklig insats, ett krafttag från samhällets sida», som det så vackert brukar heta, för att komma till rätta med vad man kallar den förvildade ungdomen. Jag är övertygad om att herr Sveningsson också har många med sig.

Sanningen är väl att den presentation som denna fråga har fått inför opinionen är ganska betecknande för vad som händer, då man inte uttrycker sig tillräckligt klart och distinkt. Jag vågar till och med påstå att debatten fått en sådan inriktning, att det i dag tyvärr skulle betraktas som ett ställningstagande för och ett sanktionerande av de upptåg och ofog, som en liten grupp ungdomar gör sig skyldiga till, därest förslaget helt avvisats.

Man kan beklaga att situationen blivit sådan, men detta förhållande är bakgrunden till att flertalet av lagutskottets socialdemokrater har lämnat en särskild motivering till utskottets utlåtande. Det har varit, understryker jag, en allvarlig strävan från samtliga ledamöter i utskot-

tet att finna en gemensam nämnare att möta denna proposition med. Avsikten har varit att försöka få debatten lagd på den nivå som detta ärende är värt. Ett avslag på propositionen med begäran av andra åtgärder inom ungdoms- och socialvårdens ram låg nära till men samlade inte den nödvändiga enigheten.

Tveksamheten inför förslaget gjorde till sist, att utskottet enade sig om en begäran om ytterligare åtgärder men samtidigt föreslog bifall till propositionen med ändring av åldersgränsen. Vi betraktade det som en åtgärd av provisorisk karaktär, men när vi nalkades ställningstagandet i skrivningen upptäckte vi, att vi även då hade vitt skilda utgångspunkter och att det blev nödvändigt att spalta upp motiveringen.

Det finns många motiv för socialstyrelsens framställning. Egentligen var det väl så, att man i ett par västsvenska städer för något år sedan blev villrädig om polisens möjligheter att ta hand om flickor som var spritpåverkade, om man från polisens sida hade rätt att begära identifiering av ungdomar, som kväll efter kväll drev omkring på gatorna, och om man kunde hindra de motorburna ungdomarna från att köra runt i stadens centrum. För att vinna klarhet skrev man till socialstyrelsen, där brevet tydligen sattes in i pärmen för utredningar, och sedan kom förslaget.

Det har också angetts att ett motiv skulle vara de förhållanden, som inträffade i samband med en större motortävling i Värmland för två år sedan. Nu har samma tävlingar ägt rum i ytterligare ett par år, och jag har erfarit att man utan denna paragraf men med ett gott arbete från de barnavårdande myndigheternas sida och i samarbete med polismyndigheten på orten i stort sett kunnat komma till rätta med dessa problem.

Jag anser att bäst hade varit om hela problemet fått en grundligare och vidgad beredning och inte behövt forceras fram. Socialstyrelsens förslag lämnades ut på remiss, men ungdoms- och föräldraorganisationerna ställdes utanför varje möjlighet att officiellt yttra sig.

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

Propositionen innehåller i tre viktiga avseenden avvikelser från det remissbehandlade förslaget, vars betydelse gör oss reservanter tveksamma om effekten. En av dessa avvikelser gäller åldersgränsen. Därvidlag föreslår regeringen rätt till ingripande mot ungdomar upp till 21 år. På denna punkt har utskottet rättat till det hela och föreslår 18 år, vilket överensstämmer med vad majoriteten inom socialstyrelsen ansåg vara lämpligt. Men värt att komma ihåg i sammanhanget är att de remissorgan, om vilka redan talats så mycket, som tillstyrkte socialstyrelsens förslag i mycket stor utsträckning var tveksamma beträffande 18-årsgränsen, och många av dem föreslog 16 år som maximigräns för ingripande.

Vidare har rättsgrunden och själva åtgärden från polisens sida ändrats i propositionen i förhållande till socialstyrelsens förslag, som innebär att det fanns skäl för ingripande mot ungdomar som anträffades sent på kvällarna eller nätterna drivande kring på platser, som erfarenhetsmässigt är tillhåll för mindre skötsamma personer. Statsrådet Lindström knyter emellertid an till 25 § barnavårdslagen för rätt till ingripande. Socialstyrelsen ville slutligen att polisen skulle köra hem ungdomarna till deras hem, sedan den skiljt dem från den farliga miljön. Herr Sveningsson pläderade för socialstyrelsens förslag, och jag gjorde den reflexionen — och jag har gjort den tidigare — vad är det som i detta sammanhang skulle vara »farlig miljö». Vem kan avgöra det? Det finns väl inga fasta platser, utan de kan växla från tid till annan.

Propositionen föreslår nu ett regelrätt polisingripande med omhändertagande, därest den unges identitet inte kan utrönas.

Det uppstår mot bakgrund av vad jag nu har sagt två frågeställningar, som visar att det inte bara är i den allmänna debatten som förvirring rått och klarheten saknats. Till att börja med gäller det enligt propositionen att skydda ungdomar som riskerar att komma på glid. »De företeelser», sägs det i propo-

nen, »som i nuvarande situation är ägnade att inge särskild oro är att mycket unga personer vid vistelse på gator och i en del andra miljöer löper stor risk att genom bekantskap med avancerade ungdomar tillägna sig alkoholvanor och bli utsatta för förförelse av annat slag.»

Det gäller alltså, såsom klart framgår av citatet, att ta hand om den som löper vissa risker. Åtgärder mot de presumtiva förförarna diskuteras inte i detta sammanhang. Det gäller, för att citera ett uttalande av statsrådet i ett offentligt tal, »att skydda de dumma småflickorna». Polisen får då enligt förslaget rätt att ingripa, om sannolika skäl till ingripande från barnavårdsnämnden enligt 25 § barnavårdslagen föreligger. Redan nu äger, som statsrådet sagt, polisen denna rätt, om ungdomarna enligt 33 § dessutom uppträder så att det innebär fara för allmän ordning och säkerhet. Det nu aktuella tillägget till 33 § innebär att det sista kriteriet faller bort, och kvar står alltså bestämmelserna i 25 § om att det måste vara fråga om brottslig gärning, sedeslöst leverne, vilja att ej försörja sig, missbruk av rusdrycker och narkotika eller annan jämförlig anledning. Vi kan anta att det är sedeslöst leverne, missbruk av rusdrycker och narkotika som blir aktuella i sammanhanget. Det måste innebära att polisen, för att skydda ungdomar som löper vissa risker, skall ingripa mot sådana som de l s måste vara ganska oskyldiga men utsatta för risk för »annan förförelse» m.m. men de l s också enligt 25 § måste vara ganska avancerade ungdomar i fråga om asocialitet.

Det blir sannerligen ett grannlaga arbete för polisen. Jag tror på kårens goda vilja. Men är det inte att ge den alltför mäktiga uppgifter, även om jag blivit upplyst om att den kommer att nalkas dessa uppgifter med en »psykologisk teknik som bygger på vänlighet för att övertyga»?

Den andra frågan som jag ställer mig i detta sammanhang är följande: Om polismannen sålunda har löst den knut som hör samman med den första fråge-

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar ställningen, så har han att ta itu med jobbet att ta reda på vem han eller hon är, detta för att ge barnavårdsnämnden besked. Det är ju barnavårdsnämnden som i fortsättningen skall ta hand om dessa ungdomar och tillrättaföra dem. Men hur skall då den unges identitet fastställas? Där råder uppenbart stor förvirring. Räcker det med att han eller hon uppger namnet? Måste vederbörande dessutom visa någon handling för att styrka att de talar sanning? Och vad sker, om vederbörande inte kan göra det eller inte blir trodd? Ja, då skall utredning göras på polisstationen, och man frågar sig hur den skall ske. Det finns en antydning i propositionen om att man kan få ta till andra medel än förhör för att undersöka identiteten, och frågan blir då hur länge de unga skall hållas kvar. Det är en kolonn frågetecken som tågar upp i det nya förslaget kö, frågor som propositionen tyvärr inte besvarar.

I samtliga motioner med anledning av propositionen har yrkats avslag på densamma. I några av dem har särskilt rätts-säkerhetssynpunkterna framförts såsom motiv. Vi som står bakom den särskilda motiveringen till utskottets yrkande har inte lika lätt som utskottet kunnat avvisa den kritiken, just med hänsyn till vad jag nu sagt.

När man på detta sätt nalkas förslaget möjligheter att ge någon praktisk effekt, blir slutsatsen närmast att det förefaller omöjligt att tillämpa. Men ingen tror väl att detta skulle vara meningen, d. v. s. att man skrivit en lagparagraf som det inte går att tillämpa. Nog kommer paragrafen att tillämpas; vi som förklarat oss med tvekan kunna tillstyrka förslaget såsom ett provisorium menar dock, att man måste tillämpa det med största varsamhet.

Men, herr talman, man må gå omkring och fråga hur många ungdomar som helst om deras ålder, namn eller bostad och i värsta fall låsa in dem på polisstationerna tills man vet att de lämnat riktiga uppgifter om sig själva, så minskar det inte med en enda ungdom antalet av dem som befinner sig i den s. k. riskzonen. Vad som erfordras är ju att

barnavårdsnämnderna och andra organ, då inte minst de frivilliga organisationerna, har tillräckliga resurser för att kunna lösa dessa ungdomars anpassningsproblem till samhället. Åtgärder i den riktningen hade enligt min mening varit angelägnare som en uppföljning av den nya barnavårdslagen, och det är sådana åtgärder som saknas i propositionen. Den enda trösten är att vilket beslut riksdagen än fattar, så ingår i samtliga förslag en framställning till regeringen om översyn och upprustning av de åtgärder inom de ungdoms- och socialvårdande organens ram som är nödvändiga för att man skall komma till rätta med dessa frågor. Vad det här gäller är ju ingenting annat än frågan om hur man skall minska svårigheterna i den ständigt pågående anpassningsprocessen till samhället från det uppväxande släktets sida, en process där den yngre generationen ofta väljer andra vägar än dem vi vuxna är vana vid eller kanske i vissa fall inte hinner med i anpassningstakten efter samhällets utveckling.

Detta är inte något nytt problem. Före ledamoten av denna kammare Anders Johansson höll den 30 november 1960 ett anförande som är väl värt att studera, även av hans partivänner, och framför allt av alla dem som tror att man genom ett bifall till den här ifrågavarande framställningen en gång för alla löser ett ungdomsproblem. Detta är sannoligen inte något problem som man löser med maktmedel utan lösningen måste åstadkommas genom att man underlättar för de unga att utveckla sitt eget liv och sin särart inom de ramar samhället som helhet från tid till annan ger.

Vi reservanter har sökt ge exempel på åtgärder och områden där man i nuläget bör sätta in ökade resurser, alltifrån en ökad aktivitet i barnavårdsnämndens uppsökande verksamhet till skapandet av en alltmer familjevänlig politik, där inte minst i storstadsområdena bostadsfrågan för dessa ungdomar spelar en stor roll.

Det kunde finnas anledning att ytterligare utveckla dessa synpunkter, men

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

jag har redan hållit på alltför länge och skall sluta med att säga att vad som för mig är viktigast i det läge, där vi nu befinner oss, är ett bifall till kravet på utredning beträffande andra åtgärder. Jag kommer med hänsyn till den situation jag skildrade i början av mitt inlägg att rösta för utskottets hemställan, men med den motivering som framgår av reservation II, en linje till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag instämmer helt i de synpunkter herr Nyström anförde i början av debatten och i hans yrkande. Likaså delar jag helt herr Lars Larssons synpunkter i det synnerligen intressanta anförande han nu hållit. Jag lyssnade till det med stor spänning även av den anledningen att jag var mycket nyfiken på hur han skulle motivera sitt yrkande; jag skall inte fördjupa mig i den motivering han gav för sitt stöd till lagförslaget, trots att han tycker så illa om det och argumenterar så starkt emot det.

Herr Sveningsson får väl finna sig i att de som deltar i denna debatt tycker att det är svårt att diskutera med honom, därför att allt han talat om är sådant som inte beröres av det aktuella lagförslaget utan kan regleras med nu gällande författningar, på det sätt som redan har påpekats.

Statsrådet Lindström sökte förringa betydelsen av denna lagändring; dels gällde det bara en paragraf av hundra, dels var det ett tekniskt arrangemang och dels har vi haft denna lagtext förut. Herr Larsson har ju klarlagt skillnaden mellan den nu gällande och den tidigare formuleringen. Statsrådet Lindström sade, att när den paragrafen togs bort för några år sedan var det ett »förhastat» beslut, som hon själv kände sig ansvarig för. Jag har inte fått det intrycket när jag diskuterat frågan med andra ledamöter i riksdagen, att man förhastade sig förra gången. Man var då klart inställd på att den förebyggande verksamheten skulle handhas av de barnavårdande myndigheterna och frigöras från

polisens ingripanden. Det är inte något försök att vara oartig om jag säger, att det nu föreliggande förslaget tycks vara förhastat, men att det föregående beslutet säkerligen inte var det.

Anledningen till att jag tar till orda är att jag är helt övertygad om att man inte uppnår det åsyftade målet med det förslag som vi nu har på riksdagens bord. Vi får inte det resultat som man har velat åstadkomma.

Av det material som legat till grund för utskottsutlåtandet framgår att alla är eniga om att frågorna är viktiga. Det är angeläget att förhindra att ungdomar glider in i asocialitet. Alla är också eniga om att problemet har växt med åren, och vi är tydligen eniga om att de barnavårdande myndigheterna har för små resurser, är för svaga och ineffektiva, och att det är angeläget att förstärka deras medel, framför allt i fråga om den förebyggande verksamheten. Därom råder alltså fullständig enighet, och det är klart att det är detta som kan ge effekt.

Nu föreslås alltså här det tekniska arrangemanget, att polisen skall få lov att ingripa för att förebygga asocialitet hos ungdomar genom att »taga i förvar» de ungdomar som kan misstänkas vara på glid in i asocialitet och som är oviljiga att legitimera sig på gatan. Det är alltså fråga om att omhänderta personer, som inte är misstänkta för brott, som inte har stört ordningen, men som man kan misstänka kan komma att glida in i asocialitet.

Jag måste säga att det är enligt mitt sätt att bedöma onormalt stora krav man ställer på den svenska poliskåren, när man ämnar lägga en så vagt formulerad bestämmelse som underlag för dess handlande. Vi skall komma ihåg att det inte är bara socialpolisen — ett uttryck som man träffar på emellanåt, vad det nu kan betyda — som skall fullgöra åliggandena med den här paragrafen som underlag, utan alla poliser i riket skall handla därefter och helt enkelt ha skyldighet att göra det. Med den publicitet, som det alltid är kring sådana här saker, är det troligt att det i

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

så fall kommer att heta: Varför har polisen inte upptäckt det här tidigare? Har den inte varit där och där då och då? Det kan vara försummelse av polisman i tjänsten om han underlåter att handla. Härvidlag får polisen skyldigheter som jag tycker det är hårt att lägga på den.

Statsrådet Lindström klarlade mycket tydligt för mig här i diskussionen — och jag förmodar också för kollegerna i kammaren — det oklara i bestämmelserna, hur svårtolkade de måste vara när man skall försöka handla efter den här paragrafen i den sociala situation vi nu befinner oss, i det samhälle vi nu har. Jag vet inte hur den gamla 31 § tillämpades, om den över huvud taget alls var i bruk, om poliserna var inriktade på att utnyttja den. Det är svårt att få kunskap om det.

Jag är dock övertygad om att i dagens samhälle kommer den föreslagna formuleringen att kunna användas på ett sätt som inte kan vara till glädje. Man skall vara på det klara med att missgrepp, som kommer att göras, kan komma att skapa asocialitet. Jag är övertygad om den saken, ty med någon känedom om ungdomsmiljöer, ungdomsmentalitet och de situationer och den atmosfär, som kan finnas i sådana miljöer, vet man att polisingripanden som inte är rättvisa skapar aggressivitet, som i sin tur lätt kan knyta an till asocialt beteende. Jag tror att det är viktigt att vi har det klart för oss, när vi tar ställning till den här frågan.

Vad jag framför allt vill framhålla är, att vad vi förväntar oss av det här lagförslaget kommer vi inte att uppnå. Det vore mycket bättre om man kunde inrikta hela kraften på att samlas kring uppgiften att klarlägga problemställningarna, om man vore villig att låta samhället påtaga sig kostnaderna för att effektivisera barnavårdsmyndigheternas förebyggande verksamhet, ty det är där bristerna finns. Jag höll på att säga att vi behöver inte ha flera fall, utan vi behöver resurser för att klara de fall vi har. Det är ingen glädje med att få en mängd människor registrerade och lagrade på kort, som myndigheterna inte

har möjligheter att göra något åt. Det vore bättre att vi inriktade oss på praktiskt positivt handlande.

Jag tror inte att det vore någon förlust vare sig för statsrådet Lindström eller för det svenska samhället, om denna proposition blev avslagen, i den mån den gäller införandet av denna nya lagbestämmelse. I stället borde vi samla oss kring hela frågan och försöka få ut något därav.

Jag tror att det vore väldigt bra, om vi kunde förbehålla de polisiära ingripanden, som det innebär att ta människor i förvar, för den kategori som de traditionellt har varit avsedda för. Det har för mig varit skälet till att jag nu ber att få yrka bifall till reservation I.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Också herr Bergman gjorde det uttalande, som herr Nyström tidigare gjort, nämligen att allt vad jag talat om var onödigt att säga, ty de förhållanden som jag uppehöll mig vid ger gällande lagstiftning redan möjlighet till att reglera.

Jag vill säga en gång till, att jag inte tror att det är på det sättet. Och jag tar inte dessa uttalanden som någon allvarligare kritik mot mig, utan som en mycket allvarlig kritik mot våra myndigheter som inte tillämpar den lagstiftning som enligt dessa uttalanden redan finns.

Jag vill nog också säga att jag tycker att bakom dessa uttalanden ligger något av bevikelse över att vi från högerhåll — vi som till och med har motionerat om avslag på den kungliga propositionen — i motsats till en hel del av statsrådet Lindströms partivänner stöder hennes förslag. Det förhåller sig inte så, som herr Larsson har förmodat, att vi tror att detta förslag löser alla ungdomsproblem. Det är det ingen som tror. Men vi tycker att det är bättre att det uträttas något på det här området än att ingenting alls blir uträttat. Att jag anslutit mig till utskottets förslag beror i mycket stor utsträckning på att man med stöd av de uttalanden, som utskottet gör, begär en utredning hos Kungl. Maj:t.

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att det är inte onödigt att säga de saker när det gäller raggarna, som herr Sveningsson här omnämnde. Men han får naturligtvis gärna säga det han sade, ty det går ju inte att förmena någon den rätten. Det han talade om var emellertid sådant, som man inte kan komma till rätta med genom detta lagförslag, ty i fråga om sådana typiskt ordningsstörande företeelser gäller den nuvarande lagen. Här kan alltså polisen ingripa.

Jag lade inte på minnet alla detaljer i den beskrivning av raggarlivet, som herr Sveningsson så väl fyllde sin redogörelse med. Polisen har dock formella möjligheter i detta sammanhang, och det har förvånat mig att man ibland är så slätstruken som man är. Jag tror inte att vare sig polisen, samhället eller ungdomarna tjänar någonting på detta. Dessutom är herr Sveningsson inte alltid villig att vara med om att ge samhället tillräckliga resurser, så att polisen kan sköta sådana situationer som kan uppstå när man måste dra samman polis från stora områden för att klara vissa allmänna tillställningar. Det finns en rad inträffade händelser, som vi skulle kunna plocka fram och analysera och finna att det har berott på brister i samhällets resurser då det gäller att ingripa mot människor, som inte vill ha ordning och reda i samhället.

Herr LARSSON, LARS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte påstått, herr Sveningsson, att de metoder som jag i slutet av mitt anförande kom att tala om skulle lösa alla ungdomsproblem. Men vi är överens när herr Sveningsson säger, att propositionens förslag ju alltid gör någon nytta. Det är möjligt att så är fallet. I herr Sveningssons första anförande målades det upp en bild av ungdomarnas sätt att leva, som fick mig att tro att herr Sveningsson med sitt tillstyrkande av propositionen ansåg att även de problemen var lösta. Jag tror inte det är så enkelt att man klarar alla

ungdomsproblem vare sig med de åtgärder, som nu föreslås bli utredda, eller de som propositionen omfattar. Man får ständigt sikta framåt och ta problemen vartefter de kommer upp.

Allra sist vill jag säga att jag inte känner mig besviken, herr Sveningsson, därför att högerpartiet stöder en Kungl. Maj:ts proposition. Fortsätt med det!

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var herr Larsson som gjorde det uttalandet, riktat mot oss som utan reservation tillstyrkte förslaget, att vi hade uppfattat detta förslag som om det skulle lösa ungdomsproblemet i allmänhet. Jag vill ha sagt, att det tror jag inte att förslaget gör.

Och vidare, herr Bergman — vad jag sade och inte sade i mitt första anförande kan vi ta upp en liten diskussion om utanför kammaren, när det tryckta protokollet föreligger. Det är bäst att vänta till den tidpunkten.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara göra några strödda reflexioner med anledning av vad som sagts.

Först vill jag upprepa till flera talare, som yttrat sig här, att jag inte sagt och inte tror, att vi löser några ungdomsproblem med detta tillägg till *en* av barnavårdslagens paragrafer. Jag har försökt reducera problemet till något så när vettiga dimensioner. Detta tillägg är bara ett instrument för en snabbare rapportering av polisen till barnavårdsnämnderna, som skall ta hand om utredning och behandling. Det är avsett att täppa till en glugg i det samarbete, som nu har etablerats mellan dessa myndigheter och som vi hoppas blir ytterligare utbyggt.

Paragrafen är inte heller ett *alternativ* till den upprustning av barnavårdens resurser, av ungdomshem och allt som nämnts här och som herr Bergman vill att vi skall samla oss kring. Vi är ense om att sådant behövs, men jag har inte haft någon anledning att gå in på det i

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

denna proposition. Jag kan annars erinra om att barnavårdsnämndernas resurser är ett kommunalt spörsmål. Herr Bergman kan ta krafttag i sin egen hemstad, vilket även alla andra intresserade kan göra i de fall där vi inom riksdagen bara kan komma med rekommendationer.

När det gäller ungdomsgårdar kan vi däremot ge stöd av statliga medel och gör det också. Under de senaste fem budgetåren har vi ur arvsfonden anslagit sammanlagt över 13 miljoner kronor för byggande av ungdomsgårdar, och under innevarande år är vi redan på väg mot 4 miljoner kronor. Det är klart att vi vill fortsätta att bygga på alla dessa konstruktiva och positiva åtgärder för en bättre ungdomsvård, och vi kommer naturligtvis att ta upp den beställning, som utskottet gör på vidareutredning av dessa ting, ehuru vi har två utredningar på gång, som skall innefatta även dessa problem. Vi har även statens ungdomsråd som kan ta upp dessa speciella problem till granskning.

Jag vill också säga ett par ord med anledning av vad herr Larsson yttrade om den gamla paragrafen — den utmönstrades »förhastat», som jag sade, men »inte förhastat» enligt herr Bergman. Det är en paragraf som man tydligen anser i verkligheten icke har varit tillämplig tidigare eller på annat sätt icke är jämförlig med den vi nu föreslår. Jag förstår inte riktigt herr Larsson, när han säger, att den inte är jämförlig med det förslag vi nu har, därför att den var tillämplig på ungdom mellan 18 och 21 år. Nu har utskottet föreslagit en 18-årsgräns uppåt, och jag har accepterat denna. Jag tycker nämligen inte det är så väsentligt, om man väljer 21-årsgränsen eller 18-årsgränsen. Den första valdes av Kungl. Maj:t närmast för att den gränsen gällde för övriga paragrafer i barnavårdslagen. Men att det nu skulle vara större fel att fråga ungdomar under 18 år om namn och adress, när man enligt den gamla barnavårdslagen kunde fråga ungdom över 18 års ålder, har jag som sagt svårt att förstå. Jag trodde att det möjligen var mera så-

rande, mera påträngande — om man nu anser detta — att fråga äldre och mogenare ungdomar om namn m. m. än att fråga de mycket unga tonåringarna. Herr Bergman har sökt efter bevis på hur denna paragraf tillämpats i gamla dagar — om den missbrukats eller inte. Jag säger att det finns inga belägg för vare sig att den har missbrukats eller att det har betraktats som en »skyldighet» att tillämpa den vid alla tillfällen. Den har antagligen tillämpats utan några övergrepp, eftersom ingen av oss minns eller har hört talas om några. Vi tror inte heller att det behöver bli några övergrepp av det fruktade slaget, när vi nu kommer att tillämpa en liknande bestämmelse — förutsatt förstås att riksdagen godkänner bestämmelsen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är så trångt i talarstolen i kväll att man nästan måste begära ordet för kort genmäle, om man någon gång skall få tillfälle att säga vad man har på hjärtat.

Det är ganska självklart att det är en liten nyans mellan de olika talarna beroende på vilken inställning de har till propositionen — mellan dem som har accepterat propositionen med en viss tveksamhet och dem som går på direkt avslag. Det är väl på det sättet att de som är på avslagslinjen har ytterst svårt att finna en riktigt hållbar motivering för sin ståndpunkt, eftersom de faktiskt argumenterar på ett sätt som låter förmoda att de egentligen inte förstår vad det hela rör sig om. Här har exempelvis herr Nyström sagt — herr Larsson har instämt i detta, och herr Bergman slök det från början till slut — att man inte kan räkna med att komma till rätta med dessa problem genom tillägg till 33 paragrafen i barnavårdslagen som det är fråga om. Det är ingen som har räknat med att man skall komma till rätta med problemet genom det tillägget. Man skall ge polisen den rätt som det inte är säkert att den har när det gäller att ingripa mot ungdomar som driver omkring på gatorna,

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

nämligen att ta reda på deras namn och adress och rapportera förhållandena till barnavårdsnämnden för att denna skall kunna ta hand om tillrättaförandet. Det är ingen som har ifrågasatt att denna sistnämnda uppgift skall handhas av polisen.

Herr Larsson argumenterar mycket starkt för den motivering som han sätter som villkor för att han skall kunna acceptera propositionen. Men motiveeringen har ju inte ett dugg med propositionen att göra i den delen som man satsar på, ty bestämmelsen i barnavårdslagen skall ju finnas under alla förhållanden. Vad utskottet begär är utredning om de resurser som barnavårdsnämnderna behöva ha för att kunna ta hand om de ungdomar som icke har föräldrahem, till vilka de kan föras. Det blir i dessa fall barnavårdsnämndernas uppgift att ta hand om dem och sörja för att de håller sig på rätta vägar. Det är ju detta som vi begär utredning om, och socialstyrelsen har i sitt yttrande konstaterat att barnavårdsnämnderna i mycket stor utsträckning saknar dessa resurser. Det är naturligtvis en brist. De avstyrkande barnavårdsmyndigheterna i Malmö, Hälsingborg och ytterligare några platser — i Västmanland, tror jag det var — har tydligen bättre resurser och har nått så goda resultat att de för sin del finner att tillägget till barnavårdslagen egentligen är överflödigt. Men man har inte lyckats lika bra överallt.

Nu har det ifrågasatts om bestämmelsen i den nuvarande barnavårdslagen ger polisen rätt att ingripa i fall som här åsyftas, eftersom polisinstruktionen ger en viss anvisning om rätten för polisman att ingripa mot den som stör ordningen eller är i färd med att delta i eller planera brott. Det är ju det som föranlett att tilläggsförslaget kommit upp. Kan någon ifrågasätta rättssäkerheten i detta sammanhang för att polisen får rätt att fråga ungdomar som titt och tätt driver omkring på gatorna utan att ha något annat mål än att ge sig ut på olämpliga nöjesfärder eller eljest vara i sällskap som kan befaras vara skadligt för deras vidare utveckling? Inte kan man väl ta

på allvar Socialdemokratiska ungdomsförbundets uttalade farhågor för att ingripanden skulle kunna ske mot ungdomar som deltagit i studiecirkclar eller i ungdomsklubbssammanträden och är på väg hem? De har väl inte så regelbundna nattövningar att de skulle kunna förväxlas med dem som det är fråga om att göra ingripanden emot.

Nog tycker jag att man tar till i överkant när man ifrågasätter risker av detta slag. Vem som helst kan alltid möta risk att bli tillfrågad av polisman om vad han heter och vad han har för ärende samt också bli tillsagd, många gånger i inte alltför vänliga ordalag att skingra sig. Om man är bara sig själv, är det inte så lätt att verkställa skingringen, när man råkar uppehålla sig på en plats där det för tillfället inte är lämpligt att vara, men då får man finna sig i att lämna platsen utan att känna sig kränkt på något sätt. Jag tror följaktligen inte mycket på risken att bestämmelserna kan utnyttjas på olämpligt sätt eller kränka någons rättssäkerhet.

Egentligen är det ganska naturligt, att det har blivit en debatt i riksdagen, och den är kanske nödvändig för att klargöra hur frågan ligger till. När vi i andra lagutskottet tog upp den här frågan, visade det sig att det var många i utskottet som stödde motioner av olika slag, alla med yrkande om avslag på propositionen men med önskemål i annat avseende. I ett motionspar begärdes att man skulle ta socialstyrelsens förslag sådant det var framlagt, andra ville bara ha en utredning. Det var mycket stor majoritet för avslag men omöjligt att inom utskottet samla en majoritet för ett utlåtande i positiv riktning.

Så beslöt vi oss för att försöka skriva på avslag och begära en utredning, som skulle ta sikte på att man i första hand skulle försöka ge barnavårdsmyndigheterna eller de sociala organen de resurser som skulle behövas för att ta hand om detta klientel. Sedan träffades vi igen, och då visade det sig att ingen egentligen alls var nöjd. Alla tog fasta på socialstyrelsens redogörelse. Ingen ifrågasatte annat än att styrelsen hade

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

skäl för sitt förslag, nämligen att polisen borde få i varje fall rätt att ingripa mot ungdomar som löpte risk att komma vilse eller som var på glid. Det var bara fråga om på vilket sätt man skulle ingripa. Då försökte vi få ihop majoritet för ett kompromissförslag, men så stod vi där med ett fullständigt enigt utskott som tillstyrkte propositionen men begärde utredning på de punkter vid vilka socialstyrelsen hade fäst uppmärksamheten på och som gällde att resurserna var otillräckliga. Det var ingen mening med ett polisingripande som syftade till att forsla den unge till föräldrahemmet, om det var olämpligare för honom att vid den tidpunkten vistas där än ute på gatan. Om barnavårdsmyndigheterna och de sociala organen inte hade någon plats för vederbörande, var det ganska meningslöst med ett ingripande. Det kunde också vara fall som skulle tas om hand på längre sikt.

Därför var det naturligt att vi kunde ena oss om att hos kanslihuset beställa en utredning om att skapa de erforderliga resurserna. Men, herr Larsson, motiveringen tar inte bort behovet av polismyndigheternas medverkan — utskottet konstaterar att detta behov finns. Vid behandlingen av barnavårdslagen år 1960 fastslogs att ett gott samarbete mellan barnavårdsmyndigheterna och polisen var nödvändigt för att barnavårdsmyndigheterna skulle kunna få rapport om sådana fall där det kunde befaras att den unge kom vilse. Det har vi varit överens om hela tiden, och med hänsyn till den tveksamhet som rått om polisens rätt att ingripa tror jag att ändringen är nödvändig. Men det var jag inte på det klara med redan från begynnelsen, därför att inte ens jag kunde genomskåda skillnaden mellan socialstyrelsens förslag och och propositionens förslag. Jag tyckte nämligen att de ur dessa synpunkter var i stort sett likvärdiga. Den enda skillnaden var att socialstyrelsen begränsade ingripandet till att gälla dem som var under 18 år och att propositionen gick upp till 21 år. Sedan vi tagit bort denna skillnad genom att sänka gränsen till 18 år, förmodar jag att förslagen är i stort sett

likvärdiga. Får barnavårdsnämnderna de resurser som erfordras för att ta hand om sådana som löper risk att komma vilse och vilkas föräldrar inte kan ta hand om dem, tror jag att propositionens förslag kommer att vara lika effektivt som socialstyrelsens, och jag menar att vi har fått tillräckligt bestyrkt att dagens polismän kan handha en sådan angelägenhet som den här både effektivt och hänsynsfullt, utan att de skall behöva kränka ens de unga som är ute i onödan, långt mindre dem som är ute i le gala syften.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Det skulle egentligen inte vara någonting att tillägga efter det att utskottets ordförande här har redogjort för ärendets behandling i utskottet. Under debatten har jag emellertid förmärkt att några talare har tyckt att vår skrivning är något underlig. Men den blir inte så underlig, om man betänker att vi måste skriva ihop oss för att ena alla de meningar som gjort sig gällande i utskottet. Då kan det bli en smula dualism, men på slutet har vi accepterat propositionen, såsom utskottets ordförande framhållit. Vi har också sagt att om man efter utredning kan få fram något bättre, så önskar vi det.

För mig har problemet varit ganska enkelt. Jag har sagt mig att vi i barnavårdslagen allt sedan år 1935 haft en bestämmelse med samma innebörd som den som nu föreslås med den skillnaden att den gamla paragrafen gällde ungdomar mellan 18 och 21 år. När man sedan beslutar en ny barnavårdslag, som gäller för dessa 18—21-åringar, och anser sig kunna ta bort hela den gamla paragrafen, var ju det ett misstag, ty vi befann oss redan vid det tillfället i den situationen, att ofoget gått djupare ned i ungdomsleden. Behovet stannade inte vid 18-årsgränsen, utan det passerade gränserna 17, 16, 15 och 14 år. Det var barnavårdsnämnderna som upptäckte att man saknade bestämmelser för dessa ålders-

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

grupper och som slog larm. Så länge den gamla paragrafen fanns funderade ingen riksdagsman på att motionera om att den skulle bort för att den var olämplig. Man ansåg inte att det var sårande för ungdomen att man hade en sådan paragraf, utan allt gick lugnt och sansat och stilla, och myndigheterna hade ett redskap till förfogande att stävja ofoget med. När det onda sedan gått djupare ned och vi åter behöver detta redskap, anser jag att vi bör kunna ge myndigheterna det. Det är ju de myndigheter, som riksdagen har givit uppdraget att se till att ungdomarna förs tillbaka till ett ordentligt levnadssätt, som nu anser sig sakna erforderliga möjligheter. Det är inte vi riksdagsmän, utan det är barnavårdsmyndigheterna som har hand om denna övervakande uppgift. De har i många hundratals fall haft polisen till hjälp. Barnavårdsnämnderna tar ju inte upp något fall utan anmälan antingen från grannar, föräldrar eller någon annan. I det fall att man behövt polisens hjälp har man fått hjälp tidigare. Det råder nu den situationen, att polisen börjar komma i trångmål. Man börjar diskutera inom polisen huruvida det är lagligt att hjälpa barnavårdsnämnderna med att fanga upp unga människor som har kommit på glid och föra dem till barnavårdsnämnderna för åtgärder. Vi bör förstå att dessa myndigheter känner sig vara i trångmål. Vi är alla i trångmål. Alla vet hur förhållanden ter sig.

När vi vid behandlingen i utskottet ställdes inför ett avslagsyrkande, frågade vi oss vad vi skulle kunna ge myndigheterna i stället. Man hade nämligen uppfattningen, att paragrafen inte sträckte sig så långt att man löste problemen. Som ordföranden i utskottet har sagt hade vi alla en känsla av att här saknas något för våra barnavårdsnämnder. Samtidigt hade man också en känsla av att det vapen som propositionens förslag skulle kunna ge inte var tillräckligt, utan man ville ha något annat, och därför yrkade man avslag på propositionens förslag. I detta läge sade vi oss inom utskottet: Kan andra lagutskottet i den situation vi befinner oss i komma tomhänt till den svenska riksdagen och förklara att vi in-

te har någonting annat att föreslå än ett avslag? Det tyckte vi gick för långt, och det var väl vad som förde oss tillbaka till en allvarlig prövning av propositionen. Vi var, som det tidigare har sagts, inte fullt tillfredsställda med dess förslag, men i det läge vi befann oss, ansåg vi oss inte kunna göra annat än att ge vårt förord. Vi ansåg oss bara kunna uttrycka den önskan, att om man kunde finna någon bättre lösning, skulle man lägga fram förslag härom senare.

Det är hela sakläget, mina vänner! Jag kan inte förstå denna diskussion. Den har varit inflammerad länge. Inflammationen har väl egentligen uppstått genom uttalanden i tidningspressen. I tidningspressen duggar det jämt och ständigt från alla håll och kanter i landet uppgifter om att polisen får avstänga stora huvudgator från trafik under vissa timmar på dygnet, därför att det på dessa gator förs liv och oväsen som är fullständigt hopplöst. Föräldrar ringer till polisen i en annan stad och ber om hjälp för att få reda på sina flickor, som sedan hittas på båtarna nere i hamnen mer eller mindre avklädda. Dessa exempel säger oss att vi måste hjälpas åt att skapa en bättre tingens ordning. Det kan inte hjälpas av all den idealitet, som här presenteras. Jag har den största respekt både för herr Nyström och herr Lars Larsson och den idealitet de lägger i dagen. Jag är glad över att det finns idealitet hos någon eller några ännu i våra dagar. Det är sällan man träffar på den, men det är också sällan vi löser problem enbart med idealitet. Barnavårdsnämnderna kan inte klara sig enbart med idealitet. Vi måste sätta något annat i händerna på dem, om vi skall få någon rättsida på saken. Det är vad andra lagutskottet har velat medverka till, och vi hoppas också att riksdagen godtager vad utskottet har föreslagit.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag skulle också kunna inskränka mig till att instämma i vad utskottets ärade ordförande yttrade. Jag skall bara be att få stryka under ett par synpunkter.

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

Det är onödigt att upprepa, att det här gäller en djupt allvarlig fråga, som det inte finns någon patentlösning på. Vi trevar oss fram, och vilsenheten är stor såväl hos myndigheterna som hos de ungdomsorganisationer som vill skapa ett bättre förhållande på detta område.

Vi är alla ense om att de socialvårdande organen — främst barnavårdsnämnderna — är de som skall tillrättaföra den ungdom, som kommit på glid eller som möter risk att asocialiseras. Det är dessa organ, som skall ombesörja behandlingen, men för att de skall kunna handha den uppgiften måste de ha utökade resurser såväl i form av personal som i fråga om möjligheter att placera ungdomarna i lämplig miljö. Det är en fläck på vår berömda socialvård att dessa resurser saknas. Hade staten och kommunerna verkligen ställt tillräckliga resurser till socialvårdens förfogande, hade vi kanske inte behövt befinna oss i denna situation. Jag ser nämligen den lösning som propositionen innebär med en utökad befogenhet för polisen att ingripa till barnavårdsnämndernas hjälp som en nödlösning. Men vi kan inte sitta och vänta på att resurserna skall vara fullt utbyggda, eftersom det förmodligen kommer att dröja många år innan detta sker. Någoting måste göras för att hjälpa de minderåriga, mot vilka man har all anledning att befara att ett brott kommer att begås. Det är alltså inte riktigt att kalla den bestämmelse det här gäller för »raggarparagraf», utan det är fastmer för att skydda unga flickor mot raggarna som en sådan här åtgärd har måst tillgripas. När vi har fått fram fler hem, där ungdomarna kan tas om hand, och när vi vidtagit andra åtgärder, kanske möjligen jourtjänst från barnavårdsnämndernas sida åtminstone i de större städerna, kan vi ompröva frågan om de polisiära åtgärderna.

Att vår demokratiska grundsyn skulle rubbas genom att polisen får rätt att fråga, vad ungdomarna heter och var de bor, kan jag inte förstå. Att detta skulle komma grunderna för ungdomarnas

rättssäkerhet att vackla, kan jag inte heller förstå. Vi bör också tänka på den rättssäkerhet, som dessa unga flickor, naiva intill dumhet, har rätt att kräva gentemot företagsamma ynglingar. Att höja sig till de rymder där det blir fråga om ingrepp i den personliga integriteten, förefaller också minst sagt verklighetsfrämmande.

För min del såg jag i socialstyrelsens förslag en bättre lösning, låt vara att det hade vissa brister, men då det inte var möjligt att nå enighet kring detta förslag, ansåg jag att propositionen innehöll det näst bästa. Vad jag aldrig reflekterade över var att säga nej. Jag anser att riksdagen inte kan göra det i det nuvarande läget. Vi måste ta vårt hela och fulla ansvar. Ett nej skulle helt enkelt göra ont värre och skapa stor osäkerhet hos polisen om vilka ingripanden den har rätt att göra. Enligt socialstyrelsens framställning, som redovisats i utskottsutlåtandet, råder det redan nu en sådan osäkerhet, och ett avslag på propositionen från riksdagens sida skulle i hög grad öka denna.

Med dessa antydningar, herr talman, om hur jag ser på denna komplicerade och djupt allvarliga fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det har framgått av hela denna diskussion att det är ett mycket allvarligt problem som vi behandlar i afton. Från alla håll har framhållits att åtgärder behöver vidtas. Ingen remissmyndighet och ingen motionär har sagt annat än att dessa förhållanden kräver åtgärder från samhällets sida.

I den motion, som från vårt håll väckts i anledning av den kungl. propositionen, hade vi föreslagit att riksdagen skulle anta en lagändring i enlighet med socialstyrelsens förslag. Det innebär ju — som flera gånger har nämnts — att polisen skall få rätt att ta hand om underåriga under 18 år som påträffas under förhållanden som måste antas innebära risk för den underåriges

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida, för att sedan på lämpligt sätt överantvarada honom till föräldrarna eller annan fostrare. Sedan skulle anmälan om en sådan åtgärd göras till barnavårdsnämnden.

Det är detta lagförslag som varit på remiss, och det är detta lagförslag som är tillstyrkt av flertalet remissinstanser. Det är sant att vissa instanser kritiserat förslaget. Det är den omständigheten som är anledningen till att föredragande statsrådet kommit med ett annat förslag som i någon mån är mjukare — som tidigare här har sagts. Vi tycker nog att propositionens förslag är mindre bra än socialstyrelsens, som vi tagit upp. Som herr Strand tidigare påpekade gick dock behandlingen i andra lagutskottet i enighetens tecken, och hellre än att propositionen skulle fällas och att därmed ingen åtgärd skulle bli av anslöt vi oss till utskottets tillstyrkan av propositionen med den ändringen att åldersgränsen skulle sättas vid 18 år. Jag är också fullt på det klara med att man skulle kunna diskutera den åldersgränsen. Om man t. ex. tänker på raggarna som ju bara är en del av de ungdomar som denna diskussion gäller, är de raggare som kör bil över 18 år, och det kunde finnas vissa skäl att låta lagen också gälla dem; jag tror dock att det är riktigare att gå på den åldersgräns som utskottet har föreslagit.

En av de anmärkningar som riktats mot socialstyrelsens förslag är att många av dessa ungdomar lever i sådana hem där miljön är olämplig, och att man inte bör placera dem i hemmen sedan de omhändertagits av polisen. Barnavårdsmyndigheterna har inte heller någonstans att placera dem och sålunda inte någon möjlighet att tillfälligt ta hand om dem. Det gäller ju i detta sammanhang framför allt att momentant kunna avlägsna dem från den miljö som de vistas i. Att momentant kunna avlägsna sådana här ungdomar från den farofyllda miljö de vistas i, är ju av väsentlig betydelse — något som påpekats från många olika håll, särskilt från sådana som har erfä-

renhet av arbete bland ett ungdomsklientel av denna art. Socialstyrelsen framhåller också att syftet med lagförslaget endast är att för stunden avlägsna den unge från den riskfyllda miljö som han sökt sig till. Till något mera vidlyftigt ingripande syftar alltså inte lagförslaget.

Vi har tyckt att även om det inte finns möjlighet nu att överlämna en omhändertagen yngling eller flicka som kommer från en uppenbart olämplig hemmiljö till någon lämplig vårdform, så finns det ändå också andra ungdomar inom det nu aktuella området, nämligen sådana som kommer från hem där situationen är sådan att de mycket väl kan omhändertas av föräldrarna. För dem skulle en bestämmelse i enlighet med socialstyrelsens förslag göra god nytta redan nu, och den skulle helt säkert i många fall kunna kännas som ett stöd för föräldrarna, som kanske ensamma har svårt att komma till rätta med sina barn. Jag har liksom en känsla av att de exempel, som herr Svensson nämnde i sitt anförande alldeles nyss, kan ge stöd för ett sådant antagande. I enighetens intresse och inför nödvändigheten att få någonting gjort har vi emellertid som sagt avstått från att vidhålla vårt yrkande. Men vi vill också understryka vad utskottet uttalat om att det stadgande som propositionen innebär inte kan anses tillräckligt för att man skall kunna komma till rätta med de allvarliga problem det här gäller. Utskottet förutsätter ju att barnavårdens resurser skall utbyggas i betydligt snabbare takt än som hittills sker, så att sådana möjligheter att ta hand om ungdomar som ovan antytts verkligen kommer till stånd.

Vi vill också framhålla betydelsen av förebyggande åtgärder och av att ungdomar intresseras för arbete i olika ideella organisationer.

Det har anmärkts både på propositionens förslag och på socialstyrelsens förslag, att principen att polisen skall ingripa i barnavårdsangelägenheter av denna art är felaktig och strider mot hela andan i barnavårdslagen. Herr Nyström sade att det strider mot hela andan i vårt demokratiska samhälle. Herr

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

Strand har tidigare varit inne på och berört denna fråga. Jag skall ändå påpeka ytterligare någon liten detalj. Polisen har ju rätt att ingripa både enligt polisinstruktionen och enligt barnavårdslagen. Den nya barnavårdslagen ger polisen rätt att i vissa fall ingripa på eget initiativ och efter eget omdöme. Det gäller enligt 33 §, att polismyndighet i avvaktan på barnavårdsnämnds beslut äger ta i förvar underårig, vars uppträdande och levnadssätt innebär fara för allmän ordning eller säkerhet, då sannolika skäl föreligger för att ett ingripande med stöd av 25 § är påkallat. Här är det alltså i första hand polismannens, senare polismyndighetens bedömning om sådana sannolika skäl kan föreligga, som är grunden för det initiativ som polisen skall ta. Enligt 93 § skall han anmäla saker som kommer till hans kännedom för barnavårdsnämnden. Denna paragraf är ett korrelat till polisinstruktionens första paragraf. Det förhållande att polismannen enligt propositionen skall göra ett självständigt bedömande och ta ett initiativ i en barnavårdsfråga är alltså icke något principiellt nytt; det förekommer redan nu. Jag vill hålla med statsrådet, när statsrådet säger att ändringen, det tillkommande momentet i 33 §, går ett mycket litet stycke utöver vad redan gällande föreskrifter innebär.

Det har också sagts att den föreslagna föreskriften innebär ett hot mot rättssäkerheten. Jag vill helt instämma i vad förste vice talmannen sagt i den frågan. Jag förutsätter ett intimt samarbete mellan polisen och barnavårdens organ. I större samhällen sker redan nu patrulleringar ofta gemensamt med representanter för polismyndigheten och barnavårdsnämnden, men som det hittills är så är det tydligen osäkert om vare sig representant för barnavårdsnämnden eller för polisen har någon möjlighet att ta hand om och föra en sådan flicka eller yngling till rätta som är ute i olaga och farliga ärenden.

I propositionen uttalas, att om den nya bestämmelsen utnyttjas på ett omdömesgillt och varsamt sätt, undviker man de

olägenheter och risker som förknippats med densamma. Jag förutsätter att den kommer att tillämpas på det sättet, och jag är också övertygad om att man kan lita på att polisen kommer att göra det.

Statsrådet Lindström talade om barnavårdsnämnden i Malmö. Jag har också fäst mig ganska mycket vid vad den har sagt därför att man i Malmö har vidtagit så många aktiva åtgärder just i sådana här barnavårdsfrågor. Man har infört kvarterspolis i viss utsträckning o. s. v. Det är just barnavårdsnämnden i Malmö som har påpekat att det var olyckligt att den paragraf som fanns tidigare och som möjliggjorde att polisen kunde ta hand om unga personer, vilkas namn, ålder och bostad inte kunde utrönas, har fallit bort och att den behövdes igen. Det var intressant att höra att statsrådet själv konstaterade någon liten skavank i den nya barnavårdslagen. Jag skall inte kommentera det närmare, det brukar ju annars vara så känsligt när någon annan kommer med några anmärkningar eller någon kritik.

Herr talman! När jag yrkar bifall till utskottets utlåtande, vill jag understryka att jag är fullt på det klara med att det är en helt liten minoritet av ungdom det här gäller. Jag vet att flertalet av vår ungdom är bra och sköter sig bra. Jag anser också att i utskottet omnämnda förebyggande åtgärder har mycket stor betydelse. Jag tror t. ex. i allra högsta grad på värdet av ideellt föreningsarbete. Jag har på nära håll sett studiegrupper som självständigt angripit naturvetenskapliga frågor och som förstått att skapa intressen som upptagit hela de anslutna ungdomarnas fritid, ja, det har nästan varit så att skolarbetet har fått sitta emellan — en sådan självständig och utan inblandning av vuxna arbetande studiegrupp har förekommit till och med hemma i min bostad — och jag har sett hur kamratskap och tävlingslust i en tyngdlyftargrupp kunnat kanalisera bort betydande aggressioner mot föräldrar, mot skolan och mot samhället över huvud taget. Häromdagen hörde jag ett litet anförande av en ung studerande någonstans i de åldrar som

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

vi diskuterar i det här sammanhanget. Det var riktigt rörande i sin ungdomliga optimism, i sin friska livssyn, i sin önskan om förståelse från de äldres sida. Det är bara få ungdomar som ställer till svårigheter, men det är de som observeras och omtalas i drastiska former av den press, som därigenom försöker vinna lösnummerköpare, sade den unga talarinnan, men det stora flertalet, de skotsamma, de omnämns inte, de kan inte ge sådana säljande, sensationella nyheter. Men, tillfogade hon, vi får ju inga normer. Varken skolan eller hemmet ger oss tillräckligt med normer.

Det är alltså tydligen inte bara ideellt arbete som krävs, det är också normer som ungdomarna vill ha. De önskar ett bättre och fastare givande av normer från hem och skola än vad de får nu.

Jag tänkte på den saken när jag i går läste om raggarfesten i Karlskoga i lördags, som herr Larsson också talade litet om. Där togs 42 ungdomar om hand för fylleri, varav en enda var över 21 år, åtta var flickor, varav tre mellan 15 och 18 år. Av polisens rapport framgick vidare, att man av annan anledning än fylleri och förargelseväckande beteende ingrep mot tolv personer under lördagskvällen. Det var sådana som uppträdde utmanande och som man fruktade skulle ställa till bråk och oreda på tältplatserna. Men polisen är angelägen framhålla, att det aldrig var fråga om grova brott, att läget hela tiden var under kontroll och att raggarna den här gången verkade vara fogligare och beskedligare än tidigare.

Man har tydligen ganska stora anspråk i Karlskoga — men nog tycker jag reaktionen från polisens sida ter sig egenomlig, när ändå 42 ungdomar tagits om hand för fylleri. Det är som om man ville släta över sitt ingripande, inte ville kännas vid de normer, som trots allt ändå legat bakom det ingripande man har gjort.

Barnpsykiaterna säger, att det är viktigt, att ungdomarna upplever fasthet och konsekvens, även om det också är oerhört viktigt för deras utveckling till mogna och ansvarsmedvetna människor

att deras personliga integritet och självständighet respekteras och uppmuntras. Fasthet och konsekvens behöver inte betyda något slags Himmelstoss-mentalitet. Det betyder bara att man har vissa normer och försöker förverkliga dem.

Jag tror att ungdomen längtar efter att få mera normer än den får. Jag tror inte att det är fel om ungdomen fortfarande får veta att det är bra att beflita sig om fromhet, sparsamhet, idoghet och lydnad, något som enligt en nyutkommen bok om våra barns skola anses föråldrat och löjligt. Det vore olyckligt om man i vår skola skulle se ner på och kanske till och med förlöjliga de dygder och ideal man hade i en gången tid, som om de inte vore av värde även i våra dagar, på det sätt som den boken ger vid handen att man gör. Jag tror emellertid inte att flertalet lärare gör det. Jag tror snarare de finner denna inställning olycklig och tar avstånd från den.

Jag tror inte heller att den mentalitet som de nämnda uttalandena ger uttryck för är en så lyckad utgångspunkt, om vi vill ge våra barn och ungdomar de normer som de längtar efter och efter vilka de kan leva lyckliga och utan känsla av tvång och ofrihet samt utvecklas till harmoniska medborgare i ett samhälle, som för varje dag ger dem allt större möjligheter.

Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att göra dessa reflexioner trots den sena timmen och trots bullret i kammarerna, när jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det jag skulle säga för att bemöta dem som tagit upp mina inlägg skulle bara bli ett upprepande av vad jag tidigare sade. Därför avstår jag från att ytterligare ta kammarrens tid i anspråk.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Bara ett par ord, eftersom jag har blivit nämnd från ett par håll.

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

Jag vill i anledning av statsrådet Lindströms uttalande om att det var lämpligt att gamla 31 § återinfördes i nu gällande barnavårdslag säga, att jag vände mig emot argumentet därför att det varken i propositionen eller i remissyttrandena fanns någon antydning om det och därför att det i och för sig inte är något motiv att återropa den gamla 31 § för det nu föreliggande förslaget från utskottets sida.

Herr Sveningsson uttryckte sig så som om han och jag skulle komma till skilda ställningstaganden i slutyrkandet här. Så är det ju inte. Jag sade att det märkliga har inträffat, att vi har nalkats detta förslag från vitt skilda utgångspunkter. Det är skillnad i motiveeringen för herr Sveningssons ställningstagande och för mitt. Därför vill jag nog till utskottets ordförande herr Strand säga, att jag inte anser att motiveringarna är betydelselösa här. Vi som yrkat bifall till reservation II har beträffande motiveringen velat säga, att vi inte så säkert som utskottet kunnat gå i god för att motionernas kritik av propositionen är oriktig vad rättssäkerheten beträffar. Jag anser också att polisens medverkan är nödvändig, men det är, såsom jag försökte visa i mitt anförande, en grannliga uppgift som härvidlag pålagges polisen.

Debatten har väl, herr talman, äntligen visat att detta förslag gäller ett begränsat antal ungdomar och att man inte genom vad som här föreslås kommer till rätta med alla de företeelser, om vilka många här talat. Vi är överens om att härför behövs ytterligare åtgärder.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag måste ha uttryckt mig otydligt om herr Larsson fått den uppfattningen, att jag sagt att motiveeringen är betydelslös. Jag har sagt att den är betydelslös med hänsyn till tillägget till 33 §. Oavsett vilken motivering man tar står det tillägget kvar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt rörande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan i punkterna A och B, därefter särskilt angående utskottets hemställan i punkten C samt slutligen särskilt beträffande motiveeringen till utskottets hemställan i punkterna A och B.

I fråga om utskottets hemställan i punkterna A och B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Sandell vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nyström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 58 punkterna A och B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Sandell vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nyström begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. viss rätt för polisen att taga barn och ungdom i förvar

Ja — 116;

Nej — 19.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkten C hemställt.

Vidkommande motiveringen till utskottets hemställan i punkterna A och B, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets motivering skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som föreslagits i den av herr Lars Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Lars*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner motiveringen i andra lagutskottets utlåtande nr 58 punkterna A och B oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som föreslagits i den av herr Lars Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Lars*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 22.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 00.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw